

Munich Personal RePEc Archive

Poverty and Deprivation in Slovakia: Methodological Aspects and Empirics

Zelinsky, Tomas

Kosice: Equilibria

2014

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/76868/>

MPRA Paper No. 76868, posted 18 Feb 2017 06:52 UTC

Chudoba a deprivácia na Slovensku

Metodologické aspekty a empiria

TOMÁŠ ŽELINSKÝ

Equilibria
Košice 2014

Autor

© doc. Ing. Tomáš Želinský, PhD.

Recenzenti

PhDr. Ľudmila Ivančíková

prof. PhDr. František Ochrana, DrSc.

doc. Ing. Iveta Pauhofová, CSc., hosťujúca profesorka

prof. Ing. Hana Řezanková, PhD.

prof. Ing. Mgr. Renáta Vokorokosová, PhD.

Jazykové korektúry

Mgr. Andrea Gajdošová

Grafický návrh obálky

Mgr. art. Andrej Haščák, ArtD.

Vydavateľ

Equilibria, s. r. o.

Košice 2014

1. vydanie

Publikácia je sádzaná v systéme \LaTeX v upravenej triede *classicthesis*, v. 4.1 (Miede, 2012).

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť akoukoľvek formou reprodukovaná bez predchádzajúceho písomného súhlasu autora.

ISBN 978-80-8143-133-3 (brož.)

ISBN 978-80-8143-134-0 (online)

*Na uspokojenie potrieb ľudstva má Zem zdrojov dost',
no primálo na to, aby uspokojila ľudskú chamtivosť'.¹*

— Móhandás Karamčand Gándhí
(*2. 10. 1869, †30. 1. 1948)

Napísanie monografie bolo podporené Vedeckou grantovou agentúrou MŠ SR a SAV v rámci riešenia vedecko-výskumného projektu VEGA 1/0127/11 *Priestorová distribúcia chudoby v EÚ* a Grantovou agentúrou Univerzity Karlovej v Prahe v rámci riešenia projektu GAUK 520312 *Vplyv termínov a pripomienok na tvorbu úspor chudobných*.

V monografii boli použité anonymizované mikroúdaje z výberových zisťovaní EU SILC poskytnuté Štatistickým úradom Slovenskej republiky na výskumné účely v súlade s § 30 zákona č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike, anonymizované mikroúdaje z výberového zisťovania HFCS poskytnuté Národnou bankou Slovenska na výskumné účely a anonymizované mikroúdaje z výberových zisťovaní EU SILC poskytnuté na výskumné účely na základe kontraktu č. EU-SILC/2011/33 podpísaného medzi Európskou komisiou, Eurostatom a Technickou univerzitou v Košiciach.

Štatistický úrad Slovenskej republiky, Národná banka Slovenska a Eurostat nenesú žiadnu zodpovednosť za výsledky a závery, ku ktorým autor došiel.

¹ Voľný preklad výroku M. K. Gándhího "Earth provides enough to satisfy every man's need but not for every man's greed."

Na otázku: "Čo je to chudoba?" dokáže väčšina ľudí vysloviť vlastný názor, čo si pod týmto pojmom predstavuje a väčšina z nich sa do istej miery do niektorého z konceptov chudoby bezpochyby trať. Chudobu totiž možno považovať za zložitý jav interdisciplinárnej povahy, ktorým sa zaoberajú odborníci z rôznych vedných disciplín, napr. ekonómovia, sociológovia, antropológovia, psychológovia, štatistici a iní. Je teda zrejme, že existuje viacero prístupov k jej definovaniu. Možno aj z toho dôvodu nie je možné vysloviť "definíciu" chudoby, ktorá by bola všeobecne akceptovateľná.

Možno napríklad hazardného hráča, ktorý každý mesiac prehrá svoj ohromne vysoký príjem považovať za chudobného? Možno človeka s primeraným príjmom odopierajúceho si všetky pôžitky predstavujúce štandard spoločnosti považovať za chudobného? Možno človeka s vysokým príjmom, ktorý si dopraje všetko, na čo si spomenie, no vníma, že v jeho okolí sú ľudia s vyšším príjmom, a tak má pocit, že v porovnaní s nimi je na tom horšie, považovať za chudobného? Možno skromného človeka s nízkym príjmom spokojného so svojím životom považovať za chudobného? Na každú z týchto otázok je možné odpovedať: "Áno" a zároveň "Nie." Závisí to od toho, v rámci akého konceptu status príslušného človeka posudzujeme. Odhliadnuc od týchto otázok, inak je potrebné pristupovať k vymedzeniu chudoby v ekonomicky vyspelých krajinách a inak v ekonomicky zaostávajúcich krajinách.

Hlavným cieľom monografie je poskytnúť podrobnú analýzu chudoby a deprivácie na Slovensku, a to cez optiku príjmovej chudoby, subjektívnej chudoby, relatívnej materiálnej deprivácie a majetkovej chudoby.

Monografia je rozdelená do troch hlavných častí. Teoretickým pohľadom na rôzne koncepty merania chudoby a deprivácie je venovaná prvá časť publikácie a jej cieľom je poskytnúť stručné priblíženie najdôležitejších konceptov, ako sú absolútne a relatívne, objektívne a subjektívne, rozlíšenie medzi príjmovou a majetkovou chudobou a relatívnou materiálnou depriváciou.

V druhej časti práce sú popísané vybrané štúdie životných podmienok (z pohľadu príjmovej situácie) Slovákov pred rokom 1989 a po roku 1989. Do roku 1989 sa pojem "chudoba" v Československu oficiálne nepoužíval, nakoľko to bolo v rozpore s komunistickou ideológiou. Ľudí ohrozených rizikom chudoby označovali ako ľudí s obmedzenou možnosťou spotreby. Po roku 1989 došlo k zmene spoločensko-ekonomického zriadenia a ľudia očakávali výrazný posun k lepšiemu. Počiatočné fázy stabilizácie hospodárstva boli sprevádzané liberalizáciou cien a prepúšťaním ľudí z práce kvôli umelo držanej zamestnanosti za socializmu. To sa na vnímaní ľudí prejavilo už v roku 1991, kedy bola podľa výskumov časť mladých ľudí nespokojná s vývojom po roku 1989 v oblasti sociálnych istôt, životnej úrovne, ekonomiky a vývojom celkovým.

Naplneniu hlavného cieľa je venovaná nosná, tretia časť monografie. Podrobne popísaná metodika je nasledovaná hlavnými dosiahnutými výsledkami. Práca sa neobmedzuje len na jediný rozmer chudoby, ale zohľadňuje najdôležitejšie koncepty, ktoré je možné pokryť s použitím dostupných údajov vhodných pre výskum takého rozmeru. Významná časť je venovaná problematike subjektívneho vnímania chudoby. Práve túto oblasť možno považovať za najproblematickejšiu, nakoľko cieľom je objektívne agregovať subjektívne vnímanie ľudí. Významným prínosom práce je aj odhad mier majetkovej chudoby na Slovensku, nakoľko hlavným problémom je nedostatočná dostupnosť

údajov. V modernej histórii Slovenska sa podrobné reprezentatívne výberové zisťovanie o majetkovej situácii slovenských domácností uskutočnilo v roku 2010.

Výsledky sú najskôr prezentované všeobecne – na úrovni krajiny, následne sú členené podľa troch typov domácností (domácnosti so zamestnanými, s nezamestnanými a s dôchodcami) a podľa krajov Slovenskej republiky. Výsledky tak poskytujú ucelený obraz chudoby a deprivácie na Slovensku v členení podľa typu domácnosti a podľa kraja.

Na záver je poukázané na niektoré aspekty vývoja pracovných príjmov v kontexte makroekonomického vývoja. Vývoj naznačuje nesúlad medzi príspevkom odmietaných zamestnancov a príspevkom podnikateľských dôchodkov k tvorbe HDP. Avšak otázky prvotného rozdeľovania dôchodkov sú ponechané ako otvorené, nakoľko zodpovedne vyjadriť sa k nim by si vyžadovalo ďalšie podrobné analýzy, čo presahuje rámec tejto publikácie. Závety sa nesú aj v duchu upozornení na obmedzenia príjmového relatívneho konceptu a riziká porovnávania medzi krajinami EÚ len na základe ukazovateľov príjmového relatívneho konceptu. S nízkymi mierami rizika chudoby totiž Slovensko dlhodobo patrí medzi "najmenej chudobné" krajiny, no porovnaním reálnej príjmovej situácie je skutočnosť iná.

Analýzy uskutočnené v práci sú založené predovšetkým na výberovom zisťovaní realizovanom Štatistickým úradom Slovenskej republiky EU SILC 2005–2011 (Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností, z angl. *European Union Statistics on Income and Living Conditions*) a na výberovom zisťovaní realizovanom Národnou bankou Slovenska HFCS 2010 (Zisťovanie o finančnej situácii a spotrebe domácností, z angl. *Household finance and consumption survey*).

Verím, že monografia posluži nielen ľuďom pôsobiacim v oblasti výskumu chudoby, ale bude cenným zdrojom informácií aj pre širšiu (nielen odbornú) verejnosť, študentov a v neposlednom rade aj pre tvorcov politik.

Na tomto mieste by som chcel vyjadriť veľké poďakovanie za podrobné prečítanie textu, ale hlavne za cenné rady a pripomienky recenzentom monografie, menovite pani *PhDr. Ľudmile Ivančíkovej* zo Štatistického úradu Slovenskej republiky, pánovi *prof. PhDr. Františkovi Ochronovi, DrSc.* z Fakulty sociálnych vied Univerzity Karlovej v Prahe, pani *doc. Ing. Ivete Pauhofovej, CSc., hostujúcej profesorky* z Ekonomického ústavu Slovenskej akadémie vied, pani *prof. Ing. Hane Řezankovej, PhD.* z Fakulty informatiky a štatistiky Vysokej školy ekonomickej v Prahe a pani *prof. Ing. Mgr. Renáte Vokorokosovej, PhD.* z Ekonomickej fakulty Technickej univerzity v Košiciach. Zároveň by som sa chcel poďakovať za pripomienky a postrehy k textu pánovi *Mgr. Róbertovi Vlačuhovi* zo Štatistického úradu Slovenskej republiky a pánovi *RNDr. Ing. Drs. Tiborovi Zavadilovi, PhD.* z Národnej banky Slovenska.

Košice, február 2014

Tomáš Želinský

OBSAH

I	TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ	1
1	INDIVIDUÁLNY BLAHOBYT	3
1.1	Welfaristický prístup	3
1.2	Newelfaristické prístupy	3
1.2.1	Uspokojenie základných potrieb	4
1.2.2	Možnosti jednotlivca	5
1.2.3	Vzťah medzi možnosťami a fungovaním jednotlivca	5
1.3	Uplatnenie prístupov v praxi	8
1.3.1	Príjem a majetok	10
2	CHUDOBA A DEPRIVÁCIA	13
2.1	Koncepty merania chudoby	13
2.1.1	Absolútny a relatívny koncept	13
2.1.2	Objektívny a subjektívny koncept	15
2.1.3	Koncept majetkovej chudoby	17
2.2	Miery chudoby	19
2.2.1	Aditívne miery chudoby	19
2.2.2	Senov index	22
2.3	Koncept relatívnej materiálnej deprivácie	24
2.3.1	Koncept relatívnej materiálnej deprivácie P. Townsenda	25
2.3.2	Formy materiálnej deprivácie	26
2.4	Meranie deprivácie	27
II	VÝSKUMY CHUDOBY NA SLOVENSKU	29
3	CHUDOBA PRED ROKOM 1989	31
3.1	Hranice životného minima	31
3.2	Podiel osôb s obmedzenou možnosťou spotreby	33
4	CHUDOBA A DEPRIVÁCIA PO ROKU 1989	37
III	CHUDOBA A DEPRIVÁCIA V SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI	43
5	METODIKA	45
5.1	Použitie údajov	45
5.1.1	Výberové zisťovanie EU SILC	45
5.1.2	Výberové zisťovanie HFCS	48
5.2	Použitie metódy	49
5.2.1	Odhad ukazovateľov monetárnej chudoby a charakteristík príjmového rozdelenia	49
5.2.2	Odhad miery rizika subjektívnej chudoby	52
5.2.3	Analýza vzťahu medzi príjmom a vybranými premennými	55
5.2.4	Index relatívnej materiálnej deprivácie	58
5.2.5	Miera majetkovej chudoby	61
5.2.6	Softvérové spracovanie	62
6	VÝSLEDKY A DISKUSIA	63
6.1	Analýza príjmového rozdelenia	63

6.2	Analýza vzťahu medzi príjmom a vybranými premennými	67
6.2.1	Pracovné príjmy	69
6.2.2	Príjmy domácností	73
6.3	Chudoba a deprivácia na Slovensku	78
6.3.1	Monetárna chudoba	78
6.3.2	Subjektívna chudoba	83
6.3.3	Materiálna deprivácia	90
6.3.4	Majetková chudoba	94
6.4	Chudoba a deprivácia podľa vybraných typov domácností	102
6.4.1	Osoby žijúce v domácnostiach so zamestnanými	103
6.4.2	Osoby žijúce v domácnostiach s nezamestnanými	107
6.4.3	Osoby žijúce v domácnostiach s dôchodcami	111
6.5	Regionálny profil chudoby a deprivácie	115
6.6	Niektoré aspekty vývoja pracovných príjmov	123
6.7	Obmedzenia príjmového relatívneho konceptu	128
7	ZÁVERY	131
	LITERATÚRA	135
IV	PRÍLOHY	153
A	TABUĽKOVÁ PRÍLOHA	155
B	GRAFICKÁ PRÍLOHA	189
	ENGLISH SUMMARY	215

ZOZNAM TABULIEK

Tab. 3.1	Ekvivalentná škála používaná v ČSSR	32
Tab. 3.2	Podiel osôb (%) pod hladinou sociálneho a existenčného minima v ČSSR v rokoch 1958–1988	34
Tab. 3.3	Podiel osôb pod hladinou sociálneho minima podľa krajov ČSSR v rokoch 1970–1988	35
Tab. 4.1	Podiel chudobných (v %) podľa rôznych indikátorov v decembri 1990 a júni 1991	38
Tab. 4.2	Rozdelenie domácností ČSFR podľa skúmaných premenných	39
Tab. 4.3	Konštrukcia typologických kategórií na súhrnnej škále bohatstvo/chudoba	39
Tab. 4.4	Rozdelenie navrhnutých typov domácností podľa republík	39
Tab. 5.1	Počty domácností vo výberových vzorkách zisťovaní EU SILC 2005–2011	45
Tab. 5.2	Klasifikačná tabuľka	54
Tab. 6.1	Vybrané kvantily rozdelenia ročného EDP osôb v SR v bežných cenách a stálych cenách roku 2005	65
Tab. 6.2	Giniho koeficient podľa kvartilov rozdelenia príjmu	65
Tab. 6.3	Vybrané kvantily rozdelenia ročného EDP osôb v bežných cenách v PPS EUR/rok vo vybraných krajinách EÚ	66
Tab. 6.4	Rozpätie hodnôt odhadnutých koeficientov modelu (5.18) počas sledovaného obdobia	70
Tab. 6.5	Rozpätie hodnôt odhadnutých koeficientov modelu (5.19) počas sledovaného obdobia	74
Tab. 6.6	FGT miery chudoby	78
Tab. 6.7	SST miera chudoby	81
Tab. 6.8	Dekompozícia zmeny SST miery chudoby	82
Tab. 6.9	Rozdelenie premennej HS120 (% osôb)	84
Tab. 6.10	Rozdelenie premennej HS130	86
Tab. 6.11	Rozdelenie premennej HS120 v závislosti od HS130 a príjmovej chudoby	87
Tab. 6.12	Odhad hranice subjektívnej chudoby (EUR/rok) pomocou logistickej regresie	89
Tab. 6.13	Odhad hranice subjektívnej chudoby (EUR/rok) pomocou kriviek senzitivity a špecificity	89
Tab. 6.14	Podiel deprivovaných pod/nad hranicou chudoby	91
Tab. 6.15	Stredné hodnoty indexov deprivácie	92
Tab. 6.16	Hodnota (v EUR) a vlastníctvo (v %) aktív a pasív	95
Tab. 6.17	Citlivosť miery chudoby na vybrané hodnoty úrokovej miery	98
Tab. 6.18	Citlivosť miery chudoby na vybrané hodnoty dĺžky obdobia a hranice chudoby	101
Tab. 6.19	Vybrané charakteristiky pre domácnosti so zamestnanými osobami	104

Tab. 6.20	Charakteristiky majetkovej chudoby pre domácnosti so zamestnanými osobami	106
Tab. 6.21	Vybrané charakteristiky pre domácnosti s nezamestnanými osobami	108
Tab. 6.22	Charakteristiky majetkovej chudoby pre domácnosti s nezamestnanými osobami	110
Tab. 6.23	Vybrané charakteristiky pre domácnosti s dôchodcami	112
Tab. 6.24	Charakteristiky majetkovej chudoby pre domácnosti s dôchodcami	113
Tab. 6.25	Vplyv veku na charakteristiky majetkovej chudoby	114
Tab. 6.26	Vybrané charakteristiky chudoby a deprivácie podľa krajov	116
Tab. 6.27	Charakteristiky majetkovej chudoby podľa krajov	119
Tab. 6.28	Miera nezamestnanosti (%) a nominálna mesačná mzda v EUR/mes a ako percento priemeru SR	122
Tab. 6.29	Vývoj stratifikácie čistých pracovných príjmov obyvateľov na vidieku a v mestách SR	127
Tab. 6.30	Miera rizika chudoby v EÚ podľa európskej a národných hraníc chudoby	130
Tab. A.1	Čiastky spoločenského minima v ČSSR na v Kčs	155
Tab. A.2	Čiastky existenčného minima v ČSSR v Kčs	156
Tab. A.3	Vybrané kvantily rozdelenia ročného EDP osôb v SR v bežných cenách a stálych cenách roku 2005 v krajoch SR	157
Tab. A.4	Koeficienty šikmosti rozdelenia ročného EDP podľa krajov	158
Tab. A.5	Koeficienty špicatosti rozdelenia príjmu podľa krajov SR	158
Tab. A.6	Odhad parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie pre $q_{0,10}$	159
Tab. A.7	Odhad parametrov modelu (5.18) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,25}$ a $q_{0,50}$	160
Tab. A.8	Odhad parametrov modelu (5.18) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,75}$ a $q_{0,90}$	161
Tab. A.9	Odhad parametrov modelu (5.19) použitím OLS	162
Tab. A.10	Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,10}$	163
Tab. A.11	Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,25}$	164
Tab. A.12	Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,50}$	165
Tab. A.13	Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,75}$	166
Tab. A.14	Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,90}$	167
Tab. A.15	FGT miery chudoby v krajoch SR, národná hranica chudoby	168
Tab. A.16	Miera rizika chudoby zakotvená v čase, národná hranica chudoby	168
Tab. A.17	FGT miery chudoby v krajoch SR, regionálna hranica chudoby	169
Tab. A.18	Miera rizika chudoby zakotvená v čase, regionálna hranica chudoby	169
Tab. A.19	SST index chudoby a jeho zložky	170

Tab. A.20	Príspevok zložiek SST indexu k zmene hodnoty v čase, národná hranica chudoby	172
Tab. A.21	Príspevok jednotlivých zložiek SST indexu k zmene hodnoty v čase, regionálna hranica chudoby	173
Tab. A.22	Rozdelenie premennej HS ₁₂₀ podľa krajov SR	175
Tab. A.23	Rozdelenie premennej HS ₁₃₀ podľa krajov SR	176
Tab. A.24	Odhad hranice subjektívnej chudoby pomocou logistickej regrese použitím premennej HS ₁₃₀ podľa krajov SR	178
Tab. A.25	Odhad hranice subjektívnej chudoby pomocou kriviek senzitivity a špecifickosti	179
Tab. A.26	Podiel deprivovaných podľa krajov SR	182
Tab. A.27	Podiel deprivovaných podľa stupňa urbanizácie	184
Tab. A.28	Indexy deprivácie podľa krajov SR	185
Tab. A.29	Indexy deprivácie podľa stupňa urbanizácie a pod/nad hranicou chudoby	187

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obr. 1.1	Vzťah medzi možnosťami a fungovaním jednotlivca	6
Obr. 1.2	Zmenené spotrebiteľské preferencie	7
Obr. 1.3	Otočenie transformačnej krivky	8
Obr. 2.1	Otázka minimálne požadovaného príjmu	16
Obr. 2.2	Diskrétno položenie otázky	17
Obr. 2.3	Priebeh grafov aditívnych mier chudoby	22
Obr. 2.4	Priebeh grafu SST indexu	24
Obr. 6.1	Hustota rozdelenia ročného EDP osôb	63
Obr. 6.2	Rozdelenie ročného EDP v cenách roku 2005 normovaného na medián podľa zisťovania EU SILC 2006	64
Obr. 6.3	Interpretácia parametrov modelu odhadnutého kvantilovou regresiou	68
Obr. 6.4	Citlivosť miery rizika chudoby na ekvivalentnú škálu	80
Obr. 6.5	Vzťah medzi minimálne požadovaným a aktuálnym mesačným príjmom podľa EU SILC 2011	84
Obr. 6.6	Rozdelenie minimálne požadovaného mesačného príjmu	85
Obr. 6.7	Boxplot rozdelenia indexov deprivácie (0 = nad hranicou chudoby, 1 = pod hranicou chudoby)	93
Obr. 6.8	Citlivosť miery majetkovo-príjmovej chudoby na úrokovú mieru	97
Obr. 6.9	Citlivosť miery majetkovej chudoby na úrokovú mieru a dĺžku obdobia	99
Obr. 6.10	Majetková chudoba v závislosti od dĺžky obdobia a hranice chudoby	100
Obr. 6.11	Agregovaný ukazovateľ chudoby v krajoch	121
Obr. 6.12	Vývoj reálnej mzdy a reálnej produktivity práce na zamestnanca (index, 2005=100%)	123

- Obr. 6.13 Vývoj podielu miezd, podnikateľských dôchodkov, investícií na HDP Slovenska 125
- Obr. 6.14 Vývoj podielu odmien zamestnancov a hrubých prevádzkových prebytkov na HDP 126
- Obr. 6.15 Rozdelenie ročného EDP na Slovensku a v Belgicku v EUR PPS 128
- Obr. B.1 Rozdelenie ročného EDP osôb v SR 189
- Obr. B.2 Rozdelenie ročného EDP osôb v krajoch SR 190
- Obr. B.3 Hustota rozdelenia ročného EDP v krajoch SR 192
- Obr. B.4 Minimálne požadovaný mesačný príjem v bežných cenách 194
- Obr. B.5 Minimálne požadovaný mesačný príjem v stálych cenách 195
- Obr. B.6 Boxplot rozdelenia indexov deprivácie (1 = husto, 2 = priemerne, 3 = riedko osídlené územie) 196
- Obr. B.7 Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2005 197
- Obr. B.8 Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2006 198
- Obr. B.9 Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2007 199
- Obr. B.10 Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2008 200
- Obr. B.11 Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2009 201
- Obr. B.12 Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2010 202
- Obr. B.13 Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2011 203
- Obr. B.14 Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2005 204
- Obr. B.15 Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2006 205
- Obr. B.16 Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2007 206
- Obr. B.17 Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2008 207
- Obr. B.18 Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2009 208
- Obr. B.19 Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2010 209
- Obr. B.20 Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2011 210
- Obr. B.21 Boxplot, RMD^f index deprivácie podľa krajov SR 211
- Obr. B.22 Boxplot, RMD^d index deprivácie podľa krajov SR 212
- Obr. B.23 Boxplot, RMD^{eq} index deprivácie podľa krajov SR 213
- Obr. B.24 Citlivosť miery majetkovej chudoby na úrokovú mieru a dĺžku obdobia 214

ZOZNAM SKRATIEK

- ČSR Česká socialistická republika
- ČSSR Československá socialistická republika
- ECHP Panel domácností Európskeho spoločenstva, z angl. *European Community Household Panel*
- EDP ekvivalentný disponibilný príjem
- EU SILC Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností, z angl. *European Union Statistics on Income and Living Conditions*
- FGT Fosterove-Greerove-Thorbeckove miery chudoby
- HD hospodáriaca domácnosť
- HFCS Zisťovanie o finančnej situácii a spotrebe domácností, z angl. *Household finance and consumption survey*
- MIQ otázka minimálne požadovaného príjmu, z angl. *minimal income question*
- OLS metóda najmenších štvorcov, z angl. *ordinary least squares*
- SSR Slovenská socialistická republika
- SST Senov-Shorrockssov-Thonov index

Časť I

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Cieľom prvej časti monografie je charakterizovať teoretické východiská, ktoré tvoria základ výskumu chudoby a deprivácie uskutočneného v tejto publikácii. Táto časť je rozdelená do dvoch kapitol. Po teoretickom vymedzení pojmu *individuálny blahobyť* a charakteristike jeho základných koncepčných prístupov nasleduje vymedzenie pojmov *chudoba* a *deprivácia* a opis základných prístupov k ich meraniu.

INDIVIDUÁLNY BLAHOBYT

Mikroekonomická teória predpokladá, že cieľom každej domácnosti je uspokojenie potrieb a maximalizácia úžitku. Správanie domácnosti možno prirovnať k rozhodovacím procesom vo firme. Domácnosť rozdeľuje zdroje medzi súčasnú a budúcu spotrebu svojich členov, čo následne determinuje uspokojenie ich potrieb.

Úroveň uspokojenia potrieb jednotlivca (odvodená zo spotreby statkov a služieb) pri daných cenách a mzdách je štandardnou definíciou individuálneho blahobytu používanou napr. OECD (Khemani a Shapiro, 1993). Ide o veľmi všeobecnú definíciu individuálneho blahobytu a jej výhodou je, že umožňuje aplikáciu objektívneho a subjektívneho konceptu chudoby a zároveň aj absolútneho a relatívneho. V práci sú preto pojmy blahobyt a úžitok stotožňované podobne ako napr. v prácach (McKenzie a Pearce, 1982; Strengmann-Kuhn, 2000; Cheshier a Schluter, 2002; Želinský, 2010d).

Konceptuálnych prístupov k meraniu individuálneho blahobytu je viacero. V tejto práci budeme vychádzať z konceptu, ktorý navrhol Sen (1979) a ďalej rozpracovali Ravallion (1992) a Duclos a Araar (2006). V rámci Senovho konceptu sa rozlišuje medzi *welfaristickým* a *newwelfaristickým prístupom*¹.

1.1 WELFARISTICKÝ PRÍSTUP

Welfaristický prístup sa opiera o klasickú mikroekonomickú teóriu, ktorá predpokladá, že jednotlivci uvažujú racionálne a dokážu najlepšie posúdiť formu života a aktivít, ktoré maximalizujú ich úžitok a šťastie. Na základe výrobných faktorov, ktoré vlastnia, uskutočňujú svoje produkčné a spotrebné rozhodnutia. Ako ďalej teória predpokladá, procesom racionálneho slobodného rozhodovania jednotlivcov dochádza k maximalizácii ich úžitku (za predpokladu konkurenčných trhov, dokonalej informovanosti subjektov a neexistencie externalít)². Spoločnosť takýchto nezávisle konajúcich jednotlivcov v procese slobodného rozhodovania vedie k paretovskej efektívnosti – do stavu, keď úžitok žiadneho z jednotlivcov by nemohol byť zásahom štátu zvýšený bez toho, aby nedošlo k zníženiu úžitku niekoho iného (Duclos a Araar, 2006; Holman, 2005).

1.2 NEWELFARISTICKÉ PRÍSTUPY

Newwelfaristické poňatie blahobytu porovnáva životnú úroveň jednotlivca so životnou úrovňou spoločnosti. Tento prístup kladie malý alebo žiaden dôraz na informácie o úžitku (Ravallion, 1992) a vznikol ako reakcia na welfaristický prístup. Duclos a Araar (2006) uvádzajú dva základné newwelfaristické prístupy: prvý je založený na *uspokojovaní základ-*

¹ Sen (1979) priamo nepoužíval pojmy welfaristický a newwelfaristický (*angl. welfarist and non-welfarist*), zaviedol ich až Ravallion (1992).

² Avšak v deväťdesiatych rokoch minulého storočia sa v rámci hlavného prúdu rozvojovej ekonomie vo väčšej miere začali testovať štandardné predpoklady o rozhodovacích procesoch ekonomických subjektov (Hoff a Stiglitz, 2001) a nahrádzať alternatívnymi (Cardenas a Carpenter, 2008).

ných potrieb a fungovaní jednotlivca³ (Sen, 1984), druhý je založený na možnostiach jednotlivca⁴ (Sen, 1999) fungovať v určitej sociálnej štruktúre (Sirovátka a Mareš, 2006).

1.2.1 Uspokojenie základných potrieb

Koncept uspokojenia základných potrieb je v úzkom vzťahu ku konceptu fungovania jednotlivcov. Sen (1995) definuje fungovanie jednotlivcov ako „stavy/bytia“ a činnosti⁵, ktorých dosiahnutím je determinovaná ich životná úroveň.

Ako príklady stavov/bytia možno uviesť: byť najedený, byť zdravý, byť šťastný a pod.; ako príklady činností možno uviesť: zúčastňovať sa verejného a komunitného života, kultúrnych podujatí a pod. Predpokladá sa, že život jednotlivca je kvalitný, ak má úžitok z dostatočne veľkého počtu prvkov fungovania. Ide o viacrozmerný jav a na rozdiel od welfaristického prístupu nie je cieľom redukovať ho do jednorozmernej veličiny ako úžitok. V rámci konceptu fungovania sa sleduje, na akej úrovni jednotlivci dosahujú konkrétne výstupy ako spotreba určitého typu komodity, úroveň vzdelania, bývania, obliekania, zdravia a pod.

V tomto kontexte Sen (1984) rozlišuje štyri atribúty:

- *statok* (napr. chlieb),
- *charakteristiky statku* (napr. kalorická hodnota a ostatné výživové údaje),
- *fungovanie osoby* – stav alebo činnosť (napr. osoba bez nedostatku kalórií, resp. nasýtená osoba),
- *úžitok* (napr. pôžitok z príjmu chleba, uspokojenie potreby hladu, pocit nasýtenia a pod.).

Koncept základných potrieb bol predstavený Medzinárodnou organizáciou práce (ILO, 1977), ktorá ho definovala ako absolútne minimum zdrojov (zvyčajne v podmienkach spotrebných statkov) nevyhnutné na dlhodobé udržanie fyzického zdravia. Streeten et al. (1981) a Hicks a Streeten (1979) definíciu konkretizujú ako minimálne množstvá stravy, bývania a vody nevyhnutné na predchádzanie chorobám a podvýžive. Úprava zoznamu komodít bola predmetom skúmania množstva štúdií (pozri napr. Streeten (1984); Baxter a Moosa (1996); Lindaman a Thurmaier (2002)).

Okrem základných foriem fungovania ako byť najedený, vzdelaný, oblečený a pod., poznáme aj vyššie úrovne, ako napríklad schopnosť hrať na klavíri na profesionálnej úrovni. Vzťahujú sa teda na rôzne rozmery blahobytu — od prežitia až po sebarealizáciu (Alkire, 2005).

Základné potreby a prvky fungovania nemožno považovať za synonymá. Súvislosť medzi uspokojovaním základných potrieb a fungovaním jednotlivcov v spoločnosti možno popísať tak, že uspokojenie základných potrieb je vstupom nevyhnutným na dosiahnutie fungovania a realizovania sa v spoločnosti. Základné potreby sú spravidla definované v zmysle prostriedkov, nie výstupov. Základná potreba môže byť napríklad definovaná ako absolvovanie určitého počtu školských ročníkov, čo automaticky nemusí znamenať dosiahnutie požadovanej úrovne vzdelania (Duclos a Araar, 2006).

³ angl. *functionings*

⁴ angl. *capabilities*

⁵ angl. *beings and doings*

1.2.2 Možnosti jednotlivca

Hlavným predstaviteľom druhého z konceptov newelfaristického prístupu je rovnako Sen (1999), podľa ktorého možnosť⁶ jednotlivca fungovať je reprezentovaná rôznymi kombináciami prvkov fungovania (stavy/bytia a činnosti), ktoré môže osoba dosiahnuť. Tieto možnosti jednotlivca sú závislé na jeho voľbe (Krishnakumar, 2005) a ide o alternatívne kombinácie fungovania ním dosiahnuteľné (Alkire, 2005). Ide teda o takú vlastnú (slobodnú) voľbu jednotlivca ohľadom tejto kombinácie, ktorá mu zabezpečí hodnotný život (v závislosti od toho, ako dokáže svoje fungovanie (bytie a činnosť) využiť na dosiahnutie plnohodnotného života).

Tu je ale potrebné uvedomiť si, že schopnosť osoby fungovať bez nedostatku výživy a vlastníctvo určitého množstva potravy nie sú vždy ekvivalentné kategórie (Sen, 1984). Ak napríklad kvôli chorobe jednotlivec nemá možnosť predchádzať výživovej nedostatčnosti dokonca aj napriek vlastníctvu príslušného statku, skutočnosť, že ho vlastní, nezmení stav hladu tohto jednotlivca. Podobným príkladom je osoba trpiaca mentálnou anorexiou, u ktorej vlastníctvo príslušného statku (potravy) nezmení stav nedostatku výživy. Ako uvádzajú Sirovátka a Mareš (2006), ide o možnosti jednotlivcov meniť svoj vlastný osobný rozvoj, budúcnosť a budúcnosť svojich detí (napr. možnosť využívať hypotéku, poistenie, študovať a pod.), to znamená, že indikujú prístup k životným šanciam.

Rozdiel medzi týmito dvoma newelfaristickými konceptmi (konceptom fungovania a konceptom možností jednotlivca) popisujú Duclos a Araar (2006) na príklade rozdielu medzi použitím príjmu a spotrebou ako ukazovateľom životnej úrovne. Príjem reprezentuje "možnosť spotreby" a "stav vyvolaný spotrebou" možno považovať za výstup vyvolaný touto možnosťou. K spotrebe dochádza len v prípade, keď sa osoba rozhodne spotrebovať daný príjem. Z pohľadu konceptu základných potrieb a fungovania jednotlivca, *deprivácia*⁷ je výsledkom nedostatočnej priamej spotreby (prípadne iných zložiek fungovania). Z pohľadu konceptu možností jednotlivca je chudoba výsledkom nedostatku možností a nedostatočného príjmu, ktoré sa týkajú dosiahnutých zložiek fungovania jednotlivca.

1.2.3 Vzťah medzi možnosťami a fungovaním jednotlivca

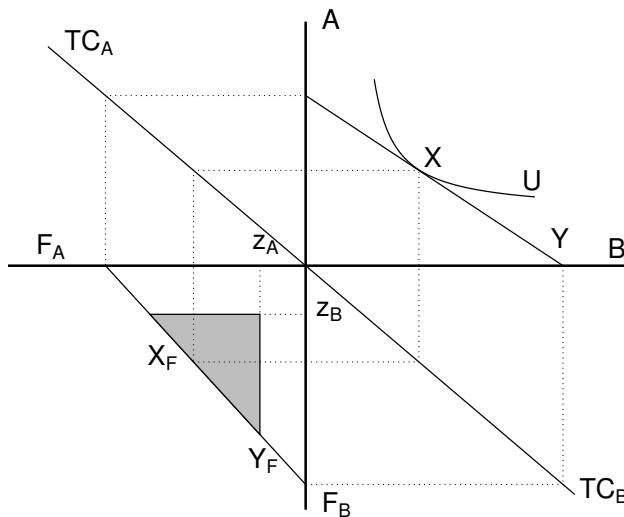
Pri analýze vzťahu medzi možnosťami a fungovaním jednotlivca budeme vychádzať z "rozpočtovej množiny" a "množiny dosiahnutých výstupov" (Sen, 1995, 1999). *Rozpočtová množina* sa nachádza v priestore možností jednotlivca a reprezentuje slobodu kúpiť si ľubovoľnú kombináciu statkov v rámci jeho rozpočtového obmedzenia. *Množina dosiahnutých výstupov* sa nachádza v priestore fungovania jednotlivca a reprezentuje slobodu zvoliť si ľubovoľnú kombináciu možných "spôsobov života".

Priestor možností možno prirovnať k priestoru zdrojov (determinovaných predovšetkým príjmom) nevyhnutných na dosiahnutie (zabezpečenie) fungovania jednotlivca, ktoré sa nachádza v priestore fungovania.

6 Palovičová (2011) prekladá pojem "capabilities" ako *spôsobilosti*, v zmysle možnosti či slobody dosiahnuť to, čo si človek osobne cení. Vychádza pritom z interpretácie Nussbaumovej pojednávajúcej o interných spôsobilostiach (telesných, rozumových a charakterových predpokladoch jednotlivca). Zároveň uvádza, že preklad tohto pojmu do slovenčiny ostáva otázkou diskusie.

7 Konceptu *deprivácie* sa venuje kapitola 2.3.

Zjednodušená situácia tohto vzťahu je zachytená na [obr. 1.1](#). Pravý horný kvadrant predstavuje priestor možností jednotlivca, ktorý môže svoj príjem rozdeliť medzi rôzne kombinácie statkov A a B. Maximálne dosiahnuteľné kombinácie dvojíc A a B sú určené jeho rozpočtovým obmedzením Y. Zohľadnením preferencií jednotlivca daných úžitkovou indiferentnou krivkou U je optimálna kombinácia množstiev statkov A a B určená bodom X. Spôsob, akým jednotlivec dokáže využiť možnosti dané kombináciou statkov A a B na zabezpečenie svojho fungovania, je určený transformačnými krivkami TC_A a TC_B nachádzajúcimi sa v ľavom hornom a pravom dolnom kvadrante. Transformáciou statkov A a B pomocou kriviek TC_A a TC_B sa dostávame do priestoru fungovania jednotlivca, ktorý sa nachádza v ľavom dolnom kvadrante. Rozpočtové obmedzenie v priestore fungovania jednotlivca je dané funkciou Y_F a ohraničuje všetky dosiahnuteľné kombinácie zložiek fungovania F_A a F_B . Transformovaná optimálna kombinácia zložiek fungovania je určená bodom X_F .

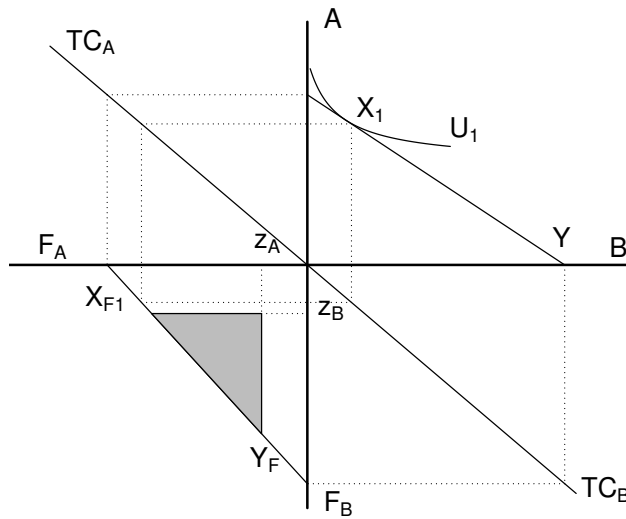
Obr. 1.1: Vzťah medzi možnosťami a fungovaním jednotlivca

Zdroj: spracované podľa [Duclos a Araar \(2006\)](#)

Vychádzajúc z konceptu uspokojenia základných potrieb (kapitola [1.2.1](#)), na dosiahnutie minimálne požadovaného štandardu v príslušnej spoločnosti je potrebné, aby fungovanie jednotlivca dosahovalo minimálne stanovené úrovne dané hodnotami Z_A a Z_B . V opačnom prípade by bol jednotlivec považovaný za chudobného (resp. deprivovaného).

Sivý trojuholník na [obr. 1.1](#) predstavuje množinu všetkých dosiahnuteľných úrovní kombinácií zložiek fungovania F_A a F_B , kedy jednotlivec nie je považovaný za chudobného. Z uvedeného je zrejmé, že môže nastať situácia, kedy zdroje jednotlivca možno považovať za postačujúce na to, aby nebol považovaný za chudobného, avšak smer jeho spotrebiteľských preferencií spôsobí opak. Takáto situácia je zachytená na [obr. 1.2](#). Zmenené spotrebiteľské preferencie (posun úžitkovej indiferentnej krivky U na úroveň U_1) spôsobili posun optimálnej kombinácie z úrovne X na úroveň X_1 . Aj napriek tomu, že jednotlivec dosahuje výrazne vyšší príjem ako minimálne nevyhnutný na zabezpečenie minimálnej úrovne kombinácie zložiek fungovania danej dvojicou $[Z_A; Z_B]$, podľa

konceptu uspokojovania základných potrieb by bol považovaný za chudobného (deprivovaného).

Obr. 1.2: Zmenené spotrebitelské preferencie
(vlastné spracovanie)

Týmto narážame na možný rozpor medzi konceptom uspokojovania základných potrieb (a teda konceptom fungovania jednotlivca) a konceptom možností jednotlivca. Keď v rámci konceptu možností jednotlivca definujeme hranicu chudoby rozpočtovým obmedzením, jednotlivca, ktorého rozpočtové obmedzenie prevyšuje minimálne dané, nie je považovaný za chudobného, bez ohľadu na jeho spotrebitelské preferencie dané úžitkovou indiferentnou krivkou.

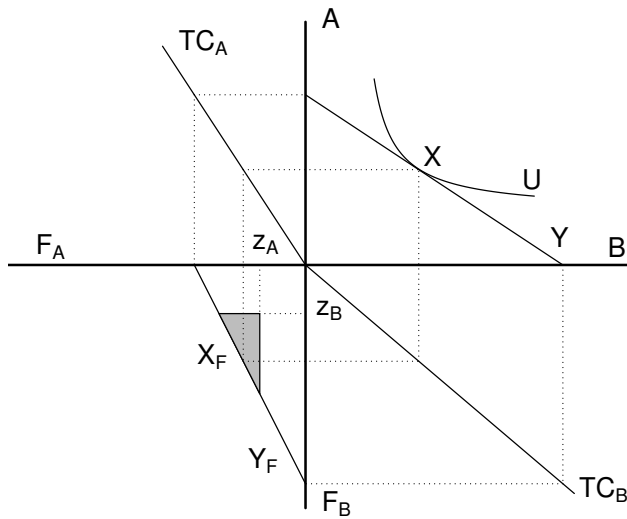
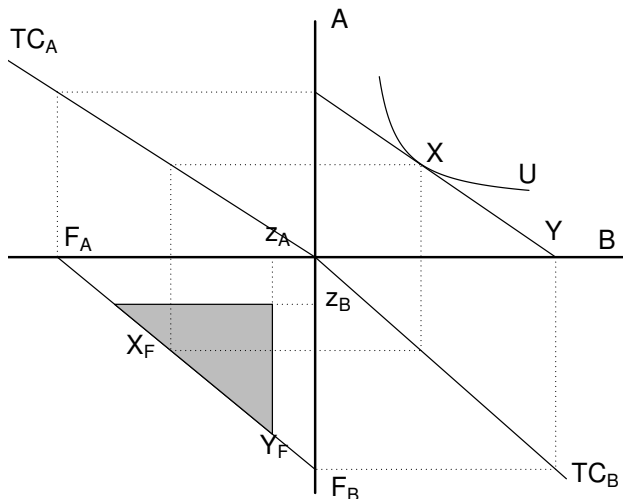
V prípade konceptu založenom na fungovaní jednotlivca, po zohľadnení jeho spotrebitelských preferencií môže nastať situácia, že kombinácia zložiek fungovania F_A a F_B uvedeného jednotlivca s dostatočnými zdrojmi (možnosťami) sa dostane mimo oblasť zvýraznenú sivým trojuholníkom na obr. 1.2. Z pohľadu konceptu fungovania (uspokojovania základných potrieb) by bol uvedený jednotlivca považovaný za chudobného (deprivovaného).

Pozrime sa ďalej, akú úlohu zohrávajú transformačné krivky TC_A a TC_B pri transformácii zdrojov (z priestoru možností) na zabezpečenie fungovania jednotlivca (dané priestorom fungovania). Transformačnú krivku možno charakterizovať ako spôsob, akým jednotlivca dokáže využiť možnosti (zdroje) na dosiahnutie fungovania.

Predstavme si jednotlivca so zhoršeným zdravotným stavom, čoho dôsledkom je znížená schopnosť transformovať prijaté množstvo statku A (napríklad plné "užitie si" statku A si zároveň vyžaduje spotrebu iného statku, v opačnom prípade nedokáže statok A plne využiť).

Dochádza tak k otočeniu transformačnej krivky TC_A viac vpravo (pozri obr. 1.3a), čo sa prejaví novým rozpočtovým obmedzením Y_F v priestore fungovania jednotlivca a novou optimálnou kombináciou X_F .

Opačným prípadom je jednotlivca, ktorého transformačná krivka TC_A je otočená viac vľavo (pozri obr. 1.3b). Môže ísť napríklad o osobu, ktorej na zabezpečenie potrebnej energie zo stravy postačuje nižšie množstvo prijatej stravy, ako je v populácii bežné.

(a) Otočenie TC_A vpravo(b) Otočenie TC_A vľavo**Obr. 1.3:** Otočenie transformačnej krivky
(vlastné spracovanie)

U osoby s transformačnou krivkou TC_A na obr. 1.3a tak existuje vyššie riziko, že bude chudobná (deprivovaná) ako u osoby s transformačnou krivkou TC_A na obr. 1.3b, a to aj napriek tomu, že obe osoby majú rovnaké rozpočtové obmedzenie.

1.3 UPLATNENIE PRÍSTUPOV V PRAXI

V praktických aplikáciách je v centre záujmu welfaristického konceptu *ekonomický blahobyt*⁸, ktorý možno prirovnať k pojmu *životná úroveň*. Meranie blahobytu uplatnením wel-

⁸ angl. *well-being*

faristického prístupu sa v praxi uskutočňuje najčastejšie s využitím údajov o príjmoch a (alebo) spotrebných výdavkoch domácností, resp. celkových zdrojoch, ktoré má domácnosť k dispozícii na uspokojovanie potrieb svojich členov. Údaje o príjmoch a spotrebe síce neposkytujú úplnú a dokonalú informáciu o úžitku, avšak tieto ukazovatele možno považovať za objektívne.

Hodnotenie blahobytu jednotlivcov v rámci welfaristického prístupu prostredníctvom príjmu ako hlavného ukazovateľa možno v niektorých ohľadoch považovať za problematické. Tento koncept predpokladá, že jednotlivci sami dokážu najlepšie rozhodnúť, ako použiť príjem, a tak je ich životná úroveň posudzovaná nepriamo prostredníctvom príjmu. Ako však možno objektívne zhodnotiť životnú úroveň jednotlivca s relatívne vysokým príjmom, ktorý takmer celý príjem prehrá v hazardných hrách? Alebo ako posúdiť životnú úroveň osoby s vysokým príjmom, ktorá drží "drastickú diétu", a teda jej kalorický príjem nepokrýva biologické minimum?

Aj toto sú dôvody, prečo tento (v zásade jednorozmerný) koncept býva dopĺňaný viacrozmerným newelfaristickým konceptom.

Ako už bolo naznačené v kapitole 1.2.1, pri hodnotení individuálneho blahobytu jednotlivcov v rámci konceptu uspokojovania základných potrieb sa v praxi vychádza z údajov o úrovni uspokojenia základných potrieb týchto domácností. Základné potreby sú spravidla definované skupinami expertov a týkajú sa minimálnych požiadaviek na stravu, bývanie, oblečenie, vzdelanie, zdravotnú starostlivosť a pod.

S prístupmi založenými na fungovaní a možnostiach jednotlivca súvisí koncept deprivácie (pozri kap. 2.3). Z pohľadu konceptu fungovania jednotlivca je deprivácia výsledkom nedostatočnej spotreby vybraných statkov a služieb, z pohľadu konceptu možností jednotlivca deprivácia súvisí s nedostatočnými zdrojmi na zabezpečenie týchto statkov a služieb. Hodnotenie individuálneho blahobytu na základe týchto dvoch konceptov newelfaristického prístupu možno prirovnáť k vzťahu medzi príjmom (analógia možností jednotlivca) a spotrebou (analógia fungovania jednotlivca). Jednotlivec nemusí byť schopný efektívne využiť príjem na uspokojenie svojich potrieb, podobne nemusí byť schopný využiť svoje možnosti (zdroje) na zabezpečenie svojho primeraného fungovania v spoločnosti.⁹

Či už z pohľadu jedného, alebo druhého prístupu, na hodnotenie individuálneho blahobytu je v praxi najčastejšie používaným ukazovateľom príjem. V rámci welfaristického prístupu je príjem jedným z hlavných ukazovateľov individuálneho blahobytu, v rámci newelfaristického prístupu možno príjem považovať za hlavný vstup na zabezpečenie možností (zdrojov) jednotlivca.

⁹ Headey (2006) sa na príklade Austrálie pokúsil navrhnuť rámec pre viacrozmernú analýzu blahobytu opierajúc sa o koncepty možností a fungovania jednotlivca. Navrhuje tri dimenzie: 1. *nízka úroveň možností (stav)*, kam zaraďuje finančný kapitál (majetková chudoba), ľudský kapitál (vzdelanie, prax), zdravotný stav (zdravotné postihnutie, resp. iné dlhodobé zdravotné komplikácie), rodinný a sociálny kapitál (známosti, priatelia); 2. *nízka úroveň fungovania (toky)*, zaraďuje sem: finančné fungovanie (príjem), fungovanie na trhu práce, zdravotný stav (resp. životný štýl potenciálne ovplyvňujúci aktuálny zdravotný stav), rodinné a sociálne fungovanie (frekvencia kontaktov s priateľmi a príbuznými); 3. *nízka úroveň blahobytu* (ako výsledok nízkej úrovne vstupov možností a fungovania jednotlivca): finančné výstupy (finančná záťaž, nízka spokojnosť s vlastnou finančnou situáciou), pracovné výstupy (vysoká neistota s udržaním si pracovného miesta, nízka spokojnosť s prácou), výstupy zdravia (nízka subjektívne vnímaná úroveň zdravia a spokojnosti so zdravím), rodinné a sociálne výstupy (nízka spokojnosť so životom, nedostatočné venovanie sa rodine a priateľom).

1.3.1 Príjem a majetok

Jedným z kľúčových predmetov skúmania ekonomickej teórie je uspokojovanie potrieb jednotlivcov a mikroekonomická teória predpokladá, že cieľom jednotlivcov je maximalizovať úžitok uspokojovaním svojich potrieb. Na uspokojovanie potrieb slúžia statky a služby, ktoré možno získať viacerými spôsobmi (kúpa, vlastná produkcia, využívanie verejných statkov a pod.), avšak kvôli zjednodušeniu budeme uvažovať len s ich kúpou, čo je determinované príjmom. V modernej spoločnosti je teda uspokojovanie potrieb závislé predovšetkým od príjmu (a majetku), pričom obe tieto veličiny sú podmienené množstvom iných faktorov.

Z mikroekonomického pohľadu je prvotné rozdelenie príjmov (dôchodkov) podmienené vlastníctvom a využívaním výrobných faktorov a dochádza k nemu prostredníctvom trhu výrobných faktorov. Príjem jednotlivca je teda závislý od zdrojov ako disponibilný čas (Becker, 1965), fyzický a finančný kapitál (Lee, 1983), ľudský kapitál (Becker, 1975), sociálny a kultúrny kapitál (Coleman, 1988; Bourdieu, 1986). Príjem môžu domácnosti použiť na nákup predmetov krátkodobej a dlhodobej spotreby, prípadne na nákup služieb. Nespotrebovanú časť príjmu môžu domácnosti usporiť a použiť na spotrebu v budúcnosti. Predmety dlhodobej spotreby spolu s úsporami potom možno považovať za majetok domácností.

Jednoduchý vzťah medzi ľudským kapitálom a príjmom je popísaný napríklad tzv. Mincerovou rovnicou, pričom ľudský kapitál je charakterizovaný počtom rokov, počas ktorých sa jednotlivец vzdeláva a potenciálnym počtom rokov pracovných skúseností. Pôvodné Mincerove (1958; 1974) myšlienky boli rozpracované a analyzované mnohými autormi (Lemieux, 2006), pričom za základný tvar Mincerovej rovnice je považovaný (Chiswick, 2006):

$$\ln E_i = \beta_0 + \beta_1 S_i + \beta_2 T_i + \beta_3 T_i^2 + u_i, \quad (1.1)$$

kde

- E_i je príjem i -tej osoby,
- S_i je počet rokov, počas ktorých sa i -tá osoba vzdelávala,
- T_i je potenciálny počet rokov pracovných skúseností po škole (počítaný spravidla ako vek – roky vzdelávania – 6),
- β_k sú odhadované koeficienty,
- u_i je náhodná zložka.

Detailným skúmaním teoretických a empirických zdrojov dochádza Lemieux (2006) k záveru, že jednoduchá forma Mincerovej rovnice (1.1) je po zohľadnení určitých špecifík aj v súčasnosti vhodným nástrojom na analýzu vzťahu medzi ľudským kapitálom a príjmom.

Ekvivalentný príjem

Pri analýzach príjmovej situácie jednotlivcov je potrebné uvedomiť si, že jednotlivci spravidla tvoria súčasť domácností, v ktorých osoby spoločne hospodária. Výška príjmov jednotlivých členov vybranej domácnosti môže byť rôzna (príp. žiadna) a domácnosť rozhoduje o použití príjmu na spotrebu a úspory. Je zrejmé, že domácnosť dvoch dospelých s dvoma deťmi potrebuje vyšší príjem ako domácnosť dvoch dospelých bez detí na to, aby dosiahla rovnakú úroveň zabezpečenia.

Keďže domácnosti sa líšia počtom členov a ich vekovou štruktúrou, na zabezpečenie porovnateľnosti agregovaných výsledkov za jednotlivé domácnosti je potrebné uskutočniť odhad ekvivalentného disponibilného príjmu domácnosti. Ide o odhad takého príjmu "na člena" domácnosti, ktorý zohľadňuje vekovú štruktúru a počet členov domácnosti. Na tento účel sa v praxi používajú tzv. *ekvivalentné škály*, resp. *ekvivalentné stupnice*.

Logika ekvivalentných škál je založená na myšlienke úspor z rozsahu v domácnosti. Spotrebu domácnosti totiž možno rozdeliť na *kolektívnu*, na ktorej sa podieľajú všetci členovia domácnosti (napr. náklady na bývanie) a *individuálnu*, ktorá zodpovedá jednotlivým členom domácnosti.

Ekvivalentný príjem $y_{E,i}$ (Buhmann et al., 1988) domácnosti i získame aplikovaním ekvivalentnej veľkosti s_i na celkový príjem domácnosti $y_{H,i}$:

$$y_{E,i} = \frac{y_{H,i}}{s_i}. \quad (1.2)$$

Pre $s_i = 1$ sa ekvivalentný príjem rovná priamo celkovému príjmu, a teda sa nemení s veľkosťou ani štruktúrou domácnosti. Ak je s_i rovné počtu členov domácnosti, ekvivalentný príjem je rovný príjmu na jedného člena (ide o príjem na hlavu – z angl. *per capita income*). Uvedené dva prípady sú extrémnymi prípadmi. Použitie ekvivalentnej škály vedie k tomu, že vypočítaný ekvivalentný príjem sa pohybuje v hraniciach medzi príjmom na hlavu a celkovým disponibilným príjmom domácnosti.

Za najznámejšiu možno považovať OECD ekvivalentnú škálu (označovanú aj ako oxfordskú) z roku 1982 (OECD, 1982). Táto škála priradzuje váhu 1 prvému dospelému členovi domácnosti, váhu 0,7 každému ďalšiemu dospelému členovi domácnosti a váhu 0,5 každému dieťaťu v domácnosti. Ako uvádzajú Hagenaars et al. (1994), pôvodná OECD ekvivalentná škála nadhodnocovala váhu ostatných členov domácnosti, a tak na účely porovnávania v rámci zisťovania ECHP (angl. *European Community Household Panel*), t. j. predchodcu súčasného zisťovania EU SILC (angl. *European Union Statistics on Income and Living Conditions*). Nimi navrhnutá modifikovaná ekvivalentná škála priradzuje váhu 1 prvému dospelému členovi domácnosti, váhu 0,5 každému ďalšiemu členovi domácnosti staršiemu ako 14 rokov a váhu 0,3 každému ďalšiemu členovi domácnosti vo veku do 14 rokov (vrátane)¹⁰.

Samotní autori sa vo svojej publikácii (Hagenaars et al., 1994) zamýšľajú, či na porovnanie medzi krajinami má byť použitá jediná ekvivalentná škála pre všetky krajiny, alebo v prípade každej krajiny by mala byť použitá jedinečná ekvivalentná škála zohľadňujúca podmienky v príslušnej krajine.

¹⁰ Modifikovaná OECD ekvivalentná škála sa používa v rámci zisťovania EU SILC aj v súčasnosti.

CHUDOBA A DEPRIVÁCIA

Väčšina bežne používaných definícií chudoby má dva spoločné prvky: určenie “indikátora blahobytu” a určenie “hranice chudoby”.

V závislosti od cieľa analýzy chudoby, účelu jej použitia a iných faktorov sa ako *indikátory blahobytu* v praxi najčastejšie používajú príjem, spotreba, spotreba potravín, podiel výdavkov na potraviny na celkových spotrebných výdavkoch, kalorický príjem, zdravotné údaje (a antropometrické miery), základné potreby (Ahluwalia, 1976; Morawetz, 1977; Glewwe a van der Gaag, 1988; Lipton, 1988; Lipton a Ravallion, 1993; Ravallion, 1992).

Hranica chudoby je deliaci bod rozdeľujúci jednotlivcov na chudobných (úroveň jeho individuálneho blahobytu nepresahuje stanovenú hranicu chudoby) a nechudobných (presahuje stanovenú hranicu chudoby). Na stanovenie hranice chudoby je možné použiť viacero prístupov, o najdôležitejších z nich pojednáva nasledujúci text.

V prípade, že cieľom výskumu je popísať úroveň chudoby v určitej spoločnosti, definícia chudoby spravidla obsahuje aj spôsob agregovania údajov za jednotlivcov.

2.1 KONCEPTY MERANIA CHUDOBY

Jedna z prvých publikovaných štúdií o meraní chudoby pochádza z roku 1901 od Seebahma Rowntreeho (Svetová banka, 2001). Rowntree (1902)¹ si kládol otázku, aká bola skutočná miera chudoby v meste York v Anglicku v roku 1899), a to z pohľadu hĺbky a rozsahu. Pokúsil sa získať potrebné údaje o (takmer) každej rodine majúcej príjem zo zamestnania. Výskum uskutočnil na jeseň v roku 1899 a k dispozícii mal údaje o 11 560 rodinách, čomu zodpovedalo 46 754 osôb. Chudobu definoval ako úroveň celkových príjmov nepostačujúcich na uspokojenie minima potrieb s cieľom zabezpečiť si “prostú fyzickú výkonnosť”, čo zahŕňalo potravu, nájom a ostatné nevyhnutné položky. Podľa jeho odhadov 10 % obyvateľov anglického mesta York žilo v roku 1899 v chudobe. Základné princípy merania chudoby, ktoré použil Rowntree (1902) sa používajú aj v súčasnosti.

Prístup k meraniu chudoby závisí od voľby konceptu chudoby a definície chudoby, pričom existuje množstvo prístupov k ich klasifikácii (Callan a Nolan, 1991).

Medzi najčastejšie používané koncepty merania chudoby patria *absolútny a relatívny koncept*, *objektívny a subjektívny koncept*, ktorým sa v tejto kapitole budeme podrobnejšie venovať.

2.1.1 Absolútny a relatívny koncept

ABSOLÚTNY KONCEPT merania chudoby je založený na určení takej hranice chudoby, ktorá je fixná v podmienkach použitého indikátora blahobytu a zároveň je fixná v čase a pre všetkých jednotlivcov zohľadnených v porovnaníach (Ravallion, 1992). Hranica

¹ Ide o 3. vydanie Rowntreeho publikácie.

chudoby je teda stanovená tak, aby reprezentovala rovnakú kúpnu silu v každom období, avšak sa môže líšiť (a spravidla sa líši) medzi krajinami, príp. regiónmi.

Hranica chudoby je spravidla určená ako hodnota príjmu alebo spotreby nevyhnutnej na zabezpečenie minimálneho štandardu výživy a ostatných nevyhnutných statkov (Svetová banka, 1993), resp. v odhade nákladov spotrebného koša statkov a služieb nevyhnutných na uspokojenie základných potrieb (Lipton a Ravallion, 1993). Pri uskutočňovaní medzinárodných porovnaní je potrebné používať rovnakú hranicu absolútnej chudoby (v zmysle rovnakého spotrebného koša so zohľadnením kúpnej sily).

Podobne ako Haughton a Khandker (2009) stotožňujeme životnú úroveň jednotlivca s úžitkom u dosiahnutým zo spotreby statkov a služieb. Životná úroveň, resp. úžitok je závislý od príjmu, resp. od spotrebných výdavkov vynaložených na získanie týchto statkov a služieb y , teda:

$$u = f(y). \quad (2.1)$$

Z rovnice (2.1) potom vyplýva:

$$y = f^{-1}(u), \quad (2.2)$$

čiže pre každú úroveň úžitku existuje príjem (resp. spotrebné výdavky) nevyhnutný na dosiahnutie danej úrovne úžitku.

Ak označíme u_z ako minimálnu úroveň úžitku (aby sme jednotlivca nepovažovali za chudobného) a tomu zodpovedajúcu (príjmovú) hranicu chudoby ako z , dostávame:

$$z = f^{-1}(u_z). \quad (2.3)$$

Podľa rovnice (2.3) hodnote absolútnej hranice chudoby definovanej hodnotou minimálne požadovaného úžitku u_z zodpovedá príjmová hranica chudoby z (resp. hranica chudoby daná spotrebnými výdavkami).

V súvislosti so vzťahom (2.3) je potrebné brať do úvahy, že nie každý jednotlivec reálne dokáže použiť svoj príjem (prevyšujúci hodnotu z) na obstaranie takých statkov a služieb, ktoré mu zabezpečia úžitok na úrovni u_z (pozri aj diskusiu v kapitole 1.2.2).

RELATÍVNY KONCEPT Kým v ekonomicky menej vyspelých krajinách sa v praxi častejšie využíva absolútny koncept, vo vyspelejších krajinách je to relatívny koncept.

V rámci relatívneho konceptu existuje viacero prístupov, ako možno stanoviť hranicu chudoby. Prvou možnosťou je porovnávať životný štandard jednotlivca s bežným životným štandardom v spoločnosti (Hagenaars a van Praag, 1985), resp. stanovení pevného pomeru medzi úrovňou príjmu (príp. iného ukazovateľa chudoby) jednotlivca a mediánovým, príp. priemerným príjmom v celej spoločnosti (Ravallion, 1998). Ďalšou možnosťou, ako určiť hranicu chudoby, je stanoviť ju ako vybraný kvantil rozdelenia príjmov (napr. 25 % najchudobnejších) a následne sledovať, ako sa hodnota hranice chudoby v čase mení (keďže podiel chudobného obyvateľstva by bol v čase fixný).

Takto určená hodnota hranice chudoby sa môže v čase s rastom príjmov v spoločnosti posúvať smerom nahor, čo v konečnom dôsledku nemusí reálne odrážať zmenu situácie chudobných. Napríklad pri raste príjmov každého jednotlivca o isté percento (za predpokladu ceteris paribus) dôjde aj k rastu hranice chudoby o rovnaké percento. To znamená, že zvýšenie príjmov chudobných sa neprejaví na zmene podielu obyvateľov ohrozených chudobou. Naproti tomu pri uplatnení absolútneho konceptu by bolo zaznamenané zníženie podielu obyvateľstva ohrozeného rizikom chudoby.

2.1.2 Objektívny a subjektívny koncept

OBJEKTÍVNY KONCEPT merania chudoby je založený na snahe stanoviť referenčnú hodnotu príjmu, adekvátnej spotreby, príp. iných ukazovateľov individuálneho blahobytu, ktorou si jednotlivec zabezpečí zdravý a aktívny život vrátane plnej aktívnej účasti na spoločenskom dianí (Morawetz, 1977). Niektorí autori tento koncept stotožňujú s welfaristickým prístupom k definovaniu individuálneho blahobytu (Lok-Dessallien, 2000). Referenčná hodnota adekvátnej spotreby je vo vzťahu k jednotlivcovi určená exogénne – konsenzom odborníkov (Ravallion, 1998).

Okrem príjmu, spotreby a majetku možno medzi ďalšie indikátory blahobytu na účely definovania chudoby zaradiť nutričný príjem, zdravotné údaje a antropometrické miery, ale aj odvodené miery ako spotreba potravín, príp. podiel výdavkov na potraviny na celkových spotrebných výdavkoch (Ahluwalia, 1976; Lipton, 1988; Lipton a Ravallion, 1993).

Kým údaje o príjmoch a spotrebe možno považovať za všeobecné indikátory blahobytu uplatňované vo všetkých krajinách bez ohľadu na ich dosiahnutú ekonomickú úroveň, indikátory ako nutričný príjem, zdravotné údaje a antropometrické miery sa uplatňujú predovšetkým v rozvojových krajinách.

SUBJEKTÍVNY KONCEPT možno považovať za najzložitejší, nakoľko medzi odborníkmi neexistuje zhoda v názoroch na analýzu subjektívneho vnímania chudoby v spoločnosti. Už samotná skutočnosť, že ide o subjektívny koncept, so sebou prináša viaceré metodologické problémy.

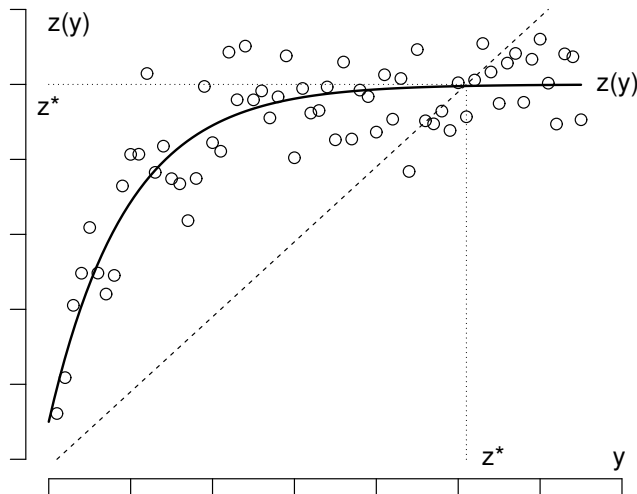
Hodnotenie javov subjektívnej povahy býva často problematické, nakoľko výskumník sa musí spoliehať na odpovede respondentov, ktoré môžu byť v procese dopytovania ovplyvnené viacerými faktormi. V praxi nám ale neostáva nič iné, ako spoliehať sa na hodnotenie ľudí, ktorých sa problém bezprostredne týka a vychádzať z predpokladu, že ľudia sú sami najlepšie schopní zhodnotiť kvalitu svojho života (Čaplánová a Orviská, 2010).

Z týchto dôvodov budeme tomuto konceptu venovať viac priestoru ako predchádzajúcim.

Subjektívny prístup k definovaniu chudoby vyjadruje, že hranice chudoby sú inherentnými subjektívnymi úsudkami ľudí o tom, čo považujú za sociálne akceptovateľný minimálny životný štandard v určitej spoločnosti (Ravallion, 1992). Prístup vychádza z predpokladu, že podmienky, v ktorých sa jednotlivec nachádza v porovnaní k okolnostiam ostatných členov referenčnej skupiny tak, ako ich vníma, ovplyvňujú vnímanie jeho osobného blahobytu relatívne k ostatným členom referenčnej skupiny (Goedhart et al., 1977; Kapteyn et al., 1988).

Ako už bolo naznačené, subjektívny prístup vyjadruje názory samotných domácností/jednotlivcov na sociálne akceptovateľný minimálny životný štandard. Na odhad podielu osôb/domácností nachádzajúcich sa pod hranicou subjektívnej chudoby neexistuje jednotná – všeobecne akceptovaná metodika. Za jeden z hlavných problémov pritom možno považovať samotné určenie hranice subjektívnej chudoby, na čo existuje viacero rôznych prístupov. Tie možno v zásade rozdeliť do troch skupín:

OTÁZKA MINIMÁLNEHO PRÍJMU (MIQ – z angl. *minimal income question*). Respondentov sa priamo pýtame na úroveň minimálne požadovaného príjmu (Ravallion, 1992).

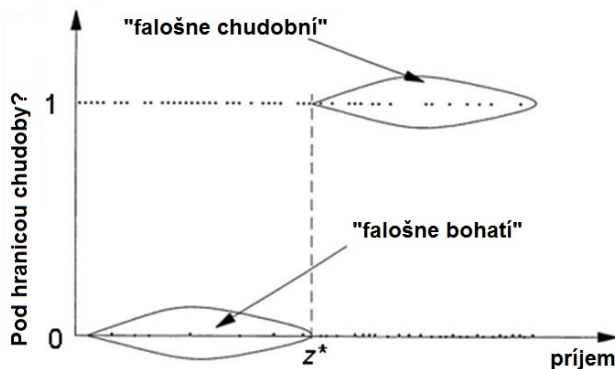

Obr. 2.1: Otázka minimálne požadovaného príjmu (MIQ)
(vlastné spracovanie)

Prístup je spravidla založený na prieskumoch s nasledujúcou formuláciou otázky: “Akú úroveň príjmu by ste Vy osobne považovali za absolútne minimálnu? T. j. aby ste s príjmom vystačili, resp. aby ste mohli uspokojiť svoje základné potreby.” (Kapteyn et al., 1988, s. 223) Odpovede na otázku minimálne požadovaného príjmu $z(y)$ by mali byť rastúcou funkciou aktuálneho príjmu y jednotlivca (pozri obr. 2.1). Každý bod v grafe na obr. 2.1 predstavuje odpoveď na vyššie položenú otázku, konkávna neklesajúca funkcia predstavuje odhadnutú teoretickú funkciu $z(y)$ minimálneho subjektívneho príjmu v závislosti od (aktuálneho) príjmu y . Subjektívna hranica chudoby je určená ako z^* – priesečník teoretickej funkcie subjektívne minimálneho príjmu v závislosti od príjmu a priamky pod 45-stupňovým uhlom (situácia, kedy sa subjektívne požadovaný príjem rovná aktuálnemu príjmu).

OTÁZKA OHODNOTENIA PRÍJMU (IEQ – z angl. *income evaluation question*). Respondenti majú ohodnotiť rôzne úrovne príjmu a otázky sú koncipované napr. ako: “Aký čistý (mesačný) príjem domácnosti považujete vo Vašich podmienkach za: veľmi zlý, zlý, nepostačujúci, postačujúci, dobrý, veľmi dobrý?” (Kapteyn et al., 1988, s. 225).

DISKRÉTNE POLOŽENIE OTÁZKY. Pri použití oboch predchádzajúcich prístupov (založených na otázke minimálneho príjmu a otázke ohodnotenia príjmu) je potrebné zohľadniť skutočnosť, že ľudia neradi odpovedajú na citlivé otázky, akou otázkou o príjme určite je. Ďalšou nevýhodou metódy môže byť veľká variabilita odpovedí a z toho vyplývajúce náročné (až nemožné) určenie funkcie minimálneho subjektívneho príjmu v závislosti od aktuálneho príjmu. Duclos a Araar (2006) preto navrhujú alternatívny prístup založený na “diskrétnom” položení otázky. Diskrétnosť otázky spočíva v tom, že respondenti nemajú stanoviť absolútnu hodnotu príjmu, ktorú považujú za minimálne požadovanú. V odpovedi majú uviesť, či vzhľadom na svoj aktuálny príjem sa cítia byť chudobní alebo nie. Hranica subjektívnej chudoby z^* je potom odhadnutá ako tá hod-

Obr. 2.2: Diskrétné polozenie otázky

Zdroj: Duclos a Araar (2006, s. 125)

nota aktuálneho príjmu y , ktorej zodpovedá najvyššia pravdepodobnosť, že odpovede respondentov o ich statuse chudoby korešpondujú so statusom, ktorý by sme zistili porovnaním hodnoty z^* s ich príjmom. Odhadom z^* sa minimalizuje pravdepodobnosť výskytu pozorovaní "falošne chudobných" (t. j. domácnosti, ktorých príjem je vyšší ako hodnota z^* , no svoju situáciu označili ako stav chudoby) a "falošne bohatých" (t. j. domácnosti, ktorých príjem je nižší ako hodnota z^* , no svoju situáciu neoznačili ako stav chudoby). Ak situáciu zachytíme graficky, odhadom z^* sa minimalizuje pravdepodobnosť výskytu pozorovaní nachádzajúcich sa vo vyznačených elipsách na obr. 2.2 – tzn. pozorovaní, v ktorých osoby s príjmom nižším ako z^* sa necítia byť chudobné (falošne bohaté) a naproti tomu osoby s príjmom vyšším ako z^* sa chudobnými cítia (falošne chudobné). Ani v tomto prípade sa prirodzene nevyhneme problému citlivosti údajov o aktuálnom príjme respondentov.

2.1.3 Koncept majetkovej chudoby

Analýza chudoby býva najčastejšie uskutočňovaná na základe údajov o príjmoch, resp. spotrebe. Posudzovanie životných podmienok a finančnej situácie len na základe príjmov nie je úplné, nakoľko domácnosti s rovnakým príjmom môžu disponovať rôznym majetkom. Aj z toho dôvodu sa odporúča dopĺňať údaje o príjmoch údajmi o majetku domácností. Avšak kým získať prehľad (vo forme individuálnych údajov) o príjmovej situácii domácností je relatívne jednoduché, a to či už na základe výberových zisťovaní, alebo administratívnych zdrojov údajov, v prípade úspor a iných foriem majetku je to zložitejšie.

Príjem je nestála miera, minulé príjmy nemusia nevyhnutne indikovať, aké zdroje má jednotlivec k dispozícii v súčasnosti, keďže príjem mohol byť utratený relatívne rýchlo a nakúpené statky mohli byť rýchlo spotrebované. Na druhej strane, majetok je stabilnejším indikátorom statusu alebo pozície v spoločnosti a reprezentuje nahromadenú kúpnu silu. Navyše, majetok na rozdiel od príjmu je kumulovaný dlhodobo a k výrazným zmenám dochádza zriedka (spravidla vo výnimočných situáciách). Majetok predstavuje úspory a investície, ktoré môžu byť čerpané v budúcnosti v prípade potreby (Oliver a Shapiro, 1990). Potreba zohľadniť majetok ako indikátor blahobytu teda vychádza z poznania, že majetok prináša jeho vlastníčkovi výhodu v živote a je

zároveň zdrojom spotreby, pretože je možné vymeniť ho za hotovosť v časoch ekonomickej záťaže spôsobenej napríklad nezamestnanosťou, chorobou a pod. (Caner a Wolff, 2004).

Uvedené predpoklady možnosti výmeny majetku za hotovosť možno považovať za platné v prípade individuálnych nepriaznivých udalostí, no nie v prípade systematických udalostí ako napr. hospodárska kríza. Ak by sa v jednom čase pokúsilo riešiť svoju nepriaznivú situáciu predajom majetku veľké množstvo ľudí, predajná cena by mohla byť výrazne podhodnotená, prípadne u veľkej časti z nich by vôbec nemuselo dôjsť k predaju.

Weisbrod a Hansen (1968) sú považovaní za prvých, ktorí sa pokúsili analyzovať chudobu tak, že údaje o príjmoch doplnili údajmi o čistom majetku spotrebnej jednotky². Ako ale samotní autori uvádzajú, nimi navrhnutá miera je založená na predpoklade, že aktuálny príjem a aktuálny čistý majetok sú dôležité, avšak nie jediné determinanty ekonomickej pozície spotrebnej jednotky. Keďže príjem je toková veličina, čistý majetok stavová veličina, autori navrhli jednoduchú mieru, ktorá transformuje čistý majetok na teoretický tok príjmu z tohto majetku. Ekonomická pozícia spotrebnej jednotky v čase t je daná vzťahom:

$$Y_t^* \equiv Y_t + NW_t \cdot A_n, \quad (2.4)$$

kde

Y_t je aktuálny ročný príjem,

$NW_t \cdot A_n$ je ročná doživotná anuita (renta) z čistého majetku NW_t , pričom A_n je hodnota n -ročnej anuity, ktorej prítomná hodnota je rovná 1, teda $A_n = \frac{r}{1 - (1+r)^{-n}}$, pričom r je úroková miera a n je očakávaná dĺžka života spotrebnej jednotky.

Zo vzťahu (2.4) je tak zrejmé, že hodnota čistého majetku je transformovaná na konštantný ročný príjmový tok diskontovaný mierou³ r počas doby⁴ n rokov⁵.

Z prístupu autorov je zrejmé, že pre akúkoľvek úrokovú mieru platí, že čím je hodnota čistého majetku vyššia a očakávaná dĺžka života kratšia, tým vyššia bude ročná anuita. V praxi to znamená, že uplatnením tohto prístupu sa v porovnaní s jednorozmerným príjmovým konceptom výrazným spôsobom zmení ekonomická pozícia starších ľudí, u ktorých dôjde k zdanlivému "zlepšeniu" ich situácie, naopak u detí dôjde k zdanlivému "zhoršeniu" situácie. Uvedený prístup zároveň nezohľadňuje zmeny v kúpnej sile počas uvedeného obdobia, avšak podľa Brandolini et al. (2010) literatúra od tejto korekcie spravidla upúšťa.

DEFINÍCIA MAJETKOVEJ CHUDOBY Za najznámejšiu definíciu majetkovej chudoby možno považovať definíciu navrhnutú autormi Haveman a Wolff (2001), podľa ktorej domácnosť je považovaná za "majetkovo chudobnú", ak jej prístup k majetkovým zdrojom je nedostatočný na to, aby jej umožnil uspokojiť základné potreby pre zvolený časový úsek.

² Spotrebnou jednotkou možno rozumieť domácnosť, rodinu alebo jednotlivca.

³ Ak pre každý typ aktív je použitá iná úroková miera, do vzťahu sa spravidla dosahuje vážený priemer úrokových mier.

⁴ Odhad očakávanej dĺžky života je založený spravidla na úmrtnostných tabuľkách platných pre príslušnú populáciu.

⁵ Keby sme predpokladali večnú anuitu, čiže $n \rightarrow \infty$, vzťah (2.4) by sa zjednodušil na $Y_t^* \equiv Y_t + r \cdot NW_t$, tzn. vo výpočte by sa zohľadnil len aktuálny ročný úrokový výnos z hodnoty čistého majetku.

Pre úplné stanovenie definície majetkovej chudoby je potrebné špecifikovať jej tri podstatné prvky: základné potreby, časový úsek a majetkové zdroje (Caner a Wolff, 2004).

- Ako ukazovatele *majetkových zdrojov* sa v praxi najčastejšie používajú: 1. čistý majetok (zahŕňa aktuálnu hodnotu všetkých obchodovateľných aktív zníženú o aktuálnu hodnotu všetkých dlhov); 2. čistý majetok znížený o rozdiel medzi trhovou hodnotou bývania a nesplatenou časťou úveru zabezpečeného bývaním; 3. likvidný majetok (hodnota hotovosti a ostatných zložiek majetku jednoducho vymeniteľných za hotovosť).
- Voľba *časového úseku* býva určená arbitrárne, no v praxi sa pri jej stanovení vychádza napríklad z priemernej doby potrebnej na to, aby si človek prepustený zo zamestnania našiel novú prácu. Strata zamestnania je totiž najčastejšou formou ekonomických ťažkostí domácností.⁶
- Určením “základných potrieb” sa rozumie voľba hranice chudoby, t. j. sumy nevyhnutnej na to, aby domácnosť bola schopná fungovať (uspokojovať svoje základné potreby) počas časového úseku stanoveného v predchádzajúcom bode.

2.2 MIERY CHUDOBY

Po voľbe indikátora blahobytu a stanovení hranice chudoby je potrebné agregovať individuálnu pozíciu jednotlivcov do ukazovateľa chudoby, resp. charakterizovať chudobu v populácii prostredníctvom jedinej hodnoty. Inými slovami, je potrebné odhadnúť agregované miery chudoby.

2.2.1 Aditívne miery chudoby

Fosterove-Greerove-Thorbeckove miery chudoby (FGT) (Foster et al., 1984) možno považovať za najznámejšiu skupinu aditívnych mier chudoby. Pri popise konštrukcie týchto mier budeme vychádzať z pôvodnej publikácie od trojice autorov Foster et al. (1984), ako aj z iných publikácií založených na uvedenej (pozri napr. Lipton a Ravallion (1993); Ravallion (1992, 1998)).

Označme z indikátor chudoby (napr. príjem alebo spotreba), jeho hustotu $f(y)$ a distribučnú funkciu $F(y) = \int_0^y f(x) dx$. Zároveň predpokladáme, že členovia spoločnosti majú rozdelenia indikátora chudoby rovnaké a navzájom nezávislé.

Nech z je hranica chudoby. Mierou chudoby rozumieme funkciu $p(z, y)$, ktorá je nerastúca vzhľadom na y a neklesajúca vzhľadom na z . Predpokladajme, že individuálna funkcia miery chudoby je definovaná

$$p(z, y) = \left(1 - \frac{y}{z}\right)^\alpha, \quad (2.5)$$

kde $\alpha \in \mathbb{N}$ a platí: $p(z, y) \in [0; 1]$.

⁶ V uskutočnených analýzach autori používajú spravidla trojmesačné obdobie (Haveman a Wolff, 2001).

Dostávame skupinu *aditívnych mier chudoby*⁷ a agregovaná chudoba (v rámci spoločnosti) je daná

$$P(z) = \int_0^z p(z, y) f(y) dy; \text{ pričom } P(z) \in [0; 1]. \quad (2.6)$$

Pre $\alpha = 0$ máme $p(y, z) = 1$ a dosadením do vzťahu (2.6), dostávame $P(z) = F(z)$, čo je kumulatívna relatívna početnosť jednotlivcov s úrovňou príjmu (resp. iného indikátora blahobytu) nižšou ako hranica chudoby z . Ide teda o podiel obyvateľov pod hranicou chudoby – ako prvý z ukazovateľov tejto skupiny indikátorov.

PODIEL CHUDOBŇÝCH H (angl. *head-count index*) možno pre jednoduchosť zapísať nasledovne:

$$H(z) = \frac{q}{n}, \quad (2.7)$$

kde

- q je počet jednotlivcov, u ktorých platí $y < z$,
- n je počet obyvateľov krajiny (členov spoločnosti).

Výhodou tejto miery chudoby je jej ľahká interpretovateľnosť, no má viacero nedostatkov. Ak sa napríklad príjem/spotreba vybranej chudobnej osoby zníži, v indexe H sa to neprejaví. Znamená to, že nie je citlivý na zmenu v hĺbke (priepasti) chudoby. *Hĺbkou (priepastou) chudoby* sa myslí vzdialenosť úrovne blahobytu y_i jednotlivca i od určenej hranice chudoby z , čo možno zapísať $(z - y_i)$. Relatívnou vzdialenosťou potom rozumíme $\frac{z - y_i}{z}$ resp. $1 - \frac{y_i}{z}$, čo je základom pre určenie ďalšej miery chudoby. Relatívna priepasť chudoby jednotlivca nadobúda hodnoty z intervalu $[0; 1]$. Napríklad hodnota 0,7 znamená, že osoba dosahuje 30 % minimálneho stanoveného príjmu, spotreby, príp. iného indikátora.

Nedostatok súvisiaci s necitlivosťou indexu H na zmenu v hĺbke chudoby odstraňuje napríklad druhá zo skupiny Fosterových-Greerových-Thorbeckových mier chudoby. Dosadením $\alpha = 1$ do vzťahu (2.5) dostávame funkciu miery chudoby $p(z, y) = 1 - \frac{y}{z}$, čo je relatívna priepasť/hĺbka chudoby. Po následnom dosadení tejto funkcie miery chudoby do vzťahu (2.6) získavame index priepasti chudoby PG (2.8) (angl. *poverty gap index*).

INDEX PRIEPASTI (HĽBKY) CHUDOBY PG je mierou hĺbky chudoby, ktorá je založená na agregovanom deficite príjmu chudobných v pomere k hranici chudoby. Podáva dobrý obraz o hĺbke chudoby, ktorá závisí na vzdialenosti hodnoty príjmu jednotlivca od hranice chudoby:

$$PG(z) = \int_0^z \left(1 - \frac{y}{z}\right) f(y) dy. \quad (2.8)$$

V praktických výpočtoch sa používa diskrétno vyjadrenie dané vzťahom (2.9). Nech úroveň indikátora chudoby y_i jednotlivých chudobných je usporiadaná do variačného radu, pričom y_1 je úroveň indikátora u najchudobnejšieho, y_2 ďalšieho chudobného atď. a y_q nech je úroveň indikátora u posledného chudobného a nedosahuje hodnotu hranice

⁷ Alternatívny prístup k aditívnym mieram chudoby vychádza z kvantilových funkcií rozdelení (Duclos a Araar, 2006).

chudoby z , čiže platí: $y_1 \leq y_2 \leq \dots \leq y_q < z$. Index priepasti chudoby PG je potom daný:

$$PG(z) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \frac{z - y_i}{z}; y_i < z. \quad (2.9)$$

Zo zápisu (2.9) je zrejmé, že ukazovateľ PG vyjadruje priemernú relatívnu priepasť chudoby obyvateľstva. Tento index je necitlivý na rozdiely v úrovni indikátora blahobytu u chudobných. Môže totiž nastať situácia, kedy porovnávame napríklad dva regióny, v oboch regiónoch je zistená rovnaká hodnota indexov H a PG, avšak v jednom z regiónov dosahujú najchudobnejší výrazne nižšie hodnoty indikátora blahobytu, ako je tomu v druhom z regiónov. Možno teda tvrdiť, že chudoba v prvom regióne je "drsnejšia" než v druhom. Tento nedostatok odstraňuje posledný zo skupiny aditívnych mier: index vážnosti (drsnosti) chudoby P_2 .

INDEX VÁŽNOSTI CHUDOBY P_2 sa v praxi používa menej často ako predošlé dve miery. Získame ho dosadením $\alpha = 2$ (čo dáva väčšiu váhu nižším hodnotám y) do vzťahu (2.5), resp. dosadením $p(z, y) = (1 - \frac{y}{z})^2$ do vzťahu (2.6):

$$P_2(z) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \left(\frac{z - y_i}{z} \right)^2; y_i < z. \quad (2.10)$$

Index (2.10) vypovedá o chudobe najchudobnejších, teda o "drsnosti", resp. vážnosti chudoby a nepriamo vyjadruje aj nerovnosť medzi chudobnými. Miera má využitie napríklad pri porovnávaní politík, ktorých cieľom je zasiahnuť skupinu najchudobnejších, ale sa ťažko interpretuje, a tak ako už bolo spomínané, v praxi sa málo používa.

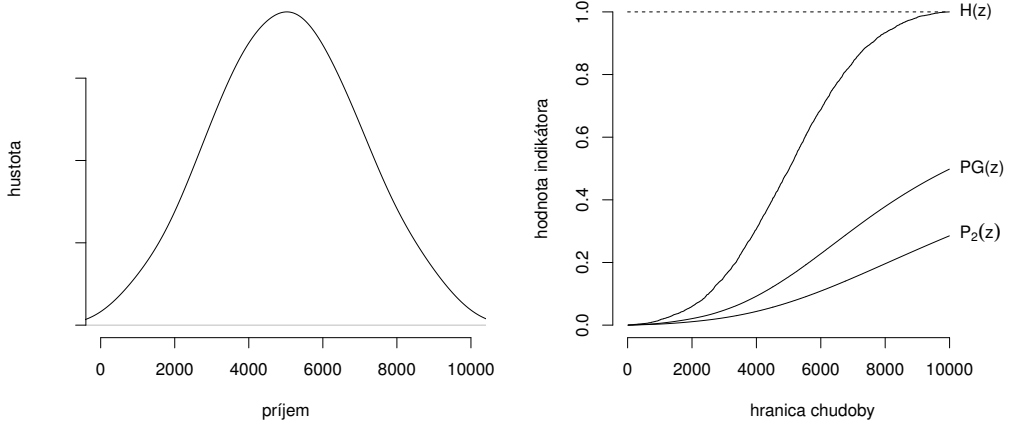
Všetky uvedené indexy ($H(z)$, $PG(z)$, $P_2(z)$) majú spoločnú konštrukciu a všeobecný tvar pre index zo skupiny aditívnych mier je daný:

$$P_\alpha(z) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \left(\frac{z - y_i}{z} \right)^\alpha; y_i < z, \alpha \geq 0. \quad (2.11)$$

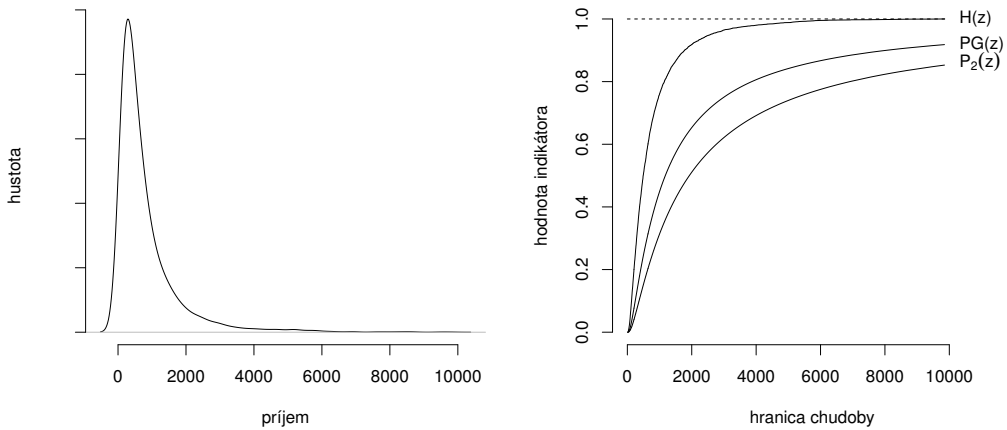
Je zrejmé, že dosadením $\alpha = 0$ do vzťahu (2.11) dostávame $H(z)$, pre $\alpha = 1$ dostávame $PG(z)$ a pre $\alpha = 2$ dostávame $P_2(z)$. Čím je hodnota α väčšia, tým je výsledná miera $P_\alpha(z)$ citlivejšia na úroveň blahobytu najchudobnejšej osoby. Pre $\alpha \rightarrow \infty$ dostávame $P_\infty(z) \rightarrow 1$, čo odráža stav chudoby najchudobnejšej osoby.

Príklad priebehu grafov jednotlivých aditívnych mier chudoby v závislosti od hodnoty hranice chudoby je zachytený na obr. 2.3. Pre porovnanie sú na obrázku uvedené dva prípady: priebeh pre symetrické rozdelenie príjmov (obr. 2.3a), ktoré je v praxi skôr výnimočné a pre kladne zošikmené rozdelenie príjmov (obr. 2.3b), ktoré je typické pre skutočné rozdelenie príjmov.

Je zrejmé, že v oboch prípadoch ukazovateľ *podiel chudobných* H dosahuje hodnotu 1, ak je hranica chudoby určená ako najvyššia hodnota príjmu v uvedenom súbore pozorovaní, čo je dané samotnou konštrukciou. Z obrázkov je ďalej zrejmé, že v prípade zošikmeného rozdelenia sa hodnota ukazovateľa H približuje k jednotke rýchlejšie ako v prípade symetrického rozdelenia. Priebeh na obrázkoch tiež naznačuje, že v prípade zošikmeného rozdelenia dosahujú hodnoty všetkých troch ukazovateľov vyššie hodnoty, ako je tomu v prípade symetrického rozdelenia.

(a) Symetrické rozdelenie príjmu

(b) Zošikmené rozdelenie príjmu

Obr. 2.3: Priebeh grafov aditívnych mier chudoby (vlastné spracovanie)

2.2.2 Senov index

Sen (1976) sa zamýšľal nad vlastnosťami indexov chudoby a pokúsil sa navrhnúť index, ktorý by vyhovoval čo najširšej množine požiadaviek na "vhodný" index chudoby. Sen (1976) odvodil index, ktorý zohľadňuje podiel chudobných, hĺbku chudoby a nerovnosť medzi chudobnými:

$$P = H \left[1 - (1 - PG) \left(1 - G \frac{q}{q+1} \right) \right], \tag{2.12}$$

kde

- H je podiel chudobných definovaný vzťahom (2.7),
- PG je index priepasti chudoby,
- G je Giniho koeficient rozdelenia príjmov chudobných,
- q je počet chudobných.

Pre veľké q , resp. pre $\frac{q}{q+1} \rightarrow 1$ možno vzťah (2.12) upraviť:

$$P = H [PG + (1 - PG)G]. \quad (2.13)$$

Tento pôvodný Senov index bol modifikovaný viacerými autormi, za najdôležitejšie sú považované modifikácie od autorov Thon (1979) a Shorrocks (1995) a im zodpovedajúca v súčasnosti najčastejšie používaná verzia, tzv. Senov-Shorrocks-Thonov index (SST) (Xu, 1998):

$$SST = \sum_{i=1}^q \left(\frac{2(n-i)+1}{n^2} \right) \left(\frac{z-y_i}{z} \right), \quad (2.14)$$

resp. jej multiplikatívna forma:

$$SST = H \cdot PG \cdot (1 + G_{PG}), \quad (2.15)$$

pričom

- H je podiel chudobných definovaný vzťahom (2.7),
- PG je index priepasti chudoby definovaný vzťahom (2.8), pričom do úvahy berieme len príjmy chudobných, teda člen $1/n$ je nahradený členom $1/q$,
- G_{PG} je Giniho koeficient⁸ počítaný z cenzorovaných indexov priepastí chudoby, t. j. do výpočtu Giniho koeficientu sa použijú hodnoty $\frac{z-y_i}{z}$ pre $y_i < z$ a 0 pre $y_i \geq z$.

Hoci hodnotu SST indexu je náročné interpretovať, jeho výhoda spočíva v možnosti uskutočniť dekompozíciu. To nám umožňuje určiť, do akej miery je zmena chudoby (v čase) meraná SST indexom, zapríčinená zmenou podielu chudobného obyvateľstva H , zmenou v hĺbke (priepasti) chudoby PG a zmenou nerovnosti (medzi chudobnými) G_{PG} , čo možno zapísať (Osberg a Xu, 1999):

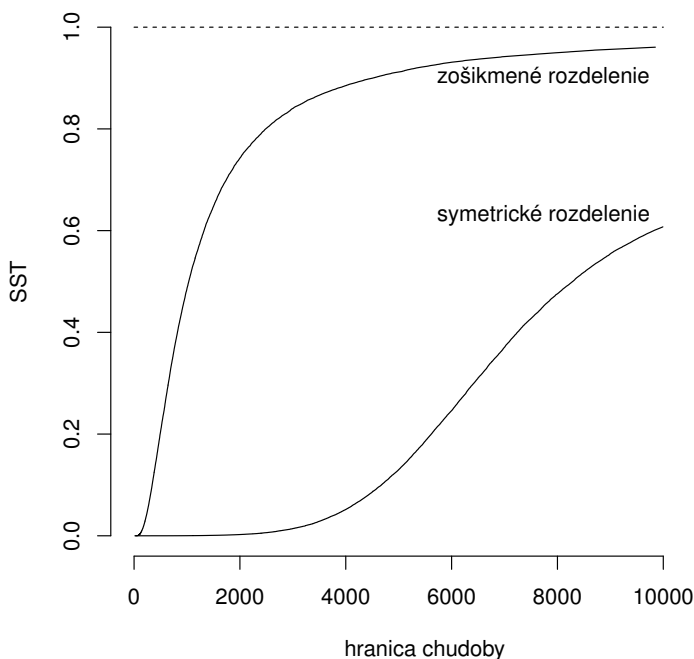
$$\Delta \ln SST = \Delta \ln H + \Delta \ln PG + \Delta \ln(1 + G_{PG}). \quad (2.16)$$

Podobne ako v prípade aditívnych mier chudoby, na obr. 2.3 je zachytený priebeh grafov mier chudoby zo skupiny FGT, obr. 2.4 zachytáva priebeh grafov pre SST index, a to pre prípad symetrického a kladne zošikmeného rozdelenia príjmov.

Aj z obr. 2.4 je zrejmé, že so silne zošikmeným rozdelením sú spojené výrazne vyššie hodnoty SST indexu. To samozrejme súvisí s konštrukciou tohto indexu vyjadrenou vzťahom (2.14), keďže jeho súčasťou je aj Giniho koeficient, ktorý v tomto prípade kvantifikuje nerovnosť v hĺbke chudoby.

V štúdiách a akademických článkoch sa objavujú mnohé ďalšie miery chudoby, napr. Wattsov index (Watts, 1968), Kakwaniho index (Kakwani, 1980), Thonov index (Thon, 1979), Takayamov index (Takayama, 1979) a mnohé ďalšie. Pre podrobnú analýzu vlastností najdôležitejších mier pozri napr. Zheng (1997).

8 Pripomenieme, že Giniho koeficient je mierou nerovnosti rozdeľovania príjmov a vychádza z Lorenzovej krivky, ktorá vyjadruje vzťah medzi relatívnymi kumulatívnymi početnosťami obyvateľstva a relatívnymi kumulatívnymi početnosťami ich príjmov. Giniho koeficient je možné jednoducho vypočítať napr. pomocou vzťahu $G = 1 + \frac{1}{n} - \frac{2}{n \sum_{i=1}^n y_i} \sum_{i=1}^n y_i (n+1-i)$.

Obr. 2.4: Priebeh grafu SST indexu
(vlastné spracovanie)

2.3 KONCEPT RELATÍVNEJ MATERIÁLNEJ DEPRIVÁCIE

Ak je prístup k zdrojom a statkom obmedzený a ľudia si nemôžu dovoliť spotrebovať statky a služby "typické" pre spoločnosť, v ktorej žijú, nastáva stav materiálnej deprivácie (Townsend, 1987). Väčšina autor sa pri definovaní *materiálnej deprivácie* zhoduje v tom, že materiálne deprivované osoby sú z dôvodu nedostatočných zdrojov vylúčené z minimálne akceptovateľného spôsobu života (a spotrebných zvyklostí) spoločnosti, v ktorej žijú (Callan et al., 1993; Layte et al., 2001), resp. spoločnosťou vnímané nevyhnutné potreby sú u týchto osôb uspokojované nedostatočne (Bradshaw a Finch, 2003).⁹

Relatívnu materiálnu depriváciu možno charakterizovať ako relatívny prístup k hodnoteniu individuálneho blahobytu založený na porovnávaní situácie jednotlivca (domácnosti) so situáciou ostatných jednotlivcov (domácností) žijúcich v podobných podmienkach.¹⁰

Koncept tohto typu porovnávaní založeného na vyjadrení postavenia jednotlivca vzhľadom na definovanie všeobecného štandardu predstavil Merton (1938) a samotný pojem "relatívna deprivácia" prvýkrát použili Stouffer et al. (1949). Stouffer et al. (1949) študovali postoje amerických vojakov vo vzťahu k ich problémom v inštitucionalizovanom vojenskom živote počas druhej svetovej vojny.

⁹ V tejto súvislosti je príjem objektom relatívnej materiálnej deprivácie a mal by byť považovaný za indikátor možnosti jednotlivca spotrebovať komodity (Yitzhaki, 1979).

¹⁰ O relatívnej materiálnej deprivácii teda hovoríme, keď sa jednotlivci sami porovnávajú s ostatnými a svoju situáciu vnímajú negatívne, resp. prichádzajú k záveru, že sú na tom horšie ako iní v ich okolí (subjektívny pohľad zo strany jednotlivcov), resp. ak takéto porovnanie uskutočňuje externá autorita (objektívny pohľad).

Koncept relatívnej materiálnej deprivácie neskôr významne rozvinul Runciman (1966), ktorý sa pokúsil analyzovať vzťah medzi sociálnou nerovnosťou a relatívnou depriváciou. Runciman (1966, s. 10) definuje relatívnu depriváciu nasledovným spôsobom: “Môžeme tvrdiť, že osoba je relatívne deprivovaná vzhľadom na X, ak (i) daná osoba neovláda X, (ii) v okolí tejto osoby sa nachádzajú iné osoby, ktoré ovládajú X, (iii) daná osoba chce X a (iv) táto osoba si myslí, že by mala ovládať X”.

2.3.1 Koncept relatívnej materiálnej deprivácie P. Townsenda

Za základné dielo v oblasti relatívnej materiálnej deprivácie je považovaná publikácia Chudoba v Spojenom kráľovstve (Townsend, 1979). Podľa Townsenda môže byť chudoba objektívne definovaná jedine v podmienkach relatívnej deprivácie.

“Jednotlivci (resp. rodiny a skupiny) môžu byť považovaní za chudobných, ak nemajú dostatok zdrojov na zaobstaranie takých foriem potravy a oblečenia, pracovných a vzdelávacích podmienok a podmienok bývania (tzn. životného štýlu), ale aj účasti na aktivitách, ktoré sú obvyklé pre spoločnosť, do ktorej patria, prípadne sú v spoločnosti všeobecne akceptované.” (Townsend, 1979, s. 413) “Zdroje takýchto jednotlivcov (resp. rodín a skupín) sú výrazne nižšie ako zdroje priemerného člena tejto spoločnosti, čo ich v konečnom dôsledku vylučuje z nasledovania vzorov fungovania v nej.” (Townsend, 1979, s. 31)

Relativita konceptu spočíva v uvedomení si, na koľko sú ľudia viazaní rovnakými ekonomickými, obchodnými, inštitucionálnymi a kultúrnymi systémami, na koľko majú podobné aktivity a zvyky, a teda podobné potreby (Townsend, 1979, s. 50). Ak sú potreby relatívne v spoločnosti, potom sú taktiež relatívne v množine sociálnych subsystémov, do ktorých jednotlivec patrí. Z toho vyplýva, že definíciu chudoby je potrebné upraviť zvlášť pre každú spoločnosť, resp. každú relatívne autonómnu komunitu (Townsend, 1979, s. 53). To znamená, že je potrebné definovať kritérium deprivácie, na základe ktorého je možné určiť hranicu chudoby (Townsend, 1979, s. 57).

Townsend ďalej rozlišuje medzi objektívnou a subjektívnou depriváciou.

Na zisťovanie úrovne *objektívnej deprivácie* vychádza zo súboru 60 indikátorov, ktoré boli podľa neho typické pre priemernú rodinu vo Veľkej Británii v čase realizácie prieskumu (t. j. v období 1965–1969)¹¹. Týchto 60 indikátorov je rozdelených do 12 dimenzií, ku ktorým konštruuje čiastkové indexy deprivácie. Nakoniec z celej množiny indikátorov vybral 12 a vytvoril z nich “súhrnný index deprivácie” tak, aby pokrýval hlavné aspekty deprivácie v strave, bývaní, rodine, rekreačných aktivitách a sociálnej deprivácie. Townsendov subjektívny výber množiny indikátorov je hlavným predmetom kritiky tohto indexu.

Subjektívnu depriváciu hodnotí súborom otázok, v ktorých mali respondenti indikovať vnímanie svojej príjmovej pozície v porovnaní so zvyškom rodiny, priateľmi, ostatnými známymi, prípadne ľuďmi z blízkeho okolia, ale aj v porovnaní s príjmami v krajine. Otázky sa týkali aj vývoja príjmov respondentov v čase, tzn. či došlo k pozitívnej alebo negatívnej zmene ich situácie.

¹¹ Hlavný prieskum prebehol počas dvanástich mesiacov v období 1968–1969, pilotný prieskum bol realizovaný v období 1965–1968.

2.3.2 Formy materiálnej deprivácie

Materiálna deprivácia sa môže prejavovať vo viacerých formách (objektívna/subjektívna, finančná, sociálna), ktoré spolu úzko súvisia, príp. sú vzájomne prepojené (napríklad finančná deprivácia môže byť príčinou materiálnej a následnej sociálnej deprivácie a v konečnom dôsledku sa môže jednotlivec ocitnúť v stave *mnohonásobnej* deprivácie). [Boarini a d'Ercole \(2006\)](#) s cieľom charakterizovať úroveň materiálnej deprivácie v krajinách OECD zohľadňujú dve formy:

OBJEKTÍVNA MATERIÁLNA DEPRIVÁCIA súvisí s možnosťami jednotlivcov (domácností) uspokojiť štyri typy potrieb:

1. *Uspokojenie základných potrieb* sa týka položiek (ako napr. jedlo, oblečenie, schopnosť udržiavať v byte teplo a pod.), ktoré sú nevyhnutné pre fyzické prežitie.
2. *Schopnosť dovoliť si základné voľnočasové a sociálne aktivity* súvisí s položkami (ako napr. stráviť dovolenku mimo domu aspoň raz ročne, príležitostne pozvať a pohostiť priateľov a príbuzných u seba doma), ktoré nie sú nevyhnutné pre fyzické prežitie, ale dôležité pre užívanie si primeranej kvality života. To súvisí so *sociálnou depriváciou*, ktorá sa týka rolí ľudí, ich vzťahov, členstva a sociálnych kontaktov v spoločnosti ([Carstairs a Morris, 1991](#)). Pojem sociálnej deprivácie úzko súvisí s pojmom *sociálnej exklúzie*, ktorá sa týka neschopnosti jednotlivca participovať na politickom, ekonomickom a spoločenskom živote v spoločnosti, v ktorej žije ([D'Ambrosio et al., 2002](#)). Sociálnu exklúziu možno popísať ako dynamický proces, v ktorom nejaká forma znevýhodnenia vedie k nejakej forme exklúzie, čo môže následne viesť k ďalšiemu znevýhodneniu a iným formám sociálnej exklúzie. Celý tento proces môže končiť pretrvávajúcou mnohonásobnou depriváciou ([Eurostat, 1998](#)).
3. *Schopnosť dovoliť si predmety dlhodobej spotreby* sa týka položiek nevyhnutných pre bežné každodenné životné situácie (napr. vlastniť telefón), príp. výrazným spôsobom uľahčujú domáce práce (napr. vlastniť práčku).
4. *Podmienky bývania* sa vzťahujú na fyzické charakteristiky obydľia (dostupnosť elektriny, vody, vnútorná toaleta, príp. či obydľie ako také nie je zničené) a na širšie charakteristiky prostredia, v ktorom je obydľie umiestnené (hluk, znečistenie a pod.).

SUBJEKTÍVNA MATERIÁLNA DEPRIVÁCIA pojednáva o hodnotení vlastných podmienok samotnými osobami (domácnosťami). Patrí sem:

5. *Ohodnotenie vlastných osobných podmienok* v zmysle finančnej záťaže a schopnosti uspokojiť základné potreby. Patrí sem aj subjektívne vnímanie, či sa osoby / domácnosti samy považujú za chudobné a spokojnosť so životom (z pohľadu práce, bývania, zdravia a pod.). Ako uvádzajú [Sharma a Alter \(2012\)](#), ide o *finančnú depriváciu*, teda stav, kedy jednotlivci pokladajú svoju finančnú pozíciu (z pohľadu príjmu a/alebo finančných aktív) v porovnaní so svojím okolím za horšiu. Finančne deprivovaní jednotlivci spravidla vnímajú nedostatok finančných zdrojov.
6. *Charakteristiky sociálneho prostredia*, v ktorom žijú z pohľadu ich susedstva (napr. vystavenie rôznym formám nebezpečenstva, kriminalite a zároveň dostupnosť ve-

rejných služieb ako školy a nemocnice) a z pohľadu spoločenských väzieb jednotlivcov (napr. možnosť spoľahnúť sa na podporu iných v prípade potreby). Aj v tomto prípade je zrejмый súvis so sociálnou depriváciou.

MNOHONÁSOBNÚ DEPRIVÁCIU možno následne definovať ako znevýhodnenie jednotlivca vo viacerých formách, ako sú nezamestnanosť, nízky príjem, nevhodné podmienky na bývanie. Podobným spôsobom je definovaný ukazovateľ “počtu ľudí ohrozených rizikom chudoby” (používaný Eurostatom ako jeden z hlavných ukazovateľov v rámci Stratégie Európa 2020) ako zjednotenie troch čiastkových ukazovateľov. Osoba je považovaná za ohrozenú rizikom chudoby alebo sociálnej exklúzie, ak: 1. žije v domácnosti s veľmi nízkou pracovnou intenzitou, alebo 2. je ohrozená rizikom chudoby po sociálnych transferoch, alebo 3. trpí závažnou materiálnou depriváciou (Savova, 2012).

2.4 MERANIE DEPRIVÁCIE

Na vyjadrenie miery deprivácie využíva Townsend tzv. “index deprivácie”, ktorý konštruje ako jednoduchý súčet tých položiek (príp. aktivít) zahrnutých v indexe, ktoré domácnosť postráda (príp. aktivít, ktorých sa nezúčastňuje). S vyššími hodnotami indexu je teda spojený vyšší stupeň deprivácie domácnosti. Formálne možno *Townsendov index deprivácie* pre i -tú domácnosť zapísať

$$T_i = \sum_{j=1}^K d_{ij} , \quad (2.17)$$

pričom

- $d_{ij} = 1$ ak i -tá domácnosť si nemôže dovoliť j -tú položku zahrnutú v príslušnom indexe, v opačnom prípade $d_{ij} = 0$,
- k je počet položiek obsiahnutých v príslušnom indexe.

Townsend pripustil, že niektorým položkám by bolo vhodné priradiť váhy vzhľadom na ich význam v spoločnosti (a práve preto spomedzi všetkých 60 položiek vybral na konštrukciu sumárneho indexu deprivácie len tie položky, ktoré považoval za typické pre celú spoločnosť, ako bolo uvedené vyššie). Na index (2.17) neskôr nadviazali napríklad Desai a Shah (1988), ktorí navrhli spôsob váženia jednotlivých položiek, resp. javov – ako ich označujú. Systém váženia stanovujú podľa výskytu týchto položiek, resp. javov v spoločnosti. Použitie takého prístupu zdôvodňujú predpokladom, že čím viac ľudí v spoločnosti má určitý statok, tým viac osoba bez tohto statku “trpí” depriváciou vzhľadom naň.

Nech $\theta_{ij} \in [1; n_1]$ vyjadruje, koľkokrát nastal jav j ; ($j = 1, \dots, J$) u jednotlivca i ; ($i = 1, \dots, I$), tzn. vzhľadom na koľko položiek v j -tej dimenzii je možné jednotlivca i považovať za deprivovaného. Označme ako $\hat{\theta}_j \in [1; n_j]$ modálnu hodnotu j -tého javu v danej spoločnosti. Depriváciu vzhľadom na j -tý jav u i -tého jednotlivca v porovnaní so spoločnosťou potom definujú ako: $\delta_{ij} = \delta(\theta_{ij}; \hat{\theta}_j)$, kde δ je monotónna funkcia, ktorá môže byť definovaná ako rozdiel ($\hat{\theta}_j - \theta_{ij}$) alebo ako podiel $\frac{\hat{\theta}_j}{\theta_{ij}}$, príp. ako akákoľvek iná nelineárna funkcia. Pri meraní relatívnej deprivácie automaticky dostávame mieru nadmernej deprivácie i -tého jednotlivca (ak $\hat{\theta}_j > \theta_{ij}$).

Pre agregovanú hodnotu indexu deprivácie pre i -tého jednotlivca s použitím uvedenej spôsobu váženia javov platí (Desai a Shah, 1988):

$$DS_i = \sum_{j=1}^J \lambda_j \delta_{ij}, \quad (2.18)$$

kde

λ_i je podiel ľudí nedeprivovaných vzhľadom na j -tý jav (tzn. majú v domácnosti uvedenú položku), t. j. $\lambda_j = \frac{J_j^*}{J_j}$, pričom J_j^* je počet ľudí majúcich danú položku a J_j je celkový počet osôb, u ktorých sa zisťoval výskyt j -tej položky (prípadne, ak to prevedieme na výskyt javov, J_j^* je počet jednotlivcov vyhovujúcich nerovnosti $\theta_{ij} \geq \hat{\theta}_j$),

δ_{ij} je daná funkciou $\delta_{ij} = \delta(\theta_{ij}; \hat{\theta}_j)$.

Townsendov index (2.17) je definovaný ako index deprivácie založený na individuálnych údajoch a následnou agregáciou indexov pre všetky domácnosti získame pohľad na rozloženie deprivácie v spoločnosti.

Iný prístup k zisťovaniu úrovne deprivácie je založený na makroúdajoch. V tejto súvislosti navrhli Townsend et al. (1988) nevážený index pozostávajúci zo štyroch indikátorov: podiel ekonomicky aktívneho nezamestnaného obyvateľstva, podiel "preplnených" domácností, podiel domácností bez auta a podiel domácností žijúcich v prenajatom dome alebo byte.

Townsendovou myšlienkou konštrukcie indexu deprivácie sa inšpirovali aj ďalší autori, napr. Carstairs a Morris (1991), ktorí vychádzali z vyššie spomínaného indexu a upravili ho tak, aby bol reprezentatívnejší na podmienky Škótska (označovaný ako "SCOTDEP" index).

Forrest a Gordon (1993) vychádzali z údajov zo sčítania ľudí v Anglicku v roku 1991 a navrhli dva indexy deprivácie: "MATDEP" – index materiálnej deprivácie a "SOCDEP" – index sociálnej deprivácie. Podľa autorov vyjadruje "MATDEP" materiálnu depriváciu priamo (zahŕňa položky: podiel "preplnených" domácností, podiel ľudí bez sprchy a/alebo toalety v byte, podiel ľudí bez centrálného vykurovania a podiel ľudí bez auta), index "SOCDEP" nepriamo (zahŕňa položky: podiel nezamestnaného ekonomicky aktívneho obyvateľstva, podiel nezamestnaného ekonomicky aktívneho obyvateľstva vo veku 16-24 rokov, podiel domácností s jediným rodičom, podiel domácností s dôchodcami, podiel domácností s dlhodobo chorými osobami a podiel domácností pozostávajúcich výlučne zo závislých členov).

Časť II

VÝSKUMY CHUDOBY NA SLOVENSKU

Druhá časť monografie popisuje vybrané výskumy životných podmienok (cez optiku príjmov) Slovákov pred rokom 1989 a po roku 1989. Do roku 1989 sa pojem *chudoba* v Československu oficiálne nepoužíval, nakoľko to bolo v rozpore s komunistickou ideológiou. Ľudí ohrozených rizikom chudoby označovali ako ľudí *s obmedzenou možnosťou spotreby*. V súvislosti so zmenou spoločenského zriadenia po roku 1989 počiatočné fázy stabilizácie hospodárstva boli sprevádzané liberalizáciou cien a prepúšťaním ľudí z práce kvôli umelo držanej zamestnanosti za socializmu. Ľudia tak museli čeliť novým hrozbám ako nezamestnanosť a inflácia.

V podmienkach Slovenska, resp. bývalého Československa¹ sa o chudobe začalo otvorene hovoriť až po novembri 1989. Keďže pripustenie existencie chudoby bolo v rozpore s komunistickou ideológiou založenou na princípe rovnosti (Šimúnková, 2000), výskum chudoby bol pred týmto obdobím dokonca zakázaný (Večerník, 1991). Na druhej strane socialistický režim zabraňoval rastu chudoby viacerými priamymi a nepriamymi nástrojmi ako napr. cenové subvencie a regulácie, mzdové intervencie a pod. (Mareš, 1999).

3.1 HRANICE ŽIVOTNÉHO MINIMA

Ako uvádzajú Hiršl et al. (1977), na vymedzenie okruhu osôb s obmedzenou možnosťou spotreby bolo potrebné zamyslieť sa nad teoretickými a metodologickými otázkami určenia životného minima v socialistickej spoločnosti. Pod *životným minimom* rozumeli taký súhrn statkov a služieb, ktorý umožňoval jednotlivcovi alebo domácnosti určitého typu uspokojovať potreby aspoň v miere uznanej socialistickou spoločnosťou za minimálnu. Rozlišovali sa dve hladiny životného minima:

- *Sociálne životné minimum* označované aj ako *spoločenské životné minimum* bolo dosiahnuté v prípade, kedy boli zaistené s minimálnymi nákladmi všetky tie životné potreby, ktorých uspokojovanie bolo nevyhnutné pre vytvorenie životných podmienok považovaných v socialistickej spoločnosti na danom stupni hospodárskeho a celkového spoločenského vývoja za bežné. Išlo zároveň o dolnú hranicu pásma všeobecne prijateľnej životnej úrovne (Hiršl et al., 1977). Uvedená definícia sociálneho minima sa počas nasledujúcich rokov výrazne nemenila, v roku 1988 bolo v definícii explicitne uvedené, že sociálne minimum sa vzťahuje na kategóriu *domácnosť* (Hiršl, 1988). Ako s odstupom času dodáva Hiršl (1992), domácnosti, ktoré nedosahovali toto minimum, žili v subštandardných podmienkach a z toho pre ne vyplývala určitá deprivácia, resp. tradičným termínom ich bolo možné označiť za chudobné.
- *Existenčné minimum* bolo stanovené na nižšej úrovni a zahŕňalo náklady na úhradu základných, hlavných životných potrieb človeka, ktorý vykonával najjednoduchší ešte používaný druh práce v daných podmienkach. Existenčné minimum muselo nevyhnutne uhrádzať aj nevyhnutné minimálne náklady na získanie tých vlastností a znalostí, ktoré musel mať nositeľ najjednoduchšej pracovnej sily ešte použiteľnej pri danom rozvoji výrobných síl a usporiadaní spoločnosti (Hiršl et al., 1977). Inak bolo možné toto minimum označiť ako hladinu najzákladnejšieho hmotného dostatku (Hiršl, 1988). Existenčné minimum nebolo totožné s fyziologickým minimom, pretože zahŕňalo i určitý súbor historicko-spoločenských prvkov a foriem uspokojovania životných potrieb.

¹ Československá socialistická republika (ČSSR) a jej súčasť Česká socialistická republika (ČSR) a Slovenská socialistická republika (SSR).

Na stanovenie výšky pásiem životného minima bola použitá štatistická metóda, ktorá sa do určitej miery opierala aj o sociologické výskumy o názoroch obyvateľstva na výšku životného minima. [Hiršl et al. \(1977\)](#) tento prístup označujú ako štatisticko-normatívny, pričom normatívny základ prepočtu spočíva v odhade minima pre nepracujúceho dôchodcu uskutočnený v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. Vychádzalo sa z noriem nutnej spotreby potravín pre nepracujúceho dôchodcu a výdajov na odievanie a obuv boli prepočítané na základe noriem životnosti týchto predmetov. Takto uskutočnené odhady sa podľa autorov skutočne približovali skutočnej spotrebe v domácnostiach dôchodcov podľa údajov rodinných účtov. Odhadnuté minimum pre jednotlivého dôchodcu bolo prevedené na životné minimum pre rôzne typy domácností hospodársky aktívnych osôb, pomocou sústavy ekonomických spotrebných jednotiek, ktorých škála bola vypracovaná na základe údajov rodinných účtov.

Zohľadnením úspor z rozsahu bola navrhnutá škála spotrebných jednotiek, resp. ekvivalentné veľkosti jednotlivých typov domácností² (pozri [tab. 3.1](#)).

Tab. 3.1: Ekvivalentná škála používaná v ČSSR

TYP DOMÁCNOSTI	EKVIVALENTNÁ VEĽKOSŤ
Samostatne žijúci ekonomicky aktívny	1,097
Manželia bez detí	2,030
Manželia s 1 závislým dieťaťom	2,562
Manželia s 2 závislými deťmi	3,075
Manželia s 3 závislými deťmi	3,575
Manželia so 4 závislými deťmi	4,066
Manželia s 5 závislými deťmi	4,546
Samostatne žijúci dôchodca	0,759
Manželia dôchodcovia	1,468
Neúplná rodina s 1 dieťaťom	1,629
Neúplná rodina s 2 deťmi	2,142
Neúplná rodina s 3 deťmi	2,642

Zdroj: spracované podľa [Hiršl et al. \(1977\)](#); [Hiršl \(1992\)](#)

Pri stanovení konkrétnych čiastok sociálneho a existenčného minima pre jednotlivé typy domácností sa vychádzalo z predpokladu, že v danom období v Československej socialistickej republike 56 % priemernej spotreby na ekonomickú spotrebnú jednotku predstavoval horný bod pásma sociálneho minima a 42 % horný bod pásma existenčného minima. Interval 42–56 % priemerných príjmov bol označovaný ako *pásmo sociálneho (spoločenského) minima*, nižší príjem sa označoval ako *pásmo existenčného minima*. Tieto dve pásma spolu tvorili *oblasť obmedzenej možnosti spotreby* ([Hiršl, 1988](#)). Uvedené hranice sú založené na analýze údajov mikrocenzu za rok 1970. Na účely analýzy obyvateľstva s obmedzenou možnosťou spotreby bola hodnota minima pre stredne ťažko pracujúceho muža porovnaná s priemernou spotrebou na člena domácnosti prepočítanou na priemernú spotrebnú jednotku. Podľa odhadov to zodpovedalo 56 percentám priemeru ([Hiršl et al., 1977](#)). Z analýz mikrocenzu zároveň vyplynulo, že prídavky na

² Pojmy domácnosť a rodina nemusia byť vždy totožné, a preto je potrebné medzi nimi rozlišovať. V tejto časti publikácie sú uvádzané pojmy tak, ako ich používali citovaní autori a je zrejmé, že v niektorých prípadoch boli tieto pojmy zamieňané.

deti spolu s priemernou mzdou v úplnej domácnosti s deťmi, v ktorej bol len jeden člen ekonomicky aktívny zarábajúci priemernú mužskú mzdu, zaistovali na člena domácnosti 57–61 % priemerných potrieb v prepočte na spotrebné jednotky, a to nezávisle na počte detí. Ďalším zistením bolo, že v robotníckych domácnostiach s príjmom do 700 Kčs na osobu mesačne (čo zodpovedalo približne 55–56 % priemeru v prepočte na spotrebnú jednotku), miera uspokojovania ich základných potrieb zodpovedala predstavám o úrovni rešpektujúcej spoločensky uznané základné potreby vo vyspelej krajine. Na základe uvedených zistení bola čiastka zodpovedajúca v prepočte na spotrebnú jednotku 56 % priemernej celospoločenskej úrovne v danom roku označovaná za hranicu sociálneho minima. Čiastka existenčného minima bola stanovená na úroveň zodpovedajúcu 75 % sociálneho minima, t. j. 42 % celospoločenskej úrovne. Pri stanovení tejto hranice sa zohľadnila skutočnosť, že začiatkom sedemdesiatych rokov 20. storočia zároveň platilo, že sadzba minimálneho dôchodku ako jediného zdroja príjmu pre osamelého dôchodku zodpovedala 42–43 % celospoločenskej priemernej spotreby (Hiršl, 1992).

Čiastky spoločenského a existenčného minima boli prepočítané pre jednotlivé typy domácností (pozri tab. A.1 a tab. A.2 v prílohe A). Čiastka sociálneho minima prepočítaná na osobu sa v roku 1958 pohybovala na úrovni od 293 Kčs/mes./os. v prípade manželov s piatimi deťmi až po 495 Kčs/mes./os. v prípade samostatne žijúceho ekonomicky aktívneho. V období medzi rokmi 1958–1988 dochádzalo nepretržite k rastu uvedeného minima, pričom priemerné ročné tempo rastu v prípade všetkých typov domácností sa pohybovalo na úrovni 2,4–2,8 %. Podobným priemerným ročným tempom rástla aj hranica existenčného minima, a to z hodnôt 220 Kčs/mes./os. (v prípade manželov s piatimi deťmi) a 371 Kčs/mes./os. (v prípade samostatne žijúceho ekonomicky aktívneho) v roku 1958 na úroveň 722 a 1219 Kčs/mes./os. v roku 1988.

3.2 PODIEL OSÔB S OBMEDZENOU MOŽNOSŤOU SPOTREBY

Podiel osôb s obmedzenou možnosťou spotreby (tab. 3.2) pod hranicou sociálneho minima bol Československu v období 1958–1976 relatívne stabilný a pohyboval sa na úrovni 10–11 %, v období 1980–1988 došlo k jeho poklesu na úroveň 7–8 %. Kým v roku 1958 bolo v Českej socialistickej republike len 6,7 % osôb s obmedzenou možnosťou spotreby, v Slovenskej socialistickej republike tento podiel predstavoval až 21,1 %. Je teda zrejmé, že medzi českou a slovenskou časťou republiky existovali výrazné rozdiely, no v čase dochádzalo k ich zmierňovaniu. V roku 1988 boli rozdiely najnižšie: 6,1 % v ČSR a 9 % v Slovenskej socialistickej republike.

Čo sa týka existenčného minima, relatívne rozdiely medzi ČSR a SSR boli v roku 1958 významne väčšie (2,8 % v ČSR a 12,2 % v SSR) ako v prípade sociálneho minima. V roku 1965 došlo k výraznému zníženiu podielu Slovákov s príjmom nižším ako existenčné minimum (na úroveň 5,6 %) a v ďalšom období nasledoval ďalší mierny pokles.

Kým v prípade podielu osôb pod sociálnym minimom možno badať v zásade nepretržitý pokles hodnôt ukazovateľa, v prípade podielu domácností je v rokoch 1970 a 1973 badateľný nárast a následne od roku 1976 je opäť prítomný klesajúci trend. Uvedený nárast v hodnotách ukazovateľa súvisí predovšetkým so zmenou zloženia a vekovej štruktúry domácností.

Z pohľadu sociálnych skupín tvorili najpočetnejšiu skupinu chudobných v ČSR v roku 1958 dôchodcovia (32,7 % na celkovom počte) a v SSR robotníci (25,9 %). Do roku 1973 podiel dôchodcov na celkovom počte chudobných v ČSR vzrástol až na úroveň 41 %

a následne začal klesať až na úroveň 20,4 % v roku 1988. Rast počtu dôchodcov do roku 1973 na celkovom počte chudobných bol zaznamenaný aj v SSR (dosiahol úroveň 33,9%) a v roku 1988 sa zastavil na hodnote 23,5 %. Podiel robotníkov na celkovom počte chudobných v oboch republikách rástol (z 28,9 % v roku 1958 na 46,7 % v ČSR a z 25,9 % na 50,4 % v SSR). Najvýraznejší pokles bol zaznamenaný v skupine družstevných roľníkov (z 13 % v 1958 na 1 % v 1988 v ČSR a z 12,2 % na 3,1 % v SSR)

Tab. 3.2: Podiel osôb (%) pod hladinou sociálneho a existenčného minima v ČSSR v rokoch 1958–1988

	1958	1965	1970	1973	1976	1980	1985	1988
SOCIÁLNE MIN.								
<i>Domácnosti</i>								
ČSSR	10,9	10,0	12,3	12,6	11,7	9,5	7,7	7,3
ČSR	7,6	6,9	10,6	10,1	10,0	8,0	6,4	6,3
SSR	20,8	18,2	17,0	18,8	15,8	13,1	10,5	9,6
<i>Osoby</i>								
ČSSR	10,9	9,1	10,6	10,7	10,1	8,2	6,8	7,1
ČSR	6,7	5,7	8,3	8,1	8,5	6,7	5,4	6,1
SSR	21,1	16,6	15,6	16,3	13,6	11,1	9,6	9,0
EXISTENČNÉ MIN.								
<i>Domácnosti</i>								
ČSSR	5,5	3,4	2,4	2,1	2,3	1,1	1,0	0,7
ČSR	3,3	2,0	2,1	1,6	1,7	1,0	0,7	0,5
SSR	12,0	7,0	3,2	3,4	3,9	1,5	1,6	1,1
<i>Osoby</i>								
ČSSR	5,5	2,6	2,2	2,0	2,0	0,9	0,9	0,8
ČSR	2,8	1,6	1,7	1,4	1,4	0,7	0,4	0,5
SSR	12,2	5,6	3,4	3,4	3,1	1,4	1,6	1,3

Zdroj: spracované podľa Hiršl et al. (1977); Hiršl (1979, 1983, 1988, 1992)

Z regionálneho pohľadu na podiel osôb pod hladinou sociálneho minima (tab. 3.3) je zrejmé, že regionálne rozdiely boli v roku 1970 v ČSR výrazne menšie (7,3–9,7 %) ako v SSR (13,8–20,0 %). V čase dochádzalo k znižovaniu rozdielov v oboch republikách (do roku 1988 až na úroveň 5,0–6,8 % v ČSR a 7,3–11,2 % v SSR). Východoslovenský kraj bol v ČSSR krajom s najvyššou úrovňou príjmovej chudoby počas celého sledovaného obdobia a v období medzi rokmi 1970 a 1988 tam došlo k výraznému poklesu podielu osôb pod hladinou sociálneho minima (z 20 % na 11,2 %). K najväčšiemu relatívnemu poklesu hodnoty tohto ukazovateľa došlo v Stredoslovenskom kraji, a to z 15,1 % v roku 1970 na 7,3 % v roku 1988. Z údajov je teda zrejmé, že diferenciácia priemerných celkových čistých príjmov vzhľadom na kraje ČSSR sa výrazne znížila. Tento výrazný pokles mier chudoby a postupné znižovanie regionálnych rozdielov boli dosiahnuté uplatňovaním nástrojov sociálnej a hospodárskej politiky cielenej na vyrovnávanie rozdielov medzi republikami a ich regiónmi.

Ako uvádza Hiršl (1992), v roku 1988 existovali medzi kraji výrazné rozdiely v zastúpení početných rodín s deťmi (4 a viac detí) na chudobnom obyvateľstve. Vo Výcho-

doslovenskom kraji predstavovali takéto domácnosti 26-percentný podiel na všetkých chudobných domácnostiach, v Stredoslovenskom kraji to bolo 18 % a v Bratislave 14 %. V českých krajoch tento podiel predstavoval cca 6–7 % (v Prahe 3 %), čo je výrazne menej ako na Slovensku.

Z pohľadu ekonomickej aktivity (statusu), podiel osôb v robotníckych domácnostiach na celkovom počte chudobných v krajoch ČSSR v zásade kopíroval regionálne rozloženie podielu osôb pod hladinou sociálneho minima. Najvyššie hodnoty boli v roku 1970 opäť zaznamenané v SSR (13,2 % v Bratislave, 13,8 % v Západoslovenskom kraji, 16,0 % v Stredoslovenskom kraji a 21,9 % vo Východoslovenskom kraji). K najvýznamnejšiemu poklesu podielu robotníkov na celkovom počte chudobných došlo do roku 1988 v Stredoslovenskom kraji (na úroveň 8,3 %).

V období rokov 1970–1988 boli rozdiely v úrovni chudoby v krajoch ČSSR dané predovšetkým rozdielmi vo výške celkových príjmov a ich diferenciaciou. V celom Československu existovala v podstate rovnaká cenová úroveň, čiže nemá zmysel zamýšľať sa nad úpravou údajov o príjmoch o cenovú úroveň v jednotlivých krajoch.

Tab. 3.3: Podiel osôb pod hladinou sociálneho minima podľa krajov ČSSR v rokoch 1970–1988

KRAJ	1970	1976	1980	1988
Juhočeský	7,3	8,1	6,6	5,7
Severočeský	8,2	8,3	6,4	6,8
Severomoravský	8,3	8,2	6,4	5,8
Západočeský	8,4	8,1	6,9	6,1
Východočeský	8,5	8,7	6,4	5,8
Praha	8,6	8,2	7,4	6,4
Juhomoravský	8,7	8,7	6,9	6,5
Stredočeský	9,0	8,7	7,0	5,0
Bratislava	9,7	9,5	6,4	6,9
Západoslovenský	13,8	15,5	11,2	9,3
Stredoslovenský	15,1	12,5	9,7	7,3
Východoslovenský	20,0	17,5	13,3	11,2

Zdroj: spracované podľa Hiršl (1992)

Je zrejmé, že socialistické pomery v bývalom Československu v minulosti zabraňovali výraznej príjmovej diferenciacii obyvateľstva, no následný prechod k trhovo orientovanej ekonomike po roku 1989 je spojený s narastaním príjmových rozdielov.

Prechod od centrálne plánovanej ekonomiky k trhovej bol spojený s prudkým nárastom nezamestnanosti v porovnaní s obdobím, kedy neexistovala takmer žiadna nezamestnanosť. Po strate zamestnania sú ľudia spravidla odkázaní na sociálny systém a dochádza k zhoršeniu ich príjmovej situácie, a teda aj ich životných podmienok.

Nasledovná kapitola popisuje vybrané analýzy príjmov, chudoby a deprivácie na Slovensku po roku 1989. Kapitoly 3 a 4 tak prinášajú pohľad na výskum chudoby na Slovensku od roku 1958 až po súčasnosť.

Zmena spoločenského zriadenia po roku 1989 sa prejavila v mnohých aspektoch života ľudí a spoločnosti ako takej. Po roku 1989 museli ľudia čeliť novým hrozbám, akými boli inflácia a nezamestnanosť.

Jedným z predpokladov vytvorenia trhovej ekonomiky bola liberalizácia cien (ako súčasť širšej liberalizácie hospodárstva). Cenová liberalizácia v roku 1991 spôsobila, že medzi rokmi 1989 a 1992 došlo takmer k stopercentnému nárastu cenovej hladiny. Zmeny sa významným spôsobom dotkli aj trhu práce. Politika plnej zamestnanosti počas socializmu mala za následok prezamestnanosť a následný prechod od centrálne plánovanej ekonomiky k trhovej ekonomike bol spojený s prudkým nárastom nezamestnanosti v porovnaní s obdobím, kedy neexistovala takmer žiadna nezamestnanosť. Navyše v počiatočnej fáze transformácie tento stav pretrval a časť zamestnanej pracovnej sily bola využívaná iba čiastočne (Okáli et al., 1995). To mohlo byť jedným z dôvodov, prečo nedochádzalo k znižovaniu nezamestnanosti v súvislosti s ekonomickým rastom (Morvay, 2000).

Je teda zrejmé, že tento negatívny vývoj sa premietol do životných podmienok československých domácností a dolož k nárastu príjmových, ale aj iných foriem nerovností medzi ľuďmi. V súvislosti so zmenou podmienok na trhu práce došlo napríklad aj k zvýšeniu hodnoty Giniho koeficientu čistých platov z 0,176 v roku 1988 na 0,274 v roku 1992 (Večerník, 1992).

Zachytenie dopadov týchto zmien na domácnosti poskytuje prieskum "Ekonomické očakávania a postoje populácie" uskutočnený v decembri 1990 a júni 1991 (Večerník, 1991). Prieskum sa zameriaval na hodnotenie chudoby zohľadňujúc viaceré pohľady, napr.: "POOR₁": podľa oficiálnej hranice chudoby (definovanej pásmom hmotnej núdze podľa úpravy platnej v danej dobe); "POOR₂": podľa štandardnej metodiky používanej OECD (hranica chudoby definovaná ako 50 % mediánu príjmu); "POOR₃": hranica chudoby definovaná prvým decilom rozdelenia ekvivalentného disponibilného príjmu; "POOR₄": subjektívne vnímanie chudoby odpoveďou na otázku "Máte pocit, že ste chudobná rodina?", pričom za chudobné boli považované domácnosti, ktoré odpovedali "určite áno".

Z tab. 4.1 je zrejmé, že s výnimkou ukazovateľa "POOR₃" (hranica chudoby je definovaná ako prvý decil rozdelenia ekvivalentného disponibilného príjmu) došlo z pohľadu všetkých ukazovateľov k nárastu podielu obyvateľstva (osôb aj domácností) ohrozeného rizikom chudoby. K najväčšiemu nárastu došlo z pohľadu ukazovateľa "POOR₁", teda podielu osôb s príjmom pod oficiálnou hranicou chudoby definovanou pásmom hmotnej núdze. Pokiaľ ide o metodiku OECD, v relatívnom vyjadrení možno podiel osôb a domácností považovať za relatívne nízky, avšak v období medzi decembrom 1990 a júnom 1991 došlo v ČSFR približne k 50-percentnému nárastu hodnoty ukazovateľa. V SR došlo dokonca k takmer 100-percentnému nárastu podielu osôb ohrozených rizikom chudoby.

Nepriaznivý ekonomický vývoj sa odzrkadlil nielen v príjmovej situácii v ČSFR, ale aj v subjektívnom vnímaní chudoby. V relatívne krátkom časovom období (cca 6 mesiacov) sa totiž podiel domácností, ktoré na otázku, či sa považujú za chudobnú rodinu zvýšil približne o 40 % (v ČR o 20 % a v SR o 60 %).

Tab. 4.1: Podiel chudobných (v %) podľa rôznych indikátorov v decembri 1990 a júni 1991

OBDOBIE	UKAZOVATEĽ	DOMÁCNOSTI			OSOBY		
		ČSFR	ČR	SR	ČSFR	ČR	SR
Dececeber 1990	POOR1	4,4	3,7	5,9	5,9	4,9	7,6
	POOR2	1,7	1,4	2,3	2,1	1,9	2,4
	POOR3	10,5	9,5	12,1	11,8	10,8	14,0
	POOR4	8,4	7,4	10,2	7,8	6,8	9,7
Jún 1991	POOR1	10,5	10,1	11,3	13,5	12,7	15,0
	POOR2	2,6	2,1	3,4	3,3	2,5	4,7
	POOR3	9,9	9,5	10,8	11,8	10,7	13,7
	POOR4	11,6	8,9	16,1	10,8	8,9	13,9

Zdroj: Večerník (1991, s. 593)

Rozdiely medzi republikami v rámci ČSFR ostávajú aj po roku 1989 približne na úrovni, ako tomu bolo v roku 1988 (pozri tab. 3.2), v neprospech Slovenskej republiky.

Rozšírenie pohľadu na chudobu krátko po transformácii poskytli údaje z empirického výskumu "Transformácia sociálnej štruktúry", ktorý uskutočnil v septembri a októbri 1991 Sociologický ústav ČSAV spolu s Ústavom sociálno-politických vied FSV UK ako súčasť širšieho projektu výskumu zmien v spoločnosti po roku 1989 (Machonin a Tuček, 1992). Použitím údajov uvedeného prieskumu Machonin (1993) analyzuje chudobu, pričom zohľadňuje tri dimenzie: príjem, materiálnu vybavenosť (predmetmi dlhodobej spotreby) a majetok domácnosti (rodiny). Ide teda o hodnotenie chudoby použitím príjmového a majetkového konceptu. Predmetom výskumu bol aj subjektívny pohľad rodiny na ich vlastnú situáciu.

Výskum (Machonin, 1993) je založený na vzorke 2 685 rodín a sledovali sa nasledovné tri premenné:

1. súhrnný čistý príjem rodinnej domácnosti na jedného člena,
2. materiálny štandard rodiny vyjadrený približnou peňažnou hodnotou vybavenosti domácnosti predmetmi dlhodobej spotreby podľa cien platných roku 1991,
3. majetok rodinnej domácnosti v peňažnom vyjadrení prepočítaný na hlavu.

V rámci každého ukazovateľa boli rodiny rozdelené na dve časti, v centre záujmu je časť zahŕňajúca horšie postavené rodiny tvoriace približne dva sextily skúmaného súboru (t. j. cca jedna tretina). Z pohľadu príslušného ukazovateľa boli tieto rodiny považované za chudobné, resp. chudobe sa približujúce. Zostávajúce dve tretiny rodín boli považované za stredne až vysoko postavené v tom ktorom ukazovateli. Pre rozdelenia príslušných ukazovateľov boli stanovené hranice rozdeľujúce súbor na chudobné (chudobe sa blížiacie) a ostatné domácnosti (tab. 4.2). Na základe uvedených troch premenných stanovil kategorizáciu 8 typov domácností (tab. 4.3) a následne odhadol podiel domácností podľa jednotlivých typov (tab. 4.4).

Z výsledkov (tab. 4.4) vyplýva, že v roku 1991 bolo v ČSFR cca 6,8 % chudobných domácností (6,5 % v ČR a 7,5 % v SR). V porovnaní so SR bolo v ČR takmer dvojnásobné zastúpenie rodín kategórie 2 (stredne a viac zámožných s nižšou úrovňou majetku na

Tab. 4.2: Rozdelenie domácností ČSFR podľa skúmaných premenných

TYP RODINY	PRÍJEM NA HLAVU KČS / MES.	VYBAVENIE DOMÁCNOSTI KČS	MAJETOK NA HLAVU KČS
Vysoko a stredne situované (cca 67 %)	nad 1 450	nad 51 800	nad 75 000
Nízko situované (cca 33 %)	do 1 450	do 51 800	do 75 000

Zdroj: Machonin (1993, s. 229)

Tab. 4.3: Konštrukcia typologických kategórií na súhrnnej škále bohatstvo/chudoba

KATEGÓRIA DOMÁCNOSTI	TYP	PRÍJEM	VYBAVENIE	MAJETOK
Zámožné a stredne situované	1	H	H	H
Prevažne zámožné a stredne situované	2	H	H	D
	3	H	D	H
Chudobe sa blížiaci	4	D	H	H
	5	H	D	D
Chudobou ohrozené	6	D	H	D
	7	D	D	H
Chudobné	8	D	D	D

Pozn.: Postavenie v dimenzii: H = horná dimenzia, D = dolná dimenzia.

Zdroj: Machonin (1993, s. 229)

Tab. 4.4: Rozdelenie navrhnutých typov domácností podľa republík

REPUBLIKA	1	2	3	4	5	6	7	8
ČSSR	33,9	10,3	15,6	13,3	6,7	9,3	4,1	6,8
ČR	35,2	12,2	15,7	11,1	7,4	9,1	2,8	6,5
SR	31,7	6,6	15,4	17,5	5,4	9,5	6,4	7,5

Zdroj: Machonin (1993, s. 233)

hlavu). V SR bolo naopak výrazne viac domácností s vyšším vybavením predmetmi dlhodobej spotreby a majetkom, avšak s nižším príjmom na hlavu, ako tomu bolo v ČR.

Počiatkové roky transformácie priniesli zásadné spoločenské a hospodárske zmeny. Zmeny na trhu práce a liberalizácia cien negatívne ovplyvnili veľkú časť obyvateľstva, čo sa prejavilo zvyšovaním počtu ľudí ohrozených rizikom chudoby. Detailnejšou analýzou chudobných rodín (v roku 1991) dospel Machonin (1993) k nasledovným zisteniam: Z množiny chudobných domácností zaradili podľa svojho dojmu anketári 28 % do najchudobnejšej a 44 % do druhej najchudobnejšej skupiny. Zo samotných respondentov sa v podobnom členení 20 % zaradilo do najchudobnejšej a 39 % do druhej najchudobnejšej skupiny. Až 97 % týchto rodín uviedlo, že majú isté finančné problémy s obstarávaním vybavenia bytu a domácnosti, 84 % malo problémy so zaistením služieb pre voľný čas, 79 % s obstaraním ošatenia a obuvi a 56 % malo dokonca finančné problémy s nákupom

potravín. Z výsledkov ďalej vyplynulo, že v uvedenom období boli chudobou najviac ohrozené rodiny mladšieho a mladšieho stredného veku s dvoma a viacerými deťmi a neúplné rodiny. Dôchodcovia vo výraznej miere medzi ohrozené skupiny nepatrieli.

Až 63 % respondentov z chudobných rodín malo obavy z nezamestnanosti a u väčšiny z opýtaných rodín prevažovala nespokojnosť s vývojom po roku 1989 v oblasti sociálnych istôt, životnej úrovne, ekonomiky a vývojom celkovým. Machonin (1993) upozorňoval, že išlo o vážny signál, nakoľko išlo predovšetkým o vyjadrenia mladých ľudí.

Ďalší pohľad na chudobu v Slovenskej republike v úvodnom období transformácie poskytol aj Karásek (1993), ktorý sa sústreďoval predovšetkým na zistenia subjektívnej povahy. Hranice chudoby vo svojej štúdiu definoval na základe šiestich znakov: 1. posúdenie hospodárskej situácie vlastnej rodiny; 2. ocenenie vlastnej životnej úrovne podľa stupnice van Praaga; 3. úrovne čistého príjmu na osobu podľa výskumu rodinných účtov; 4. možnosti domácnosti podľa príjmu; 5. vybavenosti domácnosti; 6. spokojnosti so situáciou domácnosti.

Podľa výsledkov z decembra 1991 svoju domácnosť považovalo za stále chudobnú 17 % respondentov, za chudobnú v niektorých situáciách 73 % a za nechudobnú 10 %. Svoje výsledky porovnáva Karásek (1993) s výsledkami za ČR, kde bola chudoba pociťovaná menej výrazne (za stále chudobnú sa považovalo 10 % domácností, občas chudobnú 71 % a za nechudobnú 19 %). Podľa stupnice príjmovej situácie rodín 36 % domácností uviedlo, že mali dosť peňazí len na nákup najlacnejších vecí, v prípade 12 % domácností peniaze stačili len na najlacnejšie potraviny a 1 % domácností uviedlo, že nemalo dosť peňazí ani na nákup najlacnejších potravín.

Z pohľadu vybavenosti domácností boli domácnosti chudobných vybavené predovšetkým cenovo menej náročnými predmetmi a v porovnaní s nechudobnými oveľa častejšie vlastnili staršie predmety (viac ako 5 rokov). Mohol to byť dôsledok vertikálnej mobility v príjmovej štruktúre spoločnosti v roku 1989. Časť chudobných začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia bola pred rokom 1989 pravdepodobne na vyššom spoločenskom stupni a mohla si dovoliť také predmety, na obnovu a inováciu ktorých už nemali dostatok prostriedkov, a tak si museli vystačiť so staršími predmetmi.

Podiel osôb ohrozených rizikom chudoby odhadnutý na základe údajov mikrocenzov od roku 1989 nepretržite narastal. Vychádzajúc z hranice chudoby definovanej ako 50 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu boli na Slovensku v roku 1992 ohrozené rizikom chudoby 2,1 % domácností (resp. 1,4 % osôb)¹. Do roku 1996 sa podiel domácností ohrozených rizikom chudoby zvýšil takmer trojnásobne – na úroveň 5,9 % (resp. 5,8 % osôb). Podľa údajov mikrocenzu 2003 sa miera rizika chudoby zvýšila až na úroveň 16 % (Džambazovič, 2006).

Na základe výsledkov citovaných štúdií možno predpokladať, že v období deväťdesiatych rokov 20. storočia dochádzalo k nárastu chudoby na Slovensku.

V súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie sa ako hlavným zdrojom informácií pre výskum chudoby a sociálnej exklúzie stalo zisťovanie EU SILC (pozri kap. 5.1.1)².

¹ Podľa údajov z tab. 4.1 boli v SR v roku 1990 ohrozené rizikom chudoby 2,3 % domácností, čomu zodpovedali 2,4 % osôb. Výraznejšie rozdiely v podieloch osôb mohli byť spôsobené odlišnou metodikou vykazovania údajov na osoby.

² ŠÚ SR sa aktívne podieľal na činnosti Európskeho štatistického systému už pred vstupom Slovenska do EÚ, dôkazom čoho bola účasť na príprave projektu EU SILC datovaná už od roku 2002 (Ivančíková, 2004).

Štatistický úrad Slovenskej republiky má záujem na tom, aby sa mikroúdaje zisťovania EU SILC používali vhodným spôsobom na výskum chudoby, deprivácie a sociálnej exklúzie, o čom svedčí množstvo publikovaných štúdií založených práve na týchto údajoch. Kým v minulosti bola chudoba v centre záujmu predovšetkým u sociológov, v období posledných niekoľkých rokov vzniklo okrem štúdií sociológov (Džambazovič et al., 2004; Bodnárová et al., 2005; Džambazovič a Gerbery, 2005; Kusá, 2006; Džambazovič, 2006, 2007a,b; Filadelfiová, 2007; Gerbery a Džambazovič, 2012)³ mnoho publikácií s geografickým pohľadom (Michálek, 2000, 2004a,b, 2005, 2006a,b, 2010; Michálek a Veselovská, 2012; Horňák a Rochovská, 2007; Rochovská a Horňák, 2008; Rochovská a Námešný, 2012), psychologickým pohľadom (Soroková a Bittner, 2011; Soroková et al., 2012; Soroková, 2013), ale aj pohľady z iných vedných odborov (Beňová, 2006).

Čo sa týka zamerania tejto publikácie, teda ekonomicko-štatistického pohľadu na chudobu a depriváciu⁴, väčšina štúdií je založená na mikroúdajoch zisťovania EU SILC, z ktorých podstatná časť sa týka analýzy monetárnej chudoby (Bartošová a Stankovičová, 2009; Nguyen Dinh a Labudová, 2009; Labudová, 2009; Labudová a Šoltés, 2009; Pastorek a Venit, 2012; Stankovičová, 2010, 2011; Stankovičová a Pastorek, 2009; Stankovičová a Želinský, 2012; Stankovičová et al., 2013; Želinský, 2009a,e, 2012d). Uvedené štúdie zahŕňajú identifikovanie faktorov monetárnej chudoby, skupín najviac ohrozených rizikom monetárnej chudoby a distribúciu monetárnej chudoby na Slovensku.

S analýzou monetárnej chudoby úzko súvisí modelovanie príjmov s cieľom odhadnúť charakteristiky príjmových rozdelení a ich vývoj v čase (Pacáková et al., 2005; Pacáková a Sipková, 2007; Sipko a Sipková, 2011; Sipková, 2005, 2009b, 2010a,b,c; Sipková a Sipko, 2010; Tartalová, 2012a,b, 2013a,b).

Pozornosť bola venovaná aj ekvivalentným škálam a analýze citlivosti charakteristík rozdelenia príjmov a chudoby na ekvivalentnú škálu (Sipková, 2009a; Tartalová a Želinský, 2012; Želinský a Tartalová, 2012; Želinský, 2012c; Želinský a Kováč, 2013).

Za jeden z najdiskutabilnejších konceptov merania chudoby možno považovať koncept merania subjektívnej chudoby (Gerbery, 2009; Želinský a Hudec, 2008; Želinský, 2009b,d, 2010b,e, 2011b, 2013b), nakoľko cieľom je odhadnúť mieru subjektívnej chudoby v spoločnosti a v praxi neexistuje všeobecne akceptovaná metodika. Podobne je tomu v prípade materiálnej deprivácie (Ivančíková a Vlačuha, 2007, 2011; Želinský, 2010a, 2012a), ktorá má multidimenzionálny charakter.

Niektoré analýzy sú založené na údajoch zisťovania o cene práce (Pacáková, 2012; Pacáková et al., 2012; Sipková a Sipko, 2012a,b).

Vzhľadom na nedostupnosť údajov bolo doposiaľ na Slovensku publikovaných veľmi málo analýz majetkovej chudoby (Ivančíková a Vlačuha, 2012; Želinský, 2013a). Obe publikácie boli založené na údajoch zisťovania HFCS.

Popri analýzach založených na údajoch výberových zisťovaní vzniklo na Slovensku viacero analýz príjmov a ich stratifikácie založených na individuálnych údajoch z administratívnych zdrojov informácií (Sociálna poisťovňa). Súčasťou predmetných analýz sú aj národohospodárske súvislosti formovania príjmov a nadväznosť na spotrebu, trh

3 Z českých štúdií možno spomenúť Mareš (2000); Mareš a Rabušic (1996); Sirovátka a Mareš (2006, 2008); Vašát (2012).

4 Zo štúdií českých autorov možno spomenúť napr.: Bartošová (2009, 2011, 2013); Bartošová a Bína (2011); Bartošová a Forbelská (2011, 2012a); Bartošová a Siegelová (2012); Bílková (2012a,b); Bílková a Malá (2012a,b); Fiala et al. (2013); Fialová a Mysíková (2009); Malá (2012, 2013); Marek (2010, 2011); Mysíková (2012); Řezanková a Löster (2011, 2013); Řezanková (2013); Střeleček a Zdeněk (2011a,b); Šimpach a Langhamrová (2013); Zdeněk a Střeleček (2012).

práce a možnosti budúceho vývoja (Pauhofová, 2005, 2010, 2012; Pauhofová a Páleník, 2010, 2012; Pauhofová a Želinský, 2011, 2013).

V období niekoľkých posledných rokov vzniklo aj viacero prierezových analýz príjmov, chudoby a deprivácie a s nimi súvisiacich javov (Bartošová a Želinský, 2013; Bednáriková a Stehlíková, 2012; Filčák, 2007; Ivančíková a Vlačuha, 2010; Kvapilová, 2007; Labudová, 2008; Lápínová, 2012a,b; Šoltéssová a Fotta, 2007; Vojtková a Labudová, 2010; Želinský, 2008, 2009c, 2010c, 2011a).

Časť III

CHUDOBA A DEPRIVÁCIA V SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI

Tretia časť je hlavnou časťou monografie. Podrobne popísaná metodika je nasledovaná hlavnými dosiahnutými výsledkami. V práci sú zohľadnené najdôležitejšie koncepty, ktoré je možné pokryť s použitím dostupných údajov vhodných pre výskum takého rozmeru. Konkrétne ide o monetárnu chudobu, subjektívnu chudobu, materiálnu depriváciu a majetkovú chudobu. Výsledky sú najskôr prezentované všeobecne – na úrovni krajiny, následne sú členené podľa typu domácnosti (domácnosti so zamestnanými, s nezamestnanými a s dôchodcami) a podľa krajov Slovenskej republiky.

5.1 POUŽITÉ ÚDAJE

5.1.1 Výberové zisťovanie EU SILC

Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností, z angl. *European Union Statistics on Income and Living Conditions* (EU SILC) je harmonizované zisťovanie členských štátov EU zamerané na príjmy, chudobu a sociálne vylúčenie (Velčická a Vlačuha, 2011). Zisťovanie EU SILC sa na Slovensku realizuje od roku 2005¹. Základným rámcom pre realizáciu zisťovania je nariadenie Európskeho parlamentu a Rady ES č. 1177/2003 zo dňa 16. júna 2003.

Vzorka je tvorená jednodupňovým stratifikovaným výberom, pričom v jednotlivých stratách je vybraný proporcionálny počet domácností jednoduchým náhodným výberom. Používajú sa dve stratifikačné kritériá: geografická stratifikácia (8 krajov) a stupeň urbanizácie podľa veľkostnej skupiny obce. Oporou výberu boli doposiaľ údaje zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2001. Referenčnými jednotkami výberového zisťovania EU SILC sú súkromné hospodáriace domácnosti a ich súčasní členovia, ktorí v čase zberu údajov bývajú na území SR. Referenčným obdobím je vždy obdobie predchádzajúceho roku, tzn. príjmovým referenčným obdobím zisťovania EU SILC (T) je obdobie roku (T – 1) (napr. príjmovým referenčným obdobím zisťovania EU SILC 2011 je obdobie 1. 1. 2010 – 31. 12. 2010). V zisťovaniach EU SILC sa používajú spravidla tri typy dotazníkov: 1. zloženie domácnosti, 2. údaje za domácnosť, 3. údaje za osoby. Výstupná databáza údajov je spracovaná do štruktúry štyroch základných súborov: súbor D: register domácností; súbor R: register osôb; súbor H: súbor s údajmi za všetky vyšetrené domácnosti; súbor P: súbor za všetky vyšetrené osoby staršie ako 16 rokov (Vlačuha et al., 2010).

Minimálna efektívna veľkosť vzorky pre Slovensko je Eurostatom odporúčaná na 4 250 domácností, pričom skutočná veľkosť výberovej vzorky bola doposiaľ v každom roku vyššia (pozri tab. 5.1).

Tab. 5.1: Počty domácností vo výberových vzorkách zisťovaní EU SILC 2005–2011

DOMÁCNOSTI	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vybrané	6 016	6 025	5 840	5 879	5 988	6 068	5 801
Akceptované	5 147	5 105	4 941	5 450	5 264	5 376	5 200
Návratnosť (%)	85,6	84,7	84,6	92,7	87,9	88,6	89,6

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Podrobnejšie informácie týkajúce sa metodiky výberu, váženía a imputácie, ako aj organizácie a samotného priebehu zisťovania je možné nájsť v pravidelných publiká-

¹ Predchodcom zisťovania EU SILC bolo zisťovanie Panel domácností Európskeho spoločenstva, z angl. *European Community Household Panel* (ECHP), ktoré prebiehalo v rokoch 1994–2001 (Želinský, 2009c).

ciách vydávaných k výsledkom aktuálneho zisťovania EU SILC (pozri napr. [Kováčová a Vlačuha \(2012\)](#)).

Všetky odhady a výpočty uskutočnené v tejto práci na základe údajov EU SILC sú založené na údajových databázach [ŠÚ SR \(2006, 2007, 2008, 2009b, 2010b, 2011, 2012\)](#).

Použité premenné

V práci sú použité nasledovné premenné zo zisťovania EU SILC² (spracované podľa [ŠÚ SR \(2009a, 2010a\)](#); [Kováčová a Vlačuha \(2011, 2012\)](#)):

CELKOVÝ DISPONIBILNÝ PRÍJEM DOMÁCNOSTI (HY020) je definovaný ako súčet zložiek hrubého osobného príjmu všetkých členov domácnosti zvýšený o zložky hrubého príjmu na úrovni domácnosti a znížený o pravidelné dane z majetku, pravidelné platené transfery medzi domácnosťami, daň z príjmu a príspevky sociálneho poistenia. Domácnosťou sa myslí hospodáriaca domácnosť (HD), definovaná ako súkromná domácnosť tvorená osobami v byte, ktoré spoločne žijú a spoločne hospodária, vrátane spoločného zabezpečovania životných potrieb. V prípade analýzy príjmov na úrovni jednotlivých ekonomicky aktívnych členov domácností boli zohľadňované nasledovné typy príjmu: *peňažný príjem zo zamestnania alebo jemu blízky príjem (PY010G)*, *nepeňažný príjem zo zamestnania (PY020G)* a *peňažné zisky alebo straty zo samostatnej zárobkovej činnosti (vrátane honorárov) (PY050G)*.

EKVIVALENTNÝ DISPONIBILNÝ PRÍJEM (EQ_INC) je počítaný ako podiel celkového disponibilného príjmu domácnosti a ekvivalentnej veľkosti domácnosti. Takto vypočítaný ekvivalentný disponibilný príjem (EDP) je priradený každému členovi domácnosti.³

EKVIVALENTNÁ VEĽKOSŤ DOMÁCNOSTI (EQ_SS) je definovaná ako súčet koeficientov priradených jednotlivým členom domácnosti. Na určenie ekvivalentnej veľkosti domácnosti bola použitá tzv. modifikovaná OECD škála, ktorá priradzuje váhu 1 prvému dospelému členovi domácnosti, váhu 0,5 každému ďalšiemu členovi domácnosti staršiemu ako 14 rokov a váhu 0,3 každému ďalšiemu členovi domácnosti vo veku do 14 rokov.

SCHOPNOSŤ VYSTAČIŤ S PENIAZMI (HS120) vyjadruje schopnosť domácností zaplatiť za svoje zvyčajné nevyhnutné výdavky. Odpoveď domácností je založená na nasledovnej otázke v dotazníku: *“Domácnosť môže mať rôzne zdroje príjmu a do celkového príjmu môže prispievať viacero členov domácnosti. Ak sa zamyslíte nad celkovým mesačným príjmom Vašej domácnosti, je Vaša domácnosť schopná vyjsť s peniazmi, t.j. zaplatiť za svoje zvyčajné nevyhnutné výdavky?”* Respondenti majú zvoliť jednu z nasledovných kategórií: *“1: s veľkými ťažkosťami, 2: s ťažkosťami, 3: s určitými ťažkosťami, 4: pomerne ľahko, 5: ľahko, 6: veľmi ľahko.”*

NAJNIŽŠÍ MESAČNÝ PRÍJEM POSTAČUJÚCI NA VYŽITIE (HS130) možno považovať za akúsi subjektívnu hranicu chudoby odpovedajúcej domácnosti. Premenná je založená na otázke v dotazníku: *“Podľa Vášho názoru, aký je najnižší čistý mesačný príjem, ktorý*

² Pri názvoch použitých premenných sú v zátvorkách použité ich kódy uvádzané v dátových súboroch.

³ Ak vo výstupoch nie je uvedené inak, príjmom sa vždy rozumie ekvivalentný disponibilný príjem.

by musela mať Vaša domácnosť, aby vystačila s peniazmi, t.j. zaplatila zvyčajné nevyhnutné výdavky? (Odpovedajte vo vzťahu k súčasnej situácii vo Vašej domácnosti a v súlade s tým, čo Vy sám považujete za zvyčajné nevyhnutné výdavky)."

PREMENNÉ TÝKAJÚCE SA MATERIÁLNEJ DEPRIVÁCIE sú tvorené súborom nasledovných premenných: HH050: schopnosť udržiavať doma adekvátne teplo; HSo11: nedoplatky v súvislosti s hypotékou alebo platbou nájomného, HSo21: nedoplatky v súvislosti s účtami za dodávku energií, HSo31: nedoplatky so splácaním kúpy na splátky alebo iných pôžičiek; HSo40: schopnosť dovoliť si zaplatiť raz ročne týždňovú dovolenku mimo domu; HSo50: schopnosť dovoliť si jedlo z mäsa, kurčaťa, ryby (alebo vegetariánsky ekvivalent); HSo60: schopnosť čeliť neočakávaným finančným výdavkom; HSo70: schopnosť dovoliť si telefón (vrátane mobilného telefónu); HSo80: schopnosť dovoliť si farebný televízor; HS100: schopnosť dovoliť si práčku; HS110: schopnosť dovoliť si auto.

STUPEŇ URBANIZÁCIE (DB100) s kategóriami: "1: územie s hustým osídlením" definované ako súvislé územie miestnych sídiel, na ktorom má každé hustotu obyvateľov väčšiu ako 500 obyvateľov na km² a kde celkovú populáciu tvorí aspoň 50 000 obyvateľov, "2: územie s priemerne hustým osídlením" definované ako súvislé územie miestnych sídiel, s hustotou obyvateľov väčšou ako 100 obyvateľov na km² a celková populácia územia nedosahuje 50 000 alebo nesusedí s územím s hustým osídlením a "3: územie s riedkym osídlením", ktoré nepatrí ani do územia s hustým osídlením ani do územia s priemernou hustotou osídlenia.

NAJVYŠŠIA DOSIAHNUTÁ ÚROVEŇ VZDELANIA PODĽA ISCED (PE040) s kategóriami: "0: predprimárne vzdelanie", "1: primárne vzdelanie", "2: nižšie sekundárne vzdelanie", "3: (vyššie) sekundárne vzdelanie", "4: post-sekundárne vzdelanie, nie terciárne vzdelanie", "5: prvý stupeň terciárneho vzdelania" (nevedie priamo k získaniu vedeckej kvalifikácie) a "6: druhý stupeň terciárneho vzdelania" (vedie priamo k získaniu vedeckej kvalifikácie).

STATUS ZÁKLADNEJ EKONOMICKEJ AKTIVITY (RB210) s kategóriami: "1: pracujúci", "2: nezamestnaný", "3: dôchodca", "4: iná neaktívna osoba".

EKONOMICKÉ POSTAVENIE V ZAMESTNANÍ (PLO40) s kategóriami: "1: podnikateľ so zamestnancami", "2: podnikateľ bez zamestnancov", "3: zamestnanec pracujúci za mzdu, plat, iný druh odmeny", "4: vypomáhajúci (neplatený) člen domácnosti v rodinnom podniku". Podnikateľom sa rozumie spoločník firmy, živnostník, samostatne hospodáriaci roľník a slobodné povolanie.

ĎALŠÍMI PREMENNÝMI použitými pri odhadoch a výpočtoch, ktoré nevyžadujú podrobnejší popis sú: *osobná prierezová váha (RB050)* (používaná vo všetkých výpočtoch uskuutočnených v práci), *rok (RB010)*, *kraj, príp. región (DB040)*, *vek na konci príjmového referenčného obdobia (RX010)*.

5.1.2 Výberové zisťovanie HFCS

Zisťovanie o finančnej situácii a spotrebe domácností, z angl. *Household finance and consumption survey* (HFCS) je spoločným projektom centrálnych bánk Eurosystemu. Ide o harmonizované zisťovanie v krajinách eurozóny a poskytuje reprezentatívne údaje na národnej úrovni. Cieľom zisťovania je poskytnúť detailné údaje o finančnej situácii na úrovni domácností (vlastníctvo reálnych a finančných aktív, zadlženosť, príjmy, výdavky a ďalšie) (ECB, 2013).

Na Slovensku realizovala Národná banka Slovenska prieskum prvýkrát v roku 2010⁴ (na získanie údajov boli využité služby externej agentúry). Vzorku tvorí 2 057 domácností vybraných pomocou kvótového výberu tak, aby bola vzorka reprezentatívna na úrovni krajiny a zároveň na úrovni krajov. Chýbajúce odpovede na dôležité otázky boli doplnené (imputované) použitím vhodných metód tak, aby sa zachovala pôvodná štruktúra dát a vzájomné distribučné vlastnosti všetkých premenných (Senaj a Zavadil, 2012).

Podrobnejšie informácie týkajúce sa metodiky výberu, váženia a imputácie, ako aj organizácie a samotného priebehu zisťovania je možné nájsť v Senaj a Zavadil (2012) a ECB (2013).

Všetky odhady a výpočty v práci uskutočnené na základe údajov HFCS sú založené na údajovej databáze NBS (2012).

Použité premenné

V práci boli na odhad miery majetkovej chudoby použité nasledovné skupiny premenných⁵:

REÁLNE AKTÍVA V PEŇAŽNOM VYJADRENÍ Použité boli nasledovné premenné: *aktuálna cena hlavného bývania domácnosti (HB0900) so zohľadnením percentuálneho podielu vlastneného domácnosťou (HB0500), súčasná hodnota ďalších nehnuteľností (HB2900) so zohľadnením percentuálneho podielu (HB270x), celková hodnota áut (HB4310), príp. iných vozidiel (HB4600), celková hodnota cenností (HB4710), vlastníctvo firiem (s ktorých akciami sa verejne neochoduje) (HD080x, HD1010) s uvedením ich percentuálneho podielu (HD070x).*

FINANČNÉ AKTÍVA Zisťovanými premennými boli: *hodnota na bežných vkladových účtoch (HD1110), hodnota na sporiacich účtoch (HD1210), trhová hodnota podielových fondov (HD1320), trhová hodnota dlhových cenných papierov (HD1420), hodnota verejne obchodovateľných akcií (HD1510), hodnota ďalších aktív na individuálnych investičných účtoch (HD1620), suma, ktorú niekto dlží domácnosti (HD1710), hodnota iných finančných aktív (HD1920).*

FINANČNÉ PASÍVA Zisťovanými premennými boli: *stále dlžná suma pri úveroch s využitím hlavného bývania domácnosti ako zábezpeky (HB170x), stále dlžná suma pri úveroch s využitím iných nehnuteľností ako zábezpeky (HB370x), výška nesplateného zostatku úverového limitu/prečerpania (HC0220), výška nesplateného zostatku na kreditných kartách (HC0320), nesplatený zostatok nezabezpečených úverov (HC080x a HC1100).*

⁴ Rok 2010 je zároveň referenčným obdobím pre údaje použité v tejto publikácii.

⁵ Ak nie je v práci uvedené inak, údaje zisťovania HFCS sú v práci použité výlučne na odhad miery majetkovej chudoby. Všetky ostatné analýzy sú založené na údajoch zisťovania EU SILC.

PRÍJMY OSÔB A DOMÁCNOSTÍ Na určenie ekvivalentného disponibilného príjmu boli použité premenné: príjem zamestnanca v hotovosti brutto (PG0110), brutto príjem zo samostatnej podnikateľskej činnosti (PG0210), brutto príjem z povinného dôchodkového plánu zo zamestnania (PG0310), brutto príjem zo súkromných dôchodkových plánov a poisťných zmlúv (PG0410), hrubý príjem z dávok v nezamestnanosti (PG0510), hrubý príjem domácnosti z verejnej pomoci alebo z príspevkov verejnej starostlivosti (HGo110), brutto príjem z pravidelných súkromných príspevkov (HGo210), brutto príjem z prenájmu nehnuteľností (HGo310), brutto príjem z finančných investícií (HGo410), hrubý príjem z podnikateľskej činnosti inej ako samostatné podnikanie (HGo510), brutto príjem z iných zdrojov (HGo610)⁶.

5.2 POUŽITÉ METÓDY

V tejto časti práce sa sústreďíme na podrobný popis špeciálnych vedeckých metód, konkrétne ide o matematicko-štatistické metódy⁷.

5.2.1 Odhad ukazovateľov monetárnej chudoby a charakteristík príjmového rozdelenia

Všetky odhady ukazovateľov monetárnej chudoby, ako aj odvodené, sú v súlade s metódikou Eurostatu (2009b).

Vybrané charakteristiky príjmového rozdelenia

Medián ekvivalentného disponibilného príjmu je určený nasledovným spôsobom: Označme hodnotu ekvivalentného disponibilného príjmu (EQ_INC) priradeného i -tej osobe ako y_i a tieto hodnoty zoradíme do variačného radu: $y_1 \leq y_2 \leq \dots \leq y_{i-1} \leq y_i \leq y_{i+1} \leq \dots \leq y_{n-1} \leq y_n$.

Odhad mediánu (v práci označovaný aj ako (\tilde{y})) je potom daný:

$$\tilde{y} = \begin{cases} \frac{1}{2}(y_j + y_{j+1}) & \text{ak } \sum_{i=1}^j w_i = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n w_i \\ y_{j+1} & \text{ak } \sum_{i=1}^j w_i < \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n w_i < \sum_{i=1}^{j+1} w_i \end{cases} \quad (5.1)$$

kde

y_i je ekvivalentný disponibilný príjem i -tej osoby,

w_i je osobná prierezová váha i -tej osoby,

n je počet osôb zahrnutých do výberovej vzorky.

Podobným spôsobom sú počítané ostatné kvantily, vo všeobecnosti je p -percentný kvantil rozdelenia ekvivalentného disponibilného príjmu osôb počítaný ako:

$$q_p = \begin{cases} \frac{1}{2}(y_j + y_{j+1}) & \text{ak } \sum_{i=1}^j w_i = \frac{p}{100} \sum_{i=1}^n w_i \\ y_{j+1} & \text{ak } \sum_{i=1}^j w_i < \frac{p}{100} \sum_{i=1}^n w_i < \sum_{i=1}^{j+1} w_i \end{cases} \quad (5.2)$$

⁶ Pri odhade čistého príjmu bola zohľadnená daňová a odvodová legislatíva platná pre obdobie roku 2010.

⁷ Čo sa týka všeobecných vedeckých metód, v práci boli použité predovšetkým metódy deskripcie, analýzy, syntézy, indukcie, dedukcie a modelovania.

Na charakteristiku tvaru príjmového rozdelenia (šíkmosti a špicatosti) sú v práci použité *vážený koeficient šíkmosti* (5.3) a *vážený koeficient špicatosti* (5.4):

$$\gamma_{1w} = \frac{\sum_{i=1}^n w_i \left(\frac{y_i - \bar{y}_w}{s_w} \right)^3}{\sum_{i=1}^n w_i}, \quad (5.3)$$

$$\gamma_{2w} = \frac{\sum_{i=1}^n w_i \left(\frac{y_i - \bar{y}_w}{s_w} \right)^4}{\sum_{i=1}^n w_i} - 3, \quad (5.4)$$

pričom

\bar{y}_w je vážený aritmetický priemer,

s_w je vážená smerodajná odchýlka.

Keďže takto získané odhady koeficientov šíkmosti a špicatosti nie sú neskreslené, bola uskutočnená korekcia uvedených charakteristík (pozri [Rimoldini \(2013\)](#)).

Ďalšou charakteristikou rozdelenia príjmu odhadovanou v publikácii je *Giniho koeficient*, pojednávajúci o nerovnosti rozdelenia príjmov, odhadovaný v súlade s metodikou [Eurostatu \(2009a\)](#) použitím nasledujúceho vzťahu:

$$G = 100 \left[\frac{2 \sum_{i=1}^n (w_i y_i \sum_{j=1}^i w_j) - \sum_{i=1}^n w_i^2 y_i}{(\sum_{i=1}^n w_i) \cdot \sum_{i=1}^n (w_i y_i)} - 1 \right], \quad (5.5)$$

kde

y_i je ekvivalentný disponibilný príjem i -tej osoby,

w_i je osobná prierezová váha i -tej osoby,

n je počet osôb zahrnutých do výberovej vzorky.

Vybrané ukazovatele chudoby

Miera rizika chudoby (resp. podiel chudobného obyvateľstva), ako aj ostatné ukazovatele odhadované v práci boli podrobne charakterizované v kapitole 2.2.1. V tejto časti je uvedená technika ich odhadu.

Hranica rizika (monetárnej) chudoby je definovaná ako 60 % národného mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu. Hranica rizika (monetárnej) chudoby (v publikácii označovaná aj ako z) je teda určená ako

$$z = 0,60 \cdot \tilde{y}. \quad (5.6)$$

Uvedenej hranici zodpovedajúca *miera rizika chudoby* (v práci označovaná aj ako $H(z)$) je daná:

$$H(z) = \frac{\sum_{i: y_i < z} w_i}{\sum_{i=1}^n w_i} \cdot 100, \quad (5.7)$$

kde

- y_i je ekvivalentný disponibilný príjem i -tej osoby,
 w_i je osobná prierezová váha i -tej osoby,
 n je počet osôb zahrnutých do výberovej vzorky,
 z je hranica chudoby.

Miera rizika chudoby *zakotvenej v čase* je definovaná ako percento populácie, ktorého ekvivalentný disponibilný príjem v príslušnom roku je nižší ako hranica chudoby v základnom roku (2005) upravená o mieru inflácie. Ako miera inflácie je vo výpočtoch použitý ročný priemerný harmonizovaný index spotrebiteľských cien (HICP), pričom základným obdobím je rok 2005.

Hranica chudoby pre základné obdobie je počítaná štandardným spôsobom pomocou vzťahu (5.6) a následne pre konkrétny rok T je upravená pomocou vzťahu

$$z_{T/2005} = z_{2005} \cdot \text{HICP}_{T/2005}, \quad (5.8)$$

kde

- $z_{T/2005}$ je upravená hranica chudoby pre obdobie T ,
 z_{2005} je hranica chudoby v základnom období (rok 2005),
 $\text{HICP}_{T/2005}$ je ročný priemerný harmonizovaný index spotrebiteľských cien medzi obdobiami 2005 a T .

Na rozdiel od metodiky Eurostatu (2009b)⁸, základné obdobie cenového indexu (2005) je v tejto publikácii aplikované na údaje príjmového referenčného obdobia toho istého obdobia, t. j. údaje EU SILC 2006⁹.

Rovnaký princíp výpočtu je použitý na charakteristiku rozdelenia ekvivalentného disponibilného príjmu osôb vyjadreného v stálych cenách (2005 = 100 %).

Okrem miery rizika chudoby (resp. podielu chudobného obyvateľstva) sú v práci odhadované ďalšie ukazovatele chudoby zo skupiny FGT aditívnych mier. Zohľadnením osobných prierezových váh vo vzťahoch pre výpočet indexu priepasti chudoby PG (2.9) a indexu vážnosti chudoby P_2 (2.10) dostávame príslušné vážené miery:

$$PG_w(z) = \frac{1}{\sum_{i=1}^n w_i} \sum_{\forall i: y_i < z} \frac{z - y_i}{z} w_i \quad (5.9)$$

a

$$P_{2_w}(z) = \frac{1}{\sum_{i=1}^n w_i} \sum_{\forall i: y_i < z} \left(\frac{z - y_i}{z} \right)^2 \cdot w_i, \quad (5.10)$$

kde

- y_i je ekvivalentný disponibilný príjem i -tej osoby,
 w_i je osobná prierezová váha i -tej,
 n je počet osôb zahrnutých do výberovej vzorky,
 z je hranica chudoby.

⁸ Postup výpočtu ešte nebol odsúhlasený príslušnou podskupinou pre tvorbu indikátorov.

⁹ Eurostat uplatňuje cenovú hladinu roku 2005 na údaje zisťovania EU SILC 2005, t. j. na príjmové referenčné obdobie roku 2004. Zdôvodňuje to tým, že príjmové referenčné obdobie ($T - 1$) možno považovať za najlepšiu možnú ukazovateľ aktuálneho príjmu obdobia (T).

Posledným odhadovaným ukazovateľom chudoby je *SST index*, v práci bola pri výpočtoch použitá jeho multiplikatívna forma daná vzťahom (2.13), pričom vo výpočte boli zohľadnené vážené ukazovatele (5.7), (5.9) a (5.5). Dekompozícia zmeny ukazovateľa SST bola uskutočnená použitím vzťahu (2.16).

Citlivosť miery rizika chudoby na ekvivalentnú škálu

Ukazovatele chudoby založené na ekvivalentnom disponibilnom príjme môžu byť do istej miery závislé od použitej ekvivalentnej škály. V práci preto uskutočníme jednoduchú analýzu citlivosti miery rizika chudoby vzhľadom na rôzne hodnoty parametrov lineárnej ekvivalentnej škály.

Uvažujeme lineárny typ ekvivalentnej škály (Želinský a Tartalová, 2012):

$$s_i = 1 + \alpha(A_i - 1) + \beta K_i, \quad (5.11)$$

kde

- A_i je počet dospelých v i -tej domácnosti (resp. použitím metodiky Eurostatu počet osôb starších ako 14 rokov),
- K_i je počet detí v i -tej domácnosti (resp. počet osôb vo veku 14 a menej rokov),
- α je parameter reprezentujúci proporciu nákladov pri ďalších členoch v i -tej domácnosti (resp. ich váha), $\alpha \in (0; 1)$,
- β je parameter reprezentujúci proporciu nákladov u detí v i -tej domácnosti (resp. ich váha), $\beta \in (0; 1)$.

Na zistenie citlivosti miery rizika chudoby na ekvivalentnú škálu uskutočníme jednoduchú simuláciu, v ktorej pomocou vzťahu (5.11) sú pre každú domácnosť určené všetky možné kombinácie ekvivalentnej veľkosti, ktoré môžu nastať (pre zjednodušenie: $\alpha_i; \beta_i = \{0,00; 0,02; 0,04; \dots; 1,00\}$). Následne je pre každú domácnosť v každom kroku odhadnutá nová úroveň ekvivalentného disponibilného príjmu, ktorá je priradená každej osobe v domácnosti. V poslednom kroku je pre každú kombináciu váh α a β (a im zodpovedajúcu úroveň ekvivalentného disponibilného príjmu) odhadnutá nová hodnota miery rizika chudoby. Výsledky sú prezentované vo forme tzv. úrovňových grafov.

5.2.2 *Odhad miery rizika subjektívnej chudoby*

Odhad miery rizika subjektívnej chudoby je založený na dvoch premenných: *schopnosť vystačiť s peniazmi (HS120)* a *najnižší mesačný príjem postačujúci na vyžitie (HS130)* (pozri popis premenných v kapitole 5.1.1).

Pri odhade miery rizika subjektívnej chudoby sú použité dva pohľady:

1. Za subjektívne chudobného je považovaný každý, kto žije v domácnosti,
 - a) ktorej skutočný celkový disponibilný mesačný príjem je nižší ako domácnosťou subjektívne uvedená hodnota najnižšieho mesačného príjmu postačujúceho na využitie alebo
 - b) ktorá je schopná vystačiť s peniazmi s veľkými ťažkosťami (s ťažkosťami, určitými ťažkosťami).
2. Za subjektívne chudobného je považovaný každý, komu prislúcha hodnota ekvivalentného disponibilného príjmu nižšia ako odhadnutá peňažná hranica subjektívnej chudoby.

V prvom prípade ide predovšetkým o (vážené) podiely bez ohľadu na skutočnú hodnotu príjmu (t. j. za chudobného môže byť považovaná osoba s mesačným príjmom 200 eur a zároveň osoba s mesačným príjmom 4 000 eur). V druhom prípade ide o odhad pomyselnej “konsenzuálnej” hranice subjektívnej chudoby minimalizujúcej podiel “falošne chudobných”¹⁰ a “falošne bohatých”¹¹. Cieľom je teda nájsť takú hranicu subjektívnej chudoby (v peňažnom vyjadrení), ktorá by odzrkadľovala preferencie väčšiny obyvateľov.

Odhad hranice subjektívnej chudoby

Odhad hranice subjektívnej chudoby je inšpirovaný prístupom navrhnutým **Duclosom a Araarom (2006)**, v ktorom za závislú premennú je považovaná binárna premenná s kategóriami “1”: subjektívne chudobný; “0”: subjektívne nechudobný, ktorá je daná do vzťahu s aktuálnym príjmom.

V prípade premennej *HS120* uvažujeme s troma prípadmi, kedy je osobu možné považovať za subjektívne chudobnú, a to keď žije v domácnosti, ktorá je schopná platiť zvyčajné výdavky 1 : s veľkými ťažkosťami; 2 : s veľkými ťažkosťami alebo ťažkosťami; 3 : s veľkými ťažkosťami, ťažkosťami alebo určitými ťažkosťami. Uskutočnime preto nasledovné transformácie: Označme ako S_i^* odpoveď i -tej osoby, pričom $S_i \in \{1, 2, \dots, 6\}$ a ako S_i transformovanú odpoveď tej istej osoby, pričom $S_i \in \{0, 1\}$. Po transformácii máme:

1. $(\forall S_i^* = 1 : S_i = 1) \& (\forall S_i^* > 1 : S_i = 0)$,
2. $(\forall S_i^* \leq 2 : S_i = 1) \& (\forall S_i^* > 2 : S_i = 0)$,
3. $(\forall S_i^* \leq 3 : S_i = 1) \& (\forall S_i^* > 3 : S_i = 0)$,

kde

$S_i = 1$: i -tá osoba je považovaná za subjektívne chudobnú,

$S_i = 0$: i -tá osoba nie je považovaná za subjektívne chudobnú.

Z pohľadu premennej *HS130* je za subjektívne chudobnú považovaná osoba žijúca v domácnosti, v ktorej hodnota minimálne požadovaného mesačného príjmu (z_i) prevyšuje skutočný disponibilný mesačný príjem (y_i) a naopak, za subjektívne nechudobnú budeme považovať tú, ktorá neuviedla hodnotu minimálne požadovaného mesačného príjmu vyššiu ako je jej skutočný disponibilný mesačný príjem, teda

$$(\forall y_i < z_i : S_i^* = 1) \& (\forall y_i \geq z_i : S_i^* = 0), \quad (5.12)$$

kde

$S_i = 1$: i -tá osoba je považovaná za subjektívne chudobnú,

$S_i = 0$: i -tá osoba nie je považovaná za subjektívne chudobnú,

y_i je disponibilný príjem i -tej domácnosti,

z_i je minimálny príjem požadovaný i -tou domácnosťou.

V práci sú použité dve metódy na odhad hľadanej hranice subjektívnej chudoby (z^*):

1. odhad založený na logistickej regresii (**Želinský, 2009d**) a
2. odhad založený na krivkách senzitivity a špecifickosti (**Želinský, 2013b**).

¹⁰ T. j. respondent s vysokým príjmom sa považuje za subjektívne chudobného.

¹¹ T. j. respondent s nízkym príjmom sa nepovažuje za subjektívne chudobného.

LOGISTICKÁ REGRESIA Majme dvojrozmerné pozorovania $[y_i, S_i]$, kde y_i je disponibilný príjem i -tej osoby a S_i je binárna premenná popisujúca subjektívne vnímanie chudoby, teda ak $S_i = 1$, ide o samodefinovaný status (subjektívnej) chudoby a ak $S_i = 0$, nejde o samodefinovaný status (subjektívnej) chudoby. Nech $P(S_i = 1|y_i)$ je pravdepodobnosť, že i -tú osobu budeme považovať za chudobnú za predpokladu daného príjmu a analogicky $P(S_i = 0|y_i)$ je pravdepodobnosť, že i -tú osobu nebudeme považovať za chudobnú pri danom príjme y_i . Uvažujúc model *logit* máme (Cipra, 2008):

$$P(S_i = 1|y_i, \beta_0, \beta_1) = \frac{\exp(\beta_0 + \beta_1 y_i)}{1 + \exp(\beta_0 + \beta_1 y_i)}. \quad (5.13)$$

Za hranicu chudoby z^* budeme považovať hodnotu príjmu, ktorá zodpovedá hodnote 0,5 distribučnej funkcie odhadnutého logistického rozdelenia, čomu zodpovedá inflexný bod

$$z^* = -\frac{\beta_0}{\beta_1}. \quad (5.14)$$

KRIVKY SENZITIVITY A ŠPECIFICKOSTI ako štatistická klasifikačná metóda sa vo veľkej miere využíva napríklad v klinickom výskume (Swets, 1988). Podstata tejto metódy je založená na hľadaní bodu zlomu zvolenej premennej (v našom prípade aktuálny ekvivalentný disponibilný príjem) zohľadňujúc, či jav skutočne nastal a zároveň či jav nastal aj podľa testovacieho kritéria. V našom prípade je javom samodefinovaný status chudoby a testovacím kritériom je hľadaná hranica chudoby (vychádzajúca z ekvivalentného disponibilného príjmu). Hľadanie peňaznej subjektívnej hranice chudoby je založené na nasledovnom postupe.

Nech y_i je príjem i -tej osoby a z^* nech je neznáma hranica subjektívnej chudoby. Ak $y_i < z^*$, osoba je považovaná za subjektívne chudobnú, analogicky ak $y_i \geq z^*$, osoba nie je považovaná za subjektívne chudobnú. Kvôli zjednodušeniu uvažujme tab. 5.2.

Tab. 5.2: Klasifikačná tabuľka

	$y_i < y_k$	$y_i \geq y_k$	Spolu
$S_i = 1$	A	B	A + B
$S_i = 0$	C	D	C + D
Spolu	A + C	B + D	A + B + C + D

(vlastné spracovanie)

Význam symbolov v tab. 5.2 je nasledovný:

$S_i = 1$: i -tá osoba je subjektívne identifikovaná ako chudobná,

$S_i = 0$: i -tá osoba nie je subjektívne identifikovaná ako chudobná,

y_i je príjem i -tej osoby,

y_k je možný bod zlomu, resp. potenciálna hranica chudoby, $y_k \in [y_{\min}; y_{\max}]$,

A, ..., D sú početnosti výskytu osôb vyhovujúcich príslušným podmienkam (zohľadňujúc osobnú prierezovú váhu).

Tab. 5.2 je vytvorená pre každú hodnotu ekvivalentného disponibilného príjmu a následne sú vypočítané *senzitivita* a *špecifickosť*¹².

¹² Senzitivita - označovaná aj ako TPR (z angl. *True Positivity Rate*), špecifickosť - označovaná aj ako TNR (z angl. *True Negativity Rate*).

Senzitivitou v našom prípade rozumieme relatívnu početnosť výskytu pozorovaní, u ktorých platí, že samodefinovaný status i -tej osoby je "1: subjektívny pocit chudoby" a i -tá osoba je zároveň identifikovaná ako chudobná na základe príjmu (t. j. $y_i < z^*$). Vychádzajúc zo značenia v tab. 5.2 to možno zapísať:

$$\text{TPR} = \frac{A}{A + C}. \quad (5.15)$$

Špecifickosťou v našom prípade rozumieme relatívnu početnosť výskytu pozorovaní, u ktorých platí, že samodefinovaný status i -tej osoby je "0: nie je subjektívny pocit chudoby" a i -tá osoba zároveň nie je identifikovaná ako chudobná na základe príjmu (t. j. $y_i \geq z^*$). Vychádzajúc zo značenia v tab. 5.2 to možno zapísať:

$$\text{TNR} = \frac{D}{B + D}. \quad (5.16)$$

Ďalšou charakteristikou založenou na použití kriviek senzitivity a špecifickosti je *presnosť*¹³ počítaná ako relatívna početnosť výskytu správne samodefinovaných subjektívne chudobných a subjektívne nechudobných, teda:

$$\text{ACC} = \frac{A + D}{A + B + C + D}. \quad (5.17)$$

Na voľbu optimálnej hodnoty rozdeľujúcej štatistický súbor (v našom prípade na chudobné/nechudobné osoby) možno použiť viacero metód (Sing et al., 2005), my budeme používať dve:

1. *Maximalizácia výskytu celkového počtu správne identifikovaných osôb (ACC)*, t. j. za hranicu subjektívnej chudoby považujeme takú hodnotu ekvivalentného disponibilného príjmu y_k , pri ktorej maximalizujeme podiel počtu správne identifikovaných subjektívne chudobných a počtu správne identifikovaných subjektívne nechudobných na celkovom počte osôb.
2. *Maximalizácia senzitivity (TPR) a špecifickosti (TNR) súčasne*, t. j. za hranicu subjektívnej chudoby považujeme takú hodnotu ekvivalentného disponibilného príjmu y_k , pri ktorej platí: $\text{TPR} = \text{TNR}$.

5.2.3 Analýza vzťahu medzi príjmom a vybranými premennými

V práci sú uskutočnené dve analýzy vzťahu medzi príjmom a vybranými premennými:

1. *na úrovni (ekonomicky aktívnych) osôb* (tzn. zohľadnené sú len príjmy plynúce zo zamestnania a z podnikania) a
2. *na úrovni domácností*.

Na základe analýzy na úrovni osôb je možné identifikovať dôležitosť vybraných faktorov potenciálne pôsobiacich na ich príjmy. Keďže osoby nežijú izolovane, ale sú súčasťou domácností, ďalšia analýza je zameraná na identifikovanie potenciálnych faktorov ekvivalentného disponibilného príjmu na úrovni domácností, v ktorých osoby žijú.

¹³ Angl. *accuracy*.

Pracovné a podnikateľské príjmy

Analýza vzťahu medzi príjmom a vybranými premennými ekonomicky aktívneho obyvateľstva (pracovné príjmy a príjmy z podnikania) je v tejto práci založená na *Mincerovej rovnici* (pozri kap. 1.3.1).

Podobne ako napr. [Su a Heshmati \(2013\)](#) vychádzame z rozšírenej Mincerovej rovnice, t. j. pôvodná rovnica (1.1) je doplnená o vybrané charakteristiky jednotlivca:

$$\ln y_i = \alpha + x_i \cdot \beta + u_i, \quad (5.18)$$

kde

$\ln y_i$ je prirodzený logaritmus ročného príjmu i -tej osoby v EUR normovaný na počet hodín obvykle odpracovaných počas týždňa (premenné $PL060$ a $PL100$),
 α, β sú odhadované parametre,
 x_i je i -tý riadok matice vysvetľujúcich premenných X .

V modeli (5.18) uvažujeme s nasledovnými vysvetľujúcimi premennými¹⁴:

pohlavie	umelá (<i>dummy</i>) premenná s kategóriami: 1: muž (ref.), 2: žena,
roky	počet rokov strávených v platenej práci ako zamestnanec alebo zárobkovo činná osoba ¹⁵ ,
roky ²	kvadrát premennej roky
urban	stupeň urbanizácie, umelá premenná s kategóriami: 1: územie s hustým osídlením, 2: územie s priemerne hustým osídlením (ref.), 3: územie s riedkym osídlením,
region	región, teritoriálna úroveň NUTS2, umelá premenná s kategóriami: SK01: Bratislavský kraj, SK02: západné Slovensko, SK03: stredné Slovensko (ref.), SK04: východné Slovensko,
ISCED	pôvodné kategórie umelej premennej "najvyššia dosiahnutá úroveň vzdelania podľa ISCED" boli zlúčené do nových: ZS: primárne vzdelanie, SS: nižšie, (vyššie) a post-sekundárne vzdelanie (ref.), VS: 1. a 2. stupeň terciárneho vzdelania,
post	ekonomické postavenie, umelá premenná s kategóriami: 1: podnikateľ / SZČO so zamestnancami (ref.), 2: podnikateľ/SZČO bez zamestnancov, 3: zamestnanec pracujúci za mzdu.

Príjmy na úrovni domácností

Potenciálne determinanty príjmov sú zvolené v súlade s predchádzajúcimi podobnými analýzami činiteľov monetárnej chudoby ([Bartošová a Forbelská, 2010, 2012b](#); [Stankovičová, 2010](#)), miezd ([Sipková a Sipko, 2010](#); [Pacáková, 2012](#); [Pacáková et al., 2012](#)), príp. všeobecne príjmu a jeho distribúcie ([Bartošová a Siegelová, 2012](#); [Gerbery a Džambazovič, 2012](#)).

¹⁴ Pri každej z umelých premenných je referenčná kategória indikovaná ako "(ref.)" za príslušnou referenčnou kategóriou. Výsledky týkajúce sa ostatných kategórií príslušnej premennej sa interpretujú porovnaním vo vzťahu k referenčnej kategórii.

¹⁵ Kým Mincerova rovnica predpokladá potenciálny počet rokov praxe, v našom modeli použijeme skutočný počet rokov, nakoľko táto premenná je súčasťou zisťovania EU SILC.

Navrhovný model možno považovať za rozšírenie predchádzajúceho modelu (5.18), pričom vysvetľujúce premenné sa vzťahujú na domácnosť ako celok a na osobu na čele domácnosti. V súlade s metodikou Eurostatu ako pozorovania vstupujú do modelu osoby, ktorým sú priradené charakteristiky osoby na čele hospodáriacej domácnosti a charakteristiky domácnosti ako celku.

Podobne ako v predchádzajúcom prípade uvažujeme model:

$$\ln y_i = \alpha + x_i \cdot \beta + u_i, \quad (5.19)$$

kde

$\ln y_i$ je prirodzený logaritmus ekvivalentného diponibilného príjmu prislúchajúcej i -tej osobe v EUR/rok,

α, β sú odhadované parametre,

x_i je i -tý riadok matice vysvetľujúcich premenných X .

V modeli (5.19) uvažujeme s nasledovnými vysvetľujúcimi premennými¹⁶:

pohlavie.HD	pohlavie osoby na čele hospodáriacej domácnosti, umelá (<i>dummy</i>) premenná s kategóriami: 1: muž (ref.), 2: žena,
roky.HD	počet rokov strávených osobou na čele HD v platenej práci ako zamestnanec alebo zárobkovo činná osoba,
roky.HD ²	kvadrát premennej roky.HD,
ISCED.HD	najvyššia dosiahnutá úroveň vzdelania osoby na čele HD podľa ISCED, pôvodné kategórie boli zlúčené do nových: ZS: primárne vzdelanie, SS: nižšie, (vyššie) a post-sekundárne vzdelanie (ref.), VS: 1. a 2. stupeň terciárneho vzdelania,
status.HD	status základnej ekonomickej aktivity osoby na čele HD, umelá premenná s kategóriami: 1: pracujúci (ref.), 2: nezamestnaný, 3: dôchodca, 4: iná neaktívna osoba,
region	región, teritoriálna úroveň NUTS2, umelá premenná s kategóriami: SK01: Bratislavský kraj, SK02: západné Slovensko, SK03: stredné Slovensko (ref.), SK04: východné Slovensko,
urban	stupeň urbanizácie, umelá premenná s kategóriami: 1: územie s hustým osídlením, 2: územie s priemerne hustým osídlením (ref.), 3: územie s riedkym osídlením,
ekv.velk	ekvivalentná veľkosť domácnosti,
podiel	podiel neaktívnych a nezamestnaných osôb v domácnosti na celkovom počte osôb v domácnosti.

Odhad modelu pomocou kvantilovej regresie

Vzhľadom na skutočnosť, že vysvetľovaná premenná obsahuje extrémne hodnoty (*outliers*), metóda najmenších štvorcov, z angl. *ordinary least squares* (OLS) nie je najvhodnejšou metódou na analyzovanie determinantov príjmov. Jednou z vhodných metód je kvantilová regresia, ktorá je robustná voči extrémnym hodnotám. Navyše, pomocou

¹⁶ Opäť je pri každej z umelých premenných referenčná kategória indikovaná ako "(ref.)" za príslušnou referenčnou kategóriou.

kvantilovej regresie dokážeme zhodnotiť vzťah medzi výškou príjmu a jeho determinantmi pozdĺž rozdelenia príjmu (Koenker a Bassett, 1978; Koenker a Hallock, 2001), resp. zjednodušene povedané, dokážeme určiť, ako pôsobia vysvetľujúce premenné na nízke príjmy a ako na vysoké príjmy.

Kvantilová regresia je zovšeobecnením konceptu kvantilov na podmienené kvantily pre jeden alebo viac regresorov.

Majme náhodnú premennú Y s distribučnou funkciou $F(y) = \text{Prob}(Y \leq y)$, τ -tý kvantil premennej Y je definovaný ako inverzná funkcia $Q(\tau) = \inf\{y : F(y) \geq \tau\}$, pričom $0 < \tau < 1$. Vychádzajúc z predpokladu, že τ -tý kvantil podmieneného rozdelenia závislej premennej Y_i je lineárnou funkciou vektora nezávislých premenných X_i , kvantilovú regresiu možno prezentovať nasledovným spôsobom (Kováč a Želinský, 2013):

$$y_i = \alpha_\tau + x_i \cdot \beta_\tau + z_{\tau i} \quad (5.20)$$

a

$$Q_\tau(y_i | x_i) \equiv \inf\{y_i : F_i(y_i | x_i) \geq \tau\} = \alpha_\tau + x_i \cdot \beta_\tau \quad (5.21)$$

s obmedzením:

$$Q_\tau(z_{\tau i} | x_i) = 0, \quad (5.22)$$

kde

- y_i je i -tý riadok vektora y nezávislej premennej,
- x_i je i -tý riadok matice X vysvetľujúcich premenných,
- α_τ, β_τ sú parametre odhadované pre rôzne hodnoty $\tau \in (0; 1)$,
- $z_{\tau i}$ je náhodná zložka.

Vzťah medzi príjmom a jeho determinantmi je skúmaný pre 10., 25., 50., 75. a 90. percentil rozdelenia pravdepodobnosti príjmov. Odhad štandardných chýb koeficientov a testy ich významnosti sú založené na bootstrappingu (Parzen et al., 1994). Diagnostika odhadnutých modelov kvantilovej regresie je založená na miere $R^1(\tau)$ (analógia k tradičnému koeficientu determinácie) a teste vierohodnostného pomeru (LR-test), obe diagnostické metódy boli navrhnuté Koenkerom a Machadom (1999). $R^1(\tau)$ meria relatívny "úspech" modelu kvantilovej regresie na príslušnom kvantile, $R^1(\tau)$ je teda lokálnou mierou vhodnosti použitia modelu pre príslušný kvantil. Tvrdíme, že úplný model (5.18) je na kvantile τ lepší ako model obsahujúci len úroveňovú konštantu, ak vplyvom regresorov došlo k významnej zmene i -tej podmienenej kvantilovej funkcie. Koenker a Machado (1999) skúmali správanie navrhnutých mier pomocou simulovaných údajov. Podľa ich zistení $R^1(\tau)$ nedáva dobré výsledky (v zmysle, že vykazuje nízke hodnoty) v prípade veľkej variability údajov (týka sa aj údajov o príjme), a tak p -hodnoty LR-testu budeme považovať za smerodajné pri hodnotení kvality modelu.

5.2.4 Index relatívnej materiálnej deprivácie

Miera závažnej materiálnej deprivácie je jedným z indikátorov v rámci stratégie EU 2020 (Savova, 2012) a je definovaná ako podiel populácie, ktorá čelí nútenému nedostatku v aspoň 4 z 9 nasledovných položiek¹⁷ (ktoré si domácnosť nemôže finančne dovoliť):

¹⁷ Ako uvádzajú Ivančíková a Vlačuha (2011), výber položiek je založený na štúdiu Guio (2009), ktorá vychádzajúc z položiek dotazníka EU SILC identifikovala tri dimenzie: *ekonomická záťaž, dobrovoľné nevlastnenie predmetov*

1. schopnosť uhrádzať nedoplatky spojené s hypotékou alebo nájomným, úhradou za energie alebo splácaním nákupov na splátky a iných pôžičiek,
2. schopnosť domácnosti finančne si dovoliť udržiavať doma primerané teplo,
3. schopnosť dovoliť si ísť raz za rok na jeden týždeň dovolenky mimo domu,
4. schopnosť dovoliť si jesť jedlo s mäsom, kuraťom, rybou alebo vegetariánskym ekvivalentom každý druhý deň,
5. schopnosť čeliť neočakávaným výdavkom,
6. domácnosť si nemôže dovoliť telefón,
7. domácnosť si nemôže dovoliť farebný televízor,
8. domácnosť si nemôže dovoliť práčku,
9. domácnosť si nemôže dovoliť automobil.

Takto definovaný indikátor vypovedajúci o materiálnej deprivácii v spoločnosti spĺňa "požiadavku relatívnosti" len čiastočne, nakoľko ignoruje dôležitosť jednotlivých položiek v spoločnosti¹⁸. Napríklad ak 90 % domácností je vybavených práčkou a len 25 % domácností si môže dovoliť stráviť každý rok týždeň dovolenky mimo domu, na účely sledovania relatívnej materiálnej deprivácie by nedobrovoľné nevlastnenie práčky malo mať vyššiu relatívnu váhu ako neschopnosť dovoliť si týždeň dovolenky. V uvedenej spoločnosti totiž možno práčku považovať za bežný štandard, pričom dovolenku možno považovať skôr za nadštandard¹⁹.

Možno predpokladať, že zahrnutím váh položiek dosiahneme reálnejší pohľad na relatívnu materiálnu depriváciu. Dôležitejším položkám budú priradené vyššie váhy ako položkám menej dôležitým. Dôležitosť položiek je možné posudzovať na základe viacerých kritérií (napr. relatívna početnosť výskytu v populácii, subjektívne prisudzovanie dôležitosti). Zahrnutie položiek je spojené s problémom komparácie medzi krajinami, ako aj s problémom komparácie v čase (dôležitosť položiek medzi krajinami môže byť odlišná a navyše sa môže v čase meniť). Diskusiu o výhodách a úskaliach váženia položiek v indexoch deprivácie konštruovaných na základe údajov EU SILC viedli napr. [Guio a Maquet \(2006\)](#) a jedným z ich odporúčaní bolo konštruovať vážené a nevážené indexy súbežne. To by podľa nich malo poskytnúť informáciu o "absolútnom" a relatívnom aspekte deprivácie.

V tejto publikácii sa zameriame predovšetkým na vážené indexy relatívnej materiálnej deprivácie, pretože ako už bolo uvedené, lepšie vystihujú podstatu konceptu relatívnej materiálnej deprivácie.

dlhodobej spotreby a bývania, pričom sa zamerala predovšetkým na prvé dve. Tie sa zároveň stali oficiálne sledovanými na účely zisťovania miery závažnej materiálnej deprivácie.

¹⁸ Uvedený problém si uvedomoval aj [Townsend \(1979\)](#), pozri kap. 2.4.

¹⁹ Pri hodnotení relatívnej materiálnej deprivácie porovnávame situáciu domácnosti s bežnou situáciou v spoločnosti a určujeme jej relatívnu situáciu. Ide teda o akési objektivizovanie pohľadu na depriváciu. Iným pohľadom na rovnaký problém je subjektívny pohľad domácnosti, ktorej týždeň dovolenky strávenej mimo domu prinesie väčší úžitok ako vlastnenie práčky. Pre takúto domácnosť by mala dovolenka vyššiu váhu ako práčka.

Pri tvorbe agregovaného indexu relatívnej materiálnej deprivácie budú relatívne váhy položiek založené na 1. *relatívnom výskyte príslušnej položky v populácii*²⁰ a 2. *vnímaní nevyhnutnosti jednotlivých položiek členmi spoločnosti*²¹.

Agregovaný index relatívnej materiálnej deprivácie pre i -tú osobu je počítaný ako:

$$\text{RMD}_i = \sum_{j=1}^9 p_j d_{ij}, \quad (5.23)$$

kde

p_j je relatívna váha j -tej položky, $j = 1, 2, \dots, 9$,

d_{ij} je odpoveď i -tej osoby²², pričom $d_{ij} = 1$, ak i -tá osoba žije v domácnosti, ktorá si položku j nemôže dovoliť, inak $d_{ij} = 0$.

Ako bolo uvedené, k stanoveniu relatívnych váh p_j budeme pristupovať dvoma spôsobmi: na základe relatívneho výskytu položiek v spoločnosti²³ (p_j^f) a na základe vnímania dôležitosti položiek²⁴ (p_j^d).

Relatívny výskyt j -tej položky je daný (Desai a Shah, 1988):

$$f_j = \frac{\sum_{\forall i: m_{ij}=1} w_i}{\sum_{i=1}^n w_i}, \quad (5.24)$$

kde

w_i je osobná prierezová váha osoby i ,

$\sum_{\forall i: m_{ij}=1} w_i$ je súčet osobných prierezových váh osôb žijúcich v domácnostiach vlastniacich položku j (resp. nie sú deprivované vzhľadom na položky 1.–5.),

n je počet osôb vo výberovom súbore.

S cieľom zabezpečiť jednotkový súčet relatívnych váh položiek, relatívna váha j -tej položky založená na jej výskyte v spoločnosti je určená:

$$p_j^f = \frac{f_j}{\sum_{k=1}^9 f_k}, \quad (5.25)$$

kde

f_j je relatívny výskyt j -tej položky,

f_k je relatívny výskyt k -tej položky, $k = 1, 2, \dots, 9$.

Relatívna váha j -tej položky založená na vnímaní jej dôležitosti je určená (Želinský, 2012a):

$$p_j^d = \frac{\text{Imp}_j}{\sum_{k=1}^9 \text{Imp}_k} \quad (5.26)$$

20 Vzhľadom na skutočnosť, že výskyt položiek v populácii sa v čase mení a cieľom je zhodnotiť aktuálnu relatívnu pozíciu osôb, základom pre tvorbu váh bude vždy aktuálny stav, a teda váhy sa môžu v čase meniť.

21 Vnímanie nevyhnutnosti položiek je založené na výsledkoch výberového zisťovania Eurobarometer (Európska komisia, 2007), v ktorom mali respondenti uviesť, do akej miery vnímajú jednotlivé položky ako nevyhnutné. Keďže uvedené zisťovanie sa neuskutočňuje pravidelne, v každom období použijeme váhy založené na citovanom prieskume.

22 Resp. odpoveď za domácnosť, v ktorej i -tá osoba žije.

23 Prístup inšpirovaný Desaiom a Shahom (1988).

24 Prístup inšpirovaný Mackovou a Lansleym (1985) a Callanom et al. (1993).

kde

Imp_j je relatívna dôležitosť j -tej položky vyjadrená podielom populácie považujúcim túto položku za absolútne nevyhnutnú,

Imp_k je relatívna dôležitosť k -tej položky vyjadrená podielom populácie považujúcim túto položku za absolútne nevyhnutnú, $k = 1, 2, \dots, 9$.

Agregovaný index relatívnej materiálnej deprivácie s váhami založenými na výskyte položiek v spoločnosti budeme označovať aj ako RMD^f a s váhami založenými na vnímaní dôležitosti položiek ako RMD^d .

Je zrejmé, že $\text{RMD}^f \in [0; 1]$ a rovnako $\text{RMD}^d \in [0; 1]$. Vzhľadom na konštrukciu indexov možno ich hodnoty interpretovať ako stupeň deprivácie domácností, resp. na koľko percent možno vybranú domácnosť považovať za relatívne materiálne deprivovanú.²⁵

5.2.5 Miera majetkovej chudoby

V práci sú uskutočnené dva odhady miery majetkovej chudoby:

1. rozšírenie ekvivalentného disponibilného príjmu o ročnú doživotnú anuitu z hodnoty čistého majetku (ekvivalizovanú vzhľadom na počet osôb v domácnosti) a tomu zodpovedajúci odhad miery rizika chudoby a
2. odhad podielu osôb, ktorých prístup k majetkovým zdrojom je nedostatočný na to, aby im umožnil uspokojiť potreby počas zvoleného obdobia.

Odhad ekvivalentného disponibilného príjmu rozšíreného o ročnú doživotnú anuitu z hodnoty čistého majetku je uskutočnený s použitím vzťahu (2.4). Vo výpočtoch sú zohľadnené štyri formy majetku:

1. vklady na bežných a sporiacich účtoch²⁶,
2. bod 1. plus hodnota podielových fondov, dlhopisov, akcií, ďalších investícií držaných domácnosťami a pohľadávky u ostatných domácností,
3. bod 2. plus reálne aktíva okrem nehnuteľností mínus dlžná suma prečerpania na účtoch, dlžná suma na kreditných kartách, dlžná suma ostatných nezabezpečených úverov,
4. bod 3. plus hodnota nehnuteľností (na bývanie aj ostatných) mínus dlžná suma pri úveroch zabezpečených nehnuteľnosťami.

Vo výpočtoch podľa vzťahu (2.4) je pre očakávanú dĺžku života n použitá hodnota z úmrtnostných tabuliek pre Slovenskú republiku za rok 2010 pre príslušný vek a pohlavie osoby. Miera rizika chudoby je odhadnutá klasickým spôsobom – použitím vzťahu (5.7), hranica rizika chudoby je aj v tomto prípade daná vzťahom (5.6), teda ako 60 percent mediánu.

Druhý prístup k odhadu miery majetkovej chudoby je založený na myšlienke, či osoba po strate zdroja príjmu má dostatok majetku na zabezpečenie minimálnej životnej úrovne v určitom (zvyčajne krátkom) časovom období (Ivančíková a Vlačuha, 2012).

²⁵ Napríklad ak vybraná osoba žije v domácnosti, ktorá si z deviatich položiek nemôže dovoliť len jedinú, ktorej relatívna váha je 0,05, môžeme tvrdiť, že vzhľadom na dané podmienky v spoločnosti je táto osoba deprivovaná na 5 %.

²⁶ Zisťovanie stavu úspor držaných domácnosťami v hotovosti nebolo súčasťou prvého kola HFCS.

Viacero autorov za uvedené obdobie pokladá obdobie troch mesiacov. Jeden z prístupov, ako stanoviť “rozumné” obdobie je založené na predpoklade, že strata zamestnania je jednou najdôležitejších situácií, ktorá môže negatívnym spôsobom ovplyvniť domácnosť (Caner a Wolff, 2004).²⁷

Odhad doby, počas ktorej má osoba žijúca v domácnosti s príslušnou hodnotou čistého majetku zabezpečenú minimálne požadovanú životnú úroveň (vyjadrenú v peniazoch), je založený na vzťahu (2.4), pričom uvažujeme predlehotnú mesačnú rentu:

$$NW = z \left(1 + \frac{r}{12}\right) \frac{1 - \left(1 + \frac{r}{12}\right)^{-m}}{\frac{r}{12}}, \quad (5.27)$$

kde

NW je ekvivalentná hodnota čistého majetku,

z je hranica chudoby (tzn. mesačná suma, o ktorej sa predpokladá, že osoba bude mať zabezpečenú minimálnu životnú úroveň),

r je ročná úroková miera,

m je počet mesiacov.

Vyjadrením m z rovnice (5.27) dostávame počet mesiacov, počas ktorých čistý majetok zabezpečí vybranej osobe minimálnu životnú úroveň. Okrem už spomínanej voľby “rozumného” obdobia je ďalšou problematickou oblasťou voľba hranice chudoby z, ktorá by mala poskytnúť minimálnu životnú úroveň²⁸.

5.2.6 Softvérové spracovanie

Všetky analýzy uskutočnené v práci boli spracované v prostredí softvéru R (R Core Team, 2012).

Na prácu so štandardnými ukazovateľmi odhadovanými v súlade s metodikou Eurostatu bola použitá predovšetkým knižnica laeken (Alfons et al., 2012), na odhad modelov kvantilovej regresie knižnica quantreg (Koenker, 2012), na prácu s krivkami senzitivity a špecifickosti knižnica ROCR (Sing et al., 2005), avšak pri práci bolo potrebné naprogramovať aj vlastné jednoduché kódy, nakoľko knižnica ROCR neumožňovala zohľadniť vo výpočtoch osobné prierezové váhy.

V práci boli ďalej použité knižnice reshape (Wickham, 2007), shape (Soetaert, 2012), lattice (Sarkar, 2008), ENmisc (Neuwirth, 2013), ineq (Zeileis, 2012), SDMTools (VanDerWal et al., 2012), gmodels (Warnes, 2013), pscl (Jackman, 2012), rgdal (Keitt et al., 2013) a maptools (Lewin-Koh et al., 2013).

²⁷ Čo sa týka slovenského trhu práce, priemerná doba trvania nezamestnanosti sa na Slovensku v roku 2010 pohybovala na úrovni okolo 10 mesiacov a v roku 2011 okolo 11 mesiacov (ak do úvahy neberieme osoby nezamestnané 48 mesiacov a dlhšie). Ak kvôli zjednodušeniu predpokladáme, že osoba po strate zamestnania mala nárok na podporu v nezamestnanosti počas doby šiestich mesiacov, za rozumné obdobie, počas ktorého by mala mať domácnosť dostatok prostriedkov na zabezpečenie minimálnej životnej úrovne, možno v našich podmienkach považovať obdobie 5–6 mesiacov.

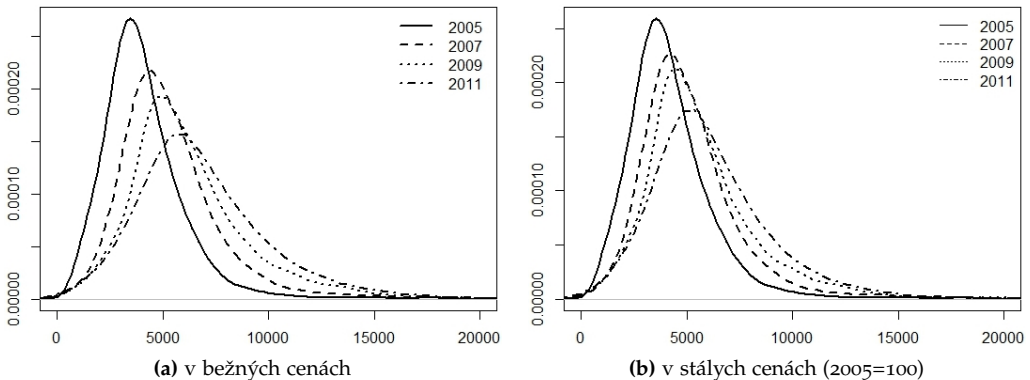
²⁸ Táto hranica môže byť opäť stanovená absolútne, relatívne, objektívne, subjektívne a pod. (pozri kap. 2.1).

VÝSLEDKY A DISKUSIA

6.1 ANALÝZA PRÍJMOVÉHO ROZDELENIA

Pred samotnou analýzou chudoby a deprivácie na Slovensku uskutočnime jednoduchú analýzu rozdelenia príjmu¹ a vzťahu medzi príjmom a vybranými premennými. Cieľom tejto kapitoly je uskutočniť základnú exploračnú analýzu príjmového rozdelenia. Hlbšie súvislosti rôznych foriem chudoby a deprivácie sú obsahom ďalších kapitol.

Vývoj rozdelenia príjmu je prezentovaný hustotou (obr. 6.1) a boxplotmi (obr. 6.2)². Z obrázkov je zrejmé, že v čase dochádzalo k rastu príjmov (o čom svedčí posun rozdelení do vyšších hodnôt) a že tento rast bol sprevádzaný rastom variability príjmov. Rast variability v prípade údajov vyjadrený v bežných cenách bol vyšší, ako tomu bolo v prípade stálych cien (roku 2005).

Obr. 6.1: Hustota rozdelenia ročného EDP osôb

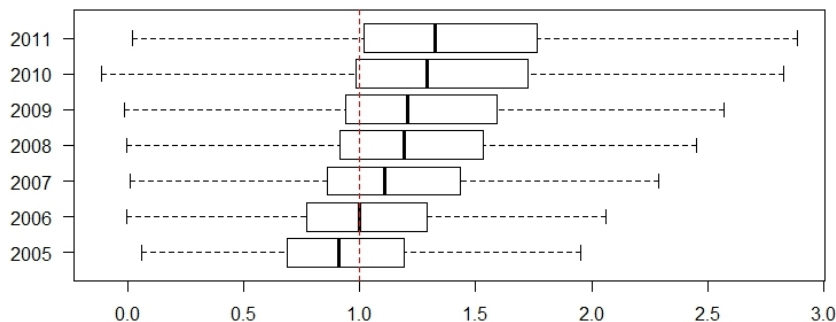
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Keďže v čase dochádza u väčšiny ekonomických subjektov k zmene príjmov, zaujímavé je sledovať ich vývoj v čase. Kým v nominálnom vyjadrení dochádzalo v sledovanom období k relatívne stabilnému rastu príjmov, medzi rokmi 2008 a 2009³ sa tento rast spomalil (pozri obr. B.1a v prílohe práce), reálny vývoj bol výrazne pomalší (pozri obr. B.1b v prílohe práce).

1 Ak nie je uvedené inak, príjmom vždy rozumieme ekvivalentný disponibilný príjem (resp. v texte aj v skratke EDP).

2 Obrázok je vytvorený nezahrnutím extrémnych hodnôt, nakoľko ich zohľadnením by bol obrázok ťažko čitateľný. "Obdĺžnik" zobrazuje dolný a horný kvartil, pruh uprostred obdĺžnika predstavuje medián.

3 Ak v publikácii nie je uvedené inak, v súvislosti so zisťovaním EU SILC hovoríme o období zisťovania, nie o referenčnom období (ktoré je vždy obdobím predchádzajúceho roka). Z toho dôvodu s cieľom poukázať na dôležité súvislosti je na niektorých miestach v texte aj explicitne uvedené, že údaje sa vzťahujú na referenčné obdobie (predchádzajúci rok).

Obr. 6.2: Rozdelenie ročného EDP v cenách roku 2005 normovaného na medián podľa zisťovania EU SILC 2006

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Zaujímavý pohľad na vývoj príjmov poskytuje [obr. 6.2](#), na ktorom je zachytená relatívna zmena príjmu vyjadreného v stálych cenách roku 2005 normovaného na hodnotu mediánu podľa zisťovania EU SILC 2006⁴.

[Obr. 6.2](#) teda vyjadruje zmenu reálneho (a zároveň relativizovaného) príjmu v období 2005–2011. V období 2005–2008 dochádzalo k pravidelnému stabilnému rastu príjmov. Rast v období 2008–2009 je výrazne nižší, pričom za prekvapujúci možno považovať nárast v období 2009–2010 (referenčným obdobím pre EU SILC 2010 je obdobie roku 2009, teda rok, kedy došlo k prepadu ekonomickej výkonnosti krajiny a zároveň rýchlemu nárastu miery nezamestnanosti).

Porovnaním boxplotov ([obr. B.2](#)) a hustôt ([obr. B.3](#)) rozdelení pre kraje SR zisťujeme, že variabilita príjmov sa vo všetkých krajoch (s výnimkou Bratislavského kraja) zvyšuje podobným tempom, pričom variabilita nominálnych údajov rástla rýchlejšie ako variabilita údajov normovaných vzhľadom na národný medián v príslušnom období.

V období medzi rokmi 2005–2007 dochádzalo k relatívne vysokým tempám rastu vybraných kvantilov rozdelenia príjmov (pozri [tab. 6.1](#)), pričom (v relatívnom vyjadrení) si najviac “polepšil” prvý decil, tzn. desať percent osôb s najnižšími príjmami – tak v nominálnom, ako aj reálnom vyjadrení. V období medzi rokmi 2007 a 2008 došlo k výraznejšiemu spomaleniu rastu v prípade všetkých kvantilov (v prípade nominálnych údajov približne o osem percent a v prípade reálnych údajov o šesť percent – u všetkých kvantilov približne rovnako). Následne od roku 2009 patrí skupine desiatich percent osôb s najnižšou hodnotou príjmu posledné miesto v tempe rastu príjmov v porovnaní s ostatnými kvantilmi.

Vývoj na úrovni krajov v zásade kopíroval vývoj na národnej úrovni. Vo väčšine krajov došlo k výraznejšiemu spomaleniu rastu príjmov prvého decilu medzi obdobiami 2007 a 2008, no napríklad v Prešovskom kraji sa prepád prejavil až v roku 2009, kedy došlo dokonca k poklesu hodnoty prvého decilu, ktorý pokračoval aj v roku 2010 a až v roku 2011 došlo k nárastu a dostal sa približne na úroveň z roku 2009. Najvýraznejšie rozdiely medzi kraji sa prejavili v roku 2011, kedy napríklad v Banskobystrickom kraji došlo k výraznému nárastu v porovnaní s rokom 2010. Avšak až v roku 2011 úroveň prvého decilu prvýkrát presiahla hodnotu z roku 2008. V Banskobystrickom kraji v roku 2011 v porovnaní s rokom 2010 zároveň došlo k najvyššiemu relatívnemu nárastu reálnych

⁴ Pripomenieme, že údaje v stálych cenách sú vyjadrené v cenách roku 2005, pričom za základ považujeme údaje zisťovania EU SILC 2006, nakoľko sa vzťahuje na referenčné obdobie roku 2005 (pozri podrobnosti k metodike v [kap. 5.2.1](#)).

hodnôt. Jedine v Bratislavskom kraji hodnoty všetkých vybraných kvantilov v roku 2011 v porovnaní s rokom 2010 klesli (v nominálnom aj reálnom vyjadrení).

Tab. 6.1: Vybrané kvantily rozdelenia ročného EDP osôb v SR v bežných cenách a stálych cenách roku 2005

ROK	BEŽNÉ CENY					STÁLE CENY (2005=100%)				
	q _{0,10}	q _{0,25}	q _{0,50}	q _{0,75}	q _{0,90}	q _{0,10}	q _{0,25}	q _{0,50}	q _{0,75}	q _{0,90}
2005	2 040	2 841	3 760	4 930	6 364	2 097	2 920	3 865	5 068	6 542
2006	2 426	3 278	4 245	5 479	7 235	2 426	3 278	4 245	5 479	7 235
2007	2 906	3 816	4 909	6 351	8 198	2 787	3 660	4 708	6 092	7 863
2008	3 154	4 132	5 372	6 911	8 818	2 969	3 890	5 057	6 506	8 301
2009	3 253	4 406	5 667	7 460	9 955	2 946	3 991	5 133	6 757	9 016
2010	3 433	4 666	6 117	8 164	10 717	3 081	4 187	5 490	7 327	9 618
2011	3 483	4 846	6 306	8 416	10 928	3 104	4 319	5 620	7 500	9 739

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Jedným z vysvetlení tohto vývoja môže byť skutočnosť, že v súvislosti s rastom nezamestnanosti dochádzalo k prepadu príjmov u novo-nezamestnaných a "vytlačeniu" ľudí s nízkymi pracovnými príjmami (príp. inými formami) z prvého decilu do vyšších kvantilov. To ale na druhej strane stále nevysvetľuje vývoj v období tesne pred doľahnutím krízy na slovenskú ekonomiku.

Za ďalšiu dôležitú charakteristiku rozdelenia príjmov možno považovať Giniho koeficient, teda jednu zo základných mier nerovnosti rozdeľovania príjmov. Do roku 2008 dochádzalo k jeho poklesu a následne k miernemu nárastu. Okrem základnej hodnoty pre celú krajinu uvádzame aj hodnoty odhadnuté pre jednotlivé kvantily (pozri [tab. 6.2](#)).

Tab. 6.2: Giniho koeficient podľa kvartilov rozdelenia príjmu

ROK	SPOLU	1. KVARTIL	2. KVARTIL	3. KVARTIL	4. KVARTIL
2005	26,2	17,3 (13,7)	4,5	4,5	16,7 (10,9)
2006	28,1	14,6 (12,5)	4,2	4,2	23,8 (13,2)
2007	24,5	14,1 (11,6)	4,1	4,2	16,0 (11,8)
2008	23,6	14,7 (11,7)	4,2	4,2	14,1 (10,3)
2009	24,8	15,8 (13,2)	4,1	4,5	14,5 (11,4)
2010	25,9	16,7 (14,2)	4,4	4,9	15,5 (10,7)
2011	25,7	16,9 (14,2)	4,3	4,7	15,2 (10,5)

Pozn.: Hodnoty v zátvorkách v 1. a 4. kvartile sú odhadnuté po ignorovaní jedného percenta najnižších (najvyšších) hodnôt

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Pohľad na nerovnosť rozdelenia príjmov v rámci jednotlivých kvartilov poskytuje v niektorých ohľadoch zaujímavejšiu informáciu ako pohľad na úrovni krajiny. Z výsledkov je možné napríklad vyčítať, že príjmové nerovnosti medzi osobami patriacimi do druhého a tretieho kvartilu príjmového rozdelenia (teda akúsi pomyselnú strednú

príjmovú triedu⁵) sú skutočne nízke a pohybujú sa na úrovni 4–5 %. Takéto zistenie je v súlade s predpokladom, že celková príjmová situácia “bežných” obyvateľov (ak neberieme do úvahy manažérov/podnikateľov s neúmerne vysokými príjmami) je na nízkej úrovni a veľká časť z nich je z pohľadu príjmov sústredená okolo mediánu.

Ak berieme do úvahy príjmy osôb nachádzajúcich sa v dolnom kvartile (tzn. 25 % osôb žijúcich v domácnostiach s najnižšou hodnotou ekvivalentného disponibilného príjmu), nerovnosť rozdeľovania príjmov v rámci tejto skupiny osôb je výrazne vyššia, pričom v čase dochádzalo k miernemu poklesu hodnôt Giniho koeficientu a od roku 2009 k následnému rastu. V **tab. 6.2** sú uvedené dva typy výsledkov – 1. zohľadnené sú všetky hodnoty (vrátane príjmov blízkyh nule, prípadne záporných⁶), 2. ignorujeme jedno percento najnižších hodnôt (hodnoty v zátvorkách v **tab. 6.2**). Z výsledkov dokonca vyplýva, že nerovnosť rozdeľovania príjmov medzi “chudobnými” je vyššia, ako je tomu medzi “bohatými”.

Za vysoké hodnoty Giniho koeficientu zodpovedajú vo veľkej miere extrémne vysoké a nízke hodnoty. Odstránením jedného percenta najvyšších hodnôt teda dosiahneme vyššie “vyrovnanie” hodnôt, ako keď odstránime jedno percento najnižších hodnôt. Vysoká miera nerovnosti medzi osobami žijúcimi v domácnostiach s najnižšími príjmami môže byť spôsobená výrazným “skokom” medzi príjmami ľudí odkázanými na pomoc zo strany štátu a skupinou ľudí s nízkymi pracovnými príjmami.

Doposiaľ uskutočnené analýzy naznačujú nielen to, že celková úroveň príjmov je na Slovensku nízka, ale že zároveň existuje veľká skupina osôb žijúca v domácnostiach s extrémne nízkou úrovňou príjmov.

V porovnaní s okolitými krajinami (Rakúsko (AT), Česká republika (CZ), Maďarsko (HU) a Poľsko (PL), pozri **tab. 6.3**) bola v roku 2008 úroveň príjmov na Slovensku porovnateľná s úrovňou príjmov v Maďarsku a hodnoty sledovaných kvantilov nedosahovali ani polovicu hodnôt kvantilov pre Rakúsko. V období medzi rokmi 2008 a 2011 došlo k nárastu hodnôt všetkých sledovaných kvantilov príjmov, pričom k najpomalšiemu rastu došlo v prípade Maďarska a Poľska.

Tab. 6.3: Vybrané kvantily rozdelenia ročného EDP osôb v bežných cenách v PPS EUR/rok vo vybraných krajinách EÚ

	2008					2011				
	q _{0,10}	q _{0,25}	q _{0,50}	q _{0,75}	q _{0,90}	q _{0,10}	q _{0,25}	q _{0,50}	q _{0,75}	q _{0,90}
AT	10 024	13 416	17 887	23 980	31 395	11 195	14 845	20 059	26 451	34 647
CZ	4 942	6 294	8 067	10 500	13 762	5 990	7 799	9 907	13 048	17 408
HU	3 852	5 059	6 776	8 795	11 512	3 760	5 138	6 983	9 448	12 657
PL	3 335	4 709	6 714	9 612	13 507	3 993	5 625	8 122	11 385	15 709
SK	3 926	5 143	6 687	8 604	10 986	4 861	6 763	8 800	11 745	15 251

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Rozdiely medzi krajinami (predovšetkým Rakúskom na jednej strane a ostatnými porovnávanými krajinami na stranej druhej) možno do istej miery vysvetliť štruktúrou hospodárstva, a to nielen odvetvovou. Za jednu z hlavných príčin nízkej úrovne príjmov

⁵ Avšak za zamyslenie stojí poznámka, či za príslušníkov strednej príjmovej triedy (ktorá by mala “ťahat” domácu spotrebu) možno považovať osoby žijúce v domácnostiach s ekvivalentným disponibilným príjmom od 404 EUR/mes., resp. ak uvažujeme domácnosť dvoch dospelých s dvoma deťmi mladšími ako 14 rokov, celkový disponibilný (čistý) príjem domácnosti by sa pohyboval od 848 EUR/mes.

⁶ Záporné príjmy sa mohli vyskytnúť napr. u podnikateľov so záporným výsledkom hospodárenia.

možno považovať nízky podiel odmien zamestnancov na tvorbe HDP. Kým v Rakúsku dosahoval podiel odmien zamestnancov na tvorbe HDP v období 2007–2011 približne 50 %, v Českej republike a Maďarsku 42–45 %, na Slovensku a v Poľsku to bolo len 36,8 %.

V prílohe práce zároveň uvádzame odhadnuté hodnoty koeficientov šikmosti (tab. A.4) a špicatosti (tab. A.5) pre príjmové rozdelenie podľa krajov v jednotlivých rokoch. Na základe odhadnutých výsledkov dochádzame k viacerým zaujímavým zisteniam. Nerovnosť rozdeľovania príjmov meraná Giniho koeficientom (tab. 6.26) v Bratislavskom kraji počas celého sledovaného obdobia klesala, hodnota 40,4 v období 2006 bola spôsobená pravdepodobne extrémnymi (vysokými) pozorovaniami vo vzorke, o čom svedčí mimoriadne vysoká hodnota koeficientov šikmosti a špicatosti v porovnaní s ostatnými obdobiami. Podobne tomu bolo v Trnavskom kraji v období 2011 (nárast z hodnoty 21,4 na 25,4), v Trenčianskom kraji v roku 2006 (nárast z 24,9 na 29,3 a následný pokles na 19,3) a v Nitrianskom kraji v roku 2010 (nárast z 24,2 na 27,8). Silný vplyv extrémnych pozorovaní z Bratislavského kraja v roku 2006 sa prejavil aj na hodnotách za celú krajinu, kedy boli zistené významne vysoké hodnoty koeficientov šikmosti a špicatosti a zároveň vysoká hodnota Giniho koeficientu v porovnaní s ostatnými rokmi. Vplyv vysokých hodnôt týchto charakteristík v iných krajoch sa vo výsledkoch za SR v takej silnej miere neprejavil. V hodnotách je ďalej patrný v zásade jednotný trend vývoja Giniho koeficientu na národnej a zároveň regionálnej úrovni – do roku 2008 (pripomenieme, že referenčným obdobím je rok 2007) dochádzalo k znižovaniu príjmových nerovností a následne k ich nárastu.

Na základe týchto výsledkov možno príjmový referenčný rok 2007 považovať za “zlomový”, kedy po miernom poklese nerovnosti rozdeľovania príjmov meranej Giniho koeficientom dochádza k miernemu nárastu týchto hodnôt. Tento vývoj bol zaznamenaný na úrovni celej krajiny, na úrovni regiónov a zároveň v rámci kvartilov rozdelenia príjmov.

6.2 ANALÝZA VZŤAHU MEDZI PRÍJMOM A VYBRANÝMI PREMENNÝMI

Uvažujeme dva čiastkové modely príjmov, na základe ktorých je cieľom identifikovať faktory (vrátane smeru a veľkosti ich vplyvu) pôsobiace na príjmy pozdĺž jednotlivých kvartilov príjmového rozdelenia. Prvý z modelov je odhadovaný na úrovni osôb a zameriava sa na premenné vysvetľujúce pracovné príjmy (vrátane príjmov z podnikania), druhý model je odhadovaný na úrovni domácností a zameraný na premenné vysvetľujúce celkový príjem domácností.

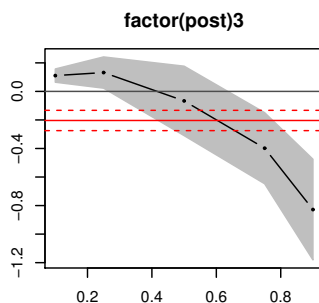
Metodika odhadu modelov je podrobne popísaná v kap. 5.2.3. Výsledky sú v prípade oboch modelov prezentované formou tabuliek (tab. A.6 – tab. A.14 v prílohe práce) s odhadnutými regresnými koeficientmi a indikovaním ich štatistickej významnosti⁷ (odhadnuté odchýlky, t-štatistiky a p-hodnoty (v prípade modelu pracovných príjmov ani odhady úrovnových konštánt) kvôli úspore priestoru nie sú uvedené). Výsledky sú zároveň prezentované prostredníctvom grafického výstupu (obr. B.7 – obr. B.20 v prílohe práce).

⁷ Štatistická významnosť odhadov regresných koeficientov na zvolených hladinách významnosti je indikovaná nasledovne: hladina významnosti 0,001: “***”; hladina významnosti 0,01: “**”; hladina významnosti 0,05: “*” a hladina významnosti 0,1: “.”.

Odhady regresných koeficientov na príslušnom kvantile vo zvolenom období indikujú vplyv na príjem pri jednotkovej zmene hodnoty vysvetľujúcej premennej za predpokladu, že hodnoty ostatných premenných sa nemenia.

Na obrázkoch B.7 – B.20 plná horizontálna čiara predstavuje odhad koeficientu pomocou metódy najmenších štvorcov (ktorý sa pozdĺž kvantilov nemení) a horizontálne prerušované čiary okolo plnej čiary zachytávajú 95-percentný interval spoľahlivosti tohto odhadu. Čierna prerušovaná čiara je znázornením odhadu uskutočneného pomocou kvantilovej regresie a sivá oblasť okolo tejto čiary reprezentuje 95-percentný intervalový odhad parametra.

Pre lepšie pochopenie vysvetlíme spôsob interpretácie výsledkov na jednom z výstupov.

Obr. 6.3: Interpretácia parametrov modelu odhadnutého kvantilovou regresiou (vlastné spracovanie)

Na obr. 6.3 je znázornená grafická prezentácia odhadnutých koeficientov pozdĺž jednotlivých kvantilov pre premennú *post* v modeli (5.18). Premenná *post* môže nadobúdať tri kategórie: 1. podnikateľ/SZČO so zamestnancami; 2. podnikateľ/SZČO bez zamestnancov a 3. zamestnanec pracujúci za mzdu. Referenčnou hodnotou je v tomto prípade kategória *podnikateľ/SZČO so zamestnancami* a sledovanou kategóriou je zamestnanec pracujúci za mzdu. Keby sme uvažovali s koeficientom odhadnutým metódou najmenších štvorcov, jeho hodnota by sa pohybovala na úrovni okolo $-0,2$, čo by znamenalo, že človek pracujúci za mzdu má v priemere o 20 % nižší príjem ako podnikateľ so zamestnancami. To je samozrejme pravda, avšak platí to len v priemere. Pri podrobnejšej analýze výsledkov zisťujeme, že na 10. a 25. percentile rozdelenia príjmov (týka sa to teda 25 % osôb s najnižšími príjmami) zamestnanci pracujúci za mzdu dosahujú v priemere o 12 % vyššie príjmy ako podnikatelia so zamestnancami. Inak povedané, ak berieme do úvahy osoby s nízkymi príjmami (neprevyšujúcimi hodnotu dolného kvartilu), úroveň príjmov zamestnancov pracujúcich za mzdu je v priemere vyššia ako úroveň príjmov podnikateľov so zamestnancami⁸. Ak sa ale pozrieme na najvyššie kvantily, čiže na osoby s najvyššími príjmami, odhadnuté koeficienty majú záporné hodnoty. Znamená to, že ak sa zameriame na skupinu osôb s vysokými príjmami, zamestnanci pracujúci za mzdu majú v priemere nižšie príjmy ako podnikatelia so zamestnancami (na 90. percentile približne až o 80 % nižšie). Z obr. 6.3 obrázku ďalej dokážeme vyčítať, na ktorých kvantiloch neexistujú štatisticky významné rozdiely v úrovni príjmov

⁸ Jedným z možných vysvetlení skutočnosti, že príjmy podnikateľov sú v určitých prípadoch nižšie ako príjmy zamestnancov, by mohla byť motivácia podnikateľov znižovať daňový základ, s čím priamo súvisí nižší vykázaný príjem.

medzi zamestnancami pracujúcimi za mzdu a podnikateľmi so zamestnancami. Ide o interval, kedy sivá (tieňovaná) oblasť pretína os x . V našom prípade je to oblasť približne medzi 25. percentilom a 65. percentilom. Znamená to, že v uvedenom intervale neexistujú štatisticky významné rozdiely v úrovni príjmov zamestnancov pracujúcich za mzdu a podnikateľov so zamestnancami.

6.2.1 Pracovné príjmy

Pripomenieme, že v modeli (5.18) sme uvažovali nasledovné premenné:

pohlavie	umelá (<i>dummy</i>) premenná s kategóriami: 1: <i>muž</i> (ref.), 2: <i>žena</i> ,
roky	počet rokov strávených v platenej práci ako zamestnanec alebo zárobkovo činná osoba,
roky ²	kvadrát premennej roky,
urban	stupeň urbanizácie, umelá premenná s kategóriami: 1: <i>územie s hustým osídlením</i> , 2: <i>územie s priemerne hustým osídlením</i> (ref.), 3: <i>územie s riedkym osídlením</i> ,
region	región, teritoriálna úroveň NUTS2, umelá premenná s kategóriami: <i>SK01: Bratislavský kraj</i> , <i>SK02: západné Slovensko</i> , <i>SK03: stredné Slovensko</i> (ref.), <i>SK04: východné Slovensko</i> ,
ISCED	pôvodné kategórie umelej premennej "najvyššia dosiahnutá úroveň vzdelania podľa ISCED" boli zlúčené do nových: <i>ZS: primárne vzdelanie</i> , <i>SS: nižšie, (vyššie) a post-sekundárne vzdelanie</i> (ref.), <i>VS: 1. a 2. stupeň terciárneho vzdelania</i> ,
post	ekonomické postavenie, umelá premenná s kategóriami: 1: <i>podnikateľ/SZČO so zamestnancami</i> (ref.), 2: <i>podnikateľ/SZČO bez zamestnancov</i> , 3: <i>zamestnanec pracujúci za mzdu</i> .

S cieľom nezaťažovať hlavnú časť práce veľkým množstvom tabuliek, všetky podrobné výstupy k odhadnutým modelom sú uvedené v prílohe práce v tabuľkách A.6 – A.8. Keďže odhadnuté regresné koeficienty vykazovali v čase relatívnu stabilitu (v prípade štatisticky významných koeficientov zároveň nedochádzalo k zmene znamienok), kvôli zjednodušeniu uvádzame v tab. 6.4 minimálne (vždy v prvom riadku výstupu k príslušnej premennej v tabuľke) a maximálne hodnoty (vždy v druhom riadku výstupu k príslušnej premennej v tabuľke) regresných koeficientov v príslušnom kvantile za celé obdobie. Pri interpretácii sa budeme pridŕžovať predovšetkým výstupov uvedených v prílohe.

POHLAVIE Premenná pohlavie bola štatisticky významná vo všetkých kvantiloch počas celého sledovaného obdobia a odhadnuté koeficienty nadobúdali výlučne záporné hodnoty. Vo všeobecnosti majú muži vyššie príjmy ako ženy, a tak aj v tomto prípade sa prejavila príjmová diferenciácia medzi mužmi a ženami, nakoľko príjmy žien sú nižšie ako príjmy mužov vo všetkých kvantiloch. Z výsledkov je ďalej zrejmé, že veľkosť vplyvu pohlavia pozdĺž rozdelenia príjmov rastie, a to v neprospech príjmov žien. Znamená to, že s vyššími kvantilmi príjmu sú spojené nižšie (vždy záporné) hodnoty regresných koeficientov. Teda čím vo vyšších príjmových pásmach sa nachádzame, tým sú väčšie rozdiely v príjmoch medzi pohlaviami, vždy v neprospech žien. Z tab. 6.4 je ďalej možné vyčítať, aké sú priemerné percentuálne rozdiely medzi mužmi a ženami pozdĺž

Tab. 6.4: Rozpätie hodnôt odhadnutých koeficientov modelu (5.18) počas sledovaného obdobia

PREMENNÁ	OLS	q _{0,10}	q _{0,25}	q _{0,50}	q _{0,75}	q _{0,90}
(Intercept)	4,9650	4,2988	4,3836	4,7764	5,1583	5,9148
	5,1670	4,4615	4,8387	5,1347	5,5535	6,1849
(pohlavie) ²	-0,2053	-0,1762	-0,2121	-0,2041	-0,2228	-0,2850
	-0,1656	-0,0894	-0,1365	-0,1461	-0,1879	-0,2378
roky	0,0123	0,0087	0,0156	0,0129	0,0118	0,0093
	0,0215	0,0268	0,0232	0,0212	0,0173	0,0210
roky ²	-0,0004	-0,0006	-0,0005	-0,0004	-0,0004	-0,0004
	-0,0002	-0,0002	-0,0003	-0,0002	-0,0002	-0,0001
(urban) ¹	0,0420	0,0371	0,0420	0,0409	0,0535	0,0498
	0,0804	0,0711	0,0759	0,0744	0,1023	0,1292
(urban) ³	-0,0502	-0,0812	-0,0685	-0,0539	-0,0519	-0,0648
	0,0086	0,0104	0,0026	0,0109	0,0001	0,0032
(region)SKo1	0,1161	0,0747	0,1095	0,1001	0,1363	0,1642
	0,1792	0,1307	0,1611	0,1751	0,2353	0,4014
(region)SKo2	-0,0103	-0,0355	-0,0153	-0,0214	-0,0165	0,0133
	0,0212	0,0328	0,0348	0,0285	0,0215	0,0431
(region)SKo4	-0,0351	-0,0551	-0,0321	-0,0310	-0,0442	-0,0142
	0,0129	-0,0004	0,0239	0,0168	0,0263	0,0459
(ISCED)ZS	-0,2235	-0,1446	-0,2563	-0,2943	-0,3128	-0,3839
	-0,1488	-0,0292	-0,1264	-0,1447	-0,1868	-0,0822
(ISCED)VS	0,2972	0,2050	0,2662	0,2866	0,3114	0,3355
	0,3413	0,3510	0,3365	0,3281	0,3513	0,3770
(post) ²	-0,2379	-0,1308	-0,2242	-0,2298	-0,3791	-0,7467
	-0,1143	0,0018	0,0157	-0,0613	-0,0257	-0,2702
(post) ³	-0,2038	0,0419	0,0510	-0,1344	-0,3981	-0,8991
	0,0122	0,3459	0,2730	0,0233	-0,1154	-0,3856

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

jednotlivých kvantilov. V prípade prvého decilu tak môžeme predpokladať, že príjmy žien sú v priemere o 9–17 % nižšie ako príjmy mužov s rovnakými charakteristikami a v prípade posledného decilu až o 24–29 % nižšie. Podobne ako množstvo iných štúdií zaoberajúcich sa touto problematikou, aj výsledky tejto analýzy podporujú predpoklad diskriminácie žien v odmeňovaní na trhu práce.

ROKY PRAXE Teória (Mincerova rovnica) predpokladá kvadratický vzťah medzi počtom rokov praxe a príjmom. To samozrejme nemusí nutne znamenať, že po dosiahnutí

bodu obratu začínajú príjmy pracujúcich klesať⁹, ale že rast príjmov sa bude v čase spomaľovať, a išlo by o konkávny rast. Odhadnutý regresný koeficient pri kvadratickom člene premennej roky je pozdĺž všetkých kvantilov záporný a lineárny člen kladný, čo naznačuje, že rast príjmov v závislosti od veku je skutočne konkávny. Bod obratu, teda akýsi pomyselný počet rokov skúseností, kedy pracujúci dosahujú najvyššie hodnoty príjmu, je možné odhadnúť relatívne jednoducho pomocou vzťahu: $\frac{-\beta_{\text{roky}}}{2 \cdot \beta_{\text{roky}^2}}$. Takto odhadnutý počet rokov sa pohybuje na úrovni okolo 25 rokov. Keďže body obratu sa pre jednotlivé kvantily počas sledovaného obdobia menili, nie je možné jednoznačne identifikovať vzťah medzi bodom obratu a kvantilom príjmového rozdelenia.

Vo väčšine sledovaných období ale platilo, že od 25. do 75. percentilu dochádzalo k nárastu hodnoty bodu obratu. Nejasnosť vývoja v prvom a poslednom decile možno v zásade prisúdiť skutočnosti, že ľudia s najnižšími príjmami (teda osoby nachádzajúce sa v prvom decile) v mnohých prípadoch pracujú za minimálnu mzdu a zamestnávateľia častokrát neprihliadajú na počet rokov praxe, nakoľko ide spravidla o jednoduché manuálne práce. Na druhej strane medzi ľuďmi s najvyššími príjmami sa okrem skúsených expertov s dlhoročnými skúsenosťami môžu nachádzať aj šikovní absolventi s požadovanými zručnosťami pre trh práce, prípadne šikovní podnikatelia, kde roky skúseností nemusia zohrávať najdôležitejšiu úlohu.

STUPEŇ URBANIZÁCIE V rámci stupňa urbanizácie zisťujeme, do akej miery môže hustota osídlenia súvisieť s výškou príjmu ekonomicky aktívnej osoby. Referenčnou kategóriou v tomto prípade bola kategória "územie s priemerne hustým osídlením". Podľa výstupov regresie môžeme tvrdiť, že ľudia žijúci na územiach s hustým osídlením majú spravidla vyššie príjmy pozdĺž celého príjmového rozdelenia. V rokoch 2005–2009 navyše platilo, že rozdiely medzi príjmami osôb žijúcich na územiach s hustým osídlením a príjmami osôb z území s priemerne hustým osídlením sa pozdĺž celého rozdelenia príjmov zväčšovali a napríklad na 90. percentile príjmy ľudí z miest s hustým osídlením boli v priemere o 10–15 % vyššie ako príjmy ľudí s rovnakými charakteristikami z miest s priemerne hustým osídlením. Čo sa týka osôb žijúcich na územiach s riedkym osídlením, v rokoch 2005–2007 neboli zistené štatisticky významné rozdiely medzi príjmami ľudí žijúcich na územiach s priemerne hustým osídlením a na územiach s riedkym osídlením (čo do istej miery môže súvisieť s dotovaním dôchodkov v poľnohospodárstve ako jedným z najdôležitejších odvetví na územiach s riedkym osídlením). Od roku 2008 možno badať negatívny štatisticky významný vplyv pohybujúci sa v zásade v medziach intervalového odhadu pomocou metódy najmenších štvorcov, tzn. sila vplyvu sa pozdĺž príjmového rozdelenia významne nemenila. V každom prípade ide o negatívnu závislosť, teda v rámci jednotlivých kvantilov sú príjmy osôb z území s riedkym osídlením v priemere o cca 5 % nižšie ako príjmy osôb z území s priemerne hustým osídlením. Skutočnosť, že príjmy osôb žijúcich na území s hustým osídlením je najvyššia, je daná tým, že na týchto územiach dochádza ku koncentrácii ekonomickej aktivity spojenjej s lepšou možnosťou uplatnenia ľudí na trhu práce, a tak tento výsledok je v súlade s očakávaniami.

REGIÓN Referenčnou kategóriou v prípade premennej región je stredné Slovensko. Bratislavský kraj ako sídlo hlavného mesta krajiny je ekonomickým centrom Slovenska

⁹ Nad touto úvahou by malo zmysel zamýšľať sa, keby súčasťou súboru boli aj dôchodcovia, keďže po ukončení pracovného života príjmy spravidla klesajú.

(čo je typické pre väčšinu krajín), dochádza tu ku koncentrácii ekonomickej aktivity, a tak možno a priori očakávať, príjmy osôb z Bratislavského kraja sú výrazne vyššie ako príjmy osôb zo stredného Slovenska. Zároveň platí, že pozdĺž celého príjmového rozdelenia sa sila štatistického vplyvu Bratislavského kraja zvyšuje (vo väčšine období). Možno tak tvrdiť, že na 10. percentile sú príjmy osoby z Bratislavského kraja v priemere o cca 10 % vyššie ako príjmy osoby s rovnakými charakteristikami zo stredného Slovenska. Na 90. percentile sú príjmy vyššie v priemere o 20–40 %. Čo sa týka rozdielov medzi stredným, východným a západným Slovenskom, do 75. percentilu neboli rozdiely medzi stredným Slovenskom a zvyšnými dvoma regiónmi štatisticky významné. Avšak na 90. percentile platí, že v niektorých obdobiach boli príjmy osôb z východného Slovenska v priemere o cca 3 % vyššie (hoci len na hladine štatistickej významnosti 0,1). To mohlo byť spôsobené predovšetkým príjmami osôb z Košíc, kde úroveň príjmov je vyššia, ako je tomu v priemere na strednom Slovensku.

VZDELANIE Medzi príjmom a vzdelaním sa prejavil očakávaný vzťah – ľudia so základným (príp. žiadnym) vzdelaním (ako najvyšším dosiahnutým) dosahujú na jednotlivých kvantiloch nižšie príjmy ako ľudia so stredoškolským vzdelaním a s rovnakými ostatnými charakteristikami. Navyše platí, že sila štatistického vplyvu sa pozdĺž príjmového rozdelenia zvyšuje (s výnimkou roku 2009), teda čím vo vyššom kvantile sa osoba so základným vzdelaním nachádza, tým väčší rozdiel v príjme v porovnaní s podobnou osobou s ukončeným stredoškolským vzdelaním možno očakávať. Vyjadrené kvantitatívne, v desiatom percentile je príjem osoby so základným vzdelaním v priemere o 10–15 % nižší ako príjem podobnej osoby so stredoškolským vzdelaním a v 90. percentile je to v priemere o 30–35 % menej. U osôb s vysokoškolským vzdelaním je to samozrejme naopak. Pozdĺž jednotlivých kvantilov je zároveň zreteľný postupný nárast sily štatistického vplyvu VŠ vzdelania na úroveň pracovného príjmu, osoba s vysokoškolským vzdelaním má v závislosti od kvantilu v priemere o 20–40 % vyšší príjem ako osoba s podobnými charakteristikami so stredoškolským vzdelaním. V rokoch 2005–2006 je tento nárast výrazný – z cca 20 % v 10. percentile až na úroveň 35 % v 90. percentile, v roku 2008 je rast pomalší (z cca 31 % na cca 35 %). V ostatných obdobiach dochádza v 50. percentile k miernemu poklesu sily štatistického vplyvu k úrovni 30–32 % a následne od 50. po 90. percentil k nárastu sily štatistického vplyvu na úroveň 35–40 %.

EKONOMICKÉ POSTAVENIE Referenčnou kategóriou v rámci premennej ekonomickej postavenie je “podnikateľ so zamestnancami”. Príjmy podnikateľov bez zamestnancov sú pozdĺž celého príjmového rozdelenia nižšie a štatistický vplyv tejto kategórie na úroveň príjmov pozdĺž rozdelenia silnie. Hoci v prípade niektorých rokov na niektorých kvantiloch neexistuje štatisticky významný rozdiel medzi úrovňou príjmu podnikateľov so zamestnancami a podnikateľov bez zamestnancov (spravidla okolo mediánu), v posledných kvantiloch sú odhadnuté regresné koeficienty výrazne nižšie. Na základe zistení tak možno predpokladať, že príjmy podnikateľov bez zamestnancov v 90. percentile sú v priemere o 40–60 % nižšie ako príjmy podobného podnikateľa so zamestnancami. Z grafických výstupov (obr. B.7 – obr. B.13) je zároveň zrejmé, že variabilita je vo vyšších kvantiloch výrazne väčšia, ako je tomu v nižších kvantiloch. Čo sa týka osôb pracujúcich za mzdu, v nízkych kvantiloch tieto osoby dosahujú v priemere vyššie príjmy ako podnikatelia so zamestnancami (v priemere o 10–15 %). Následne dochádza k výraznému obratu a vo vyšších kvantiloch sú príjmy osôb pracujúcich za mzdu výrazne nižšie ako príjmy podnikateľov so zamestnancami (v 90. percentile v priemere až o 60 % nižšie).

Takéto zistenia však nemožno považovať za prekvapujúce, nakoľko v prípade podnikateľov môžu príjmy značne kolísať a najvyššie hodnoty príjmu (a teda patriace do vyšších kvantilov) možno očakávať práve u podnikateľov so zamestnancami.

6.2.2 Príjmy domácností

V modeli (5.19) vysvetľujúcom príjmy domácností sú uvažované nasledovné premenné:

pohlavie.HD	pohlavie osoby na čele hospodáriacej domácnosti (HD), umelá (<i>dummy</i>) premenná s kategóriami: 1: muž (ref.), 2: žena,
roky.HD	počet rokov strávených osobou na čele HD v platenej práci ako zamestnanec alebo zárobkovo činná osoba,
roky.HD ²	kvadrát premennej roky.HD,
ISCED.HD	najvyššia dosiahnutá úroveň vzdelania osoby na čele HD podľa ISCED, pôvodné kategórie boli zlúčené do nových: ZS: primárne vzdelanie, SS: nižšie, (vyššie) a post-sekundárne vzdelanie (ref.), VS: 1. a 2. stupeň terciárneho vzdelania,
status.HD	status základnej ekonomickej aktivity osoby na čele HD, umelá premenná s kategóriami: 1: pracujúci (ref.), 2: nezamestnaný, 3: dôchodca, 4: iná neaktívna osoba,
region	región, teritoriálna úroveň NUTS2, umelá premenná s kategóriami: SK01: Bratislavský kraj, SK02: západné Slovensko, SK03: stredné Slovensko (ref.), SK04: východné Slovensko,
urban	stupeň urbanizácie, umelá premenná s kategóriami: 1: územie s hustým osídlením, 2: územie s priemerne hustým osídlením (ref.), 3: územie s riedkym osídlením,
ekv.velk	ekvivalentná veľkosť domácnosti,
podiel	podiel neaktívnych a nezamestnaných osôb v domácnosti na celkovom počte osôb v domácnosti.

Podobne ako v predchádzajúcom modeli, v hlavnej časti práce kvôli zjednodušeniu uvádzame len minimálne a maximálne hodnoty (tab. 6.5) odhadnutých regresných koeficientov a pri interpretácii výsledkov vychádzame z tabuliek A.9 – A.14, resp. z obrázkov B.14 – B.20.

POHLAVIE OSOBY NA ČELE DOMÁCNOSTI Podobne ako v modeli na úrovni osôb, aj v modeli na úrovni domácností platí, že existujú rozdiely medzi pohlaviami. Ak osoba žije v domácnosti, na čele ktorej je žena, jej ekvivalentný disponibilný príjem je nižší v porovnaní so situáciou, keby táto osoba žila v domácnosti, na čele ktorej by bol muž. Aj v tomto prípade sa prejavila príjmová diskriminácia medzi mužmi a ženami, ako to bolo naznačené v predchádzajúcej kapitole. Pozdĺž príjmového rozdelenia sa príjmové rozdiely medzi domácnosťami s mužmi a ženami na čele domácnosti znižujú, a teda u vysokopríjmových domácností dochádza k vyrovnávaniu príjmových rozdielov. Kým v 10. percentile je príjem nižší v priemere o 10–12 %, po 90. percentil rozdiel klesá na úroveň cca 5 %. Výnimkou sú obdobia 2005 a 2011, kedy je vývoj sily štatistického vplyvu pohlavia nejednoznačný (v zmysle, že nie je možné identifikovať monotónne rastúcu či klesajúcu závislosť).

Tab. 6.5: Rozpätie hodnôt odhadnutých koeficientov modelu (5.19) počas sledovaného obdobia

PREMENNÁ	OLS	q0,10	q0,25	q0,50	q0,75	q0,90
(Intercept)	8,3220	7,6797	8,1505	8,3869	8,5414	8,7219
	9,0100	8,5377	8,7898	9,0477	9,2222	9,3863
(pohl.HD)2	-0,0775	-0,1298	-0,0940	-0,0764	-0,0712	-0,0680
	-0,0386	-0,0247	-0,0418	-0,0415	-0,0051	0,0488
roky.HD	-0,0077	-0,0114	-0,0083	-0,0076	-0,0139	-0,0183
	0,0068	0,0121	0,0030	0,0023	0,0025	-0,0003
roky.HD ²	-0,0001	-0,0002	-0,0001	0,0000	0,0000	0,0000
	0,0002	0,0002	0,0002	0,0001	0,0003	0,0004
(ISCED.HD)ZS	-0,7352	-0,3683	-0,3373	-0,7426	-1,0898	-1,4120
	-0,0881	0,0327	-0,1174	-0,0208	-0,0133	0,0410
(ISCED.HD)VS	0,2100	0,1855	0,1993	0,1813	0,1905	0,2648
	0,2575	0,2239	0,2336	0,2375	0,2697	0,3184
(status.HD)2	-0,3597	-0,6661	-0,5136	-0,3746	-0,2166	-0,2010
	-0,0946	-0,1015	-0,1951	-0,0855	-0,0851	-0,0270
(status.HD)3	-0,3094	-0,2722	-0,3396	-0,3231	-0,3134	-0,3261
	-0,1976	-0,1100	-0,1999	-0,2216	-0,2589	-0,2420
(status.HD)4	-0,3162	-0,4106	-0,5615	-0,2442	-0,2973	-0,0887
	0,0739	0,2088	0,0483	0,0389	0,0538	0,1862
(region)SKo1	0,0837	-0,0001	0,0274	0,0845	0,1056	0,1175
	0,1535	0,1120	0,1264	0,1642	0,1981	0,4180
(region)SKo2	-0,0444	-0,0941	-0,0607	-0,0286	-0,0165	-0,0284
	0,0368	0,0435	0,0322	0,0283	0,0362	0,0353
(region)SKo4	-0,0952	-0,1644	-0,1222	-0,0623	-0,0596	-0,0594
	-0,0110	0,0174	0,0064	0,0040	-0,0006	0,0098
(urban)1	0,0522	0,0316	0,0476	0,0660	0,0672	0,0789
	0,0924	0,0987	0,0787	0,1097	0,1077	0,1113
(urban)3	-0,0385	-0,0456	-0,0378	-0,0335	-0,0529	-0,0694
	0,0154	0,0101	0,0050	0,0135	0,0090	0,0383
ekv.velk	0,0360	0,0605	0,0350	0,0536	0,0566	0,0509
	0,1156	0,1566	0,1200	0,1291	0,1281	0,1444
podiel	-0,9195	-1,1773	-0,9602	-0,8800	-0,7987	-0,7307
	-0,8010	-0,9518	-0,8244	-0,7153	-0,6521	-0,6438

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

ROKY PRAXE OSOBY NA ČELE DOMÁCNOSTI Kým v prípade modelu na úrovni osôb bol identifikovaný jednoznačný vzťah medzi počtom rokov praxe a úrovňou príjmu

(pripomenieme, že išlo o konkávny rast), v prípade príjmu na úrovni domácnosti sa štatisticky významný vzťah medzi príjmom a rokmi praxe prejavuje až v posledných sledovaných obdobiach. Výsledky zároveň naznačujú, že nejde o konkávny, ale konvexný rast. To naznačuje, že rast ekvivalentného disponibilného príjmu osoby sa pri raste počtu rokov praxe osoby na čele domácnosti zrýchľuje. Avšak túto zmenu v zásade nemožno považovať za výraznú, pretože v prípade niektorých sledovaných období sa ukázalo, že ak rozdiel v počte rokov praxe osôb na čele domácnosti je napríklad 20, rozdiel v príjmoch takýchto domácností sa v priemere pohybuje na úrovni 10 % (za predpokladu ostatných charakteristík rovnakých).

VZDELANIE OSOBY NA ČELE DOMÁCNOSTI Výsledky naznačujú, že najvyššie dosiahnuté vzdelanie osoby na čele domácnosti má výrazný vplyv na ekvivalentný disponibilný príjem. V prípade vysokoškolského vzdelania platí, že veľkosť vplyvu pozdĺž celého príjmového rozdelenia rastie. V 10. percentile sú príjmy osôb žijúce v domácnostiach, na ktorých čele je vysokoškolsky vzdelaná osoba v priemere o 20 % vyššie, ako je tomu v prípade, ak je na čele domácnosti osoba stredoškolsky vzdelaná. Do 90. percentilu sila vplyvu silnie a v 90. percentile sú príjmy osôb žijúce v domácnostiach, na ktorých čele je vysokoškolsky vzdelaná osoba v priemere o 20 % vyššie, ako je tomu v prípade stredoškolsky vzdelanej osoby. Čo sa týka osôb žijúcich v domácnostiach, na ktorých čele je osoba so základným vzdelaním, v rokoch 2005–2007 je možné identifikovať jednoznačný negatívny vplyv na úroveň príjmu, ktorý sa pozdĺž celého rozdelenia príjmov zosilňuje. V ďalších obdobiach to vždy neplatí. Napríklad v roku 2008 sila vplyvu slabne (tzn. v 10. percentile sú príjmy osôb žijúcich v domácnostiach, na ktorých čele je osoba so základným vzdelaním v priemere o 37 % nižšie, ako je tomu v prípade osoby so základným vzdelaním a do 40. percentilu sila štatistického vplyvu slabne na úroveň 13 %). Avšak medzi 25. a 75. percentilom je veľkosť štatistického vplyvu v zásade konštantná a pohybuje sa na úrovni okolo 20 % (na uvedenom intervale teda neexistujú štatisticky významné rozdiely medzi OLS odhadom a odhadom uskutočneným pomocou kvantilovej regresie). Podobný vývoj bol zaznamenaný aj v roku 2009, no s výnimkou 10. a 25. percentilu je vplyv štatisticky nevýznamný (teda neexistovali štatisticky významné rozdiely medzi úrovňou ekvivalentného disponibilného príjmu osoby žijúcej v domácnosti na čele s osobou so základným a stredoškolským vzdelaním).

EKONOMICKÁ AKTIVITA OSOBY NA ČELE DOMÁCNOSTI Základnými sledovanými typmi ekonomickej aktivity zohľadnenými v modeli boli: pracujúci, nezamestnaný, dôchodca, iná neaktívna osoba. Referenčnou kategóriou boli v tomto prípade pracujúci (kam patria aj podnikatelia). Keďže pozorovaní, u ktorých na čele domácnosti figurovala "iná neaktívna osoba" bolo relatívne málo, štatistický vplyv na úroveň príjmu (v porovnaní so zamestnanou osobou na čele) sa spravidla nepreukázal ako štatisticky významný, a tak pozornosť upriamime na zostávajúce kategórie. Podľa výsledkov síce platí, že príjem osôb žijúcich v týchto domácnostiach je výrazne nižší v porovnaní s domácnosťami, na ktorých čele je zamestnaná osoba, avšak veľkosť štatistického vplyvu pozdĺž rozdelenia príjmov sa znižuje (čo naznačuje, že na 90. percentile rozdelenia príjmov rozdiely medzi osobou žijúcou v domácnosti, na ktorej čele je nezamestnaná a osobou žijúcou v domácnosti, na čele ktorej je zamestnaná osoba sú relatívne nízke). Okrem iných faktorov to môže súvisieť so skutočnosťou, že respondenti označili ako osobu na čele hospodáriacej domácnosti nezamestnanú osobu, pričom v domácnosti sa nachádzali aj osoby s príjmom (či už vo forme pracovného, príp. podnikateľského príjmu alebo starobného

dôchodku). Podrobnejšou analýzou mikroúdajov bol tento predpoklad skutočne potvrdený. Poslednou skupinou boli osoby žijúce v domácnostiach na čele s dôchodcom. Vývoj v rokoch 2005–2007 a v zásade aj v roku 2009 bol očakávaný, tzn. odhadnuté regresné koeficienty sú záporné a ich veľkosť pozdĺž príjmového rozdelenia narastá. To možno interpretovať, že ekvivalentný disponibilný príjem osoby žijúcej v domácnosti, na čele ktorej je dôchodca je nižší, ako je tomu v podobnej domácnosti na čele so zamestnanou osobou. Zároveň platí, že čím vo vyššom príjmovom kvantile sa táto osoba nachádza, tým väčší rozdiel možno očakávať.

REGIÓN Vzťah medzi regiónom a úrovňou príjmu v prípade modelu na úrovni domácností je podobný, ako tomu bolo v prípade modelu pre pracovné príjmy osôb. V rokoch 2005–2009 model opäť jednoznačne naznačuje, že pozdĺž kvantilov dochádza k rastu veľkosti rozdielu medzi príjmami domácností z Bratislavského a iných krajov. Relatívne slabý štatistický vplyv na 10. percentile (cca 2–5 %) postupne narastá až na úroveň 30 %, vyjadrené slovné: príjmy osôb žijúce v domácnostiach z Bratislavského kraja sú na 10. percentile v priemere o 2–5 % vyššie ako príjmy podobných domácností zo stredného Slovenska, pričom rozdiely v príjmoch v jednotlivých príjmových skupinách narastajú a u domácností s najvyššími príjmami platí, že v Bratislavskom kraji sú príjmy tejto skupiny osôb v porovnaní so stredoslovenským regiónom vyššie v priemere o 30 %. V rokoch 2010–2011 tento vzťah nie je úplne jednoznačný, napríklad v roku 2010 sa po medián rozdiely medzi príjmami osôb z Bratislavského a stredoslovenského regiónu zväčšovali (z úrovne 8 % až po úroveň 16 %) a následne pozdĺž vyšších kvantilov dochádzalo k znižovaniu rozdielov na úroveň cca 12 %. Kým v prípade pracovných príjmov sa vo vyšších kvantiloch príjmového rozdelenia prejavili rozdiely v prospech východného Slovenska, v prípade modelu na úrovni príjmu domácností to už neplatí. Výsledky skôr naznačujú, že úroveň príjmov na východnom Slovensku je štatisticky významne nižšia ako na strednom Slovensku, príp. neexistujú rozdiely medzi týmito dvoma regiónmi. V rokoch, kedy sa prejavili štatisticky významné rozdiely zároveň spravidla platilo, že pozdĺž kvantilov dochádzalo k znižovaniu rozdielov (s výnimkou posledného sledovaného obdobia, kedy sa úroveň príjmov osôb z východného Slovenska pozdĺž príjmového rozdelenia vzdáľuje úrovni príjmov osôb zo stredného Slovenska). Výsledky ďalej naznačujú, že medzi príjmami osôb zo západného a stredného Slovenska v zásade neexistovali štatisticky významné rozdiely.

STUPEŇ URBANIZÁCIE Aj v prípade vzťahu medzi stupňom urbanizácie a výškou príjmu sú zistenia na úrovni domácností v súlade so zisteniami na úrovni príjmu osôb. Príjmy osôb z domácností umiestnených na miestach s hustým osídlením boli v priemere o 6–10 % vyššie, ako príjmy osôb z podobných domácností z miest s priemerne hustým osídlením. Zároveň platí, že pozdĺž príjmového rozdelenia nedochádza k štatisticky významnému odklonu od OLS odhadu (s výnimkou rokov 2005 a 2010, kedy sa prejavil rast veľkosti štatistického vplyvu pozdĺž príjmového rozdelenia). Do roku 2007 neexistovali štatisticky významné rozdiely medzi príjmami osôb z domácností z oblastí s riedkym osídlením a domácností z oblastí s priemerne hustým osídlením. V rokoch 2008–2011 už možno sledovať štatisticky významné rozdiely, a tak platilo, že príjmy osôb z domácností z území s riedkym osídlením boli v priemere o 3–5 % nižšie ako príjmy osôb z domácností z území s priemerne hustým osídlením, pričom pozdĺž príjmového rozdelenia sa veľkosť vplyvu významne nemenila.

EKVIVALENTNÁ VEĽKOSŤ A PODIEL EKONOMICKY NEAKTÍVNYCH OSÔB sú posledné dve premenné zahrnuté do modelu, ktoré spolu do istej miery súvisia, preto ich budeme analyzovať spoločne. Ekvivalentná veľkosť domácnosti vypovedá o počte členov domácnosti a zároveň o ich vekovej štruktúre. Podiel neaktívnych (predovšetkým dôchodcovia a deti/študujúci) a nezamestnaných osôb v domácnosti na celkovom počte osôb v domácnosti vypovedá o štruktúre členov z pohľadu ich ekonomickej aktivity. Je teda zrejmé, že so zmenou ekvivalentnej veľkosti domácnosti spravidla súvisí zmena podielu neaktívnych členov. Z výsledkov vyplýva, že príjmy osôb z domácností s väčšou ekvivalentnou veľkosťou sú v priemere vyššie ako príjmy osôb z domácností s nižšou ekvivalentnou veľkosťou, pričom pozdĺž kvantilov nedochádza k výrazným rozdielom veľkosti štatistického vplyvu (s výnimkou rokov 2008 a 2011, kedy je zreteľný pokles veľkosti štatistického vplyvu pozdĺž celého príjmového rozdelenia). Takýto výsledok má svoje logické zdôvodnenie. Uvažujme napríklad domácnosť s ekvivalentnou veľkosťou 1,8 a domácnosť s ekvivalentnou veľkosťou 1,6. Prvá hodnota je ekvivalentná veľkosť typickej domácnosti dvoch dospelých s jedným dieťaťom, druhá domácnosť je zložená z jedného dospelého a dvoch detí. Je zrejmé, že vo väčšine prípadov platí, že príjem prvej domácnosti bude vyšší ako príjem druhej domácnosti (čo je zároveň podložené analýzou mikroúdajov zisťovania EU SILC).

Regresné koeficienty podielu neaktívnych osôb na celkovom počte osôb sú záporné pozdĺž celého príjmového rozdelenia, pričom veľkosť štatistického vplyvu je v nižších kvantiloch vyššia ako veľkosť štatistického vplyvu vo vyšších kvantiloch. Hodnoty koeficientov pozdĺž jednotlivých kvantilov sú v každom roku na približne rovnakej úrovni, čo svedčí o relatívne stabilnom vplyve tejto premennej na výšku príjmu. Pri konkrétnej interpretácii premennej si pomôžeme jednoduchým príkladom. Uvažujme domácnosť dvoch dospelých s dvoma deťmi a domácnosť dvoch dospelých s tromi deťmi, pričom v oboch prípadoch sú obaja rodičia ekonomicky aktívni. Podiel neaktívnych je v prvom prípade 0,5 a v druhom prípade 0,6. Podiel neaktívnych je v druhej domácnosti o 20 % vyšší ako v prvej domácnosti, čo podľa modelu znamená, že osoba z druhej domácnosti má na 10. percentile v priemere o 20 % nižší príjem ako osoba z prvej domácnosti a na 90. percentile je príjem takej osoby nižší v priemere o 14 %.

6.3 CHUDOBA A DEPRIVÁCIA NA SLOVENSKU

Cieľom tejto časti monografie je analyzovať vývoj základných ukazovateľov monetárnej, subjektívnej a majetkovej chudoby a relatívnej materiálnej deprivácie. Detailnejší pohľad (podľa typu domácnosti) je predmetom kapitoly 6.4.

6.3.1 Monetárna chudoba

Na viacerých miestach tejto práce bolo uvedené, že ukazovatele monetárnej chudoby sú pri analyzovaní a hodnotení chudoby najčastejšie používanými ukazovateľmi. Najpoužívanejším ukazovateľom je pritom miera rizika chudoby, resp. podiel obyvateľov pod hranicou chudoby. V súčasnosti je tento ukazovateľ súčasťou množiny indikátorov posudzovaných spoločne, nakoľko charakteristika chudoby výlučne na základe tohto ukazovateľa je značne limitovaná. Viacero autorov, ale aj medzinárodné inštitúcie sa v súčasnosti prikláňajú k hodnoteniu chudoby zohľadnením jej rôznych aspektov (o čom svedčí aj agregovaný ukazovateľ počtu osôb ohrozených rizikom chudoby alebo sociálnej exklúzie (Ivančíková a Vlačuha, 2010) používaný v Európskej únii).

Miera rizika chudoby (označovaná H , resp. P_0) počas sledovaného obdobia klesala z hodnoty 13,3 % v roku 2005 na úroveň 10,5 % v roku 2007, kedy začala postupne narastať a v roku 2011 sa priblížila k úrovni z roku 2005. Keďže týmto dôležité interpretácie možnosti tohto ukazovateľa končia, pozornosť upriamime na ostatné ukazovatele.

Výhodou miery rizika chudoby zakotvanej v čase je oproti jednoduchej miere rizika chudoby aj to, že hodnotenie vývoja v čase zohľadňuje zmenu cenovej hladiny. V čase spravidla dochádza k nominálnemu rastu príjmov, a tak jednoduchá konštrukcia miery rizika chudoby neumožňuje zachytiť vplyv zmeny cien na rozdelenie príjmov.

To sa prejavilo aj na výsledkoch v tab. 6.6. Za základné obdobie považujeme obdobie zisťovania EU SILC 2006, teda referenčné príjmové obdobie roku 2005. Hranica rizika chudoby odhadnutá podľa EU SILC 2006 je po úprave o cenovú hladinu aplikovaná na všetky nasledujúce (a kvôli porovnaniu aj na predchádzajúce) obdobie. Cieľom je teda odpovedať na otázku, či v porovnaní s rokom 2006 dochádza v čase k nárastu alebo poklesu pomyselnej "reálnej" miery rizika chudoby. Z tab. 6.6 vyplývajú viaceré zaujímavé zistenia.

Tab. 6.6: FGT miery chudoby

ROK	$P_0 = H$	$P_0^* = H^*$	P_1	P_2
2005	13,3	16,9	3,9	3,2
2006	11,6	11,6	3,0	1,3
2007	10,5	7,6	2,7	1,2
2008	10,9	5,8	2,9	1,5
2009	11,0	6,6	3,2	1,5
2010	12,0	6,3	3,6	1,8
2011	13,0	6,2	3,7	1,8

Pozn.: *miera rizika monetárnej chudoby zakotvená v čase

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Kým v období 2007 až 2008 došlo k miernemu nárastu “bežnej” miery rizika chudoby z 10,5 na 10,9 %, podľa miery rizika chudoby zakotvanej v čase došlo v uvedenom období k poklesu hodnoty ukazovateľa. Jedným z vysvetlení môže byť skutočnosť, že popri celkovom nominálnom raste príjmov významne vzrástli aj príjmy nízkopríjmových skupín obyvateľov, a tým pádom prekonalí hranicu rizika chudoby z roku 2006 (upravenú o úroveň cien).

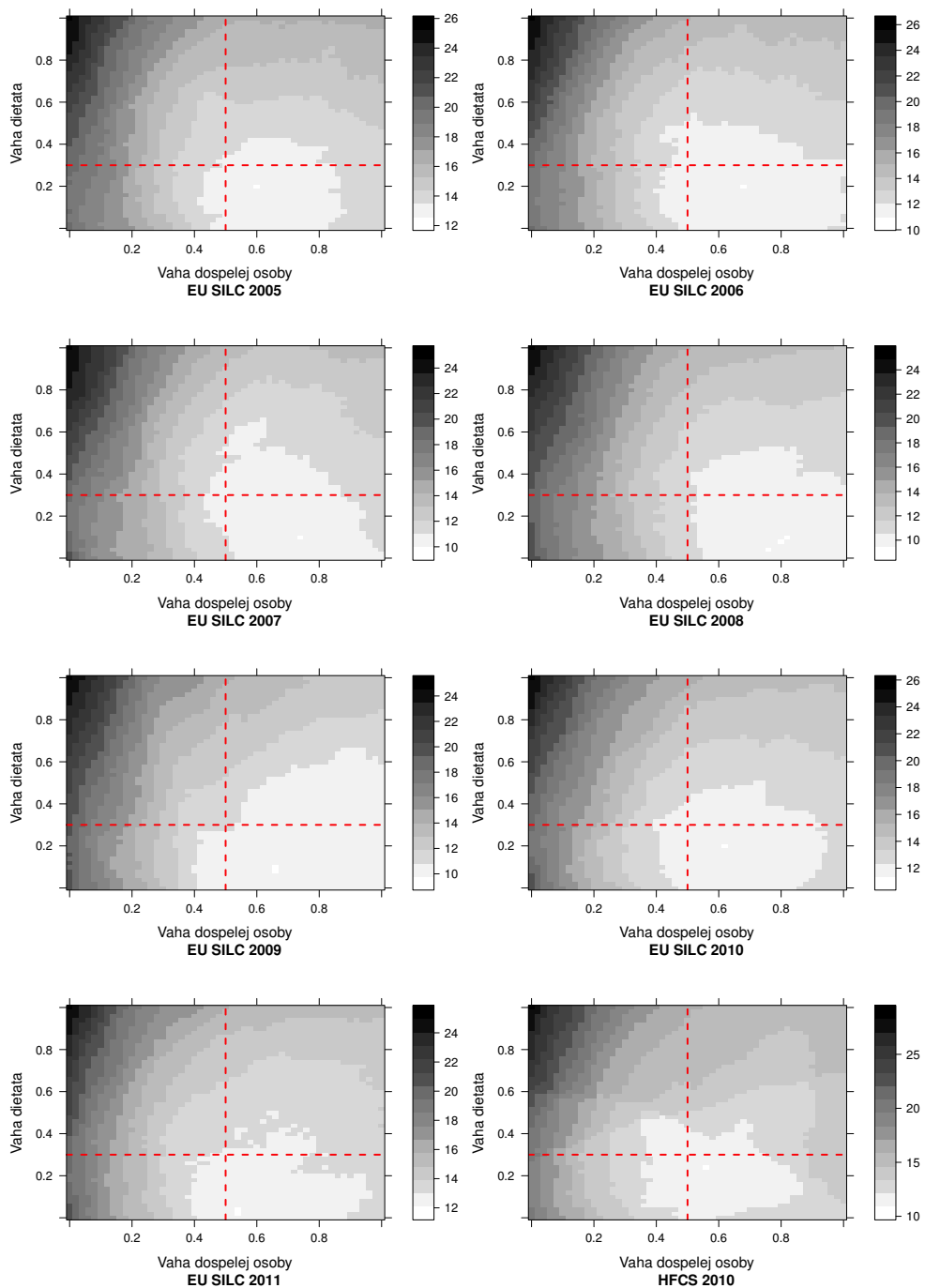
K ďalšiemu zaujímavému zisteniu možno zaradiť zmenu medzi rokmi 2008 a 2009. K zmene “bežnej” miery rizika chudoby v zásade nedošlo a v roku 2009 sa udržala na úrovni 11 % (nepatrná zmena oproti roku 2008, kedy to bolo 10,9 %). Avšak miera rizika chudoby zakotvanej v čase rástla relatívne rýchlo – z hodnoty 5,8 % na 6,6 % (čo znamená, že podľa miery rizika chudoby zakotvanej v roku 2006 počet chudobných v roku 2009 sa v porovnaní s rokom 2008 narástol takmer o 14 %). Zohľadnením nominálnych príjmov a ich aktuálneho rozdelenia v príslušnom roku sa relatívna chudoba na Slovensku nezmenila. Avšak keby sme hranicu rizika chudoby z roku 2006 považovali za akúsi pomyslenú hodnotu minimálneho spotrebného koša (teda ekvivalent absolútnej hranice chudoby), mohli by sme tvrdiť, že v porovnaní s predchádzajúcim rokom došlo k nárastu miery “absolútnej” chudoby¹⁰.

Posledné dva stĺpce v [tab. 6.6](#) sú index priepasti chudoby (P_1) a index vážnosti chudoby (P_2). Kým index priepasti chudoby vyjadruje priemernú relatívnu priepasť chudoby obyvateľstva, index vážnosti chudoby vypovedá o chudobe najchudobnejších, a teda nepriamo vyjadruje nerovnosť medzi chudobnými.

Pre lepšie pochopenie skutočností, aké odrážajú jednotlivé miery, ilustrujeme výpočet mier na jednoduchom príklade. Majme hodnoty príjmu obyvateľov v troch lokalitách: A(20, 40, 60, 80), B(40, 40, 40, 90) a C(50, 50, 50, 100). Definujeme hranicu chudoby vo všetkých lokalitách ako $z = 61$. Ak porovnáme úroveň chudoby v lokalitách na základe ukazovateľa podielu chudobných (miery rizika chudoby) H, dospeli by sme k záveru, že úroveň chudoby je vo všetkých lokalitách rovnaká: $H_A = H_B = H_C = 0,75$. Ďalšou možnosťou je zhodnotenie situácie na základe ukazovateľa indexu priepasti (hlbky) chudoby PG. Dostávame: $PG_A = PG_B = 0,26$ a $PG_C = 0,135$. Priemerná relatívna priepasť chudoby je v prvých dvoch lokalitách vyššia ako v lokalite C. Môžeme teda tvrdiť, že v A a B je úroveň chudoby rovnaká a je vyššia ako v C. Nakoniec porovnaním príjmu najchudobnejšej osoby v každej z týchto lokalít zisťujeme, že najchudobnejšia osoba v A dosahuje len 50 % príjmu najchudobnejšej osoby v B a len 40 % úrovne spotreby najchudobnejšej osoby v C. Môžeme tak predpokladať, že chudoba je “najdrsnejšia” práve v A a dostávame: $P2_A \approx 0,143$; $P2_B \approx 0,089$ a $P2_C \approx 0,024$. V poslednom prípade tak môžeme tvrdiť, že chudoba je najvážnejšia (najdrsnejšia) v lokalite A ([Želinský, 2009](#)).

Výsledky naznačujú, že vývoj ukazovateľov P_1 a P_2 je podobný ako v prípade miery rizika chudoby, teda po rok 2007 je zreteľný pokles hodnôt sprevádzaný následným nárastom. Najvyššie hodnoty dosahovali oba ukazovatele v roku 2005, pričom v roku 2011 sa index priepasti chudoby priblížil k hodnote z roku 2005. To môže naznačovať, že v porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami sa príjmy chudobných osôb neďaleko hranice chudoby znižovali. Zároveň v sledovanom období (s výnimkou roku 2005) platilo, že príjmy najchudobnejších sa udržiavali na veľmi nízkych úrovniach (resp. mohlo dochádzať k ich znižovaniu), avšak nepriblížili sa k maximálnej hodnote z roku 2005.

¹⁰ Túto úvahu je samozrejme potrebné brať s dávkou opatrnosti, nakoľko hranica absolútnej chudoby na Slovensku stanovená nie je.

Obr. 6.4: Citlivosť miery rizika chudoby na ekvivalentnú škálu

Zdroj údajov: EU SILC a HFCS (vlastné spracovanie)

Podľa niektorých štúdií použitie rôznych ekvivalentných škál môže významným spôsobom ovplyvniť dosiahnuté výsledky. Preto sme podrobili analýze údaje EU SILC

s cieľom zistiť, do akej miery môžu byť príslušné hodnoty miery rizika chudoby ovplyvnené zvolenou ekvivalentnou škálou.

Rozdelenie miery rizika chudoby v závislosti od rôznych kombinácií váh ďalších dospelých a detských osôb v domácnosti¹¹ (prvej dospeléj osobe zostáva vždy nezmenená váha 1) je zachytené na obr. 6.4.

Z grafického výstupu je zrejmé, že minimálne hodnoty sú dosiahnuté v pravej dolnej časti rozdelenia, tzn. pri vyšších váhach ďalších dospelých osôb a nižších váhach detí. Naopak najvyššie hodnoty sú zaznamenané pri maximalizovaní váhy detí a minimalizovaní váhy dospelých (čo samozrejme nemá v našich podmienkach opodstatnenie). Z výstupu su zrejme ďalšie skutočnosti: ponechaním váhy dospeléj osoby na úrovni 0,5 a zároveň zvyšovaním váhy dieťaťa by dochádzalo k rastu miery rizika chudoby. Ak je ale váha dieťaťa ponechaná na úrovni 0,3, zvyšovaním váhy ďalšej dospeléj osoby nedochádza k výraznej zmene miery rizika chudoby. Znižovaním váhy ďalšej dospeléj osoby by dochádzalo k rastu miery rizika chudoby, avšak ani takáto úvaha nemá opodstatnenie.

Posledný graf (HFCS 2010, vpravo dole) na obr. 6.4 zachytáva rozdelenie miery rizika chudoby v závislosti od použitej ekvivalentnej veľkosti podľa údajov HFCS, ktoré sú v tejto štúdii použité primárne na analýzu majetkovej chudoby. Z výstupu je zrejmé, že aj na základe týchto údajov si rozdelenie zachováva vzor porovnateľný so vzormi typickými pre údaje EU SILC.

V poslednej časti kapitoly o monetárnej chudobe sa budeme venovať SST indexu (Senov-Shorrocks-Thonov index). Tento index zohľadňuje podiel chudobných, hĺbku chudoby a nerovnosť medzi chudobnými. Nejde o často publikovaný index, nakoľko jeho interpretácia nie je jednoduchá, no jeho výhodou je možnosť uskutočniť dekompozíciu. Tá nám umožňuje určiť, do akej miery je zmena chudoby (v čase) meraná SST indexom zapríčinená zmenou podielu chudobného obyvateľstva, zmenou v hĺbke (priepasti) chudoby a zmenou nerovnosti (medzi chudobnými).

Tab. 6.7: SST miera chudoby

ROK	H	PG	1 + G	SST
2005	0,133	0,296	1,928	0,076
2006	0,116	0,259	1,935	0,058
2007	0,105	0,256	1,943	0,052
2008	0,109	0,263	1,945	0,056
2009	0,110	0,289	1,938	0,061
2010	0,120	0,304	1,932	0,070
2011	0,130	0,285	1,930	0,071

Pozn.: H: miera rizika chudoby, PG: index priepasti chudoby, G: Giniho koeficient, SST: Senov-Shorrocks-Thonov index.

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Vývoj hodnôt SST indexu v čase (posledný stĺpec v tab. 6.7) kopíruje vývoj hodnôt skupiny FGT mier chudoby, čo je dané jeho konštrukciou. Interpretačná sila indexu ale spočíva v dekompozícii jeho zložiek (tab. 6.8).

¹¹ Horizontálna a vertikálna prerušovaná čiara znázorňuje oficiálne používané váhy 0,5 u dospelých a 0,3 u detí.

Okrem medziročných zmien sú v tabuľke uvedené príspevky zložiek indexu k jeho celkovej zmene za celé sledované obdobie (2011/2005), ale zároveň za obdobie poklesu hodnôt indexu (2007/2005) a následné obdobie nárastu hodnôt indexu (2011/2007). Pokles hodnoty SST v roku 2006 oproti roku 2005 bol zapríčinený približne rovnakou mierou poklesom podielu chudobných (H) a znížením priemernej hĺbky chudoby, v roku 2007 oproti roku 2006 to bolo spôsobené predovšetkým poklesom podielu chudobných. Na celkové zníženie hodnoty SST, ku ktorému došlo medzi rokmi 2007 a 2005 bol vplyv poklesu podielu chudobných takmer dvojnásobne silnejší ako vplyv poklesu hĺbky chudoby. Avšak pokles v tomto období bol dosiahnutý za cenu zvýšenia nerovnosti medzi chudobnými. Vývoj v uvedenom období tak naznačuje, že príjmová situácia obyvateľstva sa vyvíjala pozitívne, a to aj v prípade osôb s príjmom pod hranicou chudoby. Avšak v prípade osôb s najnižšími príjmami k zvýšeniu príjmov (v miere ako v prípade ostatných skupín osôb) nedošlo, resp. určitá časť osôb sa mohla prepadnúť do skupiny osôb s najnižšími príjmami. Od roku 2007 dochádzalo k nepretržitému nárastu hodnôt ukazovateľa, pričom vplyv jednotlivých zložiek bol premenlivý. Zaujímavý zvrät nastal v roku 2011 v porovnaní s rokom 2010, kedy rast hodnoty SST bol spôsobený predovšetkým nárastom podielu chudobných sprevádzaným poklesom v priemernej hĺbke chudoby a miernym poklesom nerovnosti medzi chudobnými. K takému javu môže dôjsť napríklad v situácii, kedy sa príjem väčšej časti osôb dostane tesne pod hranicu chudoby. Relatívna vzdialenosť príjmu týchto osôb od hranice chudoby bude malá, čo môže spôsobiť zníženie priemernej relatívnej vzdialenosti od hranice chudoby. Nárast podielu chudobných mal na celkový nárast hodnoty SST v období medzi rokmi 2007 a 2011 takmer dvojnásobne silnejší vplyv, ako sa prejavil vplyv zvýšenia priemernej relatívnej hĺbky chudoby. Tento nárast bol spojený s poklesom príjmovej nerovnosti medzi chudobnými. Posledný riadok tabuľky pojednáva o vplyve zložiek indexu na celkovú zmenu v období 2005–2011, no keďže hodnoty indexu a jeho zložiek sa v roku 2011 priblížili úrovni z roku 2005, k výrazným zmenám nedošlo.

Tab. 6.8: Dekompozícia zmeny SST miery chudoby

ROK	$\Delta \ln(H)$	$\Delta \ln(PG)$	$\Delta \ln(1 + G)$	$\Delta \ln(SST)$
2006/2005	-0,135	-0,135	0,003	-0,267
2007/2006	-0,101	-0,011	0,004	-0,107
2008/2007	0,032	0,028	0,001	0,061
2009/2008	0,010	0,093	-0,004	0,099
2010/2009	0,089	0,051	-0,003	0,137
2011/2010	0,079	-0,066	-0,001	0,012
2007/2005	-0,235	-0,146	0,008	-0,373
2011/2007	0,209	0,107	-0,007	0,309
2011/2005	-0,026	-0,039	0,001	-0,064

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Na zmenu SST indexu v podmienkach SR mala podľa zistení najväčší vplyv zmena podielu osôb ohrozených rizikom chudoby nasledovaná zmenou priemernej relatívnej hĺbky chudoby. Keďže príjem relatívne veľkej časti osôb sa nachádza blízko hranice chudoby, aj relatívne malé zmeny mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu (a teda aj zmeny hranice rizika chudoby) sa na zmene miery rizika chudoby (a ostatných mier chu-

doby) prejavia väčšou relatívnou zmenou, ako bola relatívna zmena mediánu. Ak teda relatívna zmena príjmu osôb okolo mediánu je rýchlejšia ako relatívna zmena príjmu osôb s nižšími príjmami (čo bol aj prípad SR v rokoch 2008–2011), možno očakávať, že väčší vplyv na hodnotu SST indexu bude mať skutočne zmena podielu osôb pod hranicou chudoby, čo je podporené aj výsledkami v [tab. 6.8](#).

6.3.2 Subjektívna chudoba

Subjektívnu chudobu na Slovensku budeme analyzovať podľa jednoduchého rozdelenia premenných vypovedajúcich o subjektívnom pociťovaní chudoby a zároveň sa pokúsime odhadnúť peňažnú hodnotu hranice subjektívnej chudoby.

Hlavnými premennými, o ktoré sa budeme v tejto časti opierať, sú *HS120: schopnosť vystačiť s peniazmi*¹² a *HS130: najnižší mesačný príjem postačujúci na vyžitie*¹³.

Keby sme za subjektívne chudobné považovali len osoby žijúce v domácnostiach, ktoré dokážu vystačiť s peniazmi s veľkými ťažkosťami (pozri [tab. 6.9](#)), miera subjektívnej chudoby by sa pohybovala približne na úrovni miery rizika (monetárnej) chudoby. Považujúc za subjektívne chudobné aj osoby žijúce v domácnostiach schopné vystačiť s peniazmi s ťažkosťami, miera rizika subjektívnej chudoby by sa zvýšila na úroveň 30–35 %. V priemere necelé dve tretiny Slovákov žijú v domácnostiach schopných vystačiť s peniazmi s určitými ťažkosťami alebo pomerne ľahko. Tieto dve kategórie možno z istého pohľadu považovať za “neutrálnu možnosť” s tým, že respondenti boli “prinútení” prikloniť sa či už k subjektívne chudobným, alebo subjektívne nechudobným. Podstatne väčšia časť Slovákov sa priklonila k domácnostiam, ktoré majú určité ťažkosti vystačiť s peniazmi.

Keď vezmeme do úvahy, že medián ekvivalentného disponibilného príjmu na Slovensku dosahuje približne 40 % hodnoty mediánu EÚ, resp. 60 % po zohľadnení úrovne cien na Slovensku¹⁴, takýto výsledok nie je prekvapujúci.

Čo sa týka osôb žijúcich v domácnostiach schopných vystačiť s peniazmi ľahko alebo veľmi ľahko, takých na Slovensku nie je ani 5 %¹⁵.

Iný pohľad na subjektívne vnímanie chudoby poskytuje otázka minimálneho príjmu. Domácnosť by pri odpovedaní na túto otázku mala zohľadniť svoju aktuálnu príjmovú situáciu a zároveň vlastnú predstavu minimálneho štandardu. Teória predpokladá priamu závislosť (zároveň konkávnu) medzi minimálne požadovaným a aktuálnym príjmom (pozri [obr. 2.1](#)). V prípade SR údaje EU SILC takému vzťahu nenasvedčujú. Na [obr. 6.5](#) je znázornený vzťah medzi minimálne požadovaným a aktuálnym príjmom podľa údajov EU SILC 2011. Vizuálna analýza naznačuje, že s použitím bežných funkčných vzťahov nie je možné modelovať štatistickú závislosť medzi minimálne požadovaným a aktuálnym príjmom.

12 Domácnosť mala zvoliť jednu z kategórií: 1. s veľkými ťažkosťami; 2. s ťažkosťami; 3. s určitými ťažkosťami; 4. pomerne ľahko; 5. ľahko; 6. veľmi ľahko.

13 Domácnosť mala uviesť hodnotu mesačného príjmu – teda priamo určiť svoju individuálnu hranicu chudoby vzhľadom na svoje aktuálne podmienky.

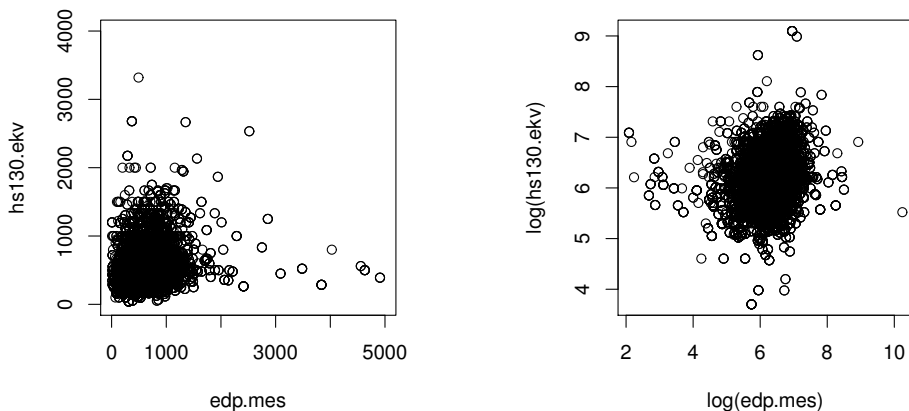
14 S istou dávkou zjednodušenia to možno interpretovať, že “priemerný” Slovák (hoci pojem priemerný nie je správny, v skutočnosti ide o “stredného” Slováka) si môže dovoliť spotrebovať v priemere 60 % toho, čo si môže dovoliť “priemerný” (správnejšie: stredný) obyvateľ Európskej únie.

15 Dokonca aj v prípade osôb žijúcich v domácnostiach s ekvivalentným disponibilným príjmom vyšším ako je 95-percentný kvantil rozdelenia príjmov (resp. 5 % osôb s najvyššími príjmami) len necelých 20 % uviedlo v zisťovaní EU SILC 2010, že dokážu vystačiť s peniazmi ľahko alebo veľmi ľahko. Priemer EÚ-27 bol 62 % ([Želinský, 2012b](#)).

Tab. 6.9: Rozdelenie premennej HS120 (% osôb)

KATEGÓRIA	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	12,50	12,38	10,71	11,56	11,07	11,53	10,66
2	18,07	22,51	19,93	23,37	20,54	20,43	19,67
3	47,81	46,12	46,02	42,23	43,61	43,29	45,54
4	17,28	15,92	18,85	19,57	20,60	21,25	20,57
5	3,51	2,62	3,83	2,73	3,52	2,86	3,10
6	0,83	0,46	0,67	0,53	0,65	0,63	0,47

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Obr. 6.5: Vzťah medzi minimálne požadovaným a aktuálnym príjmom podľa EU SILC 2011

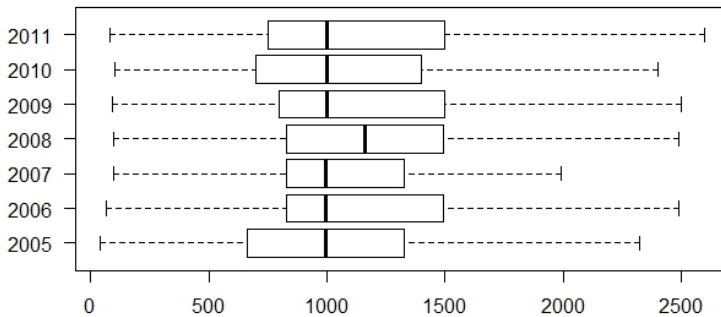
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Či už použitím pôvodných, alebo logaritmovaných hodnôt, odhadnutie funkcie, ako je zamýšľané na obr. 2.1, by so sebou prinášalo viacero komplikácií. Ako už bolo spomenuté, obr. 6.5 naznačuje, že hodnota minimálne požadovaného príjmu nie je závislá od aktuálneho príjmu. Z ľavej časti obrázku (závislosť medzi ekvivalizovanou hodnotnou minimálne požadovaného mesačného príjmu a ekvivalentného disponibilného mesačného príjmu, hodnoty nie sú logaritmované) je možné vyčítať viacero informácií. Podstatná väčšina odpovedí je sústredená v intervale [0; 1500] z pohľadu oboch osí. Vpravo od "mraku" korešpondujú body s predpokladom teórie, tzn. pri vyšších hodnotách aktuálneho príjmu hodnota minimálne požadovaného príjmu rastie pomalšie, príp. sa približuje k hodnote štandardu typického pre príslušnú spoločnosť. Avšak vysoké hodnoty v ľavej časti grafu nad "mrakom" stoja za zamyslenie. Ide aj o také pozorovania, u ktorých ekvivalentný disponibilný príjem bol na úrovni cca 500 EUR/mes., no na zabezpečenie minimálneho štandardu by vyžadovali mesačne minimálne 3 300 EUR¹⁶.

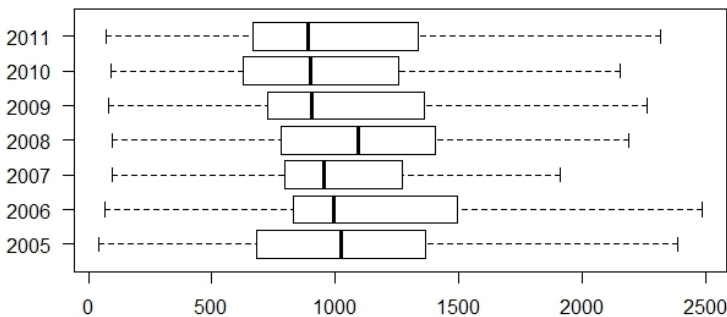
Tu je na mieste zamyslieť sa, do akej miery títo respondenti pristupovali zodpovedne k odpovediam na otázky v dotazníku, príp. čo takéto odpovede o respondentoch prezrádzajú. Našťastie takých odpovedí bolo relatívne málo, a teda nemohli znehodnotiť výsledky zisťovania.

16 Podľa údajov EU SILC 2011 bol v dvoch odpovedajúcich domácnostiach vykázaný ekvivalentný disponibilný príjem približne 1000 EUR/mes. a minimálne požadovaný dokonca približne 8000 EUR/mes.

Z rozdelenia odpovedí na otázku minimálne požadovaného mesačného príjmu domácnosti (obr. 6.6a) je zrejmé, že stredná hodnota sa počas celého sledovaného obdobia (s výnimkou roku 2008) nemenila a držala sa na úrovni 1 000 EUR/mes., resp. vyjadrené v pôvodnej slovenskej mene 30 000 SKK/mes. (v zisťovaniach pred vstupom Slovenska do eurozóny). V roku 2008 bol medián vyšší, avšak interkvartilové rozpätie bolo približne rovnaké ako v ostatných obdobiach. Keďže počas celého sledovaného obdobia sa stredná hodnota minimálne požadovaného príjmu nemenila, je zrejmé, že úpravou údajov o vplyv zmeny cien (2005 = 100 %) dochádzalo v čase k miernemu poklesu minimálne požadovaného mesačného príjmu (obr. 6.6b).

(a) v bežných cenách

(b) v stálych cenách roku 2005

Obr. 6.6: Rozdelenie minimálne požadovaného mesačného príjmu

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Podrobný pohľad na rozdelenie minimálne požadovaného mesačného príjmu je zachytený v tab. 6.10. O mediáne minimálne požadovaného príjmu (stĺpec A) pojednáva odsek hore. Úpravou minimálne požadovaného príjmu vzhľadom na ekvivalentnú veľkosť (stĺpec B) dochádza k miernym výkyvom a udržiava sa okolo úrovne 500 EUR/mes.

Keďže v prípade každej osoby bola známa hodnota celkového disponibilného príjmu domácnosti, v ktorej žije a zároveň hodnota minimálne požadovaného príjmu, bolo možné určiť podiel domácností, ktoré uviedli minimálne požadovaný príjem vyšší, ako bol ich skutočný príjem (stĺpec C). Tieto domácnosti sa tak nepriamo označili za subjektívne chudobné, keďže ich aktuálny príjem bol pod úrovňou ich individuálnej subjektívnej hranice chudoby. Kým v roku 2005 sa podiel takto definovaných subjektívne chudobných domácností blížil až k hodnote 80 %, do roku 2011 klesol na úroveň 45 %.

Mediánom (a zároveň najčastejšie sa opakujúcou odpoveďou) bola hodnota 1 000 EUR/mes., resp. 30 000 SKK/mes., a tak v stĺpci D sú za subjektívne chudobné po-

važované tie osoby, ktoré žili v domácnostiach s celkovým disponibilným príjmom domácnosti nižším ako 1 000 EUR, resp. 30 000 SKK. Vývoj v čase je podobný, ako tomu bolo v stĺpci C – z úrovne 77 % v roku 2005 klesol podiel takto definovaných subjektívne chudobných osôb na 40 % v roku 2011. V tomto prípade bol pokles výrazne rýchlejší ako v predchádzajúcom. Súvisí to s tým, že hranica chudoby bola fixovaná na úroveň 1 000 EUR a v súvislosti s nominálnym rastom príjmov bolo vo vzorke každým rokom viac domácností, ktorých príjem túto hodnotu presiahol.

Posledné tri stĺpce v tab. 6.10 sú informatívne. Stĺpec E uvádza podiel osôb žijúcich v domácnostiach, ktoré ako hodnotu minimálne požadovaného mesačného príjmu uviedli 1 000 EUR, resp. 30 000 SKK a tento podiel sa počas celého sledovaného obdobia pohyboval na úrovni okolo 17 %. V stĺpcoch F a G je podiel osôb žijúcich v domácnostiach, ktorých minimálne požadovaný mesačný príjem je približne rovnaký ako skutočný disponibilný príjem. V stĺpci F je zohľadnená odchýlka $\pm 10\%$ a v stĺpci G odchýlka $\pm 5\%$ minimálne požadovaného príjmu. Tieto osoby možno charakterizovať ako osoby žijúce v domácnostiach blízko individuálne stanovenej subjektívnej hranice chudoby. Ide v zásade o domácnosti, ktorým súčasný príjem poskytuje uspokojenie ich potrieb na úrovni minimálne požadovaného štandardu.

Tab. 6.10: Rozdelenie premennej HS130

ROK	A	B	C	D	E	F	G
2005	996	461	79,80	77,20	21,51	11,43	5,17
2006	996	498	78,06	68,54	19,17	11,96	5,80
2007	996	498	66,89	58,33	17,13	14,74	7,54
2008	1 162	511	63,33	50,67	14,89	16,79	8,52
2009	1 000	500	54,11	46,68	14,68	16,87	8,27
2010	1 000	467	44,31	41,98	15,87	17,03	8,38
2011	1 000	480	44,60	40,09	17,17	15,00	7,55

Pozn.: A - medián (za mes.) bez ohľadu na veľkosť domácnosti; B - medián (za mes.) po prepočítaní ekvivalentnou veľkosťou domácnosti; C - percento domácností, u ktorých skutočný príjem je nižší ako minimálne požadovaný; D - percento domácností, u ktorých skutočný mesačný disponibilný príjem je nižší ako 1 000 EUR, resp. 30 000 SKK; E - percento domácností, u ktorých mes. hodnota minimálne požadovaného príjmu je 1 000 EUR, resp. 30 000 SKK; F - percento domácností, ktorých minimálne požadovaný mesačný príjem je približne rovnaký ako aktuálny disponibilný príjem, tolerancia $\pm 10\%$; G - rovnako ako v F, tolerancia $\pm 5\%$

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Posledná charakteristika základných premenných pre analýzu subjektívnej chudoby (tab. 6.11) obsahuje tri rozmery: 1. schopnosť vystačiť s peniazmi (HS120), 2. minimálne požadovaný príjem (HS130) a 3. zohľadnenie, či je domácnosť nad alebo pod hranicou monetárnej chudoby.

Ako bolo možné a priori očakávať, osoby žijúce v domácnostiach, ktorých ekvivalentný disponibilný príjem je nižší ako oficiálna hranica monetárnej chudoby (jednoducho povedané domácnosti ohrozené rizikom chudoby) a zároveň ich príjem je nižší ako minimálne požadovaný príjem (ide o domácnosti, u ktorých platí: $y_i < z$ & $y_i < z_i^*$), majú najväčšie problémy so schopnosťou vystačiť s peniazmi. Naopak osoby žijúce v domácnostiach nad hranicou chudoby a ich skutočný príjem zároveň nie je nižší ako ich individuálna subjektívna hranica chudoby (domácnosti, u ktorých platí: $y_i \geq z$ & $y_i \geq z_i^*$)

majú najmenšie problémy vystačiť s peniazmi. Avšak stále platí, že aj medzi týmito domácnosťami je viac takých, ktoré dokážu vystačiť s peniazmi s určitým ťažkosťami.

Tab. 6.11: Rozdelenie premennej HS120 v závislosti od HS130 a príjmovej chudoby

ROK	INDIKÁTOR		1	2	3	4	5	6
2005	$y_i \geq z$	$y_i \geq z_i^*$	1,4	2,9	10,1	6,3	2,0	0,5
		$y_i < z_i^*$	8,9	14,6	39,4	11,9	1,7	0,4
	$y_i < z$	$y_i \geq z_i^*$	0,8	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
		$y_i < z_i^*$	25,3	21,4	38,5	10,9	2,2	0,5
2006	$y_i \geq z$	$y_i \geq z_i^*$	1,4	3,6	11,2	6,5	1,7	0,3
		$y_i < z_i^*$	8,4	18,1	37,1	10,4	1,1	0,2
	$y_i < z$	$y_i \geq z_i^*$	0,0	0,6	0,7	0,1	0,0	0,0
		$y_i < z_i^*$	32,4	28,0	28,7	8,3	1,0	0,2
2007	$y_i \geq z$	$y_i \geq z_i^*$	1,7	3,8	17,9	10,5	2,4	0,5
		$y_i < z_i^*$	5,9	14,9	30,4	10,0	1,8	0,2
	$y_i < z$	$y_i \geq z_i^*$	0,3	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0
		$y_i < z_i^*$	36,9	29,6	26,4	4,4	0,5	0,7
2008	$y_i \geq z$	$y_i \geq z_i^*$	1,8	7,9	17,0	11,7	1,9	0,4
		$y_i < z_i^*$	6,5	15,0	27,2	9,5	1,0	0,2
	$y_i < z$	$y_i \geq z_i^*$	2,2	0,9	0,7	0,3	0,0	0,0
		$y_i < z_i^*$	36,2	26,3	26,0	6,3	1,2	0,1
2009	$y_i \geq z$	$y_i \geq z_i^*$	2,9	7,8	22,1	14,5	2,7	0,6
		$y_i < z_i^*$	5,0	12,1	23,3	7,8	1,0	0,2
	$y_i < z$	$y_i \geq z_i^*$	2,4	2,7	2,2	0,2	0,0	0,0
		$y_i < z_i^*$	34,6	21,7	29,7	5,1	1,5	0,0
2010	$y_i \geq z$	$y_i \geq z_i^*$	3,8	10,1	27,7	16,9	2,7	0,6
		$y_i < z_i^*$	4,5	9,7	17,6	5,9	0,5	0,0
	$y_i < z$	$y_i \geq z_i^*$	4,1	4,6	2,9	0,1	0,0	0,0
		$y_i < z_i^*$	32,6	21,1	26,0	7,7	0,8	0,0
2011	$y_i \geq z$	$y_i \geq z_i^*$	3,2	9,1	29,9	16,8	2,4	0,4
		$y_i < z_i^*$	4,0	9,4	18,0	5,6	1,0	0,2
	$y_i < z$	$y_i \geq z_i^*$	4,2	3,9	4,0	0,4	0,3	0,0
		$y_i < z_i^*$	29,3	22,8	25,8	8,1	1,2	0,0

Pozn.: $y_i \geq z$: aktuálny príjem je vyšší (rovný) ako oficiálna hranica chudoby v príslušnom období; $y_i < z$: aktuálny príjem je nižší ako oficiálna hranica chudoby v príslušnom období; $y_i \geq z_i^*$: aktuálny príjem je vyšší (rovný) ako minimálne požadovaný príjem; $y_i < z_i^*$: aktuálny príjem je nižší ako minimálne požadovaný príjem.

Označenie stĺpcov: 1 (2, 3, 4, 5, 6): Schopnosť platiť zvyčajné výdavky s veľkými ťažkosťami (ťažkosťami, určitými ťažkosťami, ľahko, pomerne ľahko, veľmi ľahko).

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Za paradoxné možno považovať zistenie, že počnúc rokom 2008 začína narastať podiel osôb žijúcich v domácnostiach pod hranicou monetárnej chudoby, no ako minimálne požadovaný príjem neuvádzajú hodnotu vyššiu ako je ich skutočný príjem (ide o domácnosti, u ktorých platí: $y_i < z$ & $y_i \geq z_i^*$). Väčšina z nich má však problémy vystačiť s peniazmi a zároveň sa medzi nimi nájde aj nepatrné percento "skromných" domácností schopných vystačiť s peniazmi.

Posledná časť tejto podkapitoly je venovaná odhadu peňažného vyjadrenia hranice subjektívnej chudoby. Cieľom je nájsť takú hodnotu ekvivalentného disponibilného príjmu, pri ktorej možno čo najlepšie rozdeliť súbor na dve časti tak, aby v prvej časti bol maximalizovaný počet osôb žijúcich v domácnostiach, ktoré sa samy klasifikujú ako subjektívne chudobné a zároveň ich ekvivalentný disponibilný príjem je nižší ako hľadaná hranica subjektívnej chudoby. Súčasne v druhej časti má byť maximalizovaný počet osôb žijúcich v domácnostiach, ktoré sa samy neklasifikujú ako subjektívne chudobné a zároveň ich ekvivalentný disponibilný príjem nie je nižší ako hľadaná hranica subjektívnej chudoby.

Analýza je založená na oboch premenných (HS120 a HS130) popísaných v predchádzajúcej časti podkapitoly. Z rozdelenia týchto premenných je zrejmé, že riešenie nemusí byť jednoznačné (vzhľadom na vysokú variabilitu údajov).

Podrobná metodika je popísaná v kap. 5.2.2, preto prechádzame priamo k výsledkom. Analýzou sme dospeli k záveru, že na základe premennej HS120 takmer nie je možné odhadnúť peňažnú hranicu subjektívnej chudoby. Dôvodom je pravdepodobne veľmi vysoká variabilita údajov, čo znemožňuje dostatočne dobre klasifikovať domácnosti na subjektívne chudobné a nechudobné vzhľadom na aktuálnu hodnotu príjmu. Použitím logistickej regresie bolo možné klasifikovať osoby jedine na základe kritéria $HS120 \leq 2$, avšak odhadnutá miera rizika subjektívnej chudoby sa v čase výrazne menila. Zároveň predikčná schopnosť modelu bola relatívne nízka.

Výrazne lepšie výsledky boli dosiahnuté použitím premennej HS130. Odhadnutá hranica subjektívnej chudoby sa pohybovala na úrovni 5 600–7 000 EUR/rok, čomu zodpovedala miera rizika subjektívnej chudoby 90 % v roku 2005 a v čase došlo k poklesu na 42 % v roku 2011. Také výsledky sú skutočne kompatibilné s výsledkami v tab. 6.10, čiže použitá metóda odhadu sa javí ako vhodná. Čo sa týka predikčnej schopnosti odhadnutých hraníc subjektívnej chudoby, do roku 2008 ju nemožno považovať za dostatočnú (aj napriek tomu, že celková správnosť zaradenia osoby (ACC) medzi subjektívne chudobné a nechudobné sa pohybovala nad 80 %), pretože metóda dokázala správne identifikovať subjektívne chudobných (TPR) na 90–96 %, no subjektívne nechudobných (TNR) len na 30–50 %. V ďalších rokoch je predikčná schopnosť modelu lepšia, no nie je ideálna. Celková predikčná schopnosť klesla na 70 %, správna identifikácia nechudobných je na úrovni okolo 76 % a v prípade chudobných len 60 %. Použitím logistickej regresie teda nedokážeme nájsť optimálnu hranicu subjektívnej chudoby.

Odhady uskutočnené pomocou kriviek senzitivity a špecifickosti poskytujú omnoho stabilnejšie výsledky. Celková predikčná schopnosť metódy (ACC) sa pohybuje na úrovni 70–83 %, správna identifikácia chudobných (TPR) je v priemere 70–85 % a podobne je tomu aj v prípade správnej identifikácie nechudobných (TNR). Porovnané sú výsledky použitím dvoch maximalizačných kritérií: 1. maximalizácia celkovej správnej identifikácie zaradenia, t. j. $\max P(\hat{Y} = Y)$ a 2. maximalizácii správnej identifikácie chudobných a zároveň správnej identifikácie nechudobných ($P(\hat{Y} = 1|Y = 1) = P(\hat{Y} = 0|Y = 0)$).

Tab. 6.12: Odhad hranice subjektívnej chudoby (EUR/rok) pomocou logistickej regresie

UKAZOVATEĽ	ROK	z	P ₀ (%)	TPR (%)	TNR (%)	ACC (%)
HS120 ≤ 2	2005	1 268	3,01	4,33	97,68	69,33
	2006	2 094	6,37	13,02	97,00	67,16
	2007	3 063	12,19	26,92	93,91	73,00
	2008	3 645	16,26	29,97	90,56	68,90
	2009	3 169	9,28	19,11	94,63	69,80
	2010	3 504	10,57	18,50	94,63	70,78
	2011	2 878	6,28	10,91	97,39	72,30
HS130	2005	6 421	90,48	96,04	32,05	82,88
	2006	7 042	89,25	96,06	33,64	82,33
	2007	6 585	77,69	90,89	46,43	76,04
	2008	6 715	72,43	87,57	50,75	73,83
	2009	6 310	60,15	78,82	58,15	69,20
	2010	5 574	41,26	62,93	76,53	70,83
	2011	5 844	41,68	61,62	76,13	69,98

Pozn.: TPR = $P(\hat{Y} = 1|Y = 1)$; TNR = $P(\hat{Y} = 0|Y = 0)$; ACC = $P(\hat{Y} = Y)$

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

V prvom prípade odhadnutá hranica subjektívnej chudoby v čase klesala na úroveň okolo 5 700 EUR/rok v posledných troch obdobiach, v druhom prípade boli odhadnuté hranice chudoby spravidla vyššie (s výnimkou posledných dvoch rokov). V oboch prípadoch sú výsledky porovnateľné zároveň s odhadmi subjektívne identifikovaných chudobných v [tab. 6.10](#).

Tab. 6.13: Odhad hranice subjektívnej chudoby (EUR/rok) pomocou kriviek senzitivity a špecifickosti

ROK	z	max $P(\hat{Y} = Y)$				$P(\hat{Y} = 1 Y = 1) = P(\hat{Y} = 0 Y = 0)$				
		TPR	TNR	ACC	P ₀	z	TPR	TNR	ACC	P ₀
2005	6 814	84,18	74,38	83,47	92,53	7 796	82,46	82,44	82,47	95,92
2006	7 695	82,97	77,78	82,57	91,92	8 328	81,79	81,86	81,75	94,13
2007	6 519	78,44	70,95	76,71	76,69	7 139	75,34	75,34	75,34	83,40
2008	6 866	75,15	71,46	74,23	74,63	7 247	73,18	73,17	73,16	78,78
2009	5 680	73,76	65,69	69,76	50,17	6 333	69,33	69,32	69,32	60,63
2010	5 550	68,79	72,49	71,00	40,71	5 314	70,69	70,69	70,71	36,24
2011	5 781	68,81	71,85	70,64	40,49	5 586	70,11	70,11	70,12	36,66

Pozn.: TPR = $P(\hat{Y} = 1|Y = 1)$; TNR = $P(\hat{Y} = 0|Y = 0)$; ACC = $P(\hat{Y} = 0|Y = 0)$

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Navrhnutý postup teda môže poslúžiť ako vhodná metóda na odhad peňažných hraníc subjektívnej chudoby a konfrontovať ju napríklad s hranicou monetárnej chudoby, príp. inej hranice chudoby v peňažnom vyjadrení.

Na jednej strane je koncept subjektívnej chudoby veľmi dôležitý, nakoľko vypovedá o tom, ako ľudia vnímajú svoju osobnú situáciu z pohľadu chudoby. Na druhej strane ide o jeden z najzložitejších konceptov, kde neexistuje zhoda v definovaní ani meraní. Okrem ekonomických faktorov sú odpovede respondentov na otázky subjektívnej chudoby ovplyvnené ich aktuálnym stavom a psychickou pohodou. Ekonomické skúmanie subjektívnej chudoby by preto malo byť dopĺňané psychologickým, sociologickým, prípad ďalšími skúmaniami, nakoľko aj v tomto prípade ide o multidisciplinárny jav.

6.3.3 Materiálna deprivácia

Materiálna deprivácia osôb je v Európskej únii posudzovaná súborom deviatich položiek. Za základný ukazovateľ je považovaná *miera závažnej materiálnej deprivácie* definovaná ako podiel populácie, ktorá čelí nútenému nedostatku v aspoň 4 z 9 nasledovných položiek, ktoré si domácnosť nemôže finančne dovoliť: a) čeliť neočakávaným výdavkom (*výdavky*); b) ísť raz za rok na jeden týždeň dovolenky mimo domu (*dovolenka*); c) uhrádzať nedoplatky spojené s hypotékou alebo nájomným, úhradou za energie alebo splácaním nákupov na splátky a iných pôžičiek (*nedoplatky*); d) jesť jedlo s mäsom, kuracím, rybou alebo vegetariánskym ekvivalentom každý druhý deň (*mäso*); e) udržiavať primerané teplo v byte (*teplo doma*) alebo nemôcť si to finančne dovoliť, aj keď by domácnosť chcela: f) práčku, g) farebný televízor, h) telefón a i) automobil.

Miera závažnej materiálnej deprivácie bola navrhnutá ako jeden z ukazovateľov v rámci stratégie Európa 2020. Predtým bola za hlavný ukazovateľ materiálnej deprivácie považovaná *miera materiálnej deprivácie* definovaná ako podiel populácie čeliacej nútenému nedostatku v aspoň troch z deviatich položiek uvedených vyššie (Guio et al., 2009). Týmto (pravdepodobne politickým) rozhodnutím sa dosiahlo zníženie podielu materiálne deprivovaných osôb približne na polovicu (označovaných ako závažne materiálne deprivovaných). Samotný výbor pre sociálnu ochranu EÚ, ktorý túto zmenu navrhol, v správe (SPC, 2010) pre stálych predstaviteľov členských krajín pri Európskej únii uvádza, že použitím nového ukazovateľa dôjde k zníženiu hodnoty ukazovateľa deprivácie zo 17 % na 8,3 % (podľa údajov EU SILC 2008) a variabilita hodnôt medzi krajinami sa zníži z 3,5–51 % na 1–33 %. Zmenou metodiky sa teda dosiahlo výrazné zníženie oficiálne vykázané miery (závažnej) materiálnej deprivácie v krajinách Európskej únie.

Podiel závažne materiálne deprivovaných osôb na Slovensku klesol medzi rokmi 2005–2011 z úrovne 22,1 % na 10,6 %¹⁷.

Kým podiel závažne materiálne deprivovaných osôb (tab. 6.14) nad hranicou chudoby klesal počas analyzovaného obdobia výrazným tempom (19,6 % v roku 2005 a 7,1 % v roku 2011), v prípade osôb pod hranicou monetárnej chudoby k výrazným zmenám nedochádza, miera závažnej materiálnej deprivácie sa udržiava okolo úrovne 38 %.

Medzi položky s najväčšou mierou núteného nedostatku na Slovensku možno zaradiť: neschopnosť dovoliť si dovolenku, neschopnosť dovoliť si jedlo z mäsa (príp. vegetariánsky ekvivalent) každý druhý deň a neschopnosť čeliť neočakávaným výdavkom. Za závažné možno pokladať zistenie, že podiel ľudí pod hranicou chudoby, ktorí si nemôžu dovoliť jedlo z mäsa (vegetariánsky ekvivalent) výrazne neklesá a udržiava sa na úrovni nad 50 %. U osôb nad hranicou chudoby došlo k poklesu z 39,4 % v roku 2005 na 18,9 % v roku 2011. Približne štvrtina osôb pod hranicou chudoby má nedoplatky¹⁸ (hypotéka,

¹⁷ Použitím pôvodnej definície by šlo o pokles zo 42,6 % na 22 %.

¹⁸ V roku 2009 došlo k zmene metodiky vykazovania nedoplatkov, z toho dôvodu došlo medzi rokmi 2008 a 2009 k výraznej zmene hodnôt.

Tab. 6.14: Podiel deprivovaných pod/nad hranicou chudoby

POD/NAD	ROK	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Pod	2005	21,2	18,9	70,7	53,8	71,6	7,7	2,8	3,3	38,4	38,1
	2006	23,0	19,2	81,4	59,5	71,6	7,2	3,0	3,6	46,8	42,5
	2007	23,0	14,6	84,2	62,2	75,7	5,7	2,8	3,9	47,8	43,5
	2008	12,5	13,8	80,5	54,6	67,2	5,6	0,9	3,7	37,6	32,7
	2009	27,2	12,1	83,5	52,1	68,3	5,2	1,2	2,7	37,4	36,4
	2010	25,6	15,6	82,1	50,7	71,7	5,4	1,1	4,7	39,3	38,5
	2011	25,3	10,4	76,9	52,0	66,2	2,3	1,0	2,2	32,6	34,1
Nad	2005	10,0	12,8	57,4	39,4	56,3	1,3	0,6	0,8	26,9	19,6
	2006	8,4	8,4	54,4	33,9	46,1	1,4	0,5	0,6	25,0	15,0
	2007	5,8	3,4	50,4	28,5	39,4	1,0	0,4	0,4	21,1	10,2
	2008	4,4	5,0	54,3	26,1	35,0	0,9	0,3	0,4	18,4	9,2
	2009	11,7	2,6	49,8	20,3	32,1	0,5	0,2	0,3	16,4	8,0
	2010	10,3	2,9	52,1	19,2	33,6	0,4	0,2	0,2	15,2	7,8
	2011	5,9	3,4	45,6	18,9	31,2	0,5	0,3	0,4	14,2	7,1
Spolu	2005	11,5	13,6	59,2	41,4	59,3	2,1	0,9	1,1	28,5	22,1
	2006	10,0	9,7	57,6	36,9	49,1	2,1	0,8	1,0	27,6	18,2
	2007	7,6	4,6	54,0	32,1	43,3	1,5	0,7	0,8	24,0	13,7
	2008	5,3	6,0	57,2	29,2	38,5	1,4	0,4	0,8	20,4	11,8
	2009	13,4	3,6	53,5	23,8	36,0	1,0	0,3	0,6	18,7	11,1
	2010	12,1	4,4	55,7	23,0	38,2	1,0	0,3	0,8	18,1	11,4
	2011	8,5	4,3	49,7	23,2	35,8	0,7	0,4	0,6	16,6	10,6

Pozn.: Označenie stĺpcov: 1: nedoplatky, 2: teplo doma, 3: dovolenka, 4: mäso, 5: výdavky, 6: telefón, 7: televízor, 8: práčka, 9: automobil, 10: miera závažnej materiálnej deprivácie

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

nájomné, energie atď.). Za položky s najnižšou mierou deprivácie možno považovať vlastníctvo farebného televízora, práčky a telefónu.

O skutočnosti, že miera úspor Slovákov je na veľmi nízkej úrovni nepriamo napovedá fakt, že v súčasnosti viac ako tretina osôb žije v domácnostiach neschopných čeliť neočakávaným finančným výdavkom¹⁹. Podobne je tomu v prípade osôb nad hranicou chudoby, no v prípade osôb pod hranicou chudoby je hodnota ukazovateľa približne dvakrát vyššia a počas celého sledovaného obdobia sa udržiava na úrovni okolo 70 %.

Neschopnosť dovoliť si automobil (v podmienkach SR sa to v súčasnosti týka približne 14 % osôb nad hranicou chudoby a 33 % osôb pod hranicou chudoby) je často diskutovanou položkou (Ivančíková a Vlačuha, 2011). Definícia EÚ predpokladá, že zvyšovanie podielu osôb žijúcich v domácnostiach, ktoré vlastní osobný automobil, prispieva k zlepšovaniu životných podmienok. Nevlastnenie osobného automobilu domácnosťami z lokalít s riedkym osídlením s obmedzenou prevádzkou verejnej dopravy môže negatívne pôsobiť na kvalitu života týchto domácností. Naopak prílišné využívanie osobných

¹⁹ V otázke v dotazníku bola uvedená konkrétna suma rovnajúca sa približne mesačnej hranici monetárnej chudoby z posledného známeho zisťovania.

automobilov v lokalitách s hustým osídlením môže viesť ku komplikáciám v doprave spôsobeným dopravnými zápchami (ktoré sú v niektorých krajinách EÚ považované za vážny problém už v súčasnosti). Je tak otázne, či pri neriešení týchto vedľajších efektov možno skutočne hovoriť o zlepšovaní životných podmienok osôb (z lokalít s hustým osídlením).

V práci je navrhnutý jednoduchý index relatívnej materiálnej deprivácie zohľadňujúci váhu každej položky, a to s ohľadom na jej relatívny výskyt v spoločnosti (index RMD^f) a s ohľadom na vnímanie jej dôležitosti členmi spoločnosti (index RMD^d)²⁰.

V súvislosti s návrhom uvedeného indexu nebolo zároveň cieľom stanoviť hranicu relatívnej materiálnej deprivácie rozdeľujúcu osoby na deprivované a nedeprivované (nakoľko ide spravidla o arbitrálne stanovenie hranice, resp. politické rozhodnutie). Cieľom je popísať vývoj relatívnej materiálnej deprivácie na Slovensku s ohľadom na jej multidimenzionálny charakter.

Tab. 6.15: Stredné hodnoty indexov deprivácie

ROK	RMD_{MED}^f	RMD_{PRIEM}^f	RMD_{MED}^d	RMD_{PRIEM}^d	RMD_{MED}^{eq}	RMD_{PRIEM}^{eq}
2005	15,1	17,2	16,8	20,1	22,2	24,1
2006	13,4	16,0	15,5	17,6	22,2	21,6
2007	9,5	14,0	11,6	14,7	11,1	18,7
2008	10,1	14,3	11,3	13,6	11,1	17,7
2009	8,6	13,0	11,3	13,6	11,1	16,8
2010	8,1	13,1	11,3	13,8	11,1	17,1
2011	7,7	12,7	5,3	12,4	11,1	15,5

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

V tab. 6.15 sú uvedené mediány a aritmetické priemery odhadnutých indexov deprivácie. V tabuľke zámerne uvádzame mediány aj priemery, aby bolo zrejmé, že v čase dochádzalo k zväčšovaniu rozdielov v individualnej hodnote indexov medzi osobami. V období medzi rokmi 2005 a 2011 došlo v prípade indexu RMD^f založeného na výskyte položiek v spoločnosti k výraznému zväčšeniu rozdielu medzi mediánom a priemerom. Vyššie hodnoty priemerov ako mediánov naznačujú, že ide o vpravo zošíkmené rozdelenie, čo znamená, že v súbore sa nachádzajú osoby s vysokými individuálnymi hodnotami indexu deprivácie, resp. sú v porovnaní so "stredom" výraznejšie deprivované.

Výrazný pokles hodnoty indexu RMD^d (založeného na váhach daných dôležitosťou, ktorú príslušným položkám prisudzujú členovia spoločnosti) v roku 2011 bol spôsobený výrazným poklesom osôb deprivovaných vzhľadom na nedoplatky, ktoré mali najvyššiu relatívnu váhu (19 %).

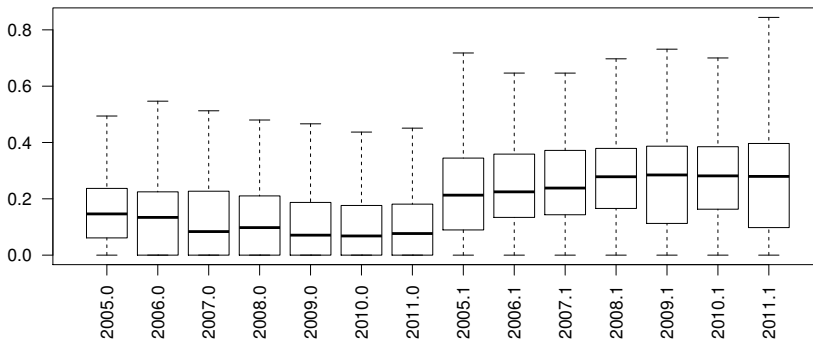
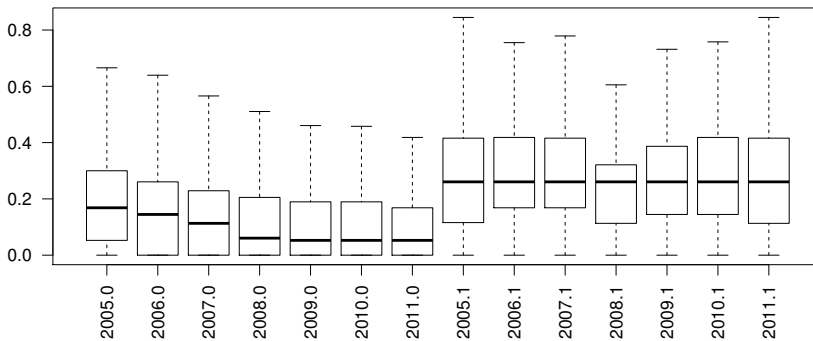
V posledných dvoch stĺpcoch tabuľky (RMD^{eq}) sú uvedené stredné hodnoty indexu relatívnej materiálnej deprivácie použitím rovnakých váh pre všetky položky (teda prístup EÚ). Z pohľadu všetkých indexov je zrejmé, že v čase úroveň relatívnej materiálnej deprivácie na Slovensku klesá.

Po rozdelení pozorovaní na osoby pod hranicou chudoby a nad hranicou chudoby (obr. 6.7a) zisťujeme, že kým v prípade osôb nad hranicou chudoby sa hodnoty indexu

²⁰ Podrobný popis metodiky tvorby a odhadu indexov je uvedený v kapitole 5.2.4.

držali na nízkej úrovni a v posledných troch obdobiach 75 % takých osôb nedosahovalo hodnotu individuálneho indexu vyššiu ako 0,2, u osôb pod hranicou chudoby sa hodnoty individuálnych indexov mierne zvyšovali a v roku 2011 u 50 % osôb sa hodnoty pohybovali v intervale 0,1–0,4. Z rozdelení indexov je ďalej zrejmé, že polovica chudobných je deprivovaná na 30 a viac percent a v čase v súvislosti s rastom príjmov nedochádza k zlepšovaniu situácie.

Výhodou indexu založeného na relatívnom výskyte položiek v spoločnosti je práve to, že reflektuje aktuálny stav vybavenia domácností položkami. Tým sa zreálňuje obraz relatívnej materiálnej deprivácie a zároveň dochádza k naplneniu relativity konceptu, ktorý je založený práve na relatívnej pozícii jednotlivcov vo vzťahu k tomu, čo je v spoločnosti bežné.

(a) RMD^f(b) RMD^d

Obr. 6.7: Boxplot rozdelenia indexov deprivácie (0 = nad hranicou chudoby, 1 = pod hranicou chudoby)

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

6.3.4 Majetková chudoba

Pri odhade majetkovej chudoby vychádzame z mikroúdajov zisťovania HFCS, ktorých súčasťou boli aj otázky ohľadom hrubého príjmu respondentov. Jeden z konceptov majetkovej chudoby vychádza aj z hodnoty čistého príjmu, preto bolo potrebné uskutočniť jeho odhad. S cieľom dosiahnuť kompatibilitu výsledkov so zisťovaním EU SILC, čistý príjem bol odhadovaný na úrovni domácnosti, následne bol prepočítaný vzhľadom na ekvivalentnú veľkosť domácnosti a každej osobe v domácnosti bola priradená získaná hodnota. Pri odhade čistých príjmov bola zohľadnená legislatíva účinná v roku 2010.

Odhadnutý medián ročného ekvivalentného disponibilného príjmu podľa HFCS sa v roku 2010 pohyboval na úrovni 5 434 EUR, čo je podstatne menej, ako bol medián podľa EU SILC 2011 (s referenčným príjmovým obdobím 2010): 6 306 EUR. Overenie správnosti odhadnutej hodnoty ekvivalentného disponibilného príjmu bolo založené na intervaloch čistého príjmu označených respondentmi. Použitím stredov intervalov a zohľadnením osobných prierezových váh bola odhadnutá hodnota mediánu 5 354 EUR, čo sa výrazne nelíši od mediánu odhadnutého z odhadnutých čistých príjmov. Miera rizika monetárnej chudoby bola podľa HFCS 11,3 % (podľa EU SILC 13,0 %), Giniho koeficient 25,5 (podľa EU SILC 25,7).

Je ale potrebné uviesť si, že vzorka HFCS bola vyberaná pomocou kvótového výberu tak, aby bola reprezentatívna na úrovni celej SR, pričom ako základ sa volili výsledky zisťovania EU SILC 2009. Porovnaním odhadov HFCS s výsledkami EU SILC 2009 sú rozdiely výrazne menšie: medián: 5 671, miera rizika chudoby: 11,0 %, Giniho koeficient: 24,8.

Z pohľadu vlastníctva reálnych aktív (tab. 6.16), až 90,7 % osôb na Slovensku býva v domácnostiach vlastniacich nehnuteľnosť, v ktorej bývajú, medián ekvivalentnej hodnoty²¹ nehnuteľnosti na hlavné bývanie je 26 896 EUR (priemer 35 408 EUR). Približne 71,5 % osôb žije v domácnostiach vlastniacich osobný automobil alebo iné motorové vozidlo (podľa údajov EU SILC 2011 žilo v domácnostiach vlastniacich auto 68,9 % Slovákov), pričom medián ekvivalentnej hodnoty bol 3 510 EUR a priemer 2 359 EUR (medián hodnoty vozidiel na úrovni domácnosti bol 5 000 EUR).

Čo sa týka finančných aktív, najčastejším aktívom u Slovákov je bežný účet (93,3 %) s priemernou ekvivalentnou hodnotou zostatku 1 731 EUR a výrazne nižším mediánom: 501 EUR. Takmer 28 % Slovákov žije v domácnostiach so sporiacim účtom, medián ekvivalentnej hodnoty bol 2 498 EUR (priemer 4 014 EUR). Výrazne nižšie percento Slovákov žije v domácnostiach s investíciami do podielových fondov (2,7 %), dlhopisov (0,8 %), príp. akcií (0,8 %).

Približne 10,5 % Slovákov žilo v roku 2010 v domácnostiach, v ktorých nehnuteľnosť na hlavné bývanie bola zabezpečená úverom, medián ekvivalentnej hodnoty nesplateného úveru sa pohyboval na úrovni okolo 11 448 EUR (priemer 13 854 EUR). Približne 14,3 % žilo v domácnostiach s nezabezpečeným úverom (medián ekvivalentnej hodnoty zostatku bol približne 1 000 EUR) a približne 13,2 % v domácnostiach s nesplateným

21 S cieľom zabezpečiť kompatibilitu všetkých dosiahnutých výsledkov, aj v prípade vykazovania majetku/záväzkov je použitá metodika, akú používa Eurostat pri vykazovaní ekvivalentného disponibilného príjmu. Tzn. hodnota majetku je prepočítaná na ekvivalentnú veľkosť domácnosti. Pre hodnoty na úrovni domácností pozri Senaj a Zavadil (2012); Senaj et al. (2012).

Tab. 6.16: Hodnota (v EUR) a vlastníctvo (v %) aktív a pasív

DRUH AKTÍVA / PASÍVA	PRIEMER	MEDIÁN	VLASTNÍCTVO
<i>Reálne aktíva</i>			
Nehnutelnosť – hlavné bývanie	35 408	26 896	90,7
Iné nehnuteľnosti	17 453	7 403	17,1
Vozidlá	3 510	2 359	71,5
Majetok súkromného podnikania	18 342	2 909	10,5
Cennosti	1 024	556	23,2
<i>Finančné aktíva</i>			
Bežné účty	1 731	501	93,3
Sporiace účty	4 014	2 498	27,7
Podielové fondy	3 692	1 290	2,7
Dlhové cenné papiere	807	406	0,8
Verejne obchodovateľné akcie	1 688	279	0,8
Investičný účet	4 089	1 302	0,9
Pohľadávka voči inej domácnosti	1 654	605	9,4
<i>Finančné pasíva</i>			
Úvery zabezpečené hlavným bývaním	13 854	11 448	10,5
Úvery zabezpečené inými nehnuteľnosťami	12 482	6 783	0,6
Nesplatený zostatok na kontokorentnom účte alebo kreditnej karte	371	179	13,2
Nezabezpečený úver	2 119	1 003	14,3

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

zostatkom na kontokorentnom účte alebo kreditnej karte (priemer 371 EUR, medián 179 EUR).²²

Typický jav, že nerovnosť v majetku je spravidla výrazne vyššia ako nerovnosť v príjmach, sa prejavil aj na Slovensku. Nerovnosť v ekvivalentnej hodnote vkladov na bežných a sporiacich účtoch je 71,5 % (69,5 % po ignorovaní nulových hodnôt); nerovnosť v ekvivalentnej hodnote celkových finančných aktív je 71,1 % (69,2 % po ignorovaní nulových hodnôt); nerovnosť v ekvivalentnej čistej hodnote majetku zníženej o hodnotu nehnuteľností je 71,3 % (ak neberieme do úvahy záporné a nulové hodnoty, miera nerovnosti sa zníži na 66,0 %) a celková nerovnosť v ekvivalentnej čistej hodnote aktív je 45,4 % (ignorovaním záporných a nulových hodnôt 44,6 %)²³. Vyššie hodnoty Gini koeficientov u finančných aktív v porovnaní s reálnymi aktívami je typická pre viaceré ekonomicky vyspelé krajiny (Cowell et al., 2013). V porovnaní s ostatnými krajinami sa však Slovensko odlišuje relatívne nižšími nerovnosťami v celkovom čistom majetku.

22 K hlbším makroekonomickým súvislostiam medzi vkladmi a úvermi domácností a charakteristikami trhu práce a disponibilným príjmom pozri napr. Vokorokosová (2012); Vokorokosová a Peller (2013).

23 Použitím celkovej hodnoty jednotlivých zložiek majetku na úrovni domácností, nie na úrovni osôb (teda neprepočítavaním na ekvivalentnú veľkosť) je nerovnosť v hodnote vkladov na bežných a sporiacich účtoch 72,2 % (69,0 % pre kladné hodnoty), nerovnosť v hodnote finančného majetku 71,8 % (68,7 % pre kladné hodnoty), nerovnosť v čistej hodnote aktív bez hodnoty nehnuteľností 73,4 % (67,4 % pre kladné hodnoty) a celková nerovnosť v čistej hodnote majetku 44,7 % (43,6 % pre kladné hodnoty).

Príjmovo-majetková chudoba

Postupom popísaným v kapitole 5.2.5 sú odhadnuté miery rizika chudoby, pričom sú zohľadnené dva prístupy k stanoveniu hranice chudoby:

1. hranica chudoby je definovaná ako 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu odhadnutého na základe údajov HFCS (zjednodušene: príjmová hranica);
2. hranica chudoby je definovaná ako 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu rozšíreného o anuitu z čistého príjmu (zjednodušene ju budeme označovať ako *príjmovo-majetková hranica*).

Okrem príjmu rozšíreného o ročnú doživotnú anuitu definovaného vzťahom (2.4) je zohľadnený aj prepočet s predpokladom $n \rightarrow \infty$, s ktorým pracovali aj Brandolini et al. (2010). Výsledkom je tak komparácia štyroch rôznych prístupov k vyjadreniu príjmovo-majetkovej chudoby.

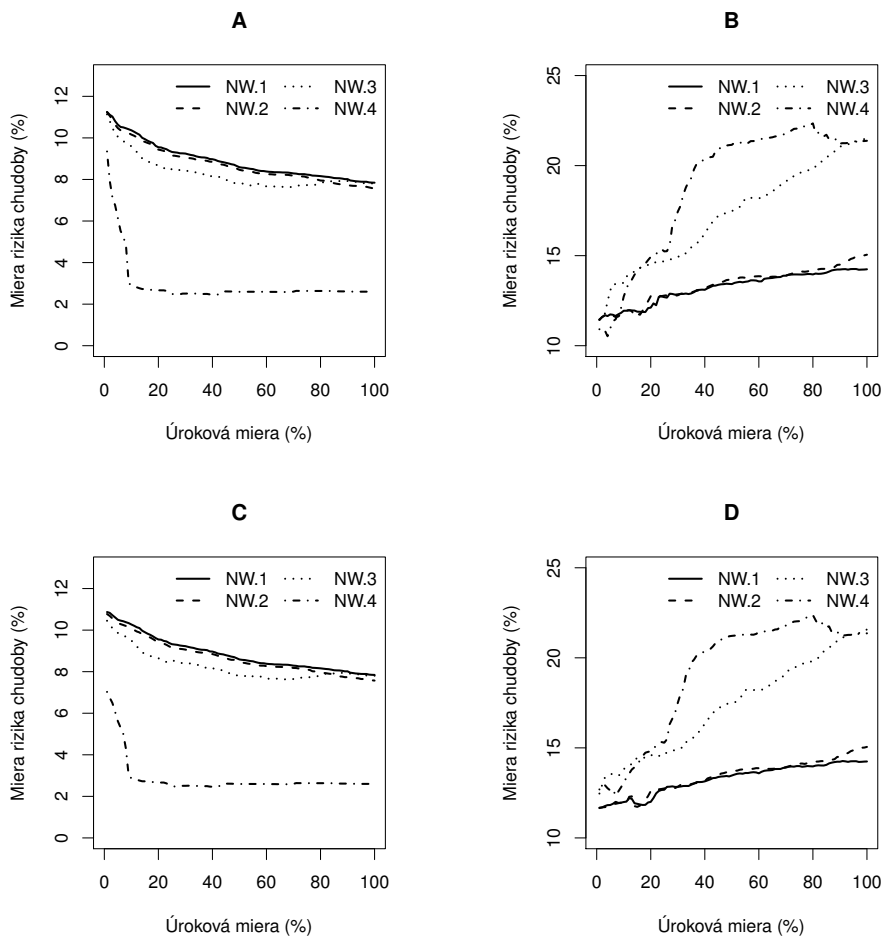
Pripomenieme, že vo výpočtoch sú zohľadnené štyri formy majetku:

1. vklady na bežných a sporiacich účtoch (NW.1),
2. bod 1. plus hodnota podielových fondov, dlhopisov, akcií, ďalších investícií držaných domácnosťami a pohľadávky u ostatných domácností (NW.2),
3. bod 2. plus reálne aktíva okrem nehnuteľností mínus dlžná suma prečerpania na účtoch, dlžná suma na kreditných kartách, dlžná suma ostatných nezabezpečených úverov (NW.3),
4. bod 3. plus hodnota nehnuteľností (na bývanie aj ostatných) mínus dlžná suma pri úveroch zabezpečených nehnuteľnosťami (NW.4).

Zároveň je potrebné pripomenúť, že do výpočtov vstupuje úroková miera. Z toho dôvodu sme uskutočnili analýzu citlivosti odhadnutej miery rizika chudoby na výšku úrokovej miery (obr. 6.8). Cieľom tejto analýzy je zhodnotiť, do akej miery môže použitá úroková miera ovplyvniť výslednú mieru majetkovej (príjmovo-majetkovej) chudoby. Čím je výsledná miera chudoby citlivejšia na použitú úrokovú mieru, tým opatrnejšie je potrebné pristupovať k interpretácii výsledkov a praktickej aplikácii vzťahov.

Na prvý pohľad je zrejmé, že NW.1 a NW.2 poskytujú veľmi podobné výsledky, čo možno vysvetliť relatívne nízkym podielom osôb žijúcich v domácnostiach s inými finančnými aktívami, akými sú bežné a sporiace účty. Použitím výlučne príjmovej hranice chudoby (obrázky A a C) zároveň platí, že relatívne podobné výsledky získame aj zahrnutím hodnoty reálnych aktív bez nehnuteľností (NW.3). Vo všetkých troch prípadoch (NW.1, NW.2, NW.3) sa miera rizika chudoby približuje k úrovni 8 %. Zohľadnením celkovej čistej hodnoty majetku (NW.4) na intervale úrokovej miery 1–10 % p.a. rýchlo klesá z 9 % na cca 3 % a od tejto úrovne je necitlivá na výšku úrokovej miery.

Iným prípadom je použitie hranice príjmovo-majetkovej chudoby (obrázky B a D), kedy pre každú úroveň príjmu zvýšenú o doživotnú/večnú ročnú anuitu čistej hodnoty príslušnej skupiny aktív je odhadnutá nová hranica chudoby (ako 60 % mediánu). Rastom úrokovej miery dochádza k rastu čistej súčasnej hodnoty majetku, čomu zodpovedá nový medián a nová hranica chudoby, a z toho dôvodu podiel osôb ohrozených rizikom chudoby narastá. Použitie NW.1 a NW.2 opäť poskytuje takmer rovnaké výsledky, avšak NW.3 a NW.4 vykazujú výrazne vyššiu citlivosť na úrokovú mieru ako NW.1 a NW.2. To je zapríčinené rádovo vyššími čistými hodnotami reálnych aktív ako finančných aktív.

Pozn.: A: večná renta, príjmová hranica; B: večná renta, príjmo-majetková hranica;
C: doživotná renta, príjmová hranica; D: doživotná renta, príjmo-majetková hranica.

Obz. 6.8: Citlivosť miery majetkovo-príjmovej chudoby na úrokovú mieru

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

Kvôli lepšej čitateľnosti uvádzame v [tab. 6.17](#) odhadnutú mieru rizika chudoby pri použití vybraných úrokových mier. Aj z tabuľky je evidentné, že použitie NW.1 a NW.2 poskytuje takmer rovnaké hodnoty, ktoré sa pohybujú v intervale cca 10–12 % bez ohľadu na typ renty, hranice chudoby a úrokovej miery (z intervalu 1–15 % p. a.). Zároveň je zrejmé, že na zvolené hodnoty úrokovej miery je najcitlivejšia čistá hodnota celkového majetku (NW.4).

Tab. 6.17: Citlivosť miery chudoby na vybrané hodnoty úrokovej miery

POUŽITÉ AKTÍVA	1 %	3 %	5 %	15 %
<i>Príjmová hranica, večná renta</i>				
NW.1	11,2	11,0	10,6	9,9
NW.2	11,2	10,9	10,5	9,8
NW.3	11,1	10,5	10,1	8,9
NW.4	9,3	7,1	6,1	2,7
<i>Príjmo-majetková hranica, večná renta</i>				
NW.1	11,5	11,7	11,7	11,9
NW.2	11,4	11,7	11,6	11,8
NW.3	11,5	11,8	13,1	14,3
NW.4	10,9	10,9	11,0	14,1
<i>Príjmová hranica, doživotná renta</i>				
NW.1	10,9	10,7	10,5	9,9
NW.2	10,8	10,6	10,3	9,7
NW.3	10,5	10,1	9,9	8,9
NW.4	7,0	6,5	5,6	2,7
<i>Príjmo-majetková hranica, doživotná renta</i>				
NW.1	11,7	11,8	11,8	11,9
NW.2	11,7	11,7	11,8	11,7
NW.3	12,5	13,3	13,5	14,4
NW.4	12,7	12,9	12,6	14,1

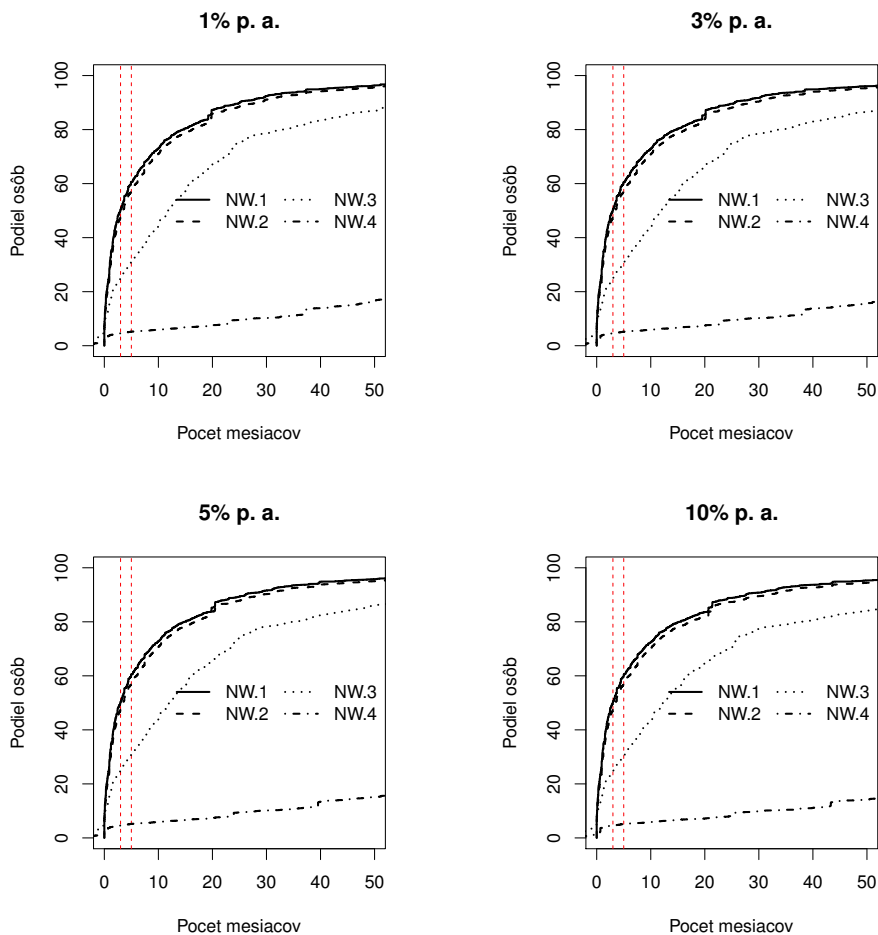
Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

Majetková chudoba

Druhý prístup k odhadu miery majetkovej chudoby je založený na myšlienke, či osoba po strate zdroja príjmu má dostatok majetku na zabezpečenie minimálnej životnej úrovne v určitom (zvyčajne krátkom) časovom období (Ivančíková a Vlačuha, 2012). Miera rizika majetkovej chudoby preto bude okrem čistej hodnoty majetku a hranice chudoby²⁴ závislá opäť na úrokovej miere a zároveň na počte mesiacov, počas ktorých by mal osobe príjem vystačiť. Podobne ako v predchádzajúcom prípade, aj tentokrát uskutočníme analýzu citlivosti odhadnutej miery rizika chudoby na výšku úrokovej miery a dĺžku obdobia (pozri obr. 6.9).

Nie je prekvapujúce, že medzi mierami rizika majetkovej chudoby odhadnuté použitím NW.1 a NW.2 existujú zanedbateľné rozdiely. Miera chudoby na základe NW.1 a NW.2 rastie veľmi rýchlym tempom – napríklad ak by bolo minimálne požadované obdobie stanovené na 5 mesiacov, miera rizika chudoby by sa pohybovala na úrovni okolo 60 %. To sa dá vysvetliť samozrejme tým, že miera úspor na Slovensku je veľmi nízka (čo je determinované nízkou úrovňou príjmov). Z obr. 6.9 je zjavné, že voľba úrokovej miery významným spôsobom neovplyvní odhad miery rizika chudoby (čo dokonca platí aj pre výrazne vyššie hodnoty úrokovej miery – pozri obr. B.24 v prílohe práce).

²⁴ Hranica chudoby je opäť definovaná ako 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu osôb.

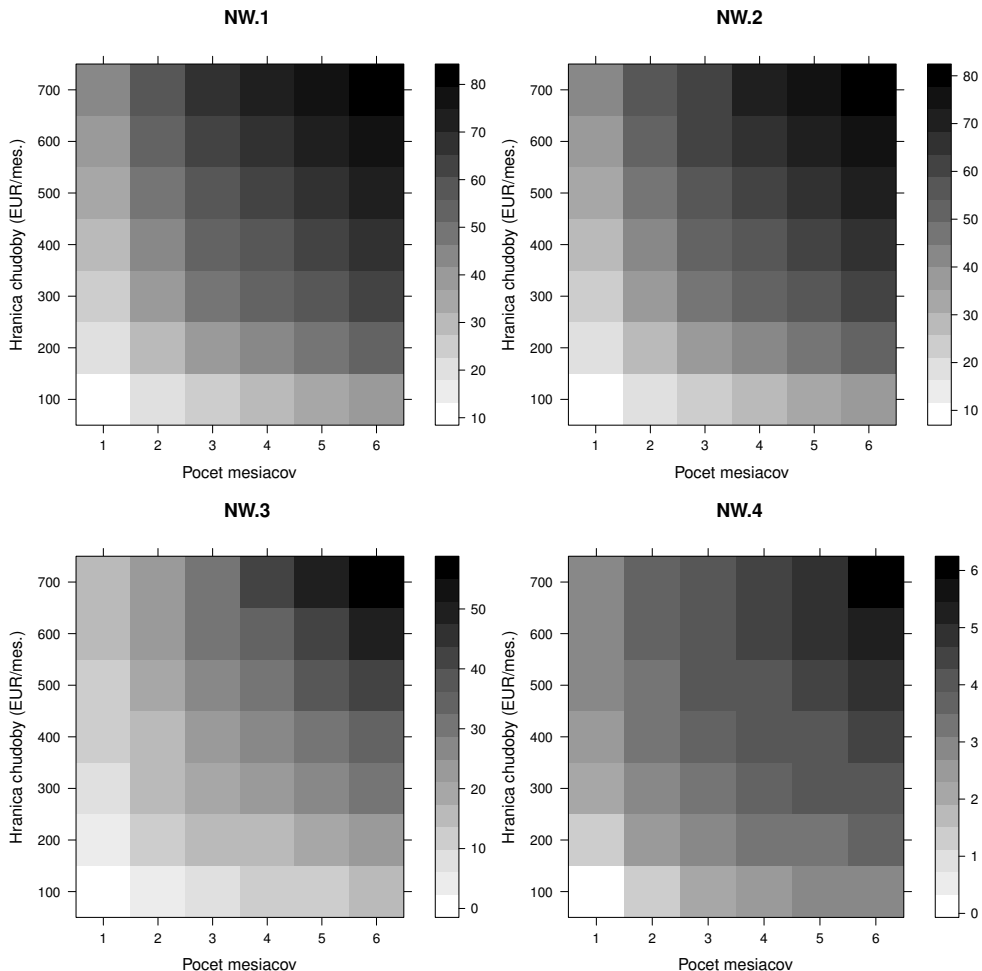
Pozn.: Vertikálne prerušované čiary naznačujú obdobie 3 a 5 mesiacov.

Obr. 6.9: Citlivosť miery majetkovej chudoby na úrokovú mieru a dĺžku obdobia

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

Použitie čistej hodnoty majetku domácnosti (NW.4) ako vstupu na určenie miery rizika chudoby je potrebné brať s istou dávkou abstrakcie. Ide totiž o prípad, kedy by domácnosť musela predat' nehnuteľnosť, v ktorej býva, čo je skôr výnimočné.

Keďže sa ukázalo, že voľba úrokovej miery nemala významný vplyv na odhad miery rizika chudoby, ďalšia citlivostná analýza pokrýva kombinácie dĺžky obdobia 1–6 mesiacov a hranicu rizika chudoby 100–700 EUR/mes. pri použití úrokovej miery 5% p.a. (pozri obr. 6.10). Táto citlivostná analýza má svoje veľké opodstatnenie, nakoľko v procese definovania chudoby s cieľom riešiť ju je praktická voľba uvedených atribútov (dĺžka obdobia a hranica chudoby) vždy politickým rozhodnutím. Uvedené kombinácie poskytujú čitateľovi lepší pohľad na reálny stav majetkovej chudoby na Slovensku. Zároveň odpovedajú na otázku, aká by bola miera majetkovej chudoby na Slovensku za predpokladu, že majetková chudoba je definovaná ako nedostatok majetkových zdrojov vo zvolenej hodnote (100–700 EUR/mes) na zabezpečenie minimálnej životnej úrovne počas zvoleného obdobia (1–6 mesiacov).

Obr. 6.10: Majetková chudoba v závislosti od dĺžky obdobia a hranice chudoby
Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

Dokonca aj v prípade, keby bola majetková chudoba definovaná hranicou chudoby 100 EUR/mes. a dĺžkou obdobia 1 mes., miera rizika chudoby z pohľadu finančných aktív by sa pohybovala na úrovni okolo 10 %. To znamená, že 10 % osôb by z vlastných úspor nedokázalo pokryť základné výdavky vo výške 100 eur ani počas jediného mesiaca. Ak zohľadníme obdobie 5–6 mesiacov (čo je vzhľadom na priemernú dĺžku trvania nezamestnanosti) reálnejší stav v podmienkach SR a hranicu chudoby na úrovni cca 300 EUR/mes., z pohľadu úspor (a iných finančných aktív) by boli majetkovou chudobou ohrozené približne dve tretiny Slovákov.

Na Slovensku žilo v roku 2010 až 40,6 % osôb v domácnostiach, ktoré nedisponovali finančným majetkom postačujúcim na prežitie troch mesiacov so sumou 200 EUR/mes. na ekvivalentného člena. Keby sme vzali do úvahy potenciálnu možnosť speňažiť reálne aktíva (okrem nehnuteľností) za predpokladu, že ich v relatívne krátkom čase predajú za trhovú hodnotu, podiel osôb ohrozených rizikom chudoby by klesol na 14,7 % (pozri [tab. 6.18](#)).

Tab. 6.18: Citlivosť miery chudoby na vybrané hodnoty dĺžky obdobia a hranice chudoby

POČET MESIACOV	HRANICA CHUDOBY	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4
3	200	40,6	37,8	14,7	3,0
	300	48,3	45,8	18,8	3,3
	400	55,0	51,7	21,6	3,6
4	200	46,2	43,6	17,2	3,2
	300	55,0	51,7	21,6	3,6
	400	60,2	57,2	26,3	3,9
5	200	50,4	47,5	19,7	3,4
	300	59,0	56,0	25,2	3,9
	400	64,3	61,7	30,9	4,2

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

Uvažujúc aktíva výlučne vo forme úspor, hranicu chudoby 400 eur a obdobie troch mesiacov, za chudobné by boli považované takmer dve tretiny osôb. Ako už bolo uvedené na viacerých miestach tejto publikácie, miera úspor na Slovensku je veľmi nízka (a determinovaná je nízkou úrovňou príjmov).

Po zohľadnení celkovej čistej hodnoty majetku (vrátane nehnuteľností) miera majetkovej chudoby pri maximálnych uvažovaných hodnotách parametrov (t.j. za majetkovo chudobné považujeme domácnosti, ktorých majetkové zdroje nepostačujú na pokrytie základných výdavkov vo výške 700 eur mesačne počas obdobia piatich mesiacov) miera rizika majetkovej chudoby neprevýši úroveň 6 %.

6.4 CHUDOBA A DEPRIVÁCIA PODĽA VYBRANÝCH TYPOV DOMÁCNOSTÍ

Výsledky opísané v predchádzajúcej časti sa týkajú celej Slovenskej republiky. Keďže domácnosti majú rôzne zloženie členov či už podľa počtu alebo ich ekonomickej aktivity, výsledky nemožno zovšeobecniť na všetky domácnosti. S ohľadom na ekonomickú aktivitu sme identifikovali tri hlavné typy domácností, a to:

1. domácnosti so zamestnanými,
2. domácnosti s nezamestnanými a
3. domácnosti s dôchodcami.

Každý z typov domácností je možné ďalej členiť podľa počtu členov, ich ekonomickej aktivity a pod. Rozlišovať budeme predovšetkým jednočlenné domácnosti, domácnosti dvoch dospelých bez detí, s jedným alebo dvoma deťmi a troma alebo viacerými deťmi.

Výsledky sú založené na dvoch zdrojoch údajov – mikroúdajoch zisťovaní EU SILC a HFCS, čomu zodpovedá aj štruktúra výsledkov.

Pripomenieme, že dosiahnuté výsledky sa vzťahujú na osoby žijúce v príslušnom type domácnosti na Slovensku.

Pre každý typ domácnosti je odhadnutých viacero ukazovateľov:

MEDIÁN EKVIVALENTNÉHO DISPONIBILNÉHO PRÍJMU (v EUR/rok), na základe ktorého je možné zhodnotiť príjmovú situáciu osôb z jednotlivých typov domácností a rozdiely medzi nimi. Vo výsledkoch je zároveň uvedené percentuálne vyjadrenie mediánu príjmu pre konkrétny typ domácnosti z hodnoty národného mediánu.

MIERA RIZIKA MONETÁRNEJ CHUDOBY vyjadruje, aké percento osôb z príslušného typu domácností je ohrozených rizikom chudoby uplatnením národnej hranice chudoby.

GINIHO KOEFICIENT ako miera nerovnosti rozdeľovania príjmov vyjadruje veľkosť príjmových nerovností pre uvedené typy domácností.

MEDIÁN MINIMÁLNE POŽADOVANÉHO PRÍJMU (v EUR/mesiac) prepočítaný na ekvivalentnú veľkosť domácnosti predstavuje odhad pomyselnej hranice subjektívnej chudoby pre jednotlivé typy domácností.

PODIEL SUBJEKTÍVNE CHUDOBNÝCH je definovaný ako podiel osôb žijúcich v domácnostiach, kde skutočný disponibilný príjem je nižší ako minimálne požadovaný.

MATERIÁLNA DEPRIVÁCIA je definovaná ako obmedzený prístup k zdrojom a statkom, kedy si ľudia nemôžu dovoliť spotrebovať statky a služby typické pre spoločnosť, v ktorej žijú. Pre úplnosť sú vo výsledkoch uvádzané tri ukazovatele deprivácie: index relatívnej materiálnej deprivácie s váhami založenými na výskyte sledovaných položiek v spoločnosti, s váhami založenými na vnímaní dôležitosti jednotlivých položiek a miera závažnej materiálnej deprivácie definovaná Eurostatom ako podiel populácie, ktorá čelí nútenému nedostatku v aspoň 4 z 9 položiek (ktoré si domácnosť nemôže finančne dovoliť).

MAJETKOVÁ CHUDOBA je založená na inom zdroji údajov ako predchádzajúce ukazovatele, členenie domácností sa môže mierne líšiť. Keďže definícia majetkovej chudoby je založená na viacerých atribútoch, v práci uvádzame výsledky pre dva typy jej konštrukcie. Zjednodušene sú označované ako:

- *Majetková chudoba* definovaná ako nedostatočný prístup k majetkovým zdrojom na uspokojenie základných potrieb (daných 60 percentami mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu) počas doby troch mesiacov a
- *Príjmovo-majetková chudoba* definovaná ako rozšírenie disponibilného príjmu o doživotnú anuitu čistej hodnoty majetku, pričom hranica chudoby je daná 60 percentami mediánu rozšíreného príjmu.

V oboch prípadoch sú odhady založené na úrokovej miere 5 % p. a.

Na základe uvedených charakteristík získavame obraz o charaktere chudoby a deprivácie na Slovensku podľa typu domácnosti.

6.4.1 Osoby žijúce v domácnostiach so zamestnanými

Domácnosti so zamestnanými sú definované ako domácnosti, kde aspoň jedna dospelá osoba je zamestnaná (resp. samozamestnaná). V prípade domácností s dvoma dospelými sú analýzy uskutočnené zvlášť pre domácnosti, kde je zamestnaná len jedna osoba a zvlášť pre domácnosti s oboma dospelými osobami zamestnanými.

Najohrozenejšími sú osoby žijúce v domácnostiach dvoch dospelých s tromi alebo viacerými deťmi, pričom len jeden dospelý člen je zamestnaný (pozri tab. 6.19). Medián ekvivalentného disponibilného príjmu pre túto skupinu sa pohybuje na úrovni pod 70 % národného mediánu. V reálnom svete to znamená, že celkový disponibilný (čistý) mesačný príjem každej druhej domácnosti dvoch dospelých s tromi deťmi (pod 14 rokov) na Slovensku je nižší ako 800 EUR mesačne. Viac ako 40 % týchto domácností je ohrozených rizikom chudoby. Podiel osôb žijúcich v domácnostiach, kde skutočný príjem je nižší ako minimálne požadovaný v čase klesal z hodnoty nad 80 % v roku 2005 k úrovni 62 % v roku 2011. Vysvetlením nie je zlepšenie príjmovej situácie, ale nezmenená požiadavka minimálne požadovaného príjmu domácnosťou pohybujúca sa spravidla okolo hodnoty 1 000 EUR mesačne. Tieto osoby možno zároveň považovať za najviac relatívne materiálne deprivované, pretože oba indexy relatívnej materiálnej deprivácie vykazujú výrazne vyššie hodnoty, ako je tomu v prípade ostatných skupín domácností. Kým v ostatných typoch domácností dochádzalo spravidla k poklesu relatívnej materiálnej deprivácie, v tomto type domácností k výrazným zmenám nedošlo.

Druhou najohrozenejšou skupinou sú osoby žijúce v domácnostiach dvoch dospelých (len s jedným pracujúcim) s jedným alebo dvoma deťmi a osoby žijúce v domácnostiach dvoch pracujúcich dospelých s tromi alebo viacerými deťmi. Oba typy domácností vykazujú podobné hodnoty charakteristík chudoby a deprivácie: medián ekvivalentného disponibilného príjmu dosahuje úroveň 80–85 % národného mediánu a miera rizika chudoby je okolo 20 %.

Tab. 6.19: Vybrané charakteristiky pre domácnosti so zamestnanými osobami

TYP	ROK	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1.a	2005	4 142	110,2	13,6	37,6	663,9	80,4	8,9	6,6	16,4
	2006	4 559	107,4	5,9	28,3	663,9	88,4	13,9	9,2	20,3
	2007	5 735	116,8	6,1	35,6	663,9	77,0	0,0	0,0	3,2
	2008	6 133	114,2	11,0	38,0	829,8	75,3	0,0	0,0	5,4
	2009	6 548	115,5	8,6	31,9	700,0	71,2	0,0	0,0	12,0
	2010	7 677	125,5	9,6	28,0	660,0	59,3	0,0	0,0	10,7
	2011	7 525	119,3	8,3	24,1	700,0	65,7	0,0	0,0	8,6
1.b	2005	3 978	105,8	14,9	22,5	663,9	93,1	14,7	9,2	14,9
	2006	4 397	103,6	8,8	25,9	663,9	91,1	13,9	9,2	6,5
	2007	5 403	110,1	8,3	30,3	663,9	75,9	9,5	6,6	3,4
	2008	5 477	101,9	12,8	26,2	663,9	80,9	13,3	6,6	6,2
	2009	5 602	98,8	12,1	27,4	650,0	71,8	10,3	6,6	12,1
	2010	6 661	108,9	15,3	22,8	700,0	67,3	10,5	6,6	13,2
	2011	6 596	104,6	12,6	24,8	650,0	62,0	10,3	6,6	6,1
1.c	2005	4 388	116,7	11,9	23,3	553,2	78,2	15,1	15,8	15,6
	2006	4 726	111,3	11,9	21,5	553,2	84,1	13,9	11,6	9,9
	2007	5 244	106,8	3,5	21,2	553,2	68,0	13,6	9,2	2,0
	2008	5 832	108,5	6,4	22,0	553,2	70,2	13,3	9,2	3,3
	2009	6 122	108,0	7,2	22,2	553,3	58,3	13,3	9,2	11,3
	2010	7 362	120,4	10,6	22,3	552,7	41,2	10,5	9,2	13,9
	2011	7 078	112,2	8,2	24,8	533,3	45,5	10,3	9,2	7,9
1.d	2005	5 269	140,1	8,3	26,3	619,6	77,8	8,9	6,6	9,3
	2006	5 848	137,8	3,9	29,7	663,9	72,2	9,1	6,6	6,2
	2007	6 847	139,5	0,8	24,9	663,9	58,4	0,0	0,0	2,8
	2008	7 283	135,6	2,5	21,6	663,9	58,2	0,0	0,0	1,5
	2009	7 967	140,6	1,4	20,5	666,7	51,3	0,0	0,0	9,9
	2010	9 388	153,5	2,1	19,9	600,0	34,7	0,0	0,0	6,0
	2011	9 546	151,4	2,1	20,1	666,7	31,2	0,0	0,0	4,8

Označenie stĺpcov: A: medián ekvivalentného disponibilného príjmu (EDP), B: medián EDP ako percento z národného mediánu, C: miera rizika chudoby, D: Giniho koeficient, E: medián mesačného minimálne požadovaného príjmu (prepočítaný na ekvivalentnú veľkosť domácnosti), F: podiel osôb žijúcich v domácnostiach, kde skutočný mesačný disponibilný príjem je nižší ako minimálne požadovaný, G: medián indexu relatívnej materiálnej deprivácie RMD^f, H: medián indexu deprivácie RMD^d, I: miera závažnej materiálnej deprivácie.

Označenie typov domácností: 1.a: jednočlenné domácnosti, muži; 1.b: jednočlenné domácnosti, ženy; 1.c: dvaja dospelí (pod 65 rokov) bez detí, jeden pracujúci; 1.d: dvaja dospelí bez detí (pod 65 rokov), obaja pracujúci; 1.e: dvaja dospelí s 1 alebo 2 deťmi, jeden pracujúci; 1.f: dvaja dospelí s 1 alebo 2 deťmi, obaja pracujúci; 1.g: dvaja dospelí s 3 alebo viac deťmi, jeden pracujúci; 1.h: dvaja dospelí s 3 alebo viac deťmi, obaja pracujúci.

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

TYP	ROK	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1.e	2005	3 169	84,3	23,3	27,5	461,0	87,9	23,7	15,8	17,7
	2006	3 548	83,6	22,7	32,6	474,2	84,8	21,2	15,8	16,6
	2007	3 900	79,5	20,7	27,0	474,2	79,7	13,6	9,2	9,9
	2008	4 471	83,2	22,7	24,4	504,5	76,3	18,3	15,8	6,3
	2009	4 588	81,0	20,0	26,9	476,2	64,2	13,3	9,2	12,6
	2010	5 044	82,5	19,7	27,8	444,4	51,4	13,3	9,2	14,1
	2011	5 427	86,1	22,3	26,3	476,2	55,9	10,3	9,2	9,1
1.f	2005	4 117	109,5	10,2	24,4	479,5	80,7	14,7	11,6	11,0
	2006	4 458	105,0	6,3	23,4	553,2	83,8	9,1	9,2	7,6
	2007	5 333	108,6	5,6	21,5	531,1	70,7	7,9	6,6	4,5
	2008	5 743	106,9	5,5	21,5	553,2	67,5	5,9	5,3	2,8
	2009	6 150	108,5	5,3	21,9	555,6	53,2	8,7	6,6	9,8
	2010	6 910	113,0	5,7	22,2	500,0	44,6	0,0	0,0	7,9
	2011	6 917	109,7	7,3	21,8	520,0	46,0	0,0	0,0	3,9
1.g	2005	2 611	69,5	38,5	27,1	355,6	83,5	23,7	20,8	26,5
	2006	2 867	67,5	37,0	26,8	414,9	82,6	23,0	15,8	13,5
	2007	3 222	65,6	47,5	22,7	345,8	75,4	23,1	15,8	21,1
	2008	3 362	62,6	46,6	31,2	446,8	79,6	18,3	15,8	10,6
	2009	3 841	67,8	45,4	27,6	416,7	75,8	23,6	15,8	21,5
	2010	4 565	74,6	36,7	25,0	414,6	63,8	23,8	15,8	22,7
	2011	3 948	62,6	41,8	27,5	384,6	62,2	23,5	15,8	16,5
1.h	2005	3 221	85,7	17,8	22,0	383,0	86,4	23,7	15,8	15,8
	2006	3 614	85,1	18,2	27,1	442,6	80,2	16,4	15,8	12,9
	2007	4 060	82,7	14,5	20,2	428,8	68,3	13,6	9,2	7,9
	2008	4 224	78,6	24,3	21,5	446,8	71,2	13,3	9,2	8,7
	2009	4 906	86,6	19,7	21,7	454,5	68,8	13,3	9,2	8,9
	2010	5 046	82,5	21,9	22,4	428,6	50,7	13,3	11,6	5,7
	2011	5 377	85,3	18,4	24,8	428,6	52,7	13,2	9,2	6,8

Dokončenie tab. 6.19

Závažné je zistenie, že domácnosti dvoch pracujúcich dospelých s troma alebo viacerými deťmi vykazujú vysoké hodnoty indexov relatívnej materiálnej deprivácie. Do veľkej miery to súvisí s nízkou úrovňou príjmov tohto typu domácností, ktoré si finančne nemôžu dovoliť niektoré z položiek považovaných za bežné, a tak dochádza k materiálnej deprivácii.

Keby sme úroveň príjmov chceli previesť na "typické" slovenské podmienky, podľa údajov EU SILC 2011 platilo, že každá druhá domácnosť dvoch pracujúcich dospelých s troma deťmi mala celkový mesačný disponibilný (čistý) príjem nižší ako 1 075 EUR. Zároveň takmer každá piata domácnosť dvoch pracujúcich dospelých s troma deťmi dosahovala celkový mesačný disponibilný príjem nižší ako 757 EUR.

Najmenej ohrozenou skupinou sú osoby tvoriace domácnosť dvoch pracujúcich ľudí bez detí. Medián ekvivalentného disponibilného príjmu tejto skupiny dosahuje v súčas-

nosti približnej 1,5-násobok národného mediánu (tzn. čistý príjem každej druhej domácnosti tohto typu na Slovensku presahuje takmer 1 200 EUR mesačne). Miera relatívnej materiálnej deprivácie je u týchto osôb najnižšia a "len" tretinu z nich možno považovať za subjektívne chudobnú (aj v tomto prípade došlo k výraznému poklesu miery subjektívnej chudoby, a to predovšetkým vďaka "zakotvenej" hranici subjektívnej chudoby na úrovni cca 1 000 EUR/mes.).

Tab. 6.20: Charakteristiky majetkovej chudoby pre domácnosti so zamestnanými osobami

TYP	MAJ. CHUDOBA				PRÍJM.-MAJ. CHUDOBA			
	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4
1.A	36,4	35,9	20,2	8,2	4,7	4,7	4,1	2,0
1.B	67,0	59,4	27,3	4,4	12,6	12,6	10,5	0,5
1.C	55,5	52,1	23,3	1,5	11,3	11,3	10,3	2,2
1.D	56,0	51,9	11,3	1,3	10,5	10,4	8,6	3,0
1.E	54,0	51,3	13,3	0,9	3,4	3,4	2,8	0,7
1.F	38,8	37,3	11,4	1,9	7,7	7,7	6,1	1,7

Označenie foriem majetku: NW.1: vklady na bežných a sporiacich účtoch; NW.2: NW.1 + podielové fondy, akcie a iné investície; NW.3: NW.2 + čistá hodnota reálnych aktív okrem nehnuteľností; NW.4: NW.3 + čistá hodnota nehnuteľností.

Označenie typov domácností: 1.A: jednočlenné domácnosti pracujúceho dospelého bez detí (bez ohľadu na pohlavie); 1.B: domácnosť jedného pracujúceho dospelého s aspoň jedným dieťaťom; 1.C: dvaja dospelí bez detí, len jeden pracujúci; 1.D: dvaja dospelí s aspoň jedným dieťaťom, len jeden pracujúci; 1.E: dvaja pracujúci dospelí s aspoň jedným dieťaťom; 1.F: dvaja pracujúci dospelí bez detí.

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

Uvažujúc majetkový koncept chudoby (kedy za chudobné považujeme osoby žijúce v domácnostiach, ktorých hodnota majetku nepostačuje na pokrytie minimálneho štandardu (daného hranicou monetárnej chudoby) počas obdobia troch mesiacov) možno identifikovať tri skupiny osôb. Najohrozenejšou skupinou sú osoby žijúce v domácnostiach jedného pracujúceho s aspoň jedným dieťaťom. Dvomi tretinám týchto osôb nepostačia vklady na bežných a sporiacich účtoch na zabezpečenie minimálneho štandardu počas obdobia troch mesiacov. Po zohľadnení ostatných finančných a reálnych aktív s výnimkou nehnuteľností podiel osôb ohrozených rizikom chudoby klesne na 27 %.

Druhou najohrozenejšou skupinou sú osoby žijúce v domácnostiach dvoch dospelých bez detí s jedným pracujúcim (s deťmi aj bez detí) a v domácnostiach dvoch pracujúcich s aspoň jedným dieťaťom. Viac než polovici týchto osôb nepostačujú vklady v bankách na zabezpečenie minimálneho štandardu počas obdobia troch mesiacov. Osoby z domácností dvoch dospelých s jedným pracujúcim bez detí sú výraznejšie ohrozené majetkovou chudobou pri zohľadnení reálnych aktív okrem nehnuteľností ako osoby z domácností dvoch dospelých s aspoň jedným dieťaťom. Môže to byť spôsobené vyšším zastúpením osobných automobilov práve v druhom type domácností, čo zvyšuje hodnotu ich reálnych aktív.

Najmenej ohrozenou skupinou sú osoby tvoriace jednočlennú domácnosť pracujúceho dospelého a osoby tvoriace dvojčlennú domácnosť dvoch pracujúcich dospelých. Jednočlenné domácnosti pracujúceho dospelého naopak vykazujú najvyššiu mieru majetkovej chudoby po zohľadnení celkových aktív vrátane nehnuteľností. To je spôsobené

nižším zastúpením vlastníkov bývania v porovnaní s väčšími domácnosťami a zároveň ich nižšou reálnou hodnotou.

Z pohľadu príjmo-majetkovej chudoby (t. j. rozšírenie príjmu o anuitu z čistej hodnoty majetku) možno za najmenej ohrozenú skupinu považovať osoby žijúce v domácnostiach dvoch pracujúcich dospelých s aspoň jedným dieťaťom a za najohrozenejšiu skupinu opäť osoby z domácností jedného dospelého s aspoň jedným dieťaťom.

Zamestnanie býva označované ako zdroj ochrany pred chudobou. Ak uvažujeme “typickú” domácnosť dvoch dospelých s dvoma deťmi, čistý mesačný príjem polovice takýchto domácností, kde obaja dospelí členovia pracovali, bol podľa údajov EU SILC 2011 pod hodnotou cca 1 210 EUR. Je otázne, či v slovenských podmienkach možno túto sumu pre 4-člennú domácnosť považovať za postačujúcu (vzhľadom na úroveň životných nákladov). O nepriaznivej príjmovej situácii nasvedčuje aj skutočnosť, že viac ako polovici osôb z domácností s dvoma pracujúcimi dospelými s deťmi nevystačia úspory na bežných a sporiacich účtoch na zabezpečenie minimálneho štandardu počas obdobia troch mesiacov.

6.4.2 Osoby žijúce v domácnostiach s nezamestnanými

Domácnosti s nezamestnanými sú definované ako domácnosti, v ktorých aspoň jedna dospelá osoba je nezamestnaná. A priori možno očakávať, že osoby žijúce v domácnostiach s nezamestnanými budú najviac ohrozené rizikom chudoby, čo potvrdzujú aj výsledky (tab. 6.21)²⁵.

Relatívne najmenej ohrozenými domácnosťami²⁶ sú domácnosti s dvoma dospelými, kde len jeden je nezamestnaný. Zároveň platí, že s väčším počtom detí v domácnosti sa relatívna sociálno-ekonomická situácia osôb zhoršuje.

Za chudobou najviac ohrozené osoby na Slovensku možno považovať osoby žijúce v domácnostiach dvoch nezamestnaných dospelých či už s deťmi, alebo bez. Medián ekvivalentného disponibilného príjmu dosahuje úroveň 40 % národného mediánu a miera rizika chudoby v niektorých obdobiach dosahovala hodnotu 100 %. Vyjadrené v podmienkach reálnych ľudí, každá druhá domácnosť na Slovensku, kde obaja dospelí sú nezamestnaní a majú dve deti vo veku do 14 rokov, mala v roku 2011 celkový čistý mesačný príjem nižší ako 413 EUR. Indexy relatívnej materiálnej deprivácie dosahujú výrazne vysoké hodnoty (v niektorých obdobiach vyššie ako 50 %) a miera závažnej materiálnej deprivácie presahuje 70 % (v niektorých obdobiach dokonca až 100 %).

Za relatívne menej ohrozenú skupinu možno považovať osoby žijúce v domácnostiach s dvoma dospelými, kde len jedna dospelá osoba je nezamestnaná. Medián ekvivalentného disponibilného príjmu dosahuje úroveň 60–80 % a miera rizika chudoby 30–40 % (v závislosti od počtu detí v domácnosti).

²⁵ Zároveň možno očakávať, že vzhľadom na nízku úroveň príjmov bude miera subjektívnej chudoby vyššia ako v prípade iných typov domácností.

²⁶ Avšak v tomto prípade už ťažko hovoriť o najmenej ohrozených, keďže v prípade všetkých typov domácností s nezamestnanými sú v porovnaní s domácnosťami so zamestnanými miery rizika chudoby a deprivácie výrazne vyššie.

Tab. 6.21: Vybrané charakteristiky pre domácnosti s nezamestnanými osobami

TYP	ROK	A	B	C	D	E	F	G	H	I
2.a	2005	1 359	36,1	82,8	27,4	564,3	100,0	36,0	32,6	50,9
	2006	1 823	43,0	79,7	30,9	497,9	95,4	36,4	32,6	55,2
	2007	1 896	38,6	68,1	35,9	497,9	93,6	39,4	33,4	56,4
	2008	1 492	27,8	93,7	25,6	497,9	100,0	54,0	42,4	69,0
	2009	1 722	30,4	74,1	48,0	498,0	90,9	38,9	41,1	52,5
	2010	1 439	23,5	94,1	33,5	464,7	100,0	51,8	41,6	70,9
	2011	2 166	34,4	88,8	38,1	500,0	100,0	45,5	36,3	73,2
2.b	2005	1 534	40,8	75,4	35,3	497,9	93,6	29,8	27,4	24,2
	2006	1 713	40,3	77,7	33,6	614,1	100,0	30,3	27,4	48,5
	2007	1 907	38,9	92,5	29,3	497,9	92,5	37,4	32,6	64,8
	2008	2 013	37,5	65,5	34,8	597,5	100,0	31,6	27,4	34,1
	2009	2 464	43,5	71,9	38,6	500,0	91,9	38,5	34,5	52,3
	2010	2 371	38,8	80,8	30,0	400,0	91,7	32,2	27,4	44,1
	2011	2 991	47,4	67,3	34,2	400,0	73,7	32,1	27,4	38,1
2.c	2005	2 642	70,3	31,6	26,0	442,6	90,3	27,1	23,4	23,9
	2006	3 082	72,6	38,2	27,4	553,2	94,0	23,0	20,8	20,1
	2007	3 916	79,8	25,9	33,6	553,2	87,8	23,1	15,8	9,6
	2008	3 941	73,4	28,6	22,6	442,6	83,7	31,6	27,4	4,0
	2009	4 661	82,3	34,6	26,9	466,7	78,7	23,6	20,8	23,3
	2010	4 905	80,2	30,5	29,3	533,3	68,7	23,8	15,8	30,5
	2011	5 274	83,6	34,9	36,7	466,7	60,6	18,9	15,8	22,1
2.d	2005	1 236	32,9	70,9	29,4	331,9	85,0	55,3	47,6	85,8
	2006	1 854	43,7	79,3	23,5	442,6	100,0	30,3	27,4	45,1
	2007	2 302	46,9	100,0	1,0	553,2	100,0	37,4	32,6	100,0
	2008	2 294	42,7	69,6	23,9	398,3	69,6	31,6	27,4	35,0
	2009	2 269	40,0	100,0	85,1	333,3	100,0	71,3	70,8	54,8
	2010	2 586	42,3	64,9	28,4	333,3	65,7	45,7	36,3	65,7
	2011	3 023	47,9	100,0	14,0	466,7	100,0	38,9	32,6	100,0

Označenie stĺpcov: A: medián EDP, B: medián EDP ako percento z národného mediánu, C: miera rizika chudoby, D: Giniho koeficient, E: medián mesačného minimálne požadovaného príjmu (prepočítaný na ekvivalentnú veľkosť domácnosti), F: podiel osôb žijúcich v domácnostiach, kde skutočný mesačný disponibilný príjem je nižší ako minimálne požadovaný, G: medián indexu relatívnej materiálnej deprivácie RMD^f, H: medián indexu deprivácie RMD^d, I: miera závažnej materiálnej deprivácie.

Označenie typov domácností: 2.a: jednočlenné domácnosti, muži; 2.b: jednočlenné domácnosti, ženy; 2.c: dvaja dospelí (pod 65 rokov) bez detí, jeden nezamestnaný; 2.d: dvaja dospelí bez detí (pod 65 rokov), obaja nezamestnaní; 2.e: dvaja dospelí s 1 alebo 2 deťmi, jeden nezamestnaný; 2.f: dvaja dospelí s 1 alebo 2 deťmi, obaja nezamestnaní; 2.g: dvaja dospelí s 3 alebo viac deťmi, jeden nezamestnaný; 2.h: dvaja dospelí s 3 alebo viac deťmi, obaja nezamestnaní.

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

TYP	ROK	A	B	C	D	E	F	G	H	I
2.e	2005	2 825	75,1	35,1	29,9	414,9	89,7	23,7	15,8	17,7
	2006	3 160	74,4	28,0	26,3	464,7	87,5	21,2	15,8	16,5
	2007	3 462	70,5	33,6	32,1	464,7	84,4	13,6	9,2	9,6
	2008	3 989	74,2	32,1	25,7	505,1	79,1	18,3	15,8	6,7
	2009	4 510	79,6	25,1	26,3	516,1	75,6	23,6	15,8	19,9
	2010	4 607	75,3	25,8	25,5	425,0	57,0	23,8	15,8	22,7
	2011	4 460	70,7	34,1	28,4	450,0	61,3	13,2	9,2	18,4
2.f	2005	1 743	46,4	63,1	26,7	395,2	100,0	36,0	32,6	47,4
	2006	1 092	25,7	92,1	30,6	317,5	100,0	57,0	61,8	73,0
	2007	1 877	38,2	92,7	19,4	398,3	100,0	31,0	27,4	42,8
	2008	2 174	40,5	82,4	22,0	368,8	82,4	31,6	27,4	39,9
	2009	2 346	41,4	77,6	36,6	500,0	91,7	32,2	27,4	19,4
	2010	2 262	37,0	78,7	21,7	388,9	81,8	32,2	27,4	17,6
	2011	2 361	37,4	100,0	21,4	416,7	84,5	23,5	20,8	15,5
2.g	2005	2 544	67,6	38,3	30,1	307,4	89,0	29,8	27,4	32,4
	2006	2 634	62,0	45,5	30,0	452,6	83,5	23,0	18,2	20,9
	2007	3 377	68,8	48,6	33,6	354,1	74,8	23,1	15,8	31,9
	2008	3 141	58,5	51,6	40,7	387,3	84,5	31,6	27,4	36,3
	2009	3 077	54,3	50,9	32,7	384,6	65,7	32,2	27,4	42,2
	2010	3 933	64,3	46,7	29,9	357,1	64,6	23,8	15,8	24,8
	2011	3 225	51,1	64,1	27,9	333,3	79,7	37,6	32,6	49,0
2.h	2005	1 485	39,5	74,7	19,2	251,5	100,0	55,3	61,8	72,8
	2006	1 846	43,5	100,0	7,5	414,9	100,0	50,6	41,6	71,0
	2007	1 574	32,1	77,5	37,6	319,2	100,0	71,1	80,8	55,8
	2008	1 908	35,5	86,3	18,0	414,9	100,0	58,1	61,8	84,1
	2009	1 898	33,5	82,1	35,5	248,8	68,2	45,7	36,3	82,1
	2010	3 370	55,1	82,2	20,4	357,1	82,2	49,5	50,3	82,2
	2011	1 642	26,0	100,0	19,9	258,1	100,0	32,1	27,4	49,3

Dokončenie tab. 6.21

Osoby žijúce v domácnostiach s nezamestnanými tvoria najohrozenejšiu skupinu osôb na Slovensku, pričom najzložitejšiu pozíciu majú domácnosti s dlhodobo nezamestnanými (mnohí s nízkou úrovňou vzdelania a pracovných skúseností). Za vážny problém súčasnosti možno označiť aj nezamestnanosť mladých do 25 rokov, a to aj napriek tomu, že na "riešenie" problému vynakladá Európska únia každoročne miliardy eur.

V súvislosti s aktuálnou sociálno-ekonomickou situáciou, pre ktorú je charakteristická nízka úroveň príjmov a problémy na trhu práce, možno predpokladať, že z obavy pred budúcim vývojom veľká časť mladých nezamestnaných ľudí nebude mať veľkú motiváciu zakladať si rodinu. Tento stav výrazne zaťažuje sociálny systém, nakoľko nízka úroveň pracovných príjmov determinuje nízku úroveň príjmov do sociálneho systému a vysoký počet nezamestnaných (a dlhodobo nezamestnaných) navyše výrazne zaťažuje jeho výdavkovú stranu. Starnutie populácie a rast nezamestnanosti mladej generácie na-

vyše predstavuje vážny dosah na rôzne oblasti využívania domácich finančných zdrojov a penzijné systémy v budúcnosti (pozri viac napr. v Pauhofová et al. (2013)).

Z pohľadu majetkovej chudoby možno za najohrozenejšiu skupinu považovať domácnosti nezamestnaných s deťmi (tab. 6.22). Takmer 74 % osôb z týchto domácností nedosahuje na bežných a sporiacich účtoch hodnotu vkladov potrebnú na vyžitie počas obdobia troch mesiacov. V prípade ostatných typov domácností s nezamestnanými je to viac než polovica osôb. Zohľadnením fondov a iných finančných investícií sa ich pozícia výrazne nezmení.

Zohľadnením reálnych aktív sa miera majetkovej chudoby osôb z domácností s nezamestnanými pohybuje na úrovni 20–53 %. Najvyššia miera majetkovej chudoby u jednočlenných domácností nezamestnaných je spôsobená predovšetkým výrazne nízkym podielom výskytu osobného automobilu v tomto type domácností. Zohľadnením celkovej čistej hodnoty aktív sú majetkovou chudobou najviac ohrozené osoby žijúce v domácnostiach dvoch dospelých (z toho jeden nezamestnaný) s deťmi. V tomto prípade sa ako hlavný faktor prejavila relatívne nízka ekvivalentná hodnota hlavného bývania (ako aj iných zložiek majetku). V porovnaní s priemernými hodnotami za Slovenskú republiku možno mieru rizika majetkovej chudoby na úrovni 30 % považovať za alarmujúco vysokú hodnotu. Znamená to, že takmer každému tretiemu Slovákov z domácnosti dvoch dospelých (z nich aspoň jeden je nezamestnaný) s deťmi by aktuálna čistá hodnota celkového majetku nepostačovala na zabezpečenie minimálneho štandardu počas obdobia troch mesiacov. Osoby z domácností tohto typu sú teda výrazne ohrozené nielen príjmovou chudobou, ale aj majetkovou chudobou. Rovnaký obraz sa prejavil aj v prípade majetkovo-príjmovej chudoby zohľadňujúcej ekvivalentný disponibilný príjem a doživotnú anuitu z čistej ekvivalentnej hodnoty majetku. Keďže miery rizika príjmo-majetkovej chudoby sú veľmi podobné bez ohľadu na zohľadnené aktíva, čistá hodnota majetku týchto domácností je skutočne veľmi nízka.

Tab. 6.22: Charakteristiky majetkovej chudoby pre domácnosti s nezamestnanými osobami

TYP	MAJ. CHUDOBA				PRÍJM.-MAJ. CHUDOBA			
	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4
2.A	54,6	54,6	52,9	12,3	12,0	12,0	13,7	13,7
2.B	52,2	48,5	20,7	2,8	8,2	8,2	7,8	1,9
2.C	73,9	72,9	34,2	29,2	30,5	30,5	30,2	27,3

Označenie foriem majetku: NW.1: vklady na bežných a sporiacich účtoch; NW.2: NW.1 + podielové fondy, akcie a iné investície; NW.3: NW.2 + čistá hodnota reálnych aktív okrem nehnuteľností; NW.4: NW.3 + čistá hodnota nehnuteľností.

Označenie typov domácností: 2.A: domácnosť jedného nezamestnaného dospelého s deťmi alebo bez detí; 2.B: domácnosť dvoch dospelých bez detí, len jeden nezamestnaný; 2.C: domácnosť dvoch dospelých s deťmi, len jeden nezamestnaný.

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

Problém s vysokou nezamestnanosťou je pre Slovensko príznačný od úvodných fáz transformačného proces. Keď vezmeme do úvahy skutočnosť, že v celej Európskej únii je v súčasnosti nezamestnaných takmer 27 miliónov ľudí²⁷, nezamestnanosť dostáva iné rozmery a ide o celoeurópsky spoločensko-ekonomický problém. Podľa údajov EU SILC 2011 bol celkový čistý príjem polovice domácností dvoch dospelých (z nich jeden neza-

²⁷ Stav k septembru 2013 podľa Eurostatu.

mestnaný) s dvoma deťmi nižší ako 780 EUR/mes. V prípade, že nezamestnané boli obe dospelé osoby, medián celkového mesačného čistého príjmu domácnosti klesol na 413 EUR/mes. Navyše, takmer každému tretiemu Slovákovi z domácnosti dvoch dospelých (z nich aspoň jeden je nezamestnaný) s deťmi by aktuálna čistá hodnota celkového majetku nepostačovala na zabezpečenie minimálneho štandardu počas obdobia troch mesiacov. Osoby z domácností tohto typu sú teda výrazne ohrozené nielen príjmovou chudobou, ale aj majetkovou chudobou.

Stojí za zamyslenie, do akej miery môžu sociálno-ekonomické podmienky osôb v týchto domácnostiach (s ohľadom na príjem, majetok, ale aj depriváciu) ovplyvniť mieru uspokojovania základných potrieb, vrátane prístupu detí z takýchto rodín k vzdelaniu²⁸.

6.4.3 Osoby žijúce v domácnostiach s dôchodcami

Poslednú skupinu domácností tvoria domácnosti s dôchodcami (tab. 6.23). Ide o domácnosti, v ktorých aspoň jedna osoba je dôchodcom. Z pohľadu príjmov ide o skupinu s najnižšou mierou nerovnosti, čo je v súlade so zisteniami, ku ktorým dospeli Páleník a Pauhofová (2012) na základe analýz individuálnych údajov o príjmoch zo Sociálnej poisťovne.

V rámci skupiny domácností dôchodcov tvoria najohrozenejšiu skupiny jednočlenné domácnosti žien – dôchodkýň nasledovanú jednočlennými domácnosťami mužov – dôchodcov.

Z pohľadu relatívnej materiálnej deprivácie je situácia v oboch typoch domácností taktiež podobná, v čase dochádza k znižovaniu jej miery, avšak vykázané hodnoty sú spravidla vyššie, ako je údaj za celú Slovenskú republiku.

Domácnosti dvoch dospelých pod 65 rokov (z nich jeden dôchodca) bez detí a rovnaké domácnosti dospelých nad 65 rokov vykazujú podobný vývoj v čase, pričom vyššia miera monetárnej a subjektívnej chudoby, ako aj relatívnej materiálnej deprivácie je u domácností osôb s vekom nad 65 rokov.

Podobný vývoj v čase je aj v prípade osôb z domácností tvorených dvoma dôchodcami vo veku pod 65 rokov a nad 65 rokov. Pre osoby z týchto dvoch typov domácností je charakteristická veľmi nízka miera rizika monetárnej chudoby, ostatné charakteristiky sú v priemere vyššie ako hodnoty na úrovni krajiny.

Majetkovou chudobou (tab. 6.24) sú najmenej ohrozené jednočlenné domácnosti dôchodcov. Na pokrytie minimálneho štandardu počas obdobia minimálne troch mesiacov nevystačia úspory na bežných a sporiacich účtoch približne štvrtine tejto skupiny osôb, v prípade dvojčlenných domácností úspory nestačia až 40–52 percentám osôb.

V prípade dôchodcov je situácia omnoho zaujímavejšia z pohľadu príjmo-majetkovej chudoby. Aktuálny príjem je rozšírený o doživotnú anuitu z čistej hodnoty majetku. V porovnaní so zvyškom populácie ide o relatívne nízky očakávaný počet rokov dožitia, čo výrazne zvyšuje hodnotu rozšíreného príjmu, a teda miery rizika príjmo-majetkovej chudoby sú v porovnaní s ostatnými osobami významne nižšie.

Skutočnosť, že v koncepte majetkovej chudoby miera ohrozenia rizikom chudoby s vekom klesá, je daná konštrukciou vzťahov na jej odhad. Uvedený vzťah demonštruje

28 Predpoklad, že nepriaznivá sociálno-ekonomická situácia v domácnosti dieťaťa môže negatívne ovplyvňovať jeho študijné výsledky, je podporený aj výsledkami zisťovania PISA 2012 – medzinárodnej štúdie OECD zameranej na hodnotenie výsledkov vzdelávania 15-ročných žiakov OECD (2013).

Tab. 6.23: Vybrané charakteristiky pre domácnosti s dôchodcami

TYP	ROK	A	B	C	D	E	F	G	H	I
3.a	2005	2 803	74,5	6,0	13,4	663,9	96,0	23,7	20,8	24,0
	2006	3 056	72,0	16,6	18,2	597,5	96,7	16,4	15,8	16,8
	2007	3 612	73,6	12,5	16,3	497,9	82,7	23,1	20,8	15,0
	2008	3 832	71,3	16,6	16,4	497,9	88,7	23,1	18,2	11,2
	2009	4 197	74,1	15,0	15,5	500,0	74,2	21,9	15,8	13,7
	2010	4 715	77,1	10,8	11,9	500,0	68,4	18,9	15,8	10,6
	2011	4 822	76,5	12,6	17,9	500,0	76,6	21,8	15,8	3,3
3.b	2005	2 831	75,3	14,2	13,7	663,9	97,5	23,7	18,2	18,5
	2006	3 197	75,3	15,3	16,2	497,9	95,6	23,0	18,2	14,6
	2007	3 526	71,8	18,5	13,5	464,7	91,2	23,1	20,8	16,0
	2008	3 744	69,7	24,0	13,7	497,9	88,4	23,1	20,8	13,5
	2009	4 117	72,6	26,7	15,3	497,0	75,5	23,6	15,8	14,8
	2010	4 625	75,6	16,3	13,5	450,0	64,1	23,8	15,8	10,3
	2011	4 935	78,3	14,2	16,7	500,0	60,5	18,9	15,8	9,2
3.c	2005	4 466	118,8	6,4	20,0	553,2	75,8	15,1	15,8	11,6
	2006	4 753	112,0	10,2	20,3	553,2	82,1	16,4	15,8	8,7
	2007	5 309	108,2	4,8	18,0	553,2	68,9	13,6	9,2	5,6
	2008	5 931	110,4	5,6	21,0	553,2	68,9	9,8	9,2	4,4
	2009	6 375	112,5	3,0	21,2	566,7	55,7	10,3	9,2	8,1
	2010	7 037	115,1	10,6	23,2	533,3	41,5	10,5	9,2	8,7
	2011	7 482	118,6	8,5	23,3	533,3	45,6	10,3	6,6	6,9
3.d	2005	3 850	102,4	5,3	14,6	442,6	89,1	23,7	15,8	12,1
	2006	4 274	100,7	3,1	30,8	442,6	87,0	16,4	15,8	5,3
	2007	4 674	95,2	3,3	15,0	509,0	79,6	17,4	15,8	6,3
	2008	4 825	89,8	2,1	15,0	553,2	79,2	18,3	15,8	4,8
	2009	5 365	94,7	2,2	11,7	466,7	57,5	10,3	9,2	2,0
	2010	5 807	94,9	2,7	13,8	466,7	48,5	10,5	9,2	4,4
	2011	6 046	95,9	2,7	14,3	533,3	48,3	8,6	6,6	1,0

Označenie stĺpcov: A: medián EDP, B: medián EDP ako percento z národného mediánu, C: miera rizika chudoby, D: Giniho koeficient, E: medián mesačného minimálne požadovaného príjmu (prepočítaný na ekvivalentnú veľkosť domácnosti), F: podiel osôb žijúcich v domácnostiach, kde skutočný mesačný disponibilný príjem je nižší ako minimálne požadovaný, G: medián indexu relatívnej materiálnej deprivácie RMD^f, H: medián indexu deprivácie RMD^d, I: miera závažnej materiálnej deprivácie.

Označenie typov domácností: 3.a: jednočlenné domácnosti, muži; 3.b: jednočlenné domácnosti, ženy; 3.c: dvaja dospelí (pod 65 rokov) bez detí, jeden dôchodca; 3.d: dvaja dospelí bez detí (pod 65 rokov), obaja dôchodcovia; 3.e: dvaja dospelí (nad 65 rokov) bez detí, jeden dôchodca; 3.f: dvaja dospelí bez detí (nad 65 rokov), obaja dôchodcovia.

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

tab. 6.25, v ktorej sú odhadnuté miery rizika majetkovej a príjmovomajetkovej chudoby pre jednotlivé vekové intervaly.

TYP	ROK	A	B	C	D	E	F	G	H	I
3.e	2005	4 222	112,3	15,0	27,9	442,6	78,1	23,7	18,2	14,4
	2006	4 381	103,2	9,3	24,9	442,6	66,2	23,0	18,2	13,9
	2007	5 216	106,3	13,1	21,1	464,7	70,6	17,4	15,8	7,8
	2008	5 293	98,5	10,5	19,6	553,2	65,1	18,3	15,8	9,6
	2009	5 407	95,4	8,3	19,3	533,3	62,9	19,0	15,8	9,5
	2010	6 016	98,4	12,6	22,8	533,3	49,1	18,9	15,8	11,9
	2011	6 454	102,3	8,0	18,9	533,3	54,5	13,2	9,2	6,9
3.f	2005	3 576	95,1	1,6	14,5	442,6	88,4	23,7	15,8	15,6
	2006	3 888	91,6	2,6	22,1	442,6	90,6	23,0	15,8	13,4
	2007	4 279	87,2	1,6	9,9	442,6	83,8	17,4	15,8	7,9
	2008	4 587	85,4	1,3	9,0	486,8	80,5	18,3	15,8	5,3
	2009	4 898	86,4	2,2	9,1	466,7	64,4	19,0	15,8	10,2
	2010	5 336	87,2	1,8	9,3	466,7	51,1	10,5	9,2	5,0
	2011	5 637	89,4	1,6	11,4	500,0	54,7	10,3	9,2	3,5

Dokončenie tab. 6.23

Tab. 6.24: Charakteristiky majetkovej chudoby pre domácnosti s dôchodcami

TYP	MAJ. CHUDOBA				PRÍJM.-MAJ. CHUDOBA			
	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4
3.A	24,8	24,4	20,5	1,3	2,7	2,3	2,3	0,0
3.B	51,7	48,5	18,0	0,7	3,9	3,9	3,5	0,9
3.C	40,3	38,5	16,2	0,0	1,1	1,1	1,1	0,0

Označenie foriem majetku: NW.1: vklady na bežných a sporiacich účtoch; NW.2: NW.1 + podielové fondy, akcie a iné investície; NW.3: NW.2 + čistá hodnota reálnych aktív okrem nehnuteľností; NW.4: NW.3 + čistá hodnota nehnuteľností.

Označenie typov domácností: 3.A: domácnosť jedného dôchodcu; 3.B: domácnosť dvoch dospelých, z ktorých jeden je dôchodca; 3.C: domácnosť dvoch dôchodcov.

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

Z výsledkov vyplýva, že osoby vo veku nad 65 rokov sú najmenej ohrozené rizikom majetkovej (príjmovovo-majetkovej) chudoby. Je ale potrebné brať do úvahy skutočnosť, že koncept majetkovej chudoby je založený na myšlienke, že čistá hodnota majetku má byť použitá ako vstup na zabezpečenie statkov a služieb na uspokojenie potrieb. Zjednodušene povedané, pracuje s predpokladom, akou čistou hodnotu (v peňažnom vyjadrení) by osoba mohla disponovať a táto hodnota by mohla byť počas stanoveného obdobia použitá na uspokojenie potrieb. Na príklade majetkovej chudoby si to možno prakticky predstaviť, že osoba speňaží celý svoj majetok²⁹, investuje ho pri danej (bezrizikovej) úrokovej miere a pravidelne do konca života bude dostávať anuitu vyplývajúcu z uve-

²⁹ Koncept predaja majetku s cieľom zabezpečiť prostriedky na uspokojovanie potrieb je zakomponovaný aj do zákona č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa § 8 prísl. zákona "občan v hmotnej núdzi a fyzické osoby, ktoré sa s občanom v hmotnej núdzi spoločne posudzujú, si majú pomôcť v hmotnej núdzi užívaním vlastného majetku, správou vlastného majetku, predajom vlastného majetku alebo prenájmom vlastného majetku."

denej čistej hodnoty majetku. Keďže očakávaný počet rokov, ktorých sa osoba vo veku 25 rokov dožije, je výrazne vyšší ako očakávaný počet rokov pre osobu vo veku 65 rokov, mladšej osobe je potrebné rozvrhnúť majetok na viac rokov ako staršej osobe. Je preto zrejmé, že anuita pre staršiu osobu bude spravidla vyššia ako anuita pre mladšiu osobu, a tak miera rizika majetkovej chudoby starších je nutne nižšia ako miera rizika majetkovej chudoby mladších. Ide samozrejme o teoretický koncept, ktorý striktne zohľadňuje len ekonomické premenné. Tento koncept predpokladá, že osoba predá napr. nehnuteľnosť, v ktorej prežila celý svoj život a môže k nej mať vytvorený "osobný vzťah". Uvedené úvahy sú samozrejme nad rámec tejto publikácie, a preto s nimi ďalej nebudeme pracovať. Keďže sa chudoba týka rôznych aspektov života človeka, bolo potrebné spomenúť aj takýto rozmer.

Tab. 6.25: Vplyv veku na charakteristiky majetkovej chudoby

VEK	MAJ. CHUDOBA				PRÍJM.-MAJ. CHUDOBA			
	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4
≤ 15	58,3	55,8	22,4	7,1	19,7	19,7	18,9	13,3
(15;65)	46,3	43,7	16,4	2,9	10,4	10,2	9,6	4,7
≥ 65	35,7	33,3	18,8	0,5	2,2	2,2	2,0	0,3

Označenie foriem majetku: NW.1: vklady na bežných a sporiacich účtoch; NW.2: NW.1 + podielové fondy, akcie a iné investície; NW.3: NW.2 + čistá hodnota reálnych aktív okrem nehnuteľností; NW.4: NW.3 + čistá hodnota nehnuteľností.

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

6.5 REGIONÁLNY PROFIL CHUDOBY A DEPRIVÁCIE

Slovensko je malou krajinou a zároveň sú preň charakteristické relatívne veľké regionálne rozdiely. V tejto kapitole zhrnieme základné zistenia o chudobe a deprivácii z regionálneho pohľadu, na úrovni krajov Slovenskej republiky (teritoriálna úroveň NUTS 3). Charakteristika regiónov bude založená na rovnakých ukazovateľoch ako výstupy v kapitole 6.4. Základné charakteristiky chudoby a deprivácie na úrovni krajov sú uvedené v tab. 6.26, podrobné výsledky v príslušných tabuľkách v prílohe A.

Za chudobou najviac ohrozené možno považovať osoby z Prešovského kraja. Ide o kraj s najvyššou mierou rizika monetárnej chudoby a zároveň s najvyššou mierou relatívnej materiálnej deprivácie. Úpravou hranice chudoby zohľadňujúc rozdelenie príjmov Prešovského kraja dochádza k zníženiu mier rizika chudoby, no to nič nemení na skutočnosti, že v porovnaní s ostatnými krajinami ide o najvyššie hodnoty. Medián ekvivalentného disponibilného príjmu v Prešovskom kraji sa udržiava na úrovni 89–93 % národného mediánu, a teda stredná úroveň príjmov je v Prešovskom kraji najnižšia. Podľa rozdelenia čistých príjmov, celkový čistý príjem každej štvrtnej "typickej" domácnosti z Prešovského kraja, tvorenej dvoma dospelými a dvoma deťmi pod 14 rokov, je nižší ako 735 EUR mesačne. O nepriaznivom postavení chudobných osôb z Prešovského kraja svedčia aj najvyššie hodnoty priemernej relatívnej hĺbky chudoby P_1 a najvyššie hodnoty indexu vážnosti chudoby P_2 , tak z pohľadu národnej, ako aj regionálnej hranice chudoby. Pre osoby žijúce v Prešovskom kraji to znamená, že sú najviac ohrozené rizikom chudoby a osoby pod hranicou chudoby sa v porovnaní s ostatnými krajinami nachádzajú v relatívnom vyjadrení najhlbšie pod hranicou chudoby. Zároveň úroveň príjmov najchudobnejších osôb je najnižšia práve v Prešovskom kraji. Z pohľadu chudoby zakotvanej v čase (tzn. hranica chudoby je fixovaná na úrovni z obdobia 2006 a zohľadnený je vývoj cenovej hladiny), v roku 2011 bolo v Prešovskom kraji ohrozených rizikom 2,3-násobne viac osôb, ako bol priemer za celú krajinu.

Vnímanie subjektívnej chudoby osobami z Prešovského kraja je približne na úrovni, ako je tomu vo väčšine krajov. Z pohľadu položiek materiálnej deprivácie boli počas sledovaného obdobia v Prešovskom kraji jedny z najvyšších mier deprivácie vzhľadom na položky: schopnosť udržiavať teplo doma, schopnosť dovoliť si týždeň dovolenky mimo domova a schopnosť čeliť neočakávaným finančným výdavkom. Z pohľadu väčšiny položiek dochádza k zmierneniu rozdielov medzi krajinami, avšak u neschopnosti dovoliť si týždeň dovolenky osobami z Prešovského kraja nedochádza k výraznému zlepšeniu.

Prešovský kraj je nasledovaný skupinou tvorenou Banskobystrickým, Nitrianskym a Košickým krajom. Kraje sa mierne líšia mierami rizika chudoby, úroveň relatívnej materiálnej deprivácie je porovnateľná. Ide o kraje, v ktorých medián ekvivalentného disponibilného príjmu dosahuje približne 95 % národného mediánu (v Košickom kraji takmer 100 %). V porovnaní so zostávajúcimi krajinami majú všetky tieto kraje vyššie hodnoty indexov priepasti a vážnosti chudoby (v porovnaní s výsledkami za celú krajinu). Zároveň ide o kraje s vysokými hodnotami miery rizika chudoby zakotvanej v čase. Od roku 2008 teda nedochádza k zlepšovaniu príjmovej situácie chudobných, skôr naopak (jedine v Banskobystrickom kraji došlo v roku 2011 v porovnaní s rokom 2010 k výraznému zníženiu hodnoty ukazovateľa).

Čo sa týka rozdelenia príjmov, celkový čistý mesačný príjem "typickej" domácnosti dvoch dospelých s dvoma deťmi pod 14 rokov bol v roku 2011 v prípade každej štvrtnej

Tab. 6.26: Vybrané charakteristiky chudoby a deprivácie podľa krajov

KRAJ	ROK	A	B	C	D	E	F	G	H	I
BA	2005	4 702	125	33,0	7,8	14,5	498	66,1	12,4	16,8
	2006	5 092	120	40,4	7,3	14,2	553	68,1	9,1	11,6
	2007	5 967	122	29,7	6,0	11,9	511	55,7	7,9	6,1
	2008	6 690	125	27,3	6,9	11,8	553	52,7	0,4	5,3
	2009	7 310	129	27,5	6,5	12,4	563	45,9	1,5	5,3
	2010	8 002	131	26,3	5,1	12,4	560	40,5	0,0	0,0
	2011	7 842	124	25,2	7,2	12,6	609	45,8	0,0	0,0
TT	2005	4 017	107	24,8	10,9	12,6	465	76,5	12,4	16,8
	2006	4 440	105	21,3	8,4	9,3	531	81,0	13,0	11,6
	2007	5 262	107	22,3	8,0	10,6	498	64,0	6,4	5,3
	2008	5 893	110	20,0	6,9	9,8	531	60,6	6,8	5,3
	2009	5 963	105	22,5	8,0	8,9	440	35,3	7,1	5,3
	2010	6 514	106	21,4	6,7	7,9	413	26,1	6,8	5,3
	2011	6 496	103	25,4	9,5	10,3	429	22,9	7,7	5,3
TN	2005	3 701	98	24,9	13,0	12,6	498	85,3	14,7	16,8
	2006	4 256	100	29,3	10,7	10,7	511	81,9	14,7	16,8
	2007	4 912	100	19,3	7,0	7,0	531	76,4	14,3	14,5
	2008	5 209	97	22,5	9,9	9,1	581	76,8	9,8	11,3
	2009	5 641	100	22,4	8,6	8,6	520	59,8	9,8	14,5
	2010	6 110	100	24,4	10,1	10,1	500	51,9	9,5	11,6
	2011	6 448	102	24,0	9,2	9,6	526	50,2	7,7	5,3
NR	2005	3 461	92	23,1	16,0	13,3	443	81,0	12,4	16,8
	2006	4 122	97	24,1	11,8	11,1	474	77,2	13,4	14,5
	2007	4 621	94	23,6	12,2	9,8	465	64,2	9,5	11,6
	2008	5 047	94	22,2	12,9	10,5	465	59,4	9,8	6,1
	2009	5 494	97	24,2	12,9	12,0	500	60,5	8,6	11,6
	2010	5 915	97	27,8	13,2	12,0	480	53,4	6,8	11,6
	2011	6 038	96	26,2	14,8	13,2	520	60,6	8,3	6,1

Označenie stĺpcov: A: medián EDP, B: medián EDP ako percento z národného mediánu, C: Gini koeficient, D: miera rizika chudoby (nár. hranica chudoby), E: miera rizika chudoby (reg. hranica chudoby), F: medián mesačného minimálne požadovaného príjmu (prepočítaný na ekvivalentnú veľkosť domácnosti), G: podiel osôb žijúcich v domácnostiach, kde skutočný mesačný disponibilný príjem je nižší ako minimálne požadovaný, H: medián indexu relatívnej materiálnej deprivácie RMD^f, I: medián indexu deprivácie RMD^d.

Označenie krajov: BA: Bratislavský, TT: Trnavský, TN: Trenčiansky, NR: Nitriansky, ZA: Žilinský, BB: Banskobystrický, PO: Prešovský, KE: Košický

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

domácnosti z Banskobystrického kraja nižší ako 792 EUR mesačne. U domácností z Nitrianskeho kraja to bolo 804 EUR mesačne a 836 EUR mesačne u domácností z Košického kraja. Miera subjektívnej chudoby vo všetkých troch krajoch sa v čase vyvíjala podobne,

KRAJ	ROK	A	B	C	D	E	F	G	H	I
ZA	2005	3 916	104	23,7	12,0	13,2	443	76,9	12,4	16,8
	2006	4 289	101	25,6	11,0	11,4	443	73,2	13,4	14,5
	2007	5 162	105	22,5	8,5	10,2	498	61,6	8,4	9,2
	2008	5 524	103	23,6	10,3	11,4	498	57,3	9,8	11,3
	2009	5 811	103	23,8	9,0	9,3	476	47,6	9,8	6,1
	2010	6 266	102	23,1	9,6	10,2	450	36,0	6,8	5,3
	2011	6 665	106	24,5	11,0	12,8	500	41,4	7,7	5,3
BB	2005	3 736	99	23,8	10,0	10,0	443	79,5	15,2	17,9
	2006	4 054	96	25,1	13,3	11,6	498	81,0	14,7	14,5
	2007	4 695	96	23,6	12,6	11,4	474	71,4	9,5	11,6
	2008	4 979	93	23,2	13,5	9,8	498	66,3	10,1	11,3
	2009	5 335	94	25,2	13,6	11,8	476	57,2	8,6	14,5
	2010	5 567	91	29,0	16,9	14,1	467	52,1	9,5	11,3
	2011	5 978	95	26,8	15,3	11,4	467	45,9	8,3	9,2
PO	2005	3 352	89	23,5	21,3	14,8	428	86,2	20,9	22,9
	2006	3 890	92	22,7	15,7	13,1	463	78,6	15,9	17,6
	2007	4 400	90	24,1	15,6	12,0	437	67,7	15,9	16,8
	2008	4 883	91	22,2	13,6	9,7	465	60,6	16,6	16,8
	2009	5 213	92	22,9	16,3	13,6	476	59,5	16,8	14,5
	2010	5 591	91	24,7	18,7	14,7	395	36,5	16,3	14,5
	2011	5 846	93	25,7	20,2	16,1	400	39,4	11,7	11,6
KE	2005	3 846	102	25,1	13,0	13,6	487	83,7	18,6	20,8
	2006	4 179	98	25,1	13,0	12,7	531	82,8	13,8	16,8
	2007	4 842	99	23,4	12,0	11,5	531	72,8	14,3	14,5
	2008	5 339	99	21,9	11,2	10,9	553	72,5	16,6	14,5
	2009	5 710	101	23,5	10,9	10,9	533	61,7	11,6	11,6
	2010	5 926	97	24,0	12,7	11,7	500	55,6	16,3	14,5
	2011	6 007	95	23,5	13,5	12,1	480	48,2	9,8	11,3

Dokončenie [tab. 6.26](#)

dochádzalo k poklesu z úrovne nad 80 % v roku 2005 na úroveň okolo 50 % v roku 2011. Tento pokles bol spôsobený nevýraznou zmenou postoja domácností k minimálne požadovanej hodnote mesačného príjmu. Hodnoty agregovaných ukazovateľov relatívnej materiálnej deprivácie sú v Košickom kraji v porovnaní s Nitrianskym a Banskobystrickým krajom mierne vyššie. Z pohľadu konkrétnych položiek, ide predovšetkým o depriváciu vzhľadom na schopnosť udržiavať teplo doma a schopnosť dovoliť si osobný automobil. Naopak, osoby z Košického kraja sú v porovnaní s osobami z Nitrianskeho a Banskobystrického kraja najmenej deprivované vzhľadom na nedoplatky.

Zostávajúce tri kraje západného Slovenska (Bratislavský, Trenčiansky a Trnavský) a Žilinský kraj majú najnižšie hodnoty monetárnej chudoby. Trenčiansky kraj je jediný, ktorý vykazuje takmer rovnaké miery monetárnej chudoby odhadnuté použitím národnej a zá-

roveň regionálnej hranice chudoby. Naopak, kým v ostatných krajoch SR použitím regionálnych hraníc chudoby miera rizika klesne, v prípade Trnavského a Žilinského kraja mierne stúpne a v prípade Bratislavského kraja je nárast výrazný (v niektorých obdobiach takmer až dvojnásobný). Súvisí to predovšetkým s rozdelením príjmov v týchto krajoch, ide o kraje s mediánom ekvivalentného disponibilného príjmu vyšším ako je národný medián. Tieto kraje majú zároveň najnižšie hodnoty agregovaných ukazovateľov relatívnej materiálnej deprivácie. Osoby z domácností z Bratislavského kraja sú výraznejšie deprivované jedine vzhľadom na nedoplatky a zároveň ide o kraj s absolútne najmenším podielom osôb z domácností, ktoré si nemôžu dovoliť stráviť týždeň dovolenky mimo domova (aktuálne okolo 30 %). Miera subjektívnej chudoby je v súčasnosti absolútne najnižšia v Trnavskom kraji a blíži sa k úrovni 20 %, kým v ostatných krajoch je to 40–60 %. Je to spôsobené tým, že medián minimálne požadovaného príjmu (aj v ekvivalentnom vyjadrení) je v Trnavskom kraji najnižší. Keďže medián ekvivalentného disponibilného príjmu v Trnavskom kraji mierne prevyšuje národný medián, no minimálne požadovaných príjem týchto je najnižší, možno osoby z domácností z Trnavského kraja považovať za „najskromnejšie“.

Porovnanie regiónov³⁰ podľa podielu osôb ohrozených rizikom majetkovej chudoby (tab. 6.27) poskytuje v zásade podobné výsledky, ako tomu bolo v prípade ostatných ukazovateľov chudoby. Z pohľadu finančných aktív sú podľa výsledkov osoby zo západného Slovenska ohrozené majetkovou chudobou rovnako ako osoby z východného a stredného Slovenska³¹ (t. j. finančný majetok takmer každej druhej osoby nie je postačujúci na zabezpečenie minimálneho štandardu po dobu aspoň troch mesiacov), avšak použitím celkovej čistej hodnoty aktív bez nehnuteľností sa situácia mení (a počet osôb ohrozených majetkovou chudobou klesá na 15 %). Zohľadnením celkovej čistej hodnoty majetku vrátane nehnuteľností je podiel osôb ohrozených rizikom majetkovej chudoby dokonca nižší ako v Bratislavskom kraji.

Koncept zohľadňujúci príjem a doživotnú anuitu z čistej hodnoty majetku v regiónoch Slovenska korešponduje s výsledkami ostatných ukazovateľov chudoby na úrovni krajov. Najvyššia miera rizika príjmo-majetkovej chudoby je na východnom Slovensku, tesne za ním je stredné Slovensko. Zohľadnením anuity z čistej hodnoty nehnuteľností je na východnom Slovensku ohrozených rizikom chudoby viac ako 10 % osôb, čo je dvakrát viac ako na strednom Slovensku a päťkrát viac ako na západnom Slovensku.

Keďže postavenie krajov z pohľadu jednotlivých ukazovateľov sa líši, uskutočníme jednoduché porovnanie agregovaním hodnôt čiastkových ukazovateľov normovaných na priemer³² (pozri obr. 6.11). Vo výpočte sú zohľadnené ukazovatele: medián ekvivalentného disponibilného príjmu, Giniho koeficient, miera rizika chudoby podľa národnej hranice chudoby, miera rizika chudoby podľa regionálnej hranice chudoby, podiel subjektívne chudobných osôb (definovaných ako podiel osôb žijúcich v domácnostiach, v ktorých minimálne požadovaný príjem je vyšší ako aktuálny disponibilný príjem) a medián indexu relatívnej materiálnej deprivácie založeného na výskyte položiek v spo-

30 Porovnanie regiónov podľa ukazovateľov majetkovej chudoby je uskutočnené na teritoriálnej úrovni NUTS2 z dôvodu nižšieho počtu pozorovaní ako v prípade údajov EÚ SILC.

31 Vyššie hodnoty majetkovej chudoby na západnom Slovensku boli spôsobené predovšetkým vyššími hodnotami rizika majetkovej chudoby osôb z Nitrianskeho kraja.

32 Týmto jednoduchým agregovaním získame informáciu, o koľko percent je v príslušnom kraji v príslušnom období hodnota sledovaného ukazovateľa chudoby vyššia. V prípade premennej „medián príjmu“ je použitá prevrátená hodnota. Hodnoty sú agregované pomocou geometrického priemeru.

Tab. 6.27: Charakteristiky majetkovej chudoby podľa krajov

KRAJ	MAJ. CHUDOBA				PRÍJM.-MAJ. CHUDOBA			
	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4	NW.1	NW.2	NW.3	NW.4
BA	39,1	36,4	8,4	2,3	7,1	7,1	6,2	0,7
ZS	48,3	46,6	15,0	1,6	6,6	6,3	5,6	2,0
SS	46,5	41,1	23,1	2,7	13,6	13,1	12,6	5,4
VS	48,2	46,5	18,6	5,3	13,7	13,7	13,4	10,2

Označenie foriem majetku: NW.1: vklady na bežných a sporiacich účtoch; NW.2: NW.1 + podielové fondy, akcie a iné investície; NW.3: NW.2 + čistá hodnota reálnych aktív okrem nehnuteľností; NW.4: NW.3 + čistá hodnota nehnuteľností.

Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

ločnosti. Ide o jednoducho skonštruovaný súhrnný ukazovateľ³³ obsahujúci informáciu o rozdelení ekvivalentného disponibilného príjmu v kraji, monetárnej chudobe, subjektívnej chudobe a relatívnej materiálnej deprivácii a ktorého cieľom je pomocou jedinej hodnoty charakterizovať relatívnu pozíciu krajov v rámci Slovenska (obr. 6.11). Tematické mapy na obr. 6.11 zachytávajú priestorové rozloženie agregovaného ukazovateľa relatívnej pozície krajov v SR z pohľadu chudoby. Tmavé farby súvisia s vyššími a svetlé farby s nižšími hodnotami relatívnej pozície príslušného kraja. Pri interpretácii tematických máp je potrebné upozorniť, že ak napríklad v prípade nejakého kraja dochádza k zvyšovaniu hodnôt agregovaného relatívneho ukazovateľa (znázornené tmavšími plochami), nemusí to nutne znamenať zvyšovanie hodnôt ukazovateľov chudoby. Zhoršenie relatívnej pozície kraja môže byť spôsobené napríklad aj tým, že vo vybranom kraji nedošlo k žiadnej zmene, pričom v ostatných krajoch došlo k "zlepšeniu" situácie.

Bratislavský kraj je kraj s najvyššou hodnotou mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu počas celého sledovaného obdobia, do roku 2009 to bol zároveň kraj s najvyššou nerovnosťou rozdeľovania príjmov meranou Giniho koeficientom. Pre kraj je ďalej charakteristická nízka miera rizika monetárnej chudoby použitím národnej hranice chudoby a zároveň vysoká miera rizika chudoby použitím regionálnej hranice chudoby. V porovnaní s ostatnými kraji má Bratislavský kraj najnižšie hodnoty relatívnej materiálnej deprivácie.

Trnavský kraj je, podobne ako Bratislavský, kraj s nízkymi hodnotami ukazovateľov chudoby a deprivácie. Ide kraj s druhou najvyššou hodnotou mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu a nízkymi hodnotami ostatných ukazovateľov chudoby a deprivácie.

V *Trenčianskom kraji* dochádzalo počas sledovaného obdobia k znižovaniu hodnôt ukazovateľov chudoby, čo sa prejavilo na vylepšovaní jeho relatívnej pozície. Došlo tu k výraznému zníženiu Giniho koeficientu a miery rizika monetárnej chudoby podľa národnej hranice chudoby. Pre kraj je zároveň typická najnižšia miera rizika monetárnej chudoby podľa regionálnej hranice chudoby.

Nitriansky kraj patrí medzi kraje s relatívne nízkou úrovňou mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu a zároveň tu dochádza k postupnému zvyšovaniu príjmových nerovností meraných Giniho koeficientom. Kým v roku 2005 dosahoval Giniho koeficient

33 Existuje množstvo metód multikriteriálneho hodnotenia (pozri napr. Stankovičová a Vojtková (2007)). Na základe údajov z tab. 6.26 a z tabuliek v prílohe A má každý čitateľ možnosť porovnať výsledky získané rôznymi prístupmi k stanovovaniu váh a agregovaniu hodnôt, ako aj zohľadniť vo výpočte ďalšie ukazovatele.

hodnotu 23,1, čo bola najnižšia hodnota v príslušnom roku, do roku 2010–2011 sa zvýšil až na 27,8 a 26,2. Pre kraj je ďalej charakteristická relatívne vysoká miera rizika monetárnej chudoby podľa národnej hranice chudoby a približne priemerná úroveň z pohľadu regionálnej hranice chudoby (no v čase je badať mierny nárast, a teda zhoršovanie relatívnej pozície).

Žilinský kraj je kraj s relatívne vysokou úrovňou mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu. S výnimkou roku 2008, kedy došlo v porovnaní s ostatnými krajinami k zvýšeniu hodnoty Giniho koeficientu a hodnoty podielu osôb ohrozených rizikom monetárnej chudoby podľa regionálnej hranice, si kraj udržiaval relatívne stabilnú pozíciu z pohľadu všetkých ukazovateľov.

Banskobystrický kraj patrí medzi kraje s najvyššími hodnotami ukazovateľov chudoby a deprivácie, podpriemernými hodnotami miery rizika chudoby z pohľadu regionálnej hranice chudoby a zároveň nadpriemernými hodnotami miery rizika chudoby z pohľadu národnej hranice chudoby. V Banskobystrickom kraji došlo v období medzi rokmi 2005–2011 k miernemu nárastu hodnôt agregovaného ukazovateľa, čo vypovedá o mierne zvýšenej miere agregovanej chudoby v porovnaní s ostatnými krajinami Slovenska, resp. o "zhoršení" relatívnej pozície kraja v SR.

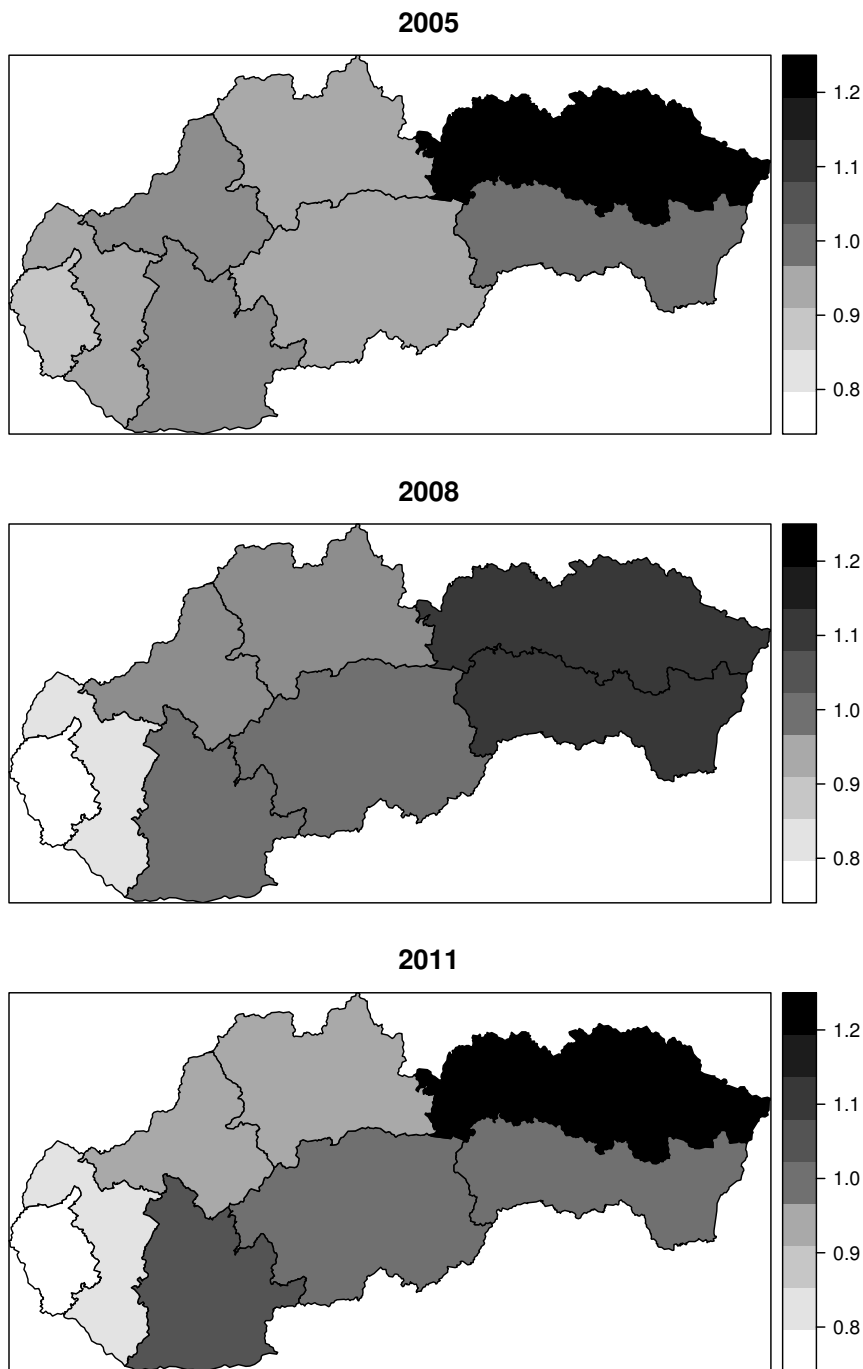
Ako už bolo uvedené, osoby z *Prešovského kraja* sú najviac ohrozené rizikom chudoby a deprivácie. Ide o kraj s absolútne najnižším mediánom ekvivalentného disponibilného príjmu, najvyššou mierou rizika monetárnej chudoby podľa národnej hranice chudoby a vo väčšine období aj podľa regionálnej hranice chudoby. Pre kraj je ďalej charakteristická najvyššia úroveň relatívnej materiálnej deprivácie a priemerná úroveň nerovností meraných Giniho koeficientom.

Košický kraj má po *Prešovskom* a *Banskobystrickom kraji* tretie najvyššie hodnoty mier chudoby a deprivácie. V porovnaní s ostatnými krajinami SR je v *Košickom kraji* signifikantne vysoká relatívna materiálna deprivácia a v porovnaní s ostatnými krajinami došlo v *Košickom kraji* k miernemu zníženiu podielu osôb ohrozených rizikom chudoby. V roku 2005 bola v kraji druhá najvyššia miera príjmových nerovností meraná Giniho koeficientom, následne nerovnosti striedavo klesali a v roku 2011 boli najnižšie.

Z výsledkov analýz vyplýva, že chudobou a depriváciou najviac ohrozené sú osoby z *Prešovského kraja*, ktorý dosahuje hodnoty sledovaných ukazovateľov v priemere o 20 % vyššie ako slovenský priemer. Miera rizika chudoby z pohľadu národnej hranice chudoby a index materiálnej deprivácie najviac prispeli k vysokým hodnotám agregovaného ukazovateľa (vypovedajúceho o nepriaznivej relatívnej pozícii *Prešovského kraja* v porovnaní s ostatnými krajinami).

Kým v prípade *Bratislavského*, *Trnavského* a *Trenčianskeho kraja* došlo v období medzi rokmi 2005 a 2011 k vylepšeniu relatívnej pozície z pohľadu chudoby a deprivácie, v *Banskobystrickom*, *Nitrianskom* a *Prešovskom kraji* došlo naopak k zhoršeniu relatívnej pozície.

Čo sa týka citlivosti krajov na krízu, najvýraznejšie zmeny sa prejavili v referenčnom období 2009 v porovnaní s obdobím 2008. *Banskobystrický* a *Košický kraj* zaznamenali zhoršenie relatívnej pozície o cca 11 %, následne v referenčnom období 2010 došlo k zlepšeniu ich relatívnej pozície približne o rovnaké percento. Naopak pozícia *Bratislavského*,

Obr. 6.11: Agregovaný ukazovateľ chudoby v krajoch
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Trnavského a Žilinského kraja sa v období 2009 v porovnaní s 2008 zlepšila o cca 9 % a v nasledujúcom období došlo k návratu k stavu spred roku 2009³⁴.

³⁴ Opäť je potrebné upozorniť, že zmena relatívnej pozície krajov nemusí nutne znamenať nárast/pokles hodnôt ukazovateľov chudoby v príslušnom kraji, ale vypovedá len o relatívnej zmene pozície tohto kraja v porovnaní s ostatnými slovenskými kraji.

Ukazovatele chudoby a deprivácie v krajoch Slovenska korešpondujú s mierou nezamestnanosti a úrovňou miezd. Banskobystrický, Košický a Prešovský kraj patria dlhodobu medzi kraje s vysokou mierou nezamestnanosti (pozri tab. 6.28). Prešovský a Banskobystrický kraj spolu s Nitrianskym sú kraje s najnižšou úrovňou miezd. V referenčnom období 2010 (zodpovedajúcemu zisťovaniu EU SILC 2011) dosahovala nominálna mesačná mzda len 77 % národného priemeru³⁵. Už v kapitole 6.2.1 sme naznačili, že pre väčšinu krajín je typické, že región s hlavným mestom krajiny je ekonomickým centrom, kde úroveň príjmov je spravidla vyššia ako v ostatných regiónoch. Je preto zrejmé, že v týchto regiónoch bude miera nezamestnanosti nižšia a úroveň príjmov vyššia ako vo zvyšku krajiny.

Tab. 6.28: Miera nezamestnanosti (%) a nominálna mesačná mzda v EUR/mes. a v zátvorke ako percento priemeru SR

KRAJ	NEZAM.			NOM. MZDA		
	2004	2007	2010	2004	2007	2010
Bratislavský	3,4	2,0	4,6	698 (132)	877 (131)	991 (129)
Trnavský	8,8	4,3	8,2	487 (93)	636 (95)	705 (92)
Trenčiansky	8,1	4,5	9,5	462 (88)	583 (87)	657 (85)
Nitriansky	14,8	7,1	11,8	440 (84)	551 (82)	636 (83)
Žilinský	11,1	5,6	10,9	462 (88)	589 (88)	686 (89)
Banskobystrický	19,5	14,1	18,9	442 (84)	560 (84)	635 (83)
Prešovský	17,5	12,1	17,8	416 (79)	498 (74)	594 (77)
Košický	18,9	13,0	16,8	512 (98)	627 (91)	716 (93)

Zdroj údajov: ŠÚ SR (vlastné spracovanie)

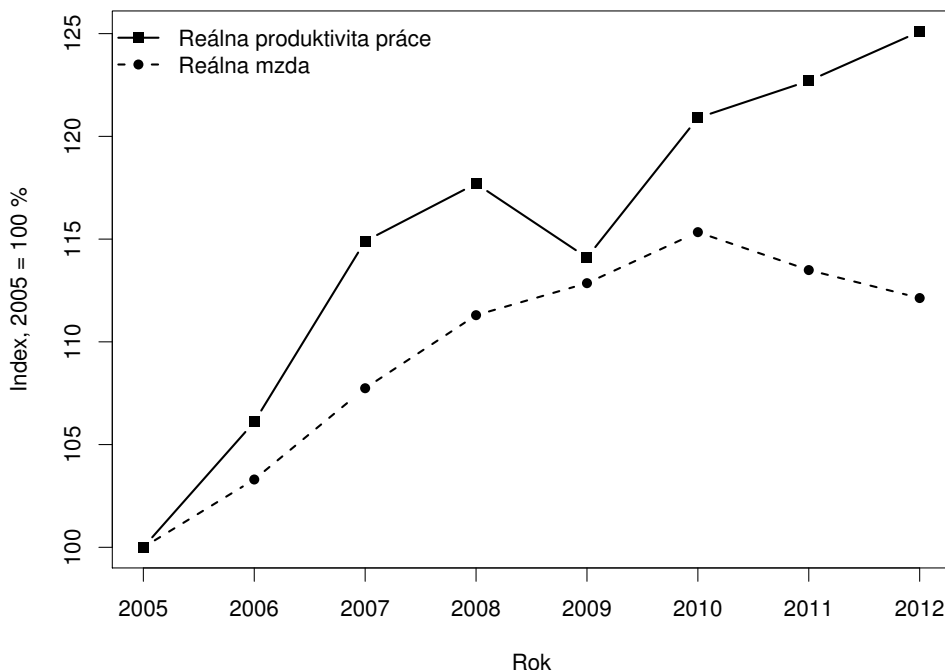
³⁵ Zároveň je potrebné upozorniť, že vzhľadom na kladne zošikmené rozdelenie je tento odhad strednej hodnoty nominálnych miezd nadhodnotený.

6.6 NIEKTORÉ ASPEKTY VÝVOJA PRACOVNÝCH PRÍJMOV V KONTEXTE MAKROEKONOMICKEHO VÝVOJA

V kapitole 6.4.1 o chudobe a deprivácii osôb žijúcich v domácnostiach so zamestnanými sme upozornili, že chudoba sa týka aj významnej časti zamestnaných. Vzhľadom na nízku úroveň príjmov nemožno v slovenských podmienkach považovať zamestnanie (a z neho vyplývajúci pracovný príjem) za "všeobecný" nástroj boja proti chudobe.

Mzdy tvoria významnú časť nákladov firiem a tlaky na zvyšovanie konkurencieschopnosti firiem bývajú často zdôvodňované potrebou udržiavať mzdy na relatívne nízkej úrovni.

Keď dáme do súvisu vývoj reálnej produktivity práce a reálnych miezd na Slovensku od roku 2005 (obr. 6.12), zisťujeme, že tempo rastu reálnej produktivity práce je výrazne vyššie ako tempo rastu reálnej mzdy (s výnimkou roku 2009, kedy v porovnaní s rokom 2008 reálne mzdy mierne rástli, no reálna produktivita práce výrazne klesla). Produktivita práce od roku 2009 znovu rastie, úroveň z roku 2008 bola prekonaná už v roku 2010, no reálna mzda na Slovensku v roku 2011 v porovnaní s rokom 2010 klesla o 1,6 % a v roku 2012 v porovnaní s rokom 2011 o 1,2 %.

Obr. 6.12: Vývoj reálnej mzdy a reálnej produktivity práce na zamestnanca (index, 2005=100%)
Zdroj údajov: ŠÚ SR (vlastné spracovanie)

Uvedené zistenia naznačujú, že prvotné rozdeľovanie dôchodkov na Slovensku je v neprospech zamestnancov a v prospech firiem (no zároveň platí, že množstvo firiem vykazuje vysoké straty a budúca činnosť niektorých z nich môže byť ohrozená). Do určitej miery je možné tento stav vysvetliť štruktúrou hospodárstva, prípadne inými faktormi (napríklad aj práca načierno a iné formy šedej ekonomiky), čo je už nad rámec tejto publikácie a vyžadovalo by si to ďalší podrobný výskum.

Analýzou štruktúry hrubého domáceho produktu zostaveného dôchodkovou metódou v štandardizovanom Európskom systéme účtov ESA95 je možné určiť, z akej časti je HDP tvorený odmenami zamestnancov a z akej časti hrubým prevádzkovým prebytkom a zmiešanými dôchodkami³⁶.

Hrubý prevádzkový prebytok a zmiešané dôchodky nemožno priamo stotožňovať s hrubými ziskami firiem, nakoľko v nich nie je zohľadnená amortizácia a ďalšie položky, avšak túto položku možno považovať za akési "priblíženie" podnikateľským dôchodkom. Miera ziskovosti sa medzi odvetviami tiež významne líši, avšak ani tomuto aspektu sa podrobne ďalej nevenujeme.

Z obr. 6.13 je zrejmé, že od roku 1995 je na Slovensku rast podielu vytvoreného hrubého prevádzkového prebytku na HDP spojený s poklesom podielu odmien zamestnancov na HDP. Takýto vývoj pre krajiny Európskej únie nie je úplne typický. Priemerná hodnota podielu hrubého prevádzkového prebytku na HDP sa od roku 1995 v EÚ udržiava na stabilnej úrovni 38–39 %, podiel odmien zamestnancov (Eurostat publikuje údaje za EÚ od roku 2000) na hodnote 49–50 %. Na Slovensku je to práve naopak – podiel hrubého prevádzkového prebytku je na úrovni 50–55 %, podiel odmien zamestnancov na úrovni pod 40 %. Podľa údajov Eurostatu bol podiel hrubého prevádzkového prebytku na HDP na Slovensku do roku 2011 najvyšší (podľa predbežných údajov za rok 2012 bola v Grécku zaznamenaná hodnota o 0,4 percentuálneho bodu vyššia ako na Slovensku). Podiel miezd na HDP bol na Slovensku tretí najnižší v celej Európskej únii (po Grécku a Poľsku).

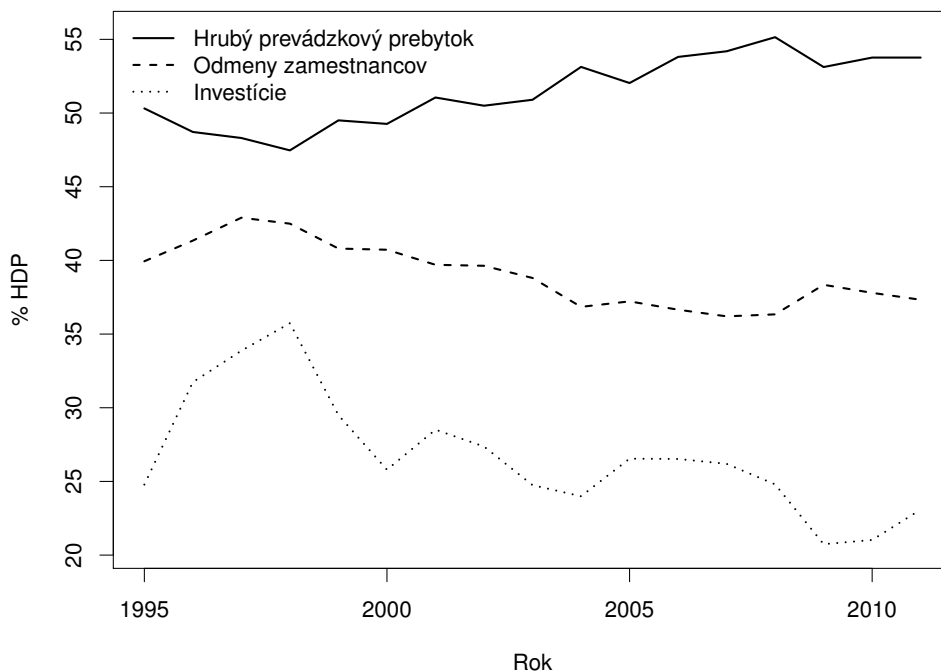
Tento vývoj je zároveň sprevádzaný poklesom tvorby dlhodobých investícií, resp. hrubého fixného kapitálu³⁷. Rastúci trend podielu hrubého fixného kapitálu na HDP by znamenal, že firmy dodatočne utŕžené prostriedky investujú do ďalšieho rozvoja podniku (napr. s cieľom zefektívniť výrobu), čím by mohlo byť čiastočne zdôvodnené zastavenie zvyšovania podielu mzdových nákladov na celkových nákladoch, avšak skutočný vývoj na Slovensku je opačný. V čase totiž dochádza k poklesu tvorby investícií na HDP³⁸. Neustály tlak zo strany zamestnávateľov na znižovanie (alebo aspoň zmrazovanie) miezd zamestnancov zdôvodňovaný zvyšovaním konkurencieschopnosti preto nie je úplne opodstatnený, na čo upozorňuje aj Keller (2010).

Porovnáme vývoj odmien zamestnancov a hrubého prevádzkového prebytku ako zložiek HDP za Slovensko s údajmi za Českú republiku (ako krajinu, s ktorou tvorilo Slo-

36 Prevádzkový prebytok je definovaný ako prebytok (alebo deficit) výrobných činností pred tým, ako sa na účte zohľadnia úroky, nájmné alebo poplatky, ktoré výrobná jednotka musí zaplatiť z finančných aktív alebo z hmotných neprodukovateľných aktív, ktoré si vypožičala alebo prenajala; musí obdržať z finančných aktív alebo hmotných neprodukovateľných aktív, ktorých je vlastníkom. Prevádzkový prebytok zodpovedá dôchodku, ktorý jednotky získajú z vlastného využívania svojich výrobných kapacít. V prípade nekorporatívnych podnikov v sektore domácností obsahuje bilancujúca položka účtu tvorby dôchodkov implicitne prvok, ktorý zodpovedá odmene za prácu vykonanú vlastníkom alebo členmi jeho rodiny, ktorá sa nedá oddeliť od jeho ziskov ako podnikateľa. Považuje sa za zmiešané dôchodky. Podľa nariadenia o IAS možno hrubý prevádzkový prebytok vypočítať priamo z položiek metódou podľa charakteru nákladov ako: výnosy (okrem výnosov z úrokov a dividend, ak sú zahrnuté vo výnosoch) plus/mínus zmena stavu zásob hotových výrobkov a nedokončenej výroby mínus použité suroviny a spotrebný materiál mínus ostatné výdavky plus ostatné príjmy mínus náklady na pôžitky zamestnancov.

37 Tvorba hrubého fixného kapitálu za ekonomiku podľa definície ESA95 pozostáva z výdavkov na nový dlhodobý majetok, alebo z iných špecifických výdavkov, ktoré vynakladajú výrobcovia na výrobky a služby s cieľom zachovania, zvýšenia alebo rozšírenia svojej výrobnéj kapacity, alebo vytvorenia nových výrobných možností v budúcnosti.

38 Podiel tvorby hrubého fixného kapitálu na hrubom prevádzkovom prebytku a zmiešaných dôchodkoch v čase rovnako klesá. Maximálny podiel bol zaznamenaný v roku 1998 na úrovni 75 %, odkedy postupne klesal až na úroveň okolo 40 %.

Obr. 6.13: Vývoj podielu miezd, podnikateľských dôchodkov, investícií na HDP Slovenska

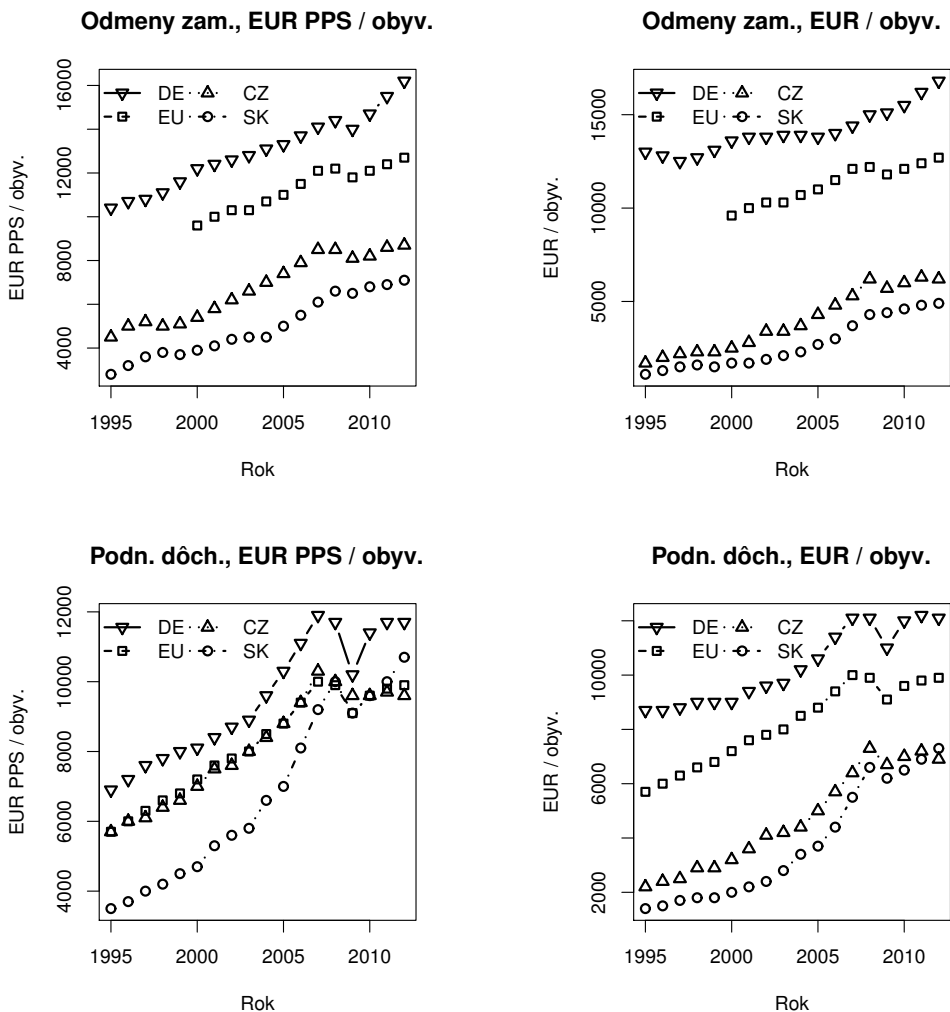
Zdroj údajov: ŠÚ SR (vlastné spracovanie)

vensko jednu krajinu), Nemecko (ako ekonomicky najsilnejšiu krajinu EÚ) a EÚ-27 (za EÚ-28 neboli dostupné časové rady za celé sledované obdobie) v EUR na obyvateľa a EUR PPS na obyvateľa.

Po prepočítaní na obyvateľa, objem *odmien zamestnancov* (ako zložka HDP) na Slovensku je výrazne pod priemerom Európskej únie, tak z pohľadu vyjadrenia v parite kúpnej sily (obr. 6.14, vľavo hore), ako aj z pohľadu EUR (obr. 6.14, vpravo hore). V porovnaní s Českou republikou sú rozdiely menšie. V relatívnom vyjadrení: použitím oficiálneho kurzu dosahovalo Slovensko v roku 2000 18 % a v roku 2012 39 % priemeru EÚ a podľa kurzu parity kúpnej sily to bolo 41 % priemeru v roku 2000 a 56 % priemeru v roku 2012.

Prepočítaním *hrubého prevádzkového prebytku a zmiešaných dôchodkov* na obyvateľa je rozdiel oproti priemeru EÚ výrazne menší. Použitím oficiálneho kurzu (obr. 6.14, vpravo dole), v roku 1995 dosahovalo Slovensko 25 % priemeru EÚ, do roku 2012 sa rozdiel znížil na 75 % priemeru EÚ (pre porovnanie, v roku 1995 slovenský HDP dosahoval 19 % priemeru EÚ, v roku 2012 to bolo 52 %). Použitím kurzu parity kúpnej sily (obr. 6.14, vľavo dole) sú rozdiely ešte menšie. V roku 2008 dosiahlo Slovensko priemernú úroveň EÚ a podľa predbežných údajov za roky 2011 a 2012 ju dokonca presiahlo. Vyjadrené relatívne, v roku 1995 Slovensko dosahovalo 61 % priemeru EÚ, odhad za rok 2012 je 108 % priemeru.

Ak sa aj budúci vývoj bude uberať v intenciách rastu hrubého prevádzkového prebytku a zmiešaných dôchodkov na úkor rastu odmien zamestnancov sprevádzaného výrazne rýchlejšim tempom rastu reálnej produktivity práce ako reálnej mzdy, nemožno očakávať, že na Slovensku dôjde v budúcnosti k významnému zlepšeniu príjmovej si-

Obr. 6.14: Vývoj podielu odmien zamestnancov a hrubých prevádzkových prebytkov na HDP
Zdroj údajov: Eurostat (vlastné spracovanie)

tuácie. Nízka úroveň miezd priamo zvyšuje riziko ohrozenia chudobou konkrétnej pracujúcej osoby. Od výšky miezd zároveň závisí objem odvodov do sociálneho (a zdravotného) systému, a tak s nízkymi mzdami súvisia nízke odvody a z nich vyplácané nízke dávky pre osoby odkázané na pomoc štátu. Nízky príjem v súčasnosti navyše determinuje nízku úroveň vyplácaného starobného dôchodku v budúcnosti.

Vo vyspelých krajinách je pomerne veľká časť spoločnosti stotožnená s názorom, že šikovní ľudia s dobrým vzdelaním si bez väčších problémov dokážu nájsť dobre platenú prácu a budú patriť do pomyselnej strednej príjmovej triedy. Súčasne sa stotožňujú s názorom, že ľudia s nižším vzdelaním a schopnosťami by mali zarábať menej, no časť z nich má stále šancu dostať sa do strednej príjmovej triedy. Takýto stav vo väčšine vyspelých ekonomík v zásade platil do osemdesiatych rokov minulého storočia. Následne sa rast príjmov kvalifikovaných robotníkov začal spomaľovať a v reálnom vyjadrení sa

vo viacerých krajinách dokonca blíží k nule. Na druhej strane dochádza v súčasnosti k prudkému rastu odmien vysoko postavených manažérov a k raketovému rastu príjmov vlastníkov firiem (Keller, 2010).

Jedným zo zistení v rámci skúmania subjektívnej chudoby v kapitole 6.3.2 bolo, že v slovenských podmienkach väčšina osôb považuje čistý mesačný príjem domácnosti vo výške 1000 EUR za minimálne požadovaný. Stotožnime na chvíľu túto hranicu s dolnou hranicou príjmu strednej príjmovej triedy, teda za príslušníkov strednej príjmovej triedy budeme považovať domácnosti s čistým mesačným príjmom vyšším ako 1000 EUR mesačne. Uskutočnime ďalší zjednodušujúci predpoklad. Na to, aby domácnosť (dvoch dospelých s deťmi alebo bez detí) patrila do strednej príjmovej triedy, je v priemere potrebné, aby čistý mesačný príjem oboch dospelých bol vyšší ako 500 EUR mesačne.

Podľa aktuálnych údajov Sociálnej poisťovne o čistých pracovných príjmoch (pozri tab. 6.29) v roku 2011 takejto definícii strednej príjmovej triedy vyhovovalo niečo cez tretinu slovenských domácností s dvoma pracujúcimi dospelými (58 % osôb z miest a 68 % osôb z vidieka malo čistý mesačný príjem do 500 EUR). Môže to teda znamenať, že necelé dve tretiny Slovákov nie sú dostatočne šikovné a/alebo nemajú dostatočné vzdelanie, schopnosti, skúsenosti na to, aby si bez väčších problémov dokázali nájsť dobre (primerane) platenú prácu?

Tab. 6.29: Vývoj stratifikácie čistých pracovných príjmov obyvateľov na vidieku a v mestách SR

INTERVAL	2005		2009		2011	
	MESTO	VIDIEK	MESTO	VIDIEK	MESTO	VIDIEK
≤ 500	68,4	79,0	60,6	71,3	58,2	68,1
(500;1000]	25,4	18,7	31,0	25,2	31,5	27,0
(1000;1500]	3,9	1,6	5,1	2,4	6,2	3,3
(1500;2000]	1,0	0,3	1,6	0,6	1,9	0,8
≤ 2000	98,8	99,7	98,3	99,4	97,8	99,2
> 2000	1,2	0,3	1,0	0,6	2,2	0,8

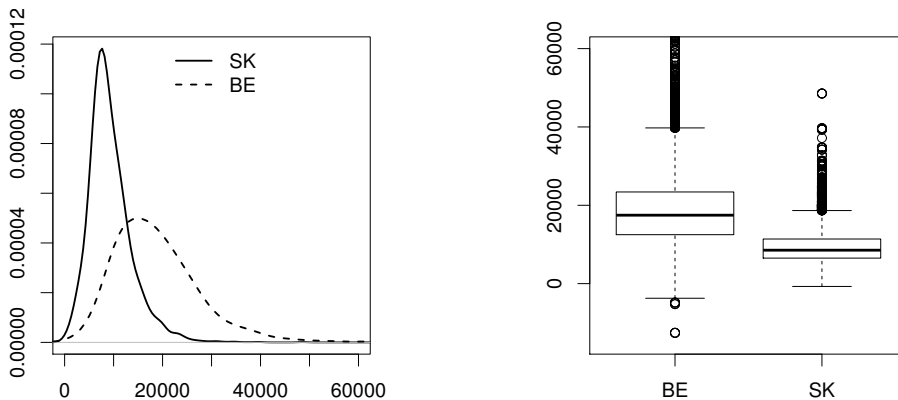
Zdroj: Pauhofová (2012)

6.7 OBMEDZENIA PRÍJMOVÉHO RELATÍVNEHO KONCEPTU

Na viacerých miestach publikácie sme upozorňovali na nevýhody vyplývajúce z použitia príjmového relatívneho konceptu. Problematická je predovšetkým medzinárodná komparácia. Napríklad Slovensko dlhodobo patrí medzi krajiny Európskej únie s nízkou mierou rizika chudoby. V roku 2011 bola na Slovensku vykázaná oficiálna miera rizika chudoby 13 %, čo bolo menej ako vo Veľkej Británii (16,2 %), Švédsku (14 %), v Nemecku (15,8 %) či iných krajinách Európskej únie.

Tieto výsledky by mohli byť nesprávne interpretované, že chudoba na Slovensku sa týka menšieho podielu ľudí ako napríklad v Nemecku. Je ale potrebné uvedomiť si, že charakteristiky chudoby v rámci príjmového relatívneho konceptu sú silne závislé od rozdelenia príjmov v príslušnej krajine.

Citlivosť mier chudoby na rozdelenie príjmov demonštrujeme na mikroúdajoch zisťovania EU SILC 2010 (Eurostat, 2013) za Slovensko a Belgicko. Tieto krajiny boli vybrané zámerné, nakoľko miera rizika chudoby v Belgicku v roku 2010 bola 14,6 %, teda vyššia ako na Slovensku (12 %) a medián ekvivalentného disponibilného príjmu v Belgicku bol výrazne vyšší (19 464 EUR/rok, resp. 17 330 EUR PPS/rok) ako na Slovensku (6 177 EUR/rok, resp. 8 306 EUR PPS/rok). Nerovnosť rozdeľovania príjmov bola v oboch krajinách porovnateľná (26,6 % v Belgicku a 25,9 % na Slovensku). Keby sme okrem hodnôt miery rizika chudoby za obe krajiny nemali k dispozícii žiadne iné charakteristiky, mohli by sme sa domnievať, že príjmové podmienky ľudí v Belgicku sú horšie ako na Slovensku.

Obr. 6.15: Rozdelenie ročného EDP na Slovensku a v Belgicku v EUR PPS

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Z obr. 6.15 je zrejmé, že rozdelenie príjmov Slovákov má omnoho väčšiu špicatosť ako rozdelenie príjmov v Belgicku (516,2 pre SK a 273,5 pre BE)³⁹. Z obrázkov je tiež zrejmé, že v súvislosti s veľkou špicatosťou rozdelenia príjmov slovenských osôb súvisí relatívne úzky interval, v ktorom sa nachádza podstatná časť pozorovaní. V prípade Belgicka je tento interval omnoho širší.

Z tvaru boxplotov (obr. 6.15, vpravo) je ďalej možné vyčítať, že nominálne príjmy (upravené o úrovne cenových hladín v oboch krajinách) viac ako 75 % Slovákov sú nižšie, ako horná hranica príjmov štvrtiny "najchudobnejších" Belgičanov.

³⁹ Rozdelenie príjmov Slovákov má zároveň väčšiu šikmosť (15,9), ako je tomu v prípade Belgicka (10,2).

Takýmto zjednodušeným porovnaním sme chceli demonštrovať obmedzené možnosti komparácie mier rizika chudoby na základe relatívneho prístupu k stanoveniu hraníc chudoby.

Na záver pristúpime k porovnaniu, aké uskutočnili napríklad aj Fusco et al. (2009). Považujme na chvíľu Európsku úniu za jednu krajinu, ktorej "regiónmi" sú jej členské štáty. Úroveň cien v členských štátoch (teda "regiónoch") je rôzna, a tak uskutočníme prepočet údajov o príjmoch podľa kurzu parity kúpnej sily. Na základe takto upravených údajov o príjmoch odhadneme hranicu rizika chudoby pre celú Európsku úniu (použitím tradičnej definície 60 % mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu) a pre každý členský štát odhadneme mieru rizika chudoby. Nakoniec takto odhadnuté miery rizika chudoby vo vybraných obdobiach porovnáme s národnými mierami [tab. 6.30](#).

V súlade s predpokladmi, u krajín s vyššou príjmovou hladinou došlo k zníženiu mier relatívnej chudoby a naopak, u krajín s nízkou príjmovou hladinou došlo k zvýšeniu mier relatívnej chudoby.

Európskej hranici relatívnej chudoby odhadnutej vyššie popísaným postupom zodpovedala v roku 2005 na Slovensku miera rizika chudoby takmer 95 %, čo bola v príslušnom období najvyššia miera rizika chudoby vôbec. Považujúc Európsku úniu za jedinou krajinu, v štáte ("región") Slovensko by v roku 2005 boli takmer všetci ľudia chudobní. V Poľsku by bolo 81 % chudobných a v Českej republike "len" 53 %.

V roku 2008 došlo v prípade Slovenska k výraznému poklesu miery rizika chudoby na 75,6 %. Tento pokles bol do veľkej miery zapríčinený rozšírením vzorky o Bulharsko a Rumunsko, teda krajiny s nižšou úrovňou príjmov ako na Slovensku.

Podľa posledných dostupných údajov (2011) by bol použitím európskej hranice relatívnej chudoby ohrozený rizikom chudoby každý druhý Slovák, čo približne zodpovedá miere subjektívnej chudoby.

V porovnaní s okolitými krajinami by bola najnižšia miera rizika chudoby v roku 2011 v Rakúsku (takmer 5 %), v Českej republike 37 %, v Poľsku 56 % a v Maďarsku 70 %.

Cieľom porovnania bolo upozorniť na niektoré z rizík spojených s používaním relatívneho konceptu príjmovej chudoby v prípade skupiny krajín s rozdielnou úrovňou príjmov. Opäť je potrebné zdôrazniť, že hodnotenie a porovnávanie úrovne chudoby len na základe ukazovateľa miery rizika chudoby poskytuje veľmi obmedzený pohľad. Získať realitu čo najbližší obraz je možné jedine kombináciou viacerých konceptov chudoby, v línii čoho sa niesla celá táto publikácia.

Tab. 6.30: Miera rizika chudoby v EÚ podľa európskej a národných hraníc chudoby

KRAJINA	HRANICA CHUDOBY					
	EURÓPSKA			NÁRODNÁ		
	2005	2008	2011	2005	2008	2011
AT	4,1	4,5	4,7	12,3	12,4	12,6
BE	8,2	9,1	7,8	14,8	14,7	15,3
BG		85,4	78,0	14,0	21,4	22,3
CY	11,2	5,5	5,5	16,1	15,9	14,5
CZ	53,4	39,5	37,2	10,4	9,0	9,8
DE	7,2	8,6	8,5	12,2	15,2	15,8
DK	5,7	6,2	6,7	11,8	11,8	13,0
EE	79,3	61,8	60,5	18,3	19,5	17,5
ES	25,7	21,4	27,8	19,7	19,6	21,8
FI	8,8	8,3	5,9	11,7	13,6	13,7
FR	8,9	6,3	6,6	13,0	12,7	14,0
GR	28,8	29,1	33,6	19,6	20,1	21,4
HU	80,1	77,0	69,6	13,5	12,4	13,8
CH			4,1		16,2	15,0
IE	13,6	7,3		19,7	15,5	15,2
IS	4,3	2,4	5,7	9,7	10,1	9,2
IT	17,3	17,0	17,5	18,9	18,7	19,6
LT	86,5	66,6	74,3	20,5	20,0	20,0
LU	1,0	1,4	1,6	13,7	13,4	13,6
LV	87,4	60,7	73,8	19,2	25,6	19,1
MT			18,2	13,9	15,0	15,4
NL	6,1	3,7	4,1	10,7	10,5	11,0
NO	4,2	3,8	2,9	11,4	11,4	10,5
PL	81,0	69,3	56,4	20,5	16,9	17,7
PT	47,0	44,2	44,4	19,4	18,5	18,0
RO		95,7	95,1		23,4	22,2
SE	7,2	6,2	6,4	9,5	12,2	14,0
SI	17,6	14,4	14,8	12,2	12,3	13,6
SK	94,9	75,6	50,1	13,3	10,9	13,0
UK	9,8	9,3	10,7	19,0	18,7	16,2

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

ZÁVERY

Z pohľadu relatívnej monetárnej chudoby patrí Slovensko podľa oficiálnych štatistík medzi krajiny s nízkou mierou rizika chudoby. Hranica chudoby v krajinách Európskej únie je definovaná hodnotou 60 % mediánu národného ekvivalentného disponibilného príjmu. Jedným zo špecifik príjmov na Slovensku je relatívne nízka variabilita príjmov (ekvivalentný disponibilný príjem polovice všetkých pozorovaní sa v roku 2005 pohyboval v intervale cca 2 800–4 900 EUR/rok a v roku 2011 v intervale 4 800–8 400 EUR/rok). Aj z toho dôvodu je potrebné posudzovať mieru rizika monetárnej chudoby na Slovensku opatrným spôsobom. V období medzi rokmi 2005–2007 miera rizika chudoby v čase klesala z úrovne 13,3 % na 10,5 %, následne rástla a v roku 2011 dosiahla hodnotu 13,0 %.

Hodnotenie subjektívneho vnímania chudoby samotnými osobami je omnoho zložitejšie, nakoľko neexistuje všeobecne akceptovaná metodika. Podľa viacerých prepočtov uskutočnených v práci bolo na Slovensku v roku 2005 cca 80 % subjektívne chudobných a tento podiel klesol do roku 2011 na úroveň cca 40–45 %. Použitím iných metód odhadu sa miera subjektívnej chudoby na Slovensku udržiavala počas celého sledovaného obdobia na úrovni 70–80 %. Najčastejšie sa vyskytujúcou odpoveďou na otázku minimálne požadovaného mesačného disponibilného príjmu je hodnota 1 000 eur mesačne, ktorú možno považovať za pomyselnú hranicu subjektívnej chudoby na Slovensku (v roku 2005 ju uviedlo 21,5 % osôb (resp. 30 000 SKK) a v roku 2011 ju uviedlo 17 % osôb).

Miera silnej materiálnej deprivácie, definovaná ako podiel populácie čeliacej nútenému nedostatku v aspoň 4 z 9 položiek, ktoré si domácnosť nemôže finančne dovoliť, klesla z úrovne 22,1 % v roku 2005 na 10,6 % v roku 2011. Keby v roku 2010 nedošlo k zmene pôvodného ukazovateľa miery materiálnej deprivácie, ktorý uvažoval s tromi položkami, došlo by poklesu z hodnoty 42,6 % v roku 2005 na 22 % v roku 2011. Medzi položky s najväčšou mierou núteného nedostatku na Slovensku možno zaradiť: neschopnosť dovoliť si dovolenku, neschopnosť dovoliť si jedlo z mäsa (príp. vegetariánsky ekvivalent) každý druhý deň a neschopnosť čeliť neočakávaným výdavkom. Pritom až polovica ľudí s príjmom nižším ako hranica chudoby si nemôže dovoliť jedlo z mäsa (príp. vegetariánsky ekvivalent) každý druhý deň.

Mieru majetkovej chudoby možno posudzovať cez optiku rôznych foriem aktív. Keby sme za majetkovo chudobnú považovali osobu, ktorej úspory nevystačia na pokrytie mesačných výdavkov vo výške 100 eur počas obdobia jedného mesiaca, približne 10 % Slovákov by bolo považovaných za majetkovo chudobných. Zvýšením hranice chudoby (t.j. mesačných výdavkov) na 400 eur a obdobia na tri mesiace, za majetkovo chudobné by boli považované takmer dve tretiny osôb.

Podľa zistení sú chudobou najviac ohrozené nezamestnané osoby (a osoby žijúce s nimi v jednej domácnosti). Problém s vysokou nezamestnanosťou je pre Slovensko príznačný od úvodných fáz transformačného procesu. Keď vezmeme do úvahy skutočnosť, že v celej Európskej únii je v súčasnosti nezamestnaných takmer 27 miliónov ľudí, nezamestnanosť dostáva iné rozmery a ide o celoeurópsky spoločensko-ekonomický problém. Podľa údajov EU SILC 2011 bol celkový čistý príjem polovice domácností dvoch dospelých (z nich aspoň jeden nezamestnaný) s dvoma deťmi nižší ako 780 EUR/mes.

V prípade, že nezamestnané boli obe dospelé osoby, medián celkového mesačného čistého príjmu domácnosti klesol na 413 EUR/mes.

Príjmy nezamestnaných sú síce nižšie ako príjmy zamestnaných, avšak za vážny signál nepriaznivej príjmovej situácie na Slovensku možno považovať skutočnosť, že chudoba sa dotýka aj veľkej časti pracujúcich. Zamestnanie pritom býva označované ako zdroj ochrany pred chudobou. Ak uvažujeme "typickú" domácnosť dvoch dospelých s dvoma deťmi, čistý mesačný príjem polovice takýchto domácností, kde obaja dospelí členovia pracovali, bol podľa údajov EU SILC 2011 pod hodnotou cca 1 210 EUR. Je otázne, či v slovenských podmienkach možno túto sumu pre 4-člennú domácnosť považovať za postačujúcu (vzhľadom na úroveň životných nákladov). O nepriaznivej príjmovej situácii nasvedčuje aj skutočnosť, že viac ako polovici osôb z domácností s dvoma pracujúcimi dospelými s deťmi nevystačia úspory na bežných a sporiacich účtoch na zabezpečenie minimálneho štandardu počas obdobia troch mesiacov.

Domácnosti s dôchodcami sú chudobou relatívne menej ohrozené, ako je tomu v prípade domácností s nezamestnanými. Je ale potrebné pripomenúť, že ide o relatívny pohľad. Medián ekvivalentného disponibilného príjmu týchto dôchodcov je pod úrovňou národného mediánu a nízka miera rizika monetárnej chudoby je z veľkej časti spôsobená nízkou nerovnosťou v rozdelení príjmov dôchodcov.

Z priestorového pohľadu, chudobou a depriváciou najviac ohrozeným regiónom je Prešovský kraj, ktorý dosahuje hodnoty sledovaných ukazovateľov v priemere o 20 % vyššie ako slovenský priemer. Kým v prípade Bratislavského, Trnavského a Trenčianskeho kraja došlo v období medzi rokmi 2005 a 2011 k vylepšeniu relatívnej pozície z pohľadu chudoby a deprivácie, v Banskobystrickom, Nitrianskom a Prešovskom kraji došlo naopak k zhoršeniu relatívnej pozície. Ukazovatele chudoby a deprivácie v krajoch Slovenska korešpondujú s mierou nezamestnanosti a úrovňou miezd. Banskobystrický, Košický a Prešovský kraj patria dlhodobo medzi kraje s vysokou mierou nezamestnanosti a zároveň Prešovský a Banskobystrický kraj spolu s Nitrianskym sú kraje s najnižšou úrovňou miezd. Bratislavský kraj je hlavným ekonomickým centrom krajiny, a tak je zrejme, že je preň typická vyššia mzdová úroveň a zároveň nižšia miera relatívnej monetárnej chudoby a materiálnej deprivácie.

Za jeden zo základných faktorov chudoby možno považovať príjem, ktorý je determinovaný vzdelaním, skúsenosťami, schopnosťami, zdravotným stavom osôb a ďalšími činiteľmi, z ktorých viaceré nie je možné kvantifikovať. Na druhej strane je príjem základným determinantom spotreby a úspor. Zrejmý je súvis medzi výškou príjmu a finančnou depriváciou, kedy si ľudia nemôžu dovoliť spotrebovať všetky statky a služby, ktoré by chceli a z ktorých niektoré dokonca tvoria bežný štandard spoločnosti. To vedie k ich pocitu, že nemajú dostatok zdrojov na to, aby uspokojili potreby, ktoré považujú za dôležité.

Nízka úroveň príjmov úzko súvisí aj s majetkovou chudobou, nakoľko nízky príjem nedovoľuje osobám/domácnostiam v žiadúcej miere tvoriť úspory a zhodnocovať osobný majetok. Osoby s nízkymi príjmami sa tak môžu dostať do stavu mnohonásobnej chudoby a deprivácie, ktorá nakoniec môže vyústiť až do (čiastočného) vylúčenia zo spoločnosti. Problém, ktorý začínal ako ekonomický problém nedostatočného príjmu a uspokojovania potrieb, sa prenáša z ekonomickej roviny do roviny sociálnej, psychologickú, kultúrnej...

Vzdelanie, schopnosti a skúsenosti sú označované za predpoklad dobrého uplatnenia v zamestnaní ohodnotenom primeranou mzdou. Byť zamestnaným, teda mať zdroj príjmu, býva považované za jednu z hlavných foriem ochrany pred chudobou. Podľa zistení je na Slovensku takmer každá piata osoba žijúca v domácnosti s dvoma pracujúcimi dospelými a troma alebo viacerými deťmi ohrozená rizikom príjmovej chudoby, približne každá druhá osoba z takejto domácnosti je subjektívne chudobná a miera relatívnej materiálnej deprivácie vzhľadom na bežný štandard v spoločnosti je na úrovni 10-13 %. Za relatívne vysokú mieru ohrozenia pracujúcich chudobou môže predovšetkým nízka úroveň miezd. Nízka úroveň miezd v súčasnosti zároveň predurčuje nízku úroveň starobných dôchodkov v budúcnosti.

Tvrdenia o nízkej úrovni miezd vyslovené v tejto publikácii sú založené na výberovom zisťovaní EU SILC a zároveň sú potvrdené zisteniami, ku ktorým dospeli kolegovia z Ekonomického ústavu Slovenskej akadémie vied. Dospeli k nim na základe analýz individuálnych údajov o príjmoch poskytnutých Sociálnou poisťovňou. Podľa ich zistení malo v roku 2011 viac ako 60 % pracujúcich alebo podnikajúcich Slovákov čistý mesačný príjem nižší ako 500 EUR. Či vzhľadom na slovenské podmienky možno túto sumu považovať za nízku alebo postačujúcu, je na zvážení každého.

Z pohľadu prvotného rozdeľovania dôchodkov prostredníctvom trhového mechanizmu je podľa údajov Eurostatu Slovenská republika jednou z krajín s najnižším podielom odmien zamestnancov na vytvorenom HDP a zároveň najvyšším podielom podnikateľských dôchodkov firiem. Možno teda za hlavný zdroj nízkych miezd na Slovensku považovať proces prvotného rozdeľovania dôchodkov v neprospech zamestnancov? Alebo je problém v šedej ekonomike, a teda (relatívne veľká) časť pracovných príjmov neprechádza systémom oficiálneho vykazovania?

Podľa oficiálnych štatistík v období medzi rokmi 2009 a 2012 reálna produktivita práce na zamestnanca narástla o 9,6 %, reálna mzda poklesla o 0,6 %, počet zamestnaných klesol o cca 1,5 %, počet evidovaných disponibilných uchádzačov o zamestnanie stúpol o 21 %, absolútny objem podnikateľských dôchodkov (ako zložky HDP) vzrástol v nominálnom vyjadrení v EUR PPS o 17 % (v prepočte EUR PPS na obyvateľa v roku 2012 dosiahol 108 % priemeru EÚ), absolútny objem odmien zamestnancov (ako zložky HDP) vzrástol v nominálnom vyjadrení v EUR PPS o 8,6 % (v prepočte EUR PPS na obyvateľa v roku 2012 dosiahol 56 % priemeru EÚ) a absolútny objem konečnej spotreby domácností (ako zložky HDP) stúpol v nominálnom vyjadrení v EUR PPS o 5,6 %. Možno na základe tejto "nerovnice" tvrdiť, že sú nejakí "vítazi" a sú nejakí "porazení"? Odpovedať na túto otázku nie je cieľom tejto práce. Na nájdenie odpovede (ak pripustíme, že existuje), by bolo potrebné uskutočniť množstvo doplňujúcich analýz, čo je nad rámec tejto monografie. V každom prípade takýto vývoj naznačuje určité problémy v prvotnom rozdeľovaní dôchodkov a v samotnej štruktúre slovenskej ekonomiky.

Bez ohľadu na zdroj problémov, podľa oficiálnych štatistík sa zo slovenskej ekonomiky vytráca pomyselná stredná príjmová trieda, ktorá býva pokladaná za základ ekonomiky. Bez fungujúcej strednej príjmovej triedy je ťažké predstaviť si fungujúcu ekonomiku. Ak teda neuvažujeme s ekonomikou, ktorej základ je tvorený finančným sektorom neprinášajúcim reálnu hodnotu pre ľudí, ale založenom na znásobovaní finančného majetku prostredníctvom operácií na finančných trhoch.

Aké sú vyhliadky väčšiny pracujúcich Slovákov do budúcnosti? Dôjde k celkovému zlepšeniu príjmovej situácie a následne aj k výraznému zlepšeniu životných podmienok? Alebo bude veľká časť ľudí naďalej vďačná aj za prácu za minimálnu mzdu z obavy pred nezamestnanosťou?

LITERATÚRA

- Ahluwalia, M. S. (1976). Inequality, Poverty and Development. *Journal of Development Economics*, 3(4):307–342.
- Alfons, A., Holzer, J., a Templ, M. (2012). laeken: Estimation of indicators on social exclusion and poverty. R package version 0.4.0.
- Alkire, S. (2005). *Capability and Functionings: Definition and Justification*. Cambridge: Human Development and Capability Association.
- Bartošová, J. (2009). Analysis and Modelling of Financial Power of Czech Households. *Journal of Applied Mathematics (Aplimat)*, 2(3):31–36.
- Bartošová, J. (2011). Rich, average and poor regions in the Czech and Slovak Republic - model based clustering. *Research Journal of Economics, Business and ICT*, 3(1):9–14.
- Bartošová, J. (2013). *Finanční potenciál domácností: kvantitativní metody a analýzy*. Praha: Professional Publishing.
- Bartošová, J. a Bína, V. (2011). Dependence of expenditures of the Czech households on financial power. *Journal of Applied Mathematics (Aplimat)*, 4(3):187–197.
- Bartošová, J. a Forbelská, M. (2010). Porovnání regionální monetární chudoby v Čechách a na Slovensku. In: Pauhofová, I., Hudec, O., a Želinský, T. (eds.): *Sociálny kapitál, ľudský kapitál a chudoba v regiónoch Slovenska: Zborník statí*, s. 76–84. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Bartošová, J. a Forbelská, M. (2011). Differentiation and dynamics of household incomes in the Czech Republic: EU-SILC survey in the years 2005–2008. *Journal of Applied Mathematics (Aplimat)*, 4(3):198–208.
- Bartošová, J. a Forbelská, M. (2012a). Modelling of the risk of monetary poverty in the Czech regions. In: *International Days of Statistics and Economics*, Praha, 13. - 15. 9. 2012. Praha: Melandrium.
- Bartošová, J. a Forbelská, M. (2012b). Studie distribuce monetární chudoby v EU v závislosti na pohlaví a věkové kategorii jedince. In: Pauhofová, I. a Želinský, T. (eds.): *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku: Zborník statí*, s. 23–32. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Bartošová, J. a Siegelová, K. (2012). Analýza příjmů domácností v závislosti na věku a vzdělání v mezinárodním srovnání. *Forum Statisticum Slovacum*, 8(7):209–214.
- Bartošová, J. a Stankovičová, I. (2009). Diferenciace příjmů a chudoba v českých a slovenských domácnostech. In: *Mezinárodní statisticko - ekonomické dny na VŠE v Praze*, Praha, 17. - 18. 9. 2009. Praha: VŠE Praha.
- Bartošová, J. a Želinský, T. (2013). The extent of poverty in the Czech and Slovak Republics 15 years after the split. *Post-Communist Economies*, 25(1):119–131.

- Baxter, J. L. a Moosa, I. A. (1996). The Consumption Function: A Basic Needs Hypothesis. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 31(1):85–100.
- Becker, G. S. (1965). A Theory of the Allocation of Time. *Economic Journal*, 75(299):493–517.
- Becker, G. S. (1975). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. New York, NY, USA: National Bureau of Economic Research.
- Bednáriková, J. a Stehlíková, B. (2012). Pravdepodobnostné rozdelenie miery rizika chudoby v EÚ pomocou programu EasyFit. *Forum statisticum slovacum*, 8(7):3–8.
- Beňová, N. (2006). Teoretické koncepty chudoby v slovenskom prostredí. *Slovenský národopis*, 54(2):145–166.
- Bílková, D. (2012a). Modelling of Wage and Income Distributions Using the Method of L-Moments. *Journal of Mathematics and System Science*, 2(1):13–19.
- Bílková, D. (2012b). Recent Development of the Wage and Income Distribution in the Czech Republic. *Prague Economic Papers*, 21(2):233–250.
- Bílková, D. a Malá, I. (2012a). Application of the L-moment method when modelling the income distribution in the Czech Republic. *Austrian Journal of Statistics*, 41(2):125–132.
- Bílková, D. a Malá, I. (2012b). Modelling the Income Distributions in the Czech Republic since 1992. *Austrian Journal of Statistics*, 41(2):133–152.
- Boarini, R. a d'Ercole, M. M. (2006). Measures of Material Deprivation in OECD Countries. OECD Social, Employment and Migration Working Papers. Paris: OECD.
- Bodnárová, B., Džambazovič, R., Gerbery, D., Filadelfiová, J., Holubová, B., a Porubánová, S. (2005). *Medzigeneračná reprodukcia chudoby*. Bratislava: Stredisko pre štúdium práce a rodiny.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In: Richardson, J. (ed.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, s. 241–258. New York, NY, USA: Greenwood.
- Bradshaw, J. a Finch, N. (2003). Overlaps in Dimensions of Poverty. *Journal of Social Policy*, 32(4):513–525.
- Brandolini, A., Magri, S., a Smeeding, T. M. (2010). Asset-Based Measurement of Poverty. *Journal of Policy Analysis and Management*, 29(2):267–284.
- Buhmann, B., Rainwater, L., Schmaus, G., a Smeeding, T. M. (1988). Equivalence Scales, Well-being, Inequality and Poverty: Sensitivity Estimates Across Ten Countries Using the Luxembourg Income Study Database. *The Review of Income and Wealth*, 34(2):115–142.
- Callan, T. a Nolan, B. (1991). Concepts of Poverty and the Poverty Line. *Journal of Economic Surveys*, 5(3):243–261.
- Callan, T., Nolan, B., a Whelan, C. T. (1993). Resources, Deprivation and the Measurement of Poverty. *Journal of Social Policy*, 22(2):141–172.

- Caner, A. a Wolff, E. N. (2004). Asset Poverty in the United States, 1984-99: Evidence from the Panel Study of Income Dynamics. *Review of Income and Wealth*, 50(4):493-518.
- Čaplánová, A. a Orviská, M. (2010). Determinanty subjektívneho blahobytu jednotlivcov (Dezagregovaná analýza). *Ekonomický časopis*, 58(1):61-73.
- Cardenas, J. C. a Carpenter, J. (2008). Behavioural Development Economics: Lessons from Field Labs in the Developing World. *Journal of Development Studies*, 44(3):337-364.
- Carstairs, V. a Morris, R. (1991). *Deprivation and Health in Scotland*. Aberdeen, UK: Aberdeen University Press.
- Chesher, A. a Schluter, C. (2002). Welfare Measurement and Measurement Error. *The Review of Economic Studies*, 69(2):357-378.
- Chiswick, B. R. (2006). Jacob Mincer, Experience and the Distribution of Earnings. In: Grossbard, S. (ed.): *Jacob Mincer: A Pioneer of Modern Labor Economics*, s. 109-126. New York: Springer.
- Cipra, T. (2008). *Finanční ekonometrie*. Praha: Ekopress.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, 94(Supplement):S95-S120.
- Cowell, F. A., Karagiannaki, E., a McKnight, A. (2013). Accounting for cross-country differences in wealth inequality. CASE Papers 168. London: Centre for Analysis of Social Exclusion, LSE.
- D'Ambrosio, C., Papadopoulos, F., a Tsakoglou, P. (2002). Exclusion in EU Member-States: A Comparison of Two Alternative Approaches. Working paper, Bocconi University.
- Desai, M. a Shah, A. (1988). An Econometric Approach to the Measurement of Poverty. *Oxford Economic Papers. New Series*, 40(3):505-522.
- Duclos, J.-Y. a Araar, A. (2006). *Poverty and Equity: Measurement, Policy and Estimation with DAD*. New York, NY, USA: Springer.
- Džambazovič, R. (2006). Rozsah a profil chudoby na Slovensku od 90. rokov 20. storočia po súčasnosť. *Slovenský národopis*, 54(2):162-181.
- Džambazovič, R. (2007a). Priestor: Priestorové súvislosti chudoby. In: Gerbery, D., Lesay, I., a Škobla, D. (eds.): *Kniha o chudobe: Spoločenské súvislosti a verejné politiky*, s. 41-60. Bratislava: Priatel'ia Zeme-CEPA.
- Džambazovič, R. (2007b). Priestorové aspekty chudoby a sociálneho vylúčenia. *Sociológia*, 39(5):432-458.
- Džambazovič, R. a Gerbery, D. (2005). Od chudoby k sociálnemu vylúčeniu. *Sociológia*, 37(2):143-176.
- Džambazovič, R., Gerbery, D., Porubánová, S., a Repková, K. (2004). *Chudoba a sociálna exklúzia/inklúzia: Skupiny najviac ohrozené sociálnou exklúziou a námety na riešenie/prevenciu*. Bratislava: Stredisko pre štúdium práce a rodiny.

- ECB (2013). The Eurosystem Household finance and Consumption Survey: Methodological Report for the First Wave. Frankfurt am Main: European Central Bank.
- Eurostat (1998). Recommendations on Social Exclusion and Poverty statistics. 31st Meeting of the Statistical Programme Committee. Luxembourg, 26 and 27 November 1998.
- Eurostat (2009a). Algorithms to compute indicators in the streamlined Social Inclusion Portfolio based on EU-SILC and adopted under the Open Method of Coordination (OMC). Doc LC/17/07/EN. Luxembourg: European Commission, Eurostat.
- Eurostat (2009b). Algorithms to compute Overarching Indicators based on EU-SILC and adopted under the Open Method of Coordination (OMC). Doc LC-ILC/11/08/EN – Rev. 2. Luxembourg: European Commission, Eurostat.
- Eurostat (2013). EU SILC 2010 UDB ver 2010-3 from 01-03-13. Luxembourg: European Commission, Eurostat.
- Európska komisia (2007). Eurobarometer: Poverty and Exclusion. Special Eurobarometer 279 / Wave 67.1 - TNS Opinions & Social.
- Fiala, T., Langhamrová, J., a Löster, T. (2013). Charakteristiky ekonomického zatížení a potenciální demografie. *Forum statisticum slovacum*, 9(1):13–18.
- Fialová, K. a Mysíková, M. (2009). Labour Market Participation: The Impact of Social Benefits in the Czech Republic and Selected European Countries. *Prague Economic Papers*, 18(3):235–250.
- Filadelfiová, J. (2007). Životný cyklus: Vek, životný cyklus a medzigeneračný prenos chudoby. In: Gerbery, D., Lesay, I., a Škobla, D. (eds.): *Kniha o chudobe: Spoločenské súvislosti a verejné politiky*, s. 9–28. Bratislava: Priatelia Zeme-CEPA.
- Filčák, R. (2007). Životné prostredie: Diferencovaná distribúcia environmentálnych pozitív a rizík a vplyv chudoby na životné prostredie. In: Gerbery, D., Lesay, I., a Škobla, D. (eds.): *Kniha o chudobe: Spoločenské súvislosti a verejné politiky*, s. 79–92. Bratislava: Priatelia Zeme-CEPA.
- Forrest, R. a Gordon, D. (1993). *People and Places: A 1991 Census Atlas of England*. SAUS Publications.
- Foster, J., Greer, J., a Thorbecke, E. (1984). A Class of Decomposable Poverty Measures. *Econometrica*, 52(3):761–766.
- Fusco, A., Guio, A.-C., a Marlier, E. (2009). Income poverty and material deprivation in European countries. Eurostat Methodologies and Working Papers.
- Gerbery, D. (2009). *Subjektívne prístupy k identifikácii chudoby, deprivácie a sociálneho vylúčenia na základe údajov z EU SILC*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny.
- Gerbery, D. a Džambazovič, R. (2012). *Charakteristika prvého a druhého decilu príjmového rozloženia na základe údajov z EU SILC*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny.
- Glewwe, P. a van der Gaag, J. (1988). Confronting Poverty In Developing Countries: Definitions, Information, and Policies. LSMS Working Paper 48. Washington, D. C., USA: The World Bank.

- Goedhart, T., Halberstadt, V., Kapteyn, A., a van Praag, B. (1977). The Poverty Line: Concept and Measurement. *The Journal of Human Resources*, 12(4):503–520.
- Guio, A.-C. (2009). What can be learned from deprivation indicators in Europe? Eurostat Methodologies and Working Papers.
- Guio, A.-C., Fusco, A., a Marlier, E. (2009). A European Union Approach to Material Deprivation using EU-SILC and Euro-barometer data. IRISS Working Paper 2009-19. Differdange, Luxembourg: CEPS/INSTEAD.
- Guio, A.-C. a Maquet, I. E. (2006). Material deprivation and poor housing: What can be learned from the EU-SILC 2004 data? How can EU-SILC be improved in this matter? In: *Comparative EU Statistics on Income and Living Conditions: Issues and Challenges*, Helsinki, 2006.
- Hagenaars, A. a van Praag, B. (1985). A Synthesis of Poverty Definitions. *Review of Income and Wealth*, 31(2):139–154.
- Hagenaars, A. J. M., De Vos, K., a Zaidi, A. (1994). *Poverty statistics in the late 1980s: Research based on micro-data*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Haughton, J. a Khandker, S. R. (2009). *Handbook on Poverty and Inequality*. Washington, D. C., USA: The World Bank.
- Haveman, R. a Wolff, E. N. (2001). Who Are the Asset Poor?: Levels, Trends, and Composition, 1983–1998. Institute for Research on Poverty, Discussion Paper no. 1227-01.
- Headey, B. (2006). A Framework for Assessing Poverty, Disadvantage and Low Capabilities in Australia. Melbourne: The University of Melbourne. Melbourne Institute Report No. 6.
- Hicks, N. a Streeten, P. (1979). Indicators of Development - Search for a Basic Needs Yardstick. *World Development*, 7(6):567–580.
- Hiršl, M. (1979). Analýza skupin obyvatelstva s omezenou možností spotřeby v ČSSR v roce 1976. Výzkumné práce, řada B, č. 78. Praha: Československý výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
- Hiršl, M. (1983). Analýza skupin obyvatelstva s omezenou možností spotřeby ČSSR – 1980. Výzkumné práce, řada B, č. 98. Praha: Československý výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
- Hiršl, M. (1988). Vývoj obyvatelstva s omezenou možností spotřeby v letech 1980–1985. Výzkumná práce č. 110. Praha: Výzkumný ústav sociálního rozvoje a práce Bratislava, pobočka Praha.
- Hiršl, M. (1992). Analýza struktury chudého obyvatelstva v československu v roce 1988. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Bratislava, pobočka Praha.
- Hiršl, M., Beneš, M., a Tůmová, E. (1977). Skupiny obyvatelstva s omezenou možností spotřeby v ČSSR v letech 1958-1973. Výzkumné práce, řada B, č. 69. Praha: Československý výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

- Hoff, K. a Stiglitz, J. E. (2001). Modern Economic Theory and Development. In: Meier, G. a Stiglitz, J. E. (eds.): *Frontiers of Development Economics*, s. 389–459. Oxford: Oxford University Press.
- Holman, R. (2005). *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C. H. Beck.
- Hornák, M. a Rochovská, A. (2007). Vybrané aspekty kvality života vo vnútorných perifériách Slovenska. *Geographia Cassoviensis*, 1(1):55–60.
- ILO (1977). *Employment, growth, and basic needs: A one-world problem: The international basic-needs strategy against chronic poverty*. New York: Published for the Overseas Development Council by Praeger Publishers.
- Ivančíková, L. (2004). Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach (EU-SILC). In: Šebová, M. (ed.): *Otázky merania chudoby*, s. 44–51. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, e. V.
- Ivančíková, L. a Vlačuha, R. (2007). Materiálna deprivácia na Slovensku. *Slovenská štatistika a demografia*, 17(4):12–26.
- Ivančíková, L. a Vlačuha, R. (2010). Chudoba a sociálne vylúčenie v regiónoch Slovenska. In: Pauhofová, I., Hudec, O., a Želinský, T. (eds.): *Sociálny kapitál, ľudský kapitál a chudoba v regiónoch Slovenska: Zborník statí*, s. 31–36. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Ivančíková, L. a Vlačuha, R. (2011). Materiálna deprivácia obyvateľov Slovenska v mesiacoch a na vidieku. *Forum Statisticum Slovacum*, 7(6):74–78.
- Ivančíková, L. a Vlačuha, R. (2012). Možnosti merania majetkovej chudoby na Slovensku. In: Pauhofová, I. a Želinský, T. (eds.): *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku: Zborník statí*, s. 39–48. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Jackman, S. (2012). pscl: Classes and Methods for R. R package version 1.04.4.
- Kakwani, N. C. (1980). On a Class of Poverty Measures. *Econometrica*, 48(2):437–446.
- Kapteyn, A., Kooreman, P., a Willemse, R. (1988). Some Methodological Issues in the Implementation of Subjective Poverty Definitions. *The Journal of Human Resources*, 23(2):222–242.
- Karásek, J. (1993). K otázke hraníc chudoby obyvateľstva Slovenskej republiky. *Sociológia*, 25(1):53–66.
- Keitt, T. H., Bivand, R., Pebesma, E., a Rowlingson, B. (2013). rgdal: Bindings for the Geospatial Data Abstraction Library. R package version 0.8-4.
- Keller, J. (2010). *Tři sociální světy: Sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Khemani, R. S. a Shapiro, D. M. (1993). Glossary of Industrial Organisation Economics and Competition Law. Paris: OECD Directorate for Financial, Fiscal and Enterprise Affairs.
- Koenker, R. (2012). quantreg: Quantile Regression. R package version 4.94.
- Koenker, R. a Bassett, G. (1978). Regression Quantiles. *Econometrica*, 46(1):33–50.

- Koenker, R. a Hallock, K. (2001). Quantile Regression: An Introduction. *Journal of Economic Perspectives*, 15(4):143–156.
- Koenker, R. a Machado, J. A. F. (1999). Goodness of Fit and Related Inference Processes for Quantile Regression. *Journal of the American Statistical Association*, 94(448):1296–1310.
- Kováč, Š. a Želinský, T. (2013). Determinants of the Slovak enterprises profitability: Quantile regression approach. *Statistika: Statistics and Economy Journal*, 93(3):41–55.
- Kováčová, Y. a Vlačuha, R. (2011). *EU SILC 2010: Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- Kováčová, Y. a Vlačuha, R. (2012). *EU SILC 2011: Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- Krishnakumar, J. (2005). Going beyond Functionings to Capabilities: An Econometric Model to Explain and Estimate Capabilities. In: *The Many Dimensions of Poverty: International Conference*, Brasilia, Brazil, 29. 8. - 31. 8. 2005. Brasilia, Brazília: International Poverty Centre (UNDP).
- Kusá, Z. (2006). Boj s chudobou a súdržná spoločnosť. In: Kusá, Z. a Džambazovič, R. (eds.): *Chudoba v slovenskej spoločnosti a vzťah slovenskej spoločnosti k chudobe*, s. 262–288. Bratislava: Sociologický ústav SAV.
- Kvapilová, E. (2007). Práca: Boj s nezamestnanosťou ako hlavná stratégia boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. In: Gerbery, D., Lesay, I., a Škobla, D. (eds.): *Kniha o chudobe: Spoločenské súvislosti a verejné politiky*, s. 29–40. Bratislava: Priatelia Zeme-CEPA.
- Labudová, V. (2008). Analýza sociálnej situácie domácností Slovenskej republiky na báze údajov EU SILC 2006. *Slovenská štatistika a demografia*, 18(1):108–137.
- Labudová, V. (2009). Chudoba na Slovensku. *Forum statisticum slovacum*, 5(1):38–43.
- Labudová, V. a Šoltés, E. (2009). Analýza chudoby na základe údajov EU SILC 2006: využitie modelu logistickej regresie. In: Pacáková, V. (ed.): *Štatistické metódy v ekonómii so zameraním na sociálne analýzy*, s. 49–80. Bratislava: Ekonóm.
- Ľapinová, E. (2012a). Incomes of Slovak population and their regional differences. In: *Mezinárodní statisticko-ekonomické dny*, Praha, 13. - 15. 9. 2012. Praha: Melandrium.
- Ľapinová, E. (2012b). Príjmy jednotlivých typov domácností so závislými deťmi a bez nich na Slovensku a v jeho jednotlivých regiónoch. In: Klímová, V. a Žitek, v. (eds.): *XV. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách : sborník příspěvků*, s. 545–553, Valtice, 20. - 22. 6. 2012. Brno: Masarykova univerzita.
- Layte, R., Maître, B., Nolan, B., a Whelan, C. T. (2001). Persistent and Consistent Poverty in the 1994 and 1995 Waves of the European Community Household Panel Survey. *Review of Income and Wealth*, 47(4):427–449.
- Lee, T. A. (1983). The early debate on financial and physical capital. *The Accounting Historians Journal*, 10(1):25–50.

- Lemieux, T. (2006). The 'Mincer Equation' Thirty Years After Schooling, Experience, and Earnings. In: Grossbard, S. (ed.): *Jacob Mincer: A Pioneer of Modern Labor Economics*, s. 127–145. New York: Springer.
- Lewin-Koh, N. J., Bivand, R., contributions by Edzer J. Pebesma, Archer, E., Baddeley, A., Bibiko, H.-J., Callahan, J., Carrillo, G., Dray, S., Forrest, D., Friendly, M., Giraudoux, P., Golicher, D., Rubio, V. G., Hausmann, P., Hufthammer, K. O., Jagger, T., Luque, S. P., MacQueen, D., Niccolai, A., Lamigueiro, O. P., Short, T., Snow, G., Stabler, B., a Turner, R. (2013). *maptools: Tools for reading and handling spatial objects*. R package version 0.8-22.
- Lindaman, K. a Thurmaier, K. (2002). Beyond Efficiency and Economy: An Examination of Basic Needs and Fiscal Decentralization. *Economic Development and Cultural Change*, 50(4):915–934.
- Lipton, M. (1988). *The Poor and the Poorest: Some Interim Findings*. Washington, D. C., USA: The World Bank.
- Lipton, M. a Ravallion, M. (1993). *Poverty and Policy*. Washington, D. C., USA: The World Bank.
- Lok-Dessallien, R. (2000). Review of Poverty Concepts and Indicators. New York, N. Y., USA: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Division for Social Policy and Development.
- Machonin, P. (1993). K problému sociální identifikace chudých a chudobě se blížících vrstev obyvatelstva ČSFR. *Sociologický časopis*, 29(2):225–239.
- Machonin, P. a Tuček, M. (1992). K sociální stratifikaci v Československu 1991. *Sociologický časopis*, 28(5):649–665.
- Mack, J. H. a Lansley, S. (1985). *Poor Britain*. London: George Allen & Unwin.
- Malá, I. (2012). Použití konečných směsí pro modelování příjmových rozdělení. *Acta Oeconomica Pragensia*, 20(4):26–39.
- Malá, I. (2013). The impact of the choice of model distribution on conditional distributions of incomes. *Journal of Mathematics and Technology*, 4(1):23–31.
- Marek, L. (2010). Analýza vývoje mezd v ČR v letech 1995–2008. *Politická ekonomie*, 58(2):186–206.
- Marek, L. (2011). Gini Index in Czech Republic in 1995–2010. *Statistika*, 48(2):42–48.
- Mareš, P. (1999). *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Mareš, P. (2000). Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis*, 36(3):285–297.
- Mareš, P. a Rabušic, L. (1996). K měření subjektivní chudoby v české společnosti. *Sociologický časopis*, 32(3):297–315.
- McKenzie, G. W. a Pearce, I. F. (1982). Welfare Measurement: A Synthesis. *The American Economic Review*, 72(4):669–682.

- Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, 3(5):672–682.
- Michálek, A. (2000). Chudoba, jej koncepty a geografické dimenzie. *Geografický časopis*, 52(3):231–242.
- Michálek, A. (2004a). Chudoba na lokálnej úrovni (centrá chudoby na Slovensku). *Geografický časopis*, 56(3):224–247.
- Michálek, A. (2004b). Meranie chudoby v regiónoch (okresoch SR). *Sociológia*, 36(1):7–30.
- Michálek, A. (2005). Koncentrácia a atribúty chudoby v Slovenskej republike na lokálnej úrovni. *Geografický časopis*, 57(1):3–22.
- Michálek, A. (2006a). Regióny a lokálne centrá chudoby na Slovensku. *Slovenský národopis*, 54(2):182–196.
- Michálek, A. (2006b). Sociálno-priestorová identifikácia obyvateľov Slovenska s nízkym príjmom. *Geografický časopis*, 58(3):151–174.
- Michálek, A. (2010). Sociálne nerovnosti a chudoba na Slovensku: Regionálna analýza príjmov, miezd a chudoby. In: Pauhofová, I., Hudec, O., a Želinský, T. (eds.): *Sociálny kapitál, ľudský kapitál a chudoba v regiónoch Slovenska: Zborník statí*, s. 13–21. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Michálek, A. a Veselovská, Z. (2012). Vplyv chudoby na morbiditu a mortalitu vybraných skupín chorôb na Slovensku. *Geographia Cassoviensis*, 6(2):124–130.
- Miede, A. (2012). classthesis. L^AT_EX package version 4.1.
- Mincer, J. A. (1958). Investment in Human Capital and Personal Income Distribution. *Journal of Political Economy*, 66(4):281–302.
- Mincer, J. A. (1974). *Schooling, Experience, and Earnings*. New York: Columbia University Press and National Bureau of Economic Research.
- Morawetz, D. (1977). Twenty-five Years of Economic Development 1950 to 1975. Report No. 10098. Washington, D. C., USA: The World Bank.
- Morvay, K. (2000). Celkový makroekonomický vývoj. In: Marcinčin, A. a Beblavý, M. (eds.): *Hospodárska politika na Slovensku 1990-1999*, s. 17–55. Bratislava: INEKO.
- Mysíková, M. (2012). Gender Wage Gap in the Czech Republic and Central European Countries. *Prague Economic Papers*, 21(3):325–346.
- NBS (2012). HFCS 2010. Bratislava: Národná banka Slovenska.
- Neuwirth, E. (2013). ENmisc: Neuwirth miscellaneous. R package version 1.2-7.
- Nguyen Dinh, H. a Labudová, V. (2009). Monetárna chudoba na Slovensku. In: *Finanční potenciál domácností*. Jindřichův Hradec: VŠE, Fakulta managementu.
- OECD (1982). List of Social Indicators. Paris, France: Organisation for Economic Cooperation and Development.

- OECD (2013). PISA 2012 Results: Excellence Through Equity: Giving Every Student the Chance to Succeed (Volume II). PISA, OECD Publishing.
- Okáli, I., Gabrieliová, H., Hlavatý, E., a Outrata, R. (1995). *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 1994*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV.
- Oliver, M. L. a Shapiro, T. M. (1990). Wealth of a Nation: A Reassessment of Asset Inequality in America Shows at Least One Third of Households Are Asset-Poor. *The American Journal of Economics and Sociology*, 49(2):129–151.
- Osberg, L. a Xu, K. (1999). Poverty Intensity: How Well Do Canadian Provinces Compare? *Canadian Public Policy – Analyse de Politiques*, 25(2):179–195.
- Pacáková, V. (2012). Analýza diferenciácie najvyšších miezd slovenských zamestnancov. In: Pauhofová, I. a Želinský, T. (eds.): *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku: Zborník statí*, s. 75–86. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Pacáková, V., Linda, B., a Sipková, L. (2012). Rozdelenie a faktory najvyšších miezd zamestnancov v Slovenskej republike. *Ekonomický časopis*, 60(9):918–934.
- Pacáková, V. a Sipková, L. (2007). Generalized lambda distributions of household incomes. *E + M Ekonomie a management*, 10(1):98–107.
- Pacáková, V., Sipková, L., a Sodomová, E. (2005). Štatistické modelovanie príjmov domácností v Slovenskej republike. *Ekonomický časopis*, 53(10):427–439.
- Palovičová, Z. (2011). K pojmu sociálneho fungovania. *Filozofia*, 66(9):833–844.
- Parzen, M. I., Wei, L., a Ying, Z. (1994). A resampling method based on pivotal estimating functions. *Biometrika*, 81(2):341–350.
- Pastorek, L. a Venit, T. (2012). SST index a jeho zložky ako indikátory monetárnej chudoby a nerovnosti v Českej a Slovenskej republike v rokoch 2004 až 2008. In: Pauhofová, I. a Želinský, T. (eds.): *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku: Zborník statí*, s. 67–74. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Pauhofová, I. (2005). Dôchodková situácia a formovanie spotrebiteľských zvyklostí obyvateľstva Slovenska. *Ekonomický časopis*, 53(10):972–990.
- Pauhofová, I. (2010). Regionálna príjmová stratifikácia populácie Slovenska. In: Pauhofová, I., Hudec, O., a Želinský, T. (eds.): *Sociálny kapitál, ľudský kapitál a chudoba v regiónoch Slovenska: Zborník statí*, s. 22–30. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Pauhofová, I. (2012). Generovanie chudoby vo vidieckych regiónoch Slovenska v krízovom období. In: Pauhofová, I. a Želinský, T. (eds.): *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku: Zborník statí*, s. 49–56. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Pauhofová, I., Hošoff, B., Keller, J., Košta, J., Lesay, I., Pauhofová, I., Staněk, P., Šmelev, B. A., Volner, Š., a Želinský, T. (2013). *Paradigmy zmien v 21. storočí: Európa, Slovensko - súvislosti globálneho ekonomického a mierového potenciálu*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV.

- Pauhofová, I. a Páleník, M. (2010). Regional income stratification of the population in Slovakia: methodological aspects. In: Tiruneh, M. W. a Radvanský, M. (eds.): *Regional disparities in Central and Eastern Europe : theoretical models and empirical analyses*, s. 361–366. Bratislava: Ekonomický ústav SAV.
- Pauhofová, I. a Páleník, M. (2012). Národohospodárske súvislosti príjmovej stratifikácie obyvateľstva vo vidieckych regiónoch Slovenska v čase krízy. EÚ SAV Working Papers, 36.
- Pauhofová, I. a Želinský, T. (2011). Differences in Income Stratification Estimates Based on Administrative and Survey Data: Evidence from Slovakia. In: *ICBIFE 2011 : 2011 International Conference on Business Intelligence and Financial Engineering*, Hong Kong, 12. - 13. 12. 2011. Hong Kong: Hong Kong Educational Society.
- Pauhofová, I. a Želinský, T. (2013). Formation of income situation in the EU Countries. In: *ASMOR 2013 : proceedings of Annual Symposium on Management, Operations Research and Economics*, s. 445–452, Taipei, 8. - 10. 1. 2013. Hong Kong: Hong Kong Education Society.
- Páleník, M. a Pauhofová, I. (2012). Možnosti formovania spotrebiteľského dopytu seniorov. In: Pauhofová, I. (ed.): *Determinanty polarizácie bohatstva v globalizovanom svete (súčasnosť a budúcnosť)*: Zborník statí, s. 117–124. Bratislava: Ekonomický ústav SAV.
- R Core Team (2012). R: A Language and Environment for Statistical Computing. Vienna, Austria: R Foundation for Statistical Computing.
- Ravallion, M. (1992). Poverty Comparisons: A Guide to Concepts and Methods. Living Standards Measurement Study Working Paper No. 88. Washington, DC, USA: The World Bank.
- Ravallion, M. (1998). Poverty Lines in Theory and Practice. LSMS Working Paper 133. Washington, D. C., USA: The World Bank.
- Řezanková, H. (2013). Modelování vybraných ukazatelů o finanční situaci domácností v České republice. *Acta Oeconomica Pragensia*, 21(3):32–50.
- Řezanková, H. a Löster, T. (2011). Analysis of the Dependence of the Housing Characteristics on the Household Type in the Czech Republic. *Journal of Applied Mathematics (Aplimat)*, 4(3):351–358.
- Řezanková, H. a Löster, T. (2013). Shluková analýza domácností charakterizovaných kategoriálními ukazateli. *E+M: Ekonomie a Management*, 16(3).
- Rimoldini, L. (2013). Weighted skewness and kurtosis unbiased by sample size. eprint arXiv:1304.6564v2.
- Rochovská, A. a Horňák, M. (2008). Chudoba a jej percepcia v marginálnych regiónoch Slovenska. *Geografia Cassoviensis*, 2(1):152–156.
- Rochovská, A. a Námešný, L. (2012). Chudoba a pracujúci chudobní na Slovensku – analýza údajov EU SILC. *Geographia Cassoviensis*, 5(2):103–117.
- Rowntree, B. S. (1902). *Poverty: A Study of Town Life*. London: MacMillan and Co., Ltd. 3. vydanie.

- Runciman, W. G. (1966). *Relative Deprivation and Social Justice*. London, UK: Routledge & Kegan Paul.
- Sarkar, D. (2008). *Lattice: Multivariate Data Visualization with R*. New York: Springer.
- Savova, I. (2012). Europe 2020 Strategy – towards a smarter, greener and more inclusive EU economy? *Statistics in Focus*, 39.
- Sen, A. K. (1976). Poverty: An Ordinal Approach to Measurement. *Econometrica*, 44(2):219–231.
- Sen, A. K. (1979). Personal Utilities and Public Judgements: Or what's Wrong with Welfare Economics? *The Economic Journal*, 89(355):537–558.
- Sen, A. K. (1984). The Living Standard. *Oxford Economic Papers, New Series*, 36(S):74–90.
- Sen, A. K. (1995). *Inequality Reexamined*. Cambridge, MA, USA: Harvard University Press.
- Sen, A. K. (1999). *Commodities and Capabilities*. New Delhi: Oxford University Press.
- Senaj, M. a Zavadil, T. (2012). Výsledky prieskumu finančnej situácie slovenských domácností. Bratislava: Národná banka Slovenska, príležitostná štúdia 1/2012.
- Senaj, M., Šilhár, P., a Zavadil, T. (2012). Finančná situácia slovenských domácností. *Biatec*, 20(4):23–27.
- Sharma, E. a Alter, A. L. (2012). Financial Deprivation Prompts Consumers to Seek Scarce Goods. *Journal of Consumer Research*, 39(3):545–560.
- Shorrocks, A. F. (1995). Revisiting the Sen Poverty Index. *Econometrica*, 63(5):1225–1230.
- Šimpach, O. a Langhamrová, J. (2013). Extrapolace trendů pohybu výdělků. Predikce výdělků ve vybraných odvětvích nevýrobní sféry. *Fórum*, 7(3):2–12.
- Šimúňková, K. (2000). Chudoba a sociálna exklúzia. In: Vagač, L. (ed.): *Národná správa o ľudskom rozvoji – Slovenská republika 2000*, s. 77–92. Bratislava: UNDP.
- Sing, T., Sander, O., Beerenwinkel, N., a Lengauer, T. (2005). ROCRC: visualizing classifier performance in R. *Bioinformatics*, 21(20):3940–3941.
- Sipko, J. a Sipková, L. (2011). Vývoj príjmov strednej vrstvy na Slovensku. In: Bartošová, J. (ed.): *Analýza a modelování finančního potenciálu českých (slovenských) domácností*, s. 116–133. Praha: Oeconomica.
- Sipková, L. (2005). Modelovanie príjmov domácností zovšeobecným lambda rozdelením. *Ekonomika a informatika*, 3(1):90–104.
- Sipková, L. (2009a). Ekvivalentná škála v EU SILC analýzach príjmovej nerovnosti a chudoby. In: Pacáková, V. (ed.): *Štatistické metódy v ekonómii so zameraním na sociálne analýzy*, s. 81–126. Bratislava: Ekonóm.
- Sipková, L. (2009b). Rodová analýza na základe EU SILC. *Forum statisticum slovacum*, 5(7):145–150.

- Sipková, L. (2010a). Porovnanie rozdelení hrubých miezd mužov a žien na Slovensku podľa EU SILC. In: Ľubica Sipková (ed.): *Analýza príjmovej diferenciácie žien a mužov na Slovensku*, s. 19–44. Bratislava: Ekonóm.
- Sipková, L. (2010b). Sociálna situácia v SR podľa EU SILC. In: *Ekonomická kríza - nové podnety pre ekonomickú teóriu a prax*, s. 236–247, Bratislava, 30. 9. 2010. Bratislava: Pan-európska vysoká škola.
- Sipková, L. (2010c). Viacrozmerná regionálna analýza rodových mzdových rozdielov v sociálno-demografických štruktúrach obyvateľov SR podľa EÚ-SILC 2007. In: Ľubica Sipková (ed.): *Analýza príjmovej diferenciácie žien a mužov na Slovensku*, s. 45–86. Bratislava: Ekonóm.
- Sipková, L. a Sipko, J. (2010). Úroveň miezd v krajoch Slovenskej republiky. In: Pauhofová, I., Hudec, O., a Želinský, T. (eds.): *Sociálny kapitál, ľudský kapitál a chudoba v regiónoch Slovenska: Zborník statí*, s. 51–66. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Sipková, L. a Sipko, J. (2012a). Charakteristika rozdelenia miezd zamestnancov Slovenskej republiky. *Forum statisticum slovacum*, 8(5):154–160.
- Sipková, L. a Sipko, J. (2012b). Regionálne porovnanie nerovnosti miezd zamestnancov SR aplikáciou kappa kvantilových modelov. In: Pauhofová, I. a Želinský, T. (eds.): *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku: Zborník statí*, s. 87–98. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Sirovátka, T. a Mareš, P. (2006). Chudoba, deprivácie, sociálny vylúčenie: nezamestnaní a pracujúci chudí. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 42(4):627–655.
- Sirovátka, T. a Mareš, P. (2008). Social Exclusion and forms of Social Capital: Czech Evidence on Mutual Links. *Sociologický časopis*, 44(3):531–555.
- Soetaert, K. (2012). shape: Functions for plotting graphical shapes, colors. R package version 1.4.0.
- Šoltéssová, K. a Fotta, M. (2007). Bývanie: Chudoba a bývanie. In: Gerbery, D., Lesay, I., a Škobla, D. (eds.): *Kniha o chudobe: Spoločenské súvislosti a verejné politiky*, s. 61–78. Bratislava: Priatel'ia Zeme-CEPA.
- Soroková, T. (2013). Nezamestnanosť ako psychologický a sociálny imperatív dnešnej doby. *Ekonomické spektrum*, 8(1):18–26.
- Soroková, T. a Bittner, M. (2011). Psychologické atribúty pohľadu na chudobu a kvalitu poskytovania sociálnych služieb v kontexte globalizácie. In: *Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dôsledky 2011*, s. 483–488, Rajecké Teplice, 4. - 5. 10. 2011. Žilina: Žilinská univerzita.
- Soroková, T., Petříková, D., a Petrušková, A. (2012). Psychologická problematika excec-tiálneho riadenia, podnikania a chudoby v globalizovanom svete. In: *Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dôsledky 2012*, Rajecké Teplice, 10. - 11. 10. 2012. Žilina: Žilinská univerzita.
- SPC (2010). Europe 2020 Strategy – SPC Contribution. Brusel: Rada EÚ, Výbor pre sociálnu ochranu.

- Stankovičová, I. (2010). Regionálne aspekty monetárnej chudoby na Slovensku. In: Pauhofová, I., Hudec, O., a Želinský, T. (eds.): *Sociálny kapitál, ľudský kapitál a chudoba v regiónoch Slovenska: Zborník statí*, s. 67–75. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Stankovičová, I. (2011). Monetárna chudoba na Slovensku a v Čechách v roku 2007 a jej regionálne rozdiely. In: Bartošová, J. (ed.): *Analýza a modelovanie finančného potenciálu českých (slovenských) domácností*, s. 136–159. Praha: Oeconomica.
- Stankovičová, I. a Pastorek, L. (2009). Analýza činiteľov monetárnej chudoby v českých a slovenských domácnostiach v roku 2006. In: *Finanční potenciál domácností*. Jindřichův Hradec: VŠE, Fakulta managementu.
- Stankovičová, I., Róbert, V., a Ivančíková, L. (2013). Trend Analysis of Monetary Poverty Measures in the Slovak and Czech Republic. In: *Mezinárodní statisticko-ekonomické dny v Praze*, Praha, 19. - 21. 9. 2013. Praha: Melandrium.
- Stankovičová, I. a Vojtková, M. (2007). *Viacrozmerné štatistické metódy s aplikáciami*. Bratislava: Iura edition.
- Stankovičová, I. a Želinský, T. (2012). Medzinárodné porovnanie na základe mikroúdajov EU SILC. *Forum statisticum slovacum*, 8(7):181–188.
- Stouffer, S. A., Suchman, E. A., Devinney, L. C., Star, S. A., a Williams, R. M. (1949). *The American Soldier: Adjustment during Army Life: Studies in Social Psychology in World War II, Vol. 1*. Oxford: Princeton University Press.
- Streeten, P. (1984). Basic Needs: Some Unsettled Questions. *World Development*, 12(9):973–978.
- Streeten, P., Burki, S. J., Haq, M. U., Hicks, N., a Stewart, F. (1981). *First Things First. Meeting Basic Human Needs in the Developing World*. New York: Oxford University Press.
- Strengmann-Kuhn, W. (2000). Theoretical Definition and Empirical Measurement of Welfare and Poverty: A Microeconomic Approach. In: *26th General Conference of The International Association for Research in Income and Wealth*, Cracow, Poland, 27. 8. - 2. 9. 2000. Ottawa, Canada: International Association for Research in Income and Wealth.
- Střeleček, F. a Zdeněk, R. (2011a). Incomes of rural and non-rural households in the Czech Republic. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 59(4):319–326.
- Střeleček, F. a Zdeněk, R. (2011b). Příjmy domácností podle druhu zaměstnání. In: *Region v rozvoji společnosti 2011 : Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*, s. 231–241, Brno, 13. 10. 2011.
- Su, B. a Heshmati, A. (2013). Analysis of the Determinants of Income and Income Gap between Urban and Rural China. IZA Discussion Paper No. 7162.
- Svetová banka (1993). *Poverty Reduction Handbook*. Washington, D. C., USA: The World Bank.
- Svetová banka (2001). *World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty*. New York, USA: Oxford University Press.

- Swets, J. A. (1988). Measuring the accuracy of diagnostic systems. *Science*, 240(4857):1285–1293.
- ŠÚ SR (2006). SILC 2005 UDB verzia 12/07/2006. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- ŠÚ SR (2007). SILC 2006 UDB verzia 15/05/2007. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- ŠÚ SR (2008). SILC 2007 UDB verzia 20/08/2008. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- ŠÚ SR (2009a). *EU SILC 2008: Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- ŠÚ SR (2009b). SILC 2008 UDB verzia 10/09/2009. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- ŠÚ SR (2010a). *EU SILC 2009: Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- ŠÚ SR (2010b). SILC 2009 UDB verzia 26/07/2010. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- ŠÚ SR (2011). SILC 2010 UDB verzia 31/08/2011. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- ŠÚ SR (2012). SILC 2011 UDB verzia 22/11/2012. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- Takayama, N. (1979). Poverty, Income Inequality, and Their Measures: Professor Sen's Axiomatic Approach Reconsidered. *Econometrica*, 47(3):747–759.
- Tartaľová, A. (2012a). Dagumovo a Singh-Maddalovo rozdelenie pre modelovanie príjmov. *Forum statisticum slovacum*, 8(7):197–202.
- Tartaľová, A. (2012b). Modelling income distribution in Slovakia. In: *Mezinárodní statisticko-ekonomické dny v Praze*, s. 483–488, Praha, 13. - 15. 9. 2012. Praha: Melan-drium.
- Tartaľová, A. (2013a). Analýza finančnej situácie domácností z pohľadu rôznej definície príjmu. *Forum statisticum slovacum*, 9(3):135–140.
- Tartaľová, A. (2013b). Analýza príjmovej diferenciácie mužov a žien na Slovensku. *E+M: Ekonomie a Management*, 16(2):54–65.
- Tartaľová, A. a Želinský, T. (2012). Rozdelenie príjmov na Slovensku: Analýza citlivosti rozdelenia príjmov na voľbu ekvivalentnej škály. In: Pauhofová, I. a Želinský, T. (eds.): *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku: Zborník statí*, s. 99–106. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Thon, D. (1979). On Measuring Poverty. *Review of Income and Wealth*, 25(4):429–439.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living*. Harmondsworth, UK: Penguin Books. (Reprinted 1983).
- Townsend, P. (1987). Deprivation. *Journal of Social Policy*, 16(2):125–146.
- Townsend, P., Phillimore, P., a Beattie, A. (1988). *Health and Deprivation: Inequality and the North*. London, UK: Routledge.

- VanDerWal, J., Falconi, L., Januchowski, S., Shoo, L., a Storlie, C. (2012). SDMTools: Species Distribution Modelling Tools: Tools for processing data associated with species distribution modelling exercises. R package version 1.1-13.
- Vašát, P. (2012). Mezi rezistencí a adaptací: Každodenní praxe třídy nejchudších. *Sociologický časopis*, 48(2):247–282.
- Velčická, J. a Vlačuha, R. (2011). *EU SILC 2010: Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia*. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- Večerník, J. (1991). Úvod do studia chudoby v Československu. *Sociologický časopis*, 27(5):577–602.
- Večerník, J. (1992). Změny v příjmové nerovnosti v letech 1988 – 1992. *Sociologický časopis*, 28(5):666–684.
- Vlačuha, R., Kováčová, Y., a Velčická, J. (2010). *EU SILC: Vývoj chudoby a životných podmienok v SR 2005-2008*. Bratislava: Štatistický úrad SR.
- Vojtková, M. a Labudová, V. (2010). Regionálna analýza výdavkov a príjmov domácností v Slovenskej republike. *Ekonomický časopis*, 58(8):802–820.
- Vokorokosová, R. (2012). Do Labor Market Factors Impact Credit and Deposit Growth? *Acta Aerarum Publici*, 9(2):69–77.
- Vokorokosová, R. a Peller, F. (2013). Credit to Households. What Impacts the Growth in Slovakia? *Ekonomický časopis*, 61(3):223–234.
- Warnes, G. R. (2013). gmodels: Various R programming tools for model fitting. R package version 2.15.4.
- Watts, H. (1968). An Economic Definition of Poverty. In: Moynihan, D. P. (ed.): *On Understanding Poverty*, s. 316–329. New York, NY, USA: Basic Books.
- Weisbrod, B. A. a Hansen, W. L. (1968). An Income-Net Worth Approach to Measuring Economic Welfare. *The American Economic Review*, 58(5):1315–1329.
- Wickham, H. (2007). Reshaping data with the reshape package. *Journal of Statistical Software*, 21(12).
- Xu, K. (1998). Statistical inference for the Sen-Shorrocks-Thon index of poverty intensity. *Journal of Income Distribution*, 8(1):143–152.
- Yitzhaki, S. (1979). Relative Deprivation and the Gini Coefficient. *Quarterly Journal of Economics*, 93(2):321–324.
- Zdeněk, R. a Štřeleček, F. (2012). Income gap between rural and non-rural households - case of the Czech Republic. *Society and Economy*, 34(2):469–488.
- Zehng, B. (1997). Aggregate Poverty Measures. *Journal of Economic Surveys*, 11(2):123–162.
- Zeileis, A. (2012). ineq: Measuring Inequality, Concentration, and Poverty. R package version 0.2-10.

- Želinský, T. (2008). Regionálne disparity na Slovensku hodnotené súhrnným indikátorom úrovne chudoby. *Forum statisticum slovacum*, 4(5):28–33.
- Želinský, T. (2009a). Odhad vybraných ukazovateľov chudoby a ich štandardných chýb na regionálnej úrovni SR v prostredí R. *Forum statisticum slovacum*, 5(7):209–214.
- Želinský, T. (2009b). Pravdepodobnostný prístup k odhadu hraníc subjektívnej chudoby. *Slovenská štatistika a demografia*, 19(1):30–41.
- Želinský, T. (2009c). Regionálne disparity z pohľadu chudoby. In: Hudec, O. (ed.): *Podoby regionálneho a miestneho rozvoja*, s. 195–243. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Želinský, T. (2009d). Využitie logistickej regresie pri odhadovaní hraníc subjektívnej chudoby. *Forum statisticum slovacum*, 5(1):115–119.
- Želinský, T. (2009e). Vývoj vybraných ukazovateľov chudoby v krajoch Slovenskej republiky. *Slovenská štatistika a demografia*, 19(3):37–51.
- Želinský, T. (2010a). Analýza chudoby na Slovensku založená na koncepte relatívnej deprivácie. *Politická ekonomie*, 58(4):542–565.
- Želinský, T. (2010b). Možnosti odhadu hraníc subjektívnej chudoby s využitím údajov EU-SILC. In: *Európa 2010 - Spoločne v boji proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu v kontexte Miléniových rozvojových cieľov a význam rozvojovej pomoci: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*, Banská Bystrica, 19. 10. 2010. Banská Bystrica: UMB.
- Želinský, T. (2010c). Pohľad na regióny Slovenska cez prizmu chudoby. In: Pauhofová, I., Hudec, O., a Želinský, T. (eds.): *Sociálny kapitál, ľudský kapitál a chudoba v regiónoch Slovenska: Zborník statí*, s. 37–50. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.
- Želinský, T. (2010d). Porovnanie alternatívnych prístupov k odhadu individuálneho blahobytu domácností ohrozených rizikom chudoby. *Ekonomický časopis*, 58(3):251–270.
- Želinský, T. (2010e). Porovnanie metód odhadu hraníc subjektívnej chudoby. *Forum Statisticum Slovacum*, 6(5):265–270.
- Želinský, T. (2011a). Pozícia slovenských regiónov v Európskej únii z pohľadu vybraných indikátorov chudoby. In: Lubelcová, G., Džambazovič, R., a Gerbery, D. (eds.): *Sociálne indikátory a sociálny monitoring: Súčasný stav a výhľady do budúcnosti*, s. 109–125. Bratislava: Stimul.
- Želinský, T. (2011b). Subjektívne vnímanie chudoby českými a slovenskými domácnosťami v nadväznosti na ich finančný potenciál. In: Bartošová, J. (ed.): *Analýza a modelování finančního potenciálu českých (slovenských) domácností*, s. 160–184. Praha: Oeconomica.
- Želinský, T. (2012a). Changes in Relative Material Deprivation in Regions of Slovakia and the Czech Republic. *Panoeconomicus*, 59(3):335–353.
- Želinský, T. (2012b). Charakteristika domácností a osôb s najvyššími príjmami v Európskej únii podľa zisťovania EU SILC. In: Pauhofová, I. (ed.): *Determinanty polarizácie bohatstva v globalizovanom svete (súčasnosť a budúcnosť): Zborník statí*, s. 107–116. Bratislava: Ekonomický ústav SAV.

- Želinský, T. (2012c). Citlivosť vybraných mier príjmovej nerovnosti na voľbu ekvivalentnej stupnice. *Forum statisticum slovacum*, 8(7):203–208.
- Želinský, T. (2012d). Determinants of monetary poverty in the European Union. In: *ERSA 2012: 52nd European Congress of the RSAI: Regions in Motion - Breaking the Path*, Bratislava, 21. - 25. 8. 2012. Bratislava: Ekonomická univerzita.
- Želinský, T. (2013a). Citlivosť miery majetkovej chudoby na úrokovú mieru. *Forum statisticum slovacum*, 9(7):260–266.
- Želinský, T. (2013b). Estimation of Subjective (Income) Poverty Lines: Sensitivity-Specificity Curves Approach. In: Hu, J. (ed.): *Social Sciences and Society, Vol. 6*, s. 42–47. Newark, DE, USA: Information Engineering Research Institute.
- Želinský, T. a Hudec, O. (2008). Odhad subjektívnej chudoby na Slovensku založený na distribučnej funkcii rozdelenia príjmov. *Forum statisticum slovacum*, 4(7):152–157.
- Želinský, T. a Kováč, Š. (2013). Impact of Equivalence Scales on Poverty Measures in the EU Member States. In: *Mezinárodní statisticko-ekonomické dny v Praze*, Praha, 19. - 21. 9. 2013. Praha: Melandrium.
- Želinský, T. a Tartalová, A. (2012). Vplyv ekvivalentnej škály na mieru rizika monetárnej chudoby v krajoch Slovenska. In: Pauhofová, I. a Želinský, T. (eds.): *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku: Zborník statí*, s. 57–66. Košice: Ekonomická fakulta TUKE.

Časť IV

PRÍLOHY

TABULKOVÁ PRÍLOHA

Tab. A.1: Čiastky spoločenského minima v ČSSR v Kčs

TYP DOMÁCNOSTI	1958	1965	1970	1973	1976	1980	1985	1988
Samostatne žijúci dôchodca	342 (342)	443 (443)	629 (629)	730 (730)	795 (795)	884 (884)	1021 (1021)	1125 (1125)
Manželia dôchodcovia	662 (331)	856 (428)	1217 (608)	1382 (691)	1538 (769)	1709 (854)	1974 (987)	2174 (1087)
Samostatne žijúci ekonomicky aktívny	495 (495)	640 (640)	909 (909)	1033 (1033)	1149 (1149)	1277 (1277)	1475 (1475)	1625 (1625)
Manželia bez detí	916 (485)	1184 (592)	1683 (841)	1912 (956)	2127 (1064)	2363 (1181)	2730 (1364)	3008 (1504)
Manželia a ďalší dospelý	1317 (439)	1702 (567)	2420 (807)	2749 (916)	3059 (1020)	3398 (1133)	3926 (1309)	
Manželia + 1 dieťa	1156 (385)	1494 (498)	2124 (708)	2413 (804)	2684 (894)	2982 (994)	3445 (1148)	3795 (1265)
Manželia + 2 deti	1387 (374)	1793 (448)	2549 (637)	2896 (724)	3222 (806)	3579 (895)	4135 (1034)	4556 (1139)
Manželia + 3 deti	1613 (323)	2084 (417)	2963 (593)	3367 (673)	3746 (749)	4161 (832)	4807 (961)	5295 (1059)
Manželia + 4 deti	1834 (306)	2371 (395)	3370 (562)	3829 (638)	4260 (710)	4733 (789)	5468 (912)	6024 (1004)
Manželia + 5 detí	2051 (293)	2651 (379)	3768 (538)	4281 (612)	4763 (680)	5292 (756)	6114 (873)	6734 (962)
Neúplná rodina s 1 dieťaťom	735 (368)	950 (475)	1350 (675)	1534 (767)	1707 (853)	1896 (948)	2190 (1095)	2414 (1207)
Neúplná rodina s 2 deťmi	966 (322)	1249 (416)	1775 (592)	2017 (672)	2244 (748)	2493 (931)	2880 (960)	3174 (1058)
Neúplná rodina s 3 deťmi	1192 (298)	1540 (385)	2189 (547)	2488 (622)	2768 (692)	3075 (769)	3552 (888)	3916 (979)

Zdroj: spracované podľa: Hiršl et al. (1977); Hiršl (1979, 1983, 1988, 1992)

Tab. A.2: Čiastky existenčného minima v ČSSR v Kčs

TYP DOMÁCNOSTI	1958	1965	1970	1973	1976	1980	1985	1988
Samostatne žijúci dôchodca	257 (257)	332 (332)	473 (473)	536 (536)	597 (597)	663 (663)	766 (766)	843 (843)
Manželia dôchodcovia	497 (248)	642 (321)	914 (457)	1037 (518)	1154 (577)	1282 (641)	1481 (740)	1632 (816)
Samostatne žijúci ekonomicky aktívny	371 (371)	480 (480)	683 (683)	775 (775)	862 (862)	958 (958)	1107 (1107)	1219 (1219)
Manželia bez detí	687 (344)	888 (444)	1265 (632)	1434 (717)	1595 (798)	1772 (886)	2047 (1024)	2256 (1128)
Manželia a ďalší dospelý	988 (329)	1277 (426)	1818 (606)	2062 (687)	2294 (765)	2548 (849)	2944 (981)	
Manželia + 1 dieťa	867 (289)	1120 (374)	1596 (532)	1810 (603)	2013 (671)	2237 (746)	2584 (862)	2844 (948)
Manželia + 2 deti	1041 (260)	1345 (336)	1916 (479)	2172 (543)	2417 (604)	2685 (671)	3102 (776)	3416 (854)
Manželia + 3 deti	1210 (242)	1563 (313)	2227 (445)	2525 (505)	2810 (562)	3121 (624)	3606 (721)	3975 (795)
Manželia + 4 deti	1376 (229)	1778 (296)	2533 (422)	2872 (479)	3195 (533)	3550 (592)	4101 (684)	4518 (753)
Manželia + 5 detí	1538 (220)	1988 (284)	2832 (405)	3211 (459)	3573 (510)	3969 (567)	4585 (655)	5054 (722)
Neúplná rodina s 1 dieťaťom	551 (276)	712 (356)	1015 (507)	1151 (575)	1280 (640)	1422 (711)	1643 (821)	1810 (905)
Neúplná rodina s 2 deťmi	725 (242)	937 (312)	1334 (445)	1513 (504)	1683 (561)	1870 (623)	2160 (720)	2379 (793)
Neúplná rodina s 3 deťmi	894 (224)	1155 (289)	1646 (411)	1866 (466)	2076 (519)	2307 (577)	2665 (667)	2936 (734)

Zdroj: spracované podľa: Hiršl et al. (1977); Hiršl (1979, 1983, 1988, 1992)

Tab. A.3: Vybrané kvantily rozdelenia ročného EDP osôb v SR v bežných cenách a stálych cenách roku 2005 v krajoch SR

KRAJ	ROK	BEŽNÉ CENY					STÁLE CENY (2005=100)				
		Q _{0,10}	Q _{0,25}	Q _{0,50}	Q _{0,75}	Q _{0,90}	Q _{0,10}	Q _{0,25}	Q _{0,50}	Q _{0,75}	Q _{0,90}
BA	2005	2 495	3 390	4 702	6 469	8 853	2 565	3 485	4 833	6 650	9 101
	2006	2 739	3 781	5 092	7 775	10 976	2 739	3 781	5 092	7 775	10 976
	2007	3 380	4 531	5 967	8 182	11 902	3 242	4 346	5 723	7 848	11 416
	2008	3 749	4 777	6 690	8 713	12 086	3 529	4 497	6 298	8 202	11 377
	2009	4 071	5 284	7 310	10 204	13 427	3 687	4 786	6 621	9 242	12 161
	2010	4 395	5 812	8 002	10 607	13 594	3 944	5 216	7 181	9 519	12 200
	2011	4 248	5 775	7 842	10 532	13 564	3 786	5 147	6 989	9 386	12 088
TT	2005	2 196	2 999	4 017	5 260	6 442	2 257	3 083	4 129	5 407	6 622
	2006	2 704	3 470	4 440	5 569	6 672	2 704	3 470	4 440	5 569	6 672
	2007	3 131	3 979	5 262	6 642	8 130	3 003	3 816	5 047	6 371	7 798
	2008	3 583	4 484	5 893	7 154	8 835	3 373	4 221	5 547	6 734	8 317
	2009	3 767	4 564	5 963	7 408	9 977	3 412	4 134	5 401	6 710	9 036
	2010	4 082	4 936	6 514	8 307	10 208	3 663	4 430	5 846	7 455	9 161
	2011	3 817	5 140	6 496	8 505	10 591	3 402	4 581	5 789	7 580	9 439
TN	2005	2 078	2 821	3 701	4 958	6 159	2 136	2 900	3 804	5 097	6 331
	2006	2 523	3 306	4 256	5 307	6 720	2 523	3 306	4 256	5 307	6 720
	2007	3 158	3 933	4 912	6 153	7 465	3 029	3 772	4 711	5 902	7 160
	2008	3 262	4 224	5 209	6 532	8 105	3 071	3 976	4 904	6 149	7 630
	2009	3 677	4 534	5 641	7 112	9 241	3 330	4 107	5 109	6 441	8 370
	2010	3 664	4 827	6 110	8 132	10 442	3 288	4 332	5 483	7 298	9 371
	2011	3 968	5 011	6 448	8 331	10 582	3 536	4 466	5 746	7 424	9 431
NR	2005	1 839	2 710	3 461	4 553	5 596	1 890	2 786	3 558	4 680	5 752
	2006	2 389	3 181	4 122	5 331	6 827	2 389	3 181	4 122	5 331	6 827
	2007	2 792	3 635	4 621	5 977	7 953	2 678	3 486	4 432	5 733	7 628
	2008	2 991	3 961	5 047	6 650	8 037	2 816	3 729	4 751	6 260	7 566
	2009	3 134	4 256	5 494	7 069	9 579	2 839	3 855	4 976	6 402	8 676
	2010	3 336	4 539	5 915	7 635	10 205	2 994	4 073	5 308	6 852	9 158
	2011	3 201	4 594	6 038	8 104	10 592	2 853	4 094	5 381	7 222	9 439
ZA	2005	2 042	3 000	3 916	4 852	6 117	2 099	3 084	4 025	4 988	6 288
	2006	2 475	3 285	4 289	5 312	6 901	2 475	3 285	4 289	5 312	6 901
	2007	3 090	4 011	5 162	6 317	8 179	2 964	3 847	4 951	6 059	7 845
	2008	3 218	4 234	5 524	7 143	8 928	3 029	3 986	5 200	6 724	8 404
	2009	3 646	4 547	5 811	7 572	9 952	3 302	4 118	5 263	6 858	9 014
	2010	3 732	5 026	6 266	8 281	10 650	3 349	4 510	5 623	7 432	9 558
	2011	3 645	5 224	6 665	8 654	10 928	3 248	4 656	5 940	7 712	9 739
BB	2005	2 233	2 922	3 736	4 890	6 274	2 295	3 004	3 840	5 027	6 449
	2006	2 326	3 096	4 054	5 185	6 822	2 326	3 096	4 054	5 185	6 822
	2007	2 753	3 632	4 695	6 106	7 780	2 641	3 484	4 503	5 857	7 462
	2008	2 999	3 941	4 979	6 537	8 615	2 823	3 710	4 687	6 154	8 110
	2009	2 989	4 187	5 335	7 061	9 456	2 707	3 792	4 832	6 395	8 564
	2010	2 711	4 129	5 567	7 665	10 299	2 433	3 705	4 996	6 879	9 243
	2011	3 360	4 525	5 978	7 928	10 593	2 994	4 033	5 328	7 065	9 440

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

KRAJ	ROK	BEŽNÉ CENY					STÁLE CENY (2005=100)				
		q _{0,10}	q _{0,25}	q _{0,50}	q _{0,75}	q _{0,90}	q _{0,10}	q _{0,25}	q _{0,50}	q _{0,75}	q _{0,90}
PO	2005	1 678	2 438	3 352	4 245	5 286	1 725	2 506	3 446	4 364	5 434
	2006	2 143	3 087	3 890	4 915	6 128	2 143	3 087	3 890	4 915	6 128
	2007	2 499	3 374	4 400	5 619	7 178	2 397	3 236	4 220	5 389	6 885
	2008	2 943	3 823	4 883	6 195	7 878	2 770	3 599	4 597	5 832	7 416
	2009	2 807	4 112	5 213	6 625	8 358	2 542	3 724	4 721	6 000	7 570
	2010	2 682	4 216	5 591	7 281	9 528	2 407	3 784	5 017	6 534	8 551
	2011	2 814	4 200	5 846	7 585	9 848	2 508	3 743	5 210	6 760	8 776
KE	2005	2 062	2 893	3 846	4 967	6 578	2 120	2 974	3 954	5 106	6 762
	2006	2 331	3 246	4 179	5 509	7 185	2 331	3 246	4 179	5 509	7 185
	2007	2 790	3 774	4 842	6 452	7 889	2 676	3 620	4 644	6 188	7 567
	2008	3 129	4 042	5 339	6 673	8 223	2 945	3 805	5 026	6 282	7 741
	2009	3 276	4 373	5 710	7 709	9 636	2 967	3 961	5 172	6 982	8 727
	2010	3 373	4 513	5 926	7 747	9 884	3 027	4 050	5 318	6 952	8 870
	2011	3 323	4 778	6 007	8 068	10 447	2 961	4 258	5 353	7 190	9 310

Dokončenie tab. A.3

Tab. A.4: Koeficienty šikmosti rozdelenia ročného EDP podľa krajov

ROK	SR	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
2005	6,73	5,69	2,87	2,72	1,74	8,91	4,89	1,90	1,66
2006	28,04	13,93	2,65	12,50	1,91	8,18	3,90	2,92	6,38
2007	4,44	4,68	2,40	2,39	1,29	2,86	1,92	3,80	3,31
2008	4,16	3,14	2,43	5,61	1,17	7,63	1,41	2,31	1,06
2009	2,33	1,73	1,70	5,40	1,46	2,40	1,97	1,16	1,20
2010	15,94	4,93	1,16	2,01	18,29	1,00	12,12	1,13	1,01
2011	30,39	1,60	29,56	5,50	2,71	5,22	6,93	1,62	0,82

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.5: Koeficienty špicatosti rozdelenia príjmu podľa krajov SR

ROK	SR	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
2005	109,83	55,79	17,06	15,14	7,89	146,34	50,50	10,69	6,38
2006	1 050,05	211,08	15,88	193,30	7,14	94,98	30,79	19,33	74,42
2007	58,19	45,81	14,74	20,67	2,81	18,57	6,29	29,56	30,58
2008	54,08	21,38	15,16	76,08	2,58	126,49	3,60	13,16	3,04
2009	15,29	5,35	6,14	79,38	3,66	14,18	6,65	3,75	2,89
2010	516,19	41,19	2,26	7,51	381,08	1,48	239,89	4,09	1,80
2011	1 977,06	5,26	954,36	59,36	19,13	54,11	101,15	7,05	1,07

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.6: Odhad parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie pre $q_{0,10}$

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
OLS	(pohlavie)2	-0,1710 ***	-0,1656 ***	-0,1968 ***	-0,2036 ***	-0,2022 ***	-0,2023 ***	-0,2053 ***
	roky	0,0126 ***	0,0123 ***	0,0163 ***	0,0164 ***	0,0158 ***	0,0188 ***	0,0215 ***
	roky ²	-0,0002 ***	-0,0002 ***	-0,0003 ***	-0,0003 ***	-0,0003 ***	-0,0004 ***	-0,0004 ***
	(urban) ₁	0,0749 ***	0,0804 ***	0,0749 ***	0,0563 ***	0,0672 ***	0,0420 ***	0,0640 ***
	(urban) ₃	0,0086	-0,0063	-0,0127	-0,0491 ***	-0,0438 ***	-0,0502 ***	-0,0426 ***
	(region)SKo1	0,1792 ***	0,1693 ***	0,1472 ***	0,1460 ***	0,1561 ***	0,1335 ***	0,1161 ***
	(region)SKo2	0,0005	0,0180	-0,0013	-0,0053	0,0212	0,0032	-0,0103
	(region)SKo4	0,0079	0,0091	-0,0090	-0,0177	0,0129	-0,0186	-0,0351 **
	(ISCED)ZS	-0,1488 ***	-0,1918 ***	-0,2203 ***	-0,2052 ***	-0,2235 ***	-0,2025 ***	-0,1892 ***
	(ISCED)VS	0,2972 ***	0,3131 ***	0,3295 ***	0,3413 ***	0,3232 ***	0,3042 ***	0,3048 ***
	(post)2	-0,2363 ***	-0,1839 ***	-0,2379 ***	-0,1143 **	-0,1613 ***	-0,1370 ***	-0,1762 ***
	(post)3	-0,2038 ***	-0,1845 ***	-0,1807 ***	-0,0857 **	-0,1095 **	0,0122	-0,0452
	R ²		0,3611	0,3896	0,3610	0,3553	0,3626	0,3749
p-hodnota		<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001
q _{0,10}	(pohlavie)2	-0,0916 ***	-0,0894 ***	-0,1442 ***	-0,1449 ***	-0,1644 ***	-0,1762 ***	-0,1367 ***
	roky	0,0114 ***	0,0087 ***	0,0175 ***	0,0175 ***	0,0191 ***	0,0268 ***	0,0254 ***
	roky ²	-0,0003 ***	-0,0002 ***	-0,0004 ***	-0,0004 ***	-0,0004 ***	-0,0006 ***	-0,0005 ***
	(urban) ₁	0,0485 ***	0,0541 ***	0,0406 *	0,0436 *	0,0711 **	0,0371	0,0559 *
	(urban) ₃	0,0104	-0,0056	-0,0209	-0,0593 ***	-0,0354	-0,0812 ***	-0,0574 **
	(region)SKo1	0,0747 ***	0,0825 **	0,1173 ***	0,1307 ***	0,1047 ***	0,0986 **	0,0792 *
	(region)SKo2	-0,0036	0,0328 *	0,0136	-0,0070	0,0152	-0,0355	-0,0016
	(region)SKo4	-0,0303 *	-0,0004	-0,0113	-0,0551 **	-0,0051	-0,0434 *	-0,0237
	(ISCED)ZS	-0,0664 ***	-0,0292	-0,1003 ***	-0,1071 **	-0,1446 ***	-0,1237 ***	-0,1050 **
	(ISCED)VS	0,2071 ***	0,2050 ***	0,3096 ***	0,3510 ***	0,2972 ***	0,2586 ***	0,2946 ***
	(post)2	-0,0063	-0,0131	-0,1226 *	0,0018	-0,0681	-0,0079	-0,1308
	(post)3	0,1108 ***	0,1173 *	0,0419	0,1746 ***	0,1547 *	0,3459 ***	0,1785 *
	R ¹ (τ)		0,0795	0,0619	0,1013	0,1095	0,1164	0,1112
p-value		<0,0001	0,0024	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.7: Odhad parametrov modelu (5.18) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,25}$ a $q_{0,50}$

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
$q_{0,25}$	(pohlavie)2	-0,1365 ***	-0,1622 ***	-0,1906 ***	-0,1783 ***	-0,1716 ***	-0,2121 ***	-0,2067 ***
	roky	0,0158 ***	0,0156 ***	0,0171 ***	0,0181 ***	0,0168 ***	0,0232 ***	0,0214 ***
	roky ²	-0,0003 ***	-0,0004 ***	-0,0004 ***	-0,0004 ***	-0,0004 ***	-0,0005 ***	-0,0005 ***
	(urban)1	0,0602 ***	0,0759 ***	0,0506 ***	0,0542 ***	0,0421 **	0,0420 **	0,0666 ***
	(urban)3	0,0026	-0,0016	-0,0281	-0,0685 ***	-0,0444 ***	-0,0599 ***	-0,0428 **
	(region)SKo1	0,1190 ***	0,1095 ***	0,1096 ***	0,1122 ***	0,1611 ***	0,1193 ***	0,1134 ***
	(region)SKo2	0,0000	0,0348 *	-0,0153	0,0008	0,0268 *	-0,0081	0,0054
	(region)SKo4	-0,0047	0,0239	-0,0270	-0,0167	0,0156	-0,0321 *	-0,0239
	(ISCED)ZS	-0,1290 ***	-0,1264 ***	-0,1955 ***	-0,1822 ***	-0,2563 ***	-0,1920 ***	-0,1737 ***
	(ISCED)VS	0,2662 ***	0,2869 ***	0,3227 ***	0,3365 ***	0,3340 ***	0,3145 ***	0,3226 ***
	(post)2	-0,0099	-0,0623	-0,1450 *	0,0157	-0,0774	-0,0294	-0,2242 **
	(post)3	0,1321 *	0,0817	0,0510	0,1459 **	0,1036	0,2730 ***	0,0603
	$R^1(\tau)$	0,1102	0,1046	0,1271	0,1307	0,1347	0,1342	0,1349
p-hodnota	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	
$q_{0,50}$	(pohlavie)2	-0,1814 ***	-0,1461 ***	-0,1878 ***	-0,2029 ***	-0,2041 ***	-0,1985 ***	-0,2001 ***
	roky	0,0165 ***	0,0129 ***	0,0158 ***	0,0149 ***	0,0132 ***	0,0187 ***	0,0212 ***
	roky ²	-0,0003 ***	-0,0002 ***	-0,0003 ***	-0,0003 ***	-0,0003 ***	-0,0004 ***	-0,0004 ***
	(urban)1	0,0627 ***	0,0666 ***	0,0643 ***	0,0409 **	0,0716 ***	0,0744 ***	0,0735 ***
	(urban)3	0,0109	-0,0029	-0,0089	-0,0539 ***	-0,0488 ***	-0,0419 **	-0,0494 ***
	(region)SKo1	0,1751 ***	0,1286 ***	0,1183 ***	0,1420 ***	0,1434 ***	0,1001 ***	0,1041 ***
	(region)SKo2	-0,0214	0,0045	0,0004	-0,0099	0,0285 *	-0,0034	-0,0150
	(region)SKo4	-0,0015	0,0062	-0,0132	-0,0144	0,0168	-0,0250	-0,0310 *
	(ISCED)ZS	-0,1447 ***	-0,2102 ***	-0,2571 ***	-0,2519 ***	-0,2943 ***	-0,2308 ***	-0,2064 ***
	(ISCED)VS	0,2866 ***	0,3001 ***	0,3263 ***	0,3281 ***	0,3134 ***	0,2990 ***	0,3004 ***
	(post)2	-0,1514	-0,1163	-0,2298 **	-0,0613	-0,1154	-0,1133	-0,1266 *
	(post)3	-0,0665	-0,0500	-0,1344 *	0,0007	-0,0067	0,0233	-0,0104
	$R^1(\tau)$	0,1286	0,1098	0,1379	0,1472	0,1422	0,1260	0,1365
p-hodnota	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.8: Odhad parametrov modelu (5.18) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,75}$ a $q_{0,90}$

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
$q_{0,75}$	(pohlavie)2	-0,2158 ***	-0,1879 ***	-0,2085 ***	-0,2119 ***	-0,2194 ***	-0,2159 ***	-0,2228 ***
	roky	0,0118 ***	0,0133 ***	0,0155 ***	0,0153 ***	0,0155 ***	0,0162 ***	0,0173 ***
	roky ²	-0,0002 **	-0,0002 ***	-0,0003 ***	-0,0003 ***	-0,0003 ***	-0,0003 ***	-0,0004 ***
	(urban)1	0,0535 *	0,0922 ***	0,1023 ***	0,0746 ***	0,0778 ***	0,0535 **	0,0959 ***
	(urban)3	-0,0121	0,0001	-0,0007	-0,0425 **	-0,0425 ***	-0,0519 ***	-0,0251
	(region)SKo1	0,2353 ***	0,1927 ***	0,1363 ***	0,1677 ***	0,1612 ***	0,1525 ***	0,1481 ***
	(region)SKo2	-0,0165	0,0186	0,0019	-0,0013	0,0215	0,0159	-0,0043
	(region)SKo4	0,0059	0,0201	0,0058	0,0052	0,0263	0,0066	-0,0442 **
	(ISCED)ZS	-0,1868 ***	-0,3128 ***	-0,2635 ***	-0,2327 ***	-0,3035 ***	-0,2508 ***	-0,2608 ***
	(ISCED)VS	0,3232 ***	0,3114 ***	0,3513 ***	0,3453 ***	0,3290 ***	0,3158 ***	0,3191 ***
	(post)2	-0,3791 *	-0,0257	-0,2110	-0,1786	-0,1933	-0,1274	-0,2525 **
	(post)3	-0,3981 **	-0,1800	-0,2316	-0,2643 *	-0,2560 *	-0,1154	-0,2038 **
	$R^1(\tau)$	0,1423	0,1222	0,1460	0,1513	0,1497	0,1310	0,1396
	p-hodnota	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001
$q_{0,90}$	(pohlavie)2	-0,2611 ***	-0,2378 ***	-0,2754 ***	-0,2850 ***	-0,2720 ***	-0,2638 ***	-0,2424 ***
	roky	0,0111 **	0,0093 *	0,0138 ***	0,0181 ***	0,0147 ***	0,0165 ***	0,0210 ***
	roky ²	-0,0002 *	-0,0001	-0,0003 ***	-0,0004 ***	-0,0003 ***	-0,0003 ***	-0,0004 ***
	(urban)1	0,0923 **	0,1147 ***	0,1292 ***	0,1188 ***	0,1078 ***	0,0498 *	0,0685 **
	(urban)3	0,0032	-0,0059	-0,0067	-0,0350	-0,0608 **	-0,0648 **	-0,0256
	(region)SKo1	0,2913 ***	0,4014 ***	0,2527 ***	0,2417 ***	0,1642 ***	0,1734 ***	0,1980 ***
	(region)SKo2	0,0188	0,0431	0,0302	0,0257	0,0430	0,0199	0,0133
	(region)SKo4	0,0459	0,0242	0,0142	0,0169	0,0087	0,0329	-0,0142
	(ISCED)ZS	-0,2382 ***	-0,3839 ***	-0,3153 ***	-0,2771 ***	-0,0822	-0,2598 ***	-0,2410 ***
	(ISCED)VS	0,3452 ***	0,3685 ***	0,3508 ***	0,3623 ***	0,3770 ***	0,3444 ***	0,3355 ***
	(post)2	-0,7467 ***	-0,6499 *	-0,6133 **	-0,3844 **	-0,3117	-0,2702	-0,5295 **
	(post)3	-0,8279 ***	-0,8991 **	-0,7307 ***	-0,5569 ***	-0,4895 **	-0,3856	-0,6589 ***
	$R^1(\tau)$	0,1592	0,1529	0,1585	0,1628	0,1598	0,1339	0,1531
	p-hodnota	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001	<0,0001

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.9: Odhad parametrov modelu (5.19) použitím OLS

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
OLS	(Intercept)	8,3220 ***	8,4640 ***	8,6820 ***	8,7050 ***	8,6970 ***	8,9390 ***	9,0100 ***
	(pohl.HD)2	-0,0462 ***	-0,0393 ***	-0,0660 ***	-0,0617 ***	-0,0775 ***	-0,0638 ***	-0,0386 ***
	roky.HD	-0,0013	-0,0031	-0,0026	-0,0002	0,0068 ***	-0,0001	-0,0077 ***
	roky.HD ²	0,0000	0,0001 *	0,0001 *	0,0000	-0,0001 **	0,0000	0,0002 ***
	(ISCED.HD)ZS	-0,7352 *	-0,2149 ***	-0,1708 ***	-0,2197 ***	-0,0881	-0,2446 ***	-0,1257 *
	(ISCED.HD)VS	0,2100 ***	0,2380 ***	0,2193 ***	0,2461 ***	0,2575 ***	0,2232 ***	0,2272 ***
	(status.HD)2	-0,0946 ***	-0,3597 ***	-0,3398 ***	-0,3209 ***	-0,3158 ***	-0,3164 ***	-0,3168 ***
	(status.HD)3	-0,1976 ***	-0,2570 ***	-0,3094 ***	-0,2609 ***	-0,2494 ***	-0,2751 ***	-0,2549 ***
	(status.HD)4	-0,0002	0,0145	-0,1359 ***	-0,3162 ***	-0,0392 *	0,0369	0,0739 ***
	(region)SKo1	0,1246 ***	0,1535 ***	0,1066 ***	0,1195 ***	0,1209 ***	0,1448 ***	0,0837 ***
	(region)SKo2	-0,0444 ***	-0,0088	-0,0162 *	-0,0252 **	0,0019	0,0368 ***	-0,0067
	(region)SKo4	-0,0952 ***	-0,0396 ***	-0,0336 ***	-0,0326 ***	-0,0296 ***	-0,0110	-0,0374 ***
	(urban)1	0,0658 ***	0,0919 ***	0,0902 ***	0,0522 ***	0,0924 ***	0,0751 ***	0,0755 ***
	(urban)3	-0,0003	0,0154	0,0144	-0,0385 ***	-0,0300 ***	-0,0266 ***	-0,0153
	ekv.velk	0,1156 ***	0,1001 ***	0,0542 ***	0,0845 ***	0,0545 ***	0,0360 ***	0,0739 ***
	podiel	-0,8501 ***	-0,8615 ***	-0,8314 ***	-0,8660 ***	-0,8010 ***	-0,8688 ***	-0,9195 ***
		R ²	0,2517	0,3098	0,3251	0,3189	0,3258	0,3289
	p-hodnota	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.10: Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,10}$

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
$q_{0,10}$	(Intercept)	7,6797 ***	8,0336 ***	8,1347 ***	8,2738 ***	8,2171 ***	8,3290 ***	8,5377 ***	
	(pohl.HD)2	-0,0247	-0,0950 ***	-0,1247 ***	-0,0974 ***	-0,1298 ***	-0,1053 ***	-0,0315 *	
	roky.HD	0,0077 **	-0,0039	0,0069 **	-0,0004	0,0064 *	0,0121 *	-0,0114 ***	
	roky.HD ²	-0,0001	0,0001 *	-0,0001	0,0000	-0,0001	-0,0002 *	0,0002 ***	
	(ISCED.HD)ZS	0,0327	-0,1462 ***	-0,0743	-0,3683 ***	-0,2016 **	-0,0554	-0,1985 **	
	(ISCED.HD)VS	0,1855 ***	0,2239 ***	0,2130 ***	0,2063 ***	0,2143 ***	0,1908 ***	0,1983 ***	
	(status.HD)2	-0,1015 **	-0,4609 ***	-0,5132 ***	-0,6509 ***	-0,5342 ***	-0,6373 ***	-0,6661 ***	
	(status.HD)3	-0,1100 ***	-0,1889 ***	-0,2722 ***	-0,1987 ***	-0,2003 ***	-0,2586 ***	-0,2219 ***	
	(status.HD)4	0,1138	0,0670	-0,1590	-0,4106 *	-0,1483 **	-0,0725	0,2088 ***	
	(region)SKo1	0,0052	-0,0001	0,0088	0,0541	0,0786 ***	0,0763 **	0,1120 ***	
	(region)SKo2	-0,0941 ***	-0,0056	-0,0253 *	-0,0185	0,0052	0,0435 *	0,0211	
	(region)SKo4	-0,1644 ***	-0,0113	-0,0741 ***	-0,0378 **	-0,0171	0,0174	-0,0068	
	(urban)1	0,0316	0,0878 ***	0,0987 ***	0,0438 **	0,0930 ***	0,0534 ***	0,0607 **	
	(urban)3	0,0057	-0,0006	0,0101	-0,0244 *	-0,0371 **	-0,0456 **	-0,0096	
	ekv.velk	0,1566 ***	0,1241 ***	0,0874 ***	0,1172 ***	0,1090 ***	0,0605 ***	0,1287 ***	
	podiel	-1,0466 ***	-1,0229 ***	-0,9586 ***	-0,9518 ***	-0,9647 ***	-0,9695 ***	-1,1773 ***	
		$R^1(\tau)$	0,1913	0,2552	0,2839	0,2612	0,2697	0,2685	0,2476
		p-value	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.11: Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,25}$

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
$q_{0,25}$	(Intercept)	8,1505 ***	8,2314 ***	8,4982 ***	8,4418 ***	8,5393 ***	8,7525 ***	8,7898 ***	
	(pohl.HD)2	-0,0881 ***	-0,0903 ***	-0,0922 ***	-0,0940 ***	-0,0872 ***	-0,0763 ***	-0,0418 ***	
	roky.HD	0,0017	-0,0009	-0,0027	0,0021	0,0010	0,0030	-0,0083 ***	
	roky.HD ²	0,0000	0,0000	0,0000	-0,0001	0,0000	0,0000	0,0002 ***	
	(ISCED.HD)ZS	-0,3373 **	-0,1387 *	-0,1174 **	-0,1938 ***	-0,2059	-0,2152 **	-0,2466 **	
	(ISCED.HD)VS	0,1993 ***	0,2336 ***	0,1994 ***	0,2017 ***	0,2266 ***	0,2010 ***	0,2096 ***	
	(status.HD)2	-0,1951 ***	-0,4301 ***	-0,4801 ***	-0,3927 ***	-0,3832 ***	-0,4421 ***	-0,5136 ***	
	(status.HD)3	-0,1999 ***	-0,2148 ***	-0,2803 ***	-0,2530 ***	-0,2709 ***	-0,3396 ***	-0,3006 ***	
	(status.HD)4	-0,1329 *	-0,0347	-0,3326 ***	-0,5615 ***	0,0309	-0,1081 *	0,0483 *	
	(region)SKo1	0,0274 *	0,0391 *	0,0561 ***	0,1057 ***	0,1264 ***	0,1202 ***	0,0659 ***	
	(region)SKo2	-0,0607 ***	-0,0123	-0,0132	0,0019	0,0322 ***	0,0126	-0,0035	
	(region)SKo4	-0,1222 ***	-0,0244 **	-0,0450 ***	-0,0301 ***	-0,0103	0,0064	-0,0248 **	
	(urban)1	0,0476 ***	0,0787 ***	0,0777 ***	0,0702 ***	0,0573 ***	0,0617 ***	0,0778 ***	
	(urban)3	-0,0248 **	0,0029	0,0050	-0,0216 **	-0,0368 ***	-0,0378 ***	-0,0061	
	ekv.velk	0,1065 ***	0,1200 ***	0,0780 ***	0,1177 ***	0,0816 ***	0,0350 ***	0,0935 ***	
	podiel	-0,8919 ***	-0,9132 ***	-0,8814 ***	-0,9070 ***	-0,8244 ***	-0,8983 ***	-0,9602 ***	
		R ¹ (τ)	0,1947	0,2274	0,2457	0,2412	0,2240	0,2297	0,2174
		p-value	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.12: Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,50}$

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
$q_{0,50}$	(Intercept)	8,3869 ***	8,4220 ***	8,6661 ***	8,6954 ***	8,6698 ***	8,9548 ***	9,0477 ***	
	(pohl.HD)2	-0,0764 ***	-0,0415 ***	-0,0648 ***	-0,0623 ***	-0,0729 ***	-0,0759 ***	-0,0691 ***	
	roky.HD	-0,0036 *	-0,0019	-0,0066 ***	-0,0035 *	0,0023	-0,0011	-0,0076 ***	
	roky.HD ²	0,0000	0,0000	0,0001 ***	0,0000	0,0000	0,0000	0,0001 ***	
	(ISCED.HD)ZS	-0,7426 **	-0,1525 ***	-0,1117 ***	-0,1649 ***	-0,0208	-0,2021 ***	-0,1260	
	(ISCED.HD)VS	0,1813 ***	0,2204 ***	0,2041 ***	0,2201 ***	0,2375 ***	0,2160 ***	0,2285 ***	
	(status.HD)2	-0,0855 **	-0,3159 ***	-0,3746 ***	-0,3164 ***	-0,3478 ***	-0,2969 ***	-0,3337 ***	
	(status.HD)3	-0,2216 ***	-0,2645 ***	-0,3214 ***	-0,2812 ***	-0,2829 ***	-0,3175 ***	-0,3231 ***	
	(status.HD)4	0,0389	-0,0391	-0,1307 *	-0,2442 ***	0,0309	0,0231	0,0242	
	(region)SKo1	0,1118 ***	0,1072 ***	0,0845 ***	0,1374 ***	0,1306 ***	0,1642 ***	0,1191 ***	
	(region)SKo2	-0,0286 ***	0,0050	-0,0031	-0,0011	0,0266 **	0,0283 *	-0,0053	
	(region)SKo4	-0,0623 ***	-0,0202 *	-0,0402 ***	-0,0274 **	-0,0249 **	0,0040	-0,0174 *	
	(urban)1	0,0702 ***	0,0868 ***	0,0871 ***	0,0660 ***	0,1097 ***	0,0781 ***	0,0754 ***	
	(urban)3	-0,0087	0,0028	0,0135	-0,0335 ***	-0,0334 ***	-0,0144	-0,0159 *	
	ekv.velk	0,1291 ***	0,1263 ***	0,0922 ***	0,1157 ***	0,0829 ***	0,0536 ***	0,0710 ***	
	podiel	-0,8622 ***	-0,8771 ***	-0,7855 ***	-0,8185 ***	-0,7153 ***	-0,8389 ***	-0,8800 ***	
		$R^1(\tau)$	0,1772	0,2023	0,2114	0,2252	0,2070	0,2186	0,2033
		p-value	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.13: Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,75}$

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
$q_{0,75}$	(Intercept)	8,5414 ***	8,5958 ***	8,8833 ***	8,8851 ***	8,8734 ***	9,1817 ***	9,2222 ***
	(pohl.HD)2	-0,0450 ***	-0,0051	-0,0143	-0,0336 ***	-0,0712 ***	-0,0342 ***	-0,0358 ***
	roky.HD	-0,0040 *	-0,0034	-0,0139 ***	-0,0035	0,0025	-0,0073 ***	-0,0102 ***
	roky.HD ²	0,0000	0,0001	0,0003 ***	0,0000	0,0000	0,0001 ***	0,0002 ***
	(ISCED.HD)ZS	-1,0898 **	-0,1727 ***	-0,2597 ***	-0,2142 **	-0,0133	-0,2291 ***	-0,0497
	(ISCED.HD)VS	0,1905 ***	0,2242 ***	0,2066 ***	0,2073 ***	0,2574 ***	0,2400 ***	0,2697 ***
	(status.HD)2	-0,0851 ***	-0,2166 ***	-0,1853 ***	-0,1990 ***	-0,1335 ***	-0,2031 ***	-0,1942 ***
	(status.HD)3	-0,2661 ***	-0,2970 ***	-0,3134 ***	-0,2767 ***	-0,2589 ***	-0,2837 ***	-0,2913 ***
	(status.HD)4	0,0538	-0,0543	-0,0361	-0,2973 *	0,0424	0,0242	0,0426
	(region)SKo1	0,1771 ***	0,1981 ***	0,1707 ***	0,1509 ***	0,1674 ***	0,1407 ***	0,1056 ***
	(region)SKo2	-0,0165	0,0217 *	0,0059	0,0010	0,0136	0,0362 ***	-0,0140
	(region)SKo4	-0,0596 ***	-0,0288 **	-0,0117	-0,0287 **	-0,0141	-0,0006	-0,0369 **
	(urban)1	0,0844 ***	0,0848 ***	0,0817 ***	0,0672 ***	0,1077 ***	0,0940 ***	0,0779 ***
	(urban)3	0,0090	0,0042	-0,0023	-0,0487 ***	-0,0529 ***	-0,0321 ***	-0,0297 **
	ekv.velk	0,1281 ***	0,1268 ***	0,1058 ***	0,1086 ***	0,0816 ***	0,0566 ***	0,0713 ***
	podiel	-0,7599 ***	-0,7987 ***	-0,7449 ***	-0,7433 ***	-0,6521 ***	-0,7579 ***	-0,7906 ***
		R ¹ (τ)	0,1721	0,1910	0,1822	0,2081	0,2021	0,2198
	p-value	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.14: Odhad parametrov modelu (5.19) použitím kvantilovej regresie pre $q_{0,90}$

Kvantil	Premenná	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
$q_{0,90}$	(Intercept)	8,7606 ***	8,7219 ***	9,1988 ***	9,0659 ***	9,0867 ***	9,3863 ***	9,3404 ***	
	(pohl.HD)2	-0,0125	0,0488 **	-0,0106	-0,0259 *	-0,0680 ***	-0,0309 *	-0,0458 ***	
	roky.HD	-0,0132 ***	-0,0030	-0,0183 ***	-0,0054	-0,0003	-0,0127 ***	-0,0064 **	
	roky.HD ²	0,0002 ***	0,0001	0,0004 ***	0,0001	0,0000	0,0003 ***	0,0001 ***	
	(ISCED.HD)ZS	-1,4120 **	-0,2127 ***	-0,3816 ***	-0,1345 *	0,0410	-0,3083 ***	-0,0612	
	(ISCED.HD)VS	0,2648 ***	0,2807 ***	0,2653 ***	0,2984 ***	0,3184 ***	0,3028 ***	0,2769 ***	
	(status.HD)2	-0,0270	-0,2010 ***	-0,0673	-0,1724 ***	-0,0790 *	-0,1879 ***	-0,1316 ***	
	(status.HD)3	-0,2506 ***	-0,2934 ***	-0,3261 ***	-0,2420 ***	-0,2798 ***	-0,2723 ***	-0,2683 ***	
	(status.HD)4	-0,0403	0,1862	-0,0887	0,1829	0,0309	0,0136	-0,0335	
	(region)SKo1	0,2028 ***	0,4180 ***	0,3130 ***	0,2430 ***	0,2425 ***	0,1175 ***	0,1261 ***	
	(region)SKo2	-0,0284	0,0300 *	0,0059	0,0119	0,0118	0,0353 *	0,0220	
	(region)SKo4	-0,0594 ***	0,0098	-0,0077	-0,0085	0,0019	-0,0488 ***	-0,0523 ***	
	(urban)1	0,1081 ***	0,0789 ***	0,0967 ***	0,1035 ***	0,1065 ***	0,1113 ***	0,0907 ***	
	(urban)3	0,0060	0,0318 *	0,0383 *	-0,0480 ***	-0,0694 ***	-0,0294	-0,0217	
	ekv.velk	0,1444 ***	0,1260 ***	0,0533 ***	0,0911 ***	0,0848 ***	0,0509 ***	0,0676 ***	
	podiel	-0,6857 ***	-0,7307 ***	-0,7257 ***	-0,7082 ***	-0,6438 ***	-0,6842 ***	-0,7167 ***	
		$R^1(\tau)$	0,1730	0,1873	0,1791	0,2053	0,2005	0,2118	0,1709
		p-value	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001	< 0,0001

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.15: FGT miery chudoby v krajoch SR, národná hranica chudoby

P_α	KRAJ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
P_0	BA	7,8	7,3	6,0	6,9	6,5	5,1	7,2
	TT	10,9	8,4	8,0	6,9	8,0	6,7	9,5
	TN	13,0	10,7	7,0	9,9	8,6	10,1	9,2
	NR	16,0	11,8	12,2	12,9	12,9	13,2	14,8
	ZA	12,0	11,0	8,5	10,3	9,0	9,6	11,0
	BB	10,0	13,3	12,6	13,5	13,6	16,9	15,3
	PO	21,3	15,7	15,6	13,6	16,3	18,7	20,2
	KE	13,0	13,0	12,0	11,2	10,9	12,7	13,5
P_1	BA	4,3	2,4	2,0	2,6	2,3	1,1	1,8
	TT	3,0	1,9	1,8	1,1	1,9	1,5	2,4
	TN	3,6	2,5	1,6	4,1	2,7	2,5	2,6
	NR	4,6	3,5	3,4	3,0	3,5	4,3	4,7
	ZA	3,5	2,4	2,0	2,1	2,8	2,8	2,7
	BB	2,8	2,9	2,9	3,1	3,8	6,0	4,2
	PO	5,4	3,9	4,1	3,3	4,9	6,0	6,0
	KE	3,7	3,9	3,1	3,2	2,9	3,9	4,1
P_2	BA	13,4	1,2	1,0	1,7	1,6	0,3	0,9
	TT	1,8	0,8	0,8	0,3	0,9	0,6	1,0
	TN	1,5	1,0	0,8	3,7	1,4	1,0	1,3
	NR	1,9	1,6	1,7	1,3	1,6	2,3	2,5
	ZA	2,2	0,9	0,9	0,8	1,3	1,3	1,2
	BB	1,6	1,1	1,1	1,3	1,6	3,1	2,1
	PO	2,1	1,5	1,6	1,4	2,4	2,9	3,0
	KE	2,4	1,9	1,4	1,5	1,3	2,1	1,8

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.16: Miera rizika chudoby zakotvená v čase, národná hranica chudoby

KRAJ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BA	9,7	7,3	4,5	4,5	4,0	2,2	2,6
TT	12,9	8,4	5,9	2,7	4,5	2,4	4,5
TN	16,8	10,7	4,8	6,6	5,2	4,3	3,5
NR	20,0	11,8	8,3	6,3	7,2	7,0	7,5
ZA	15,1	11,0	5,9	4,6	6,2	5,4	4,8
BB	15,2	13,3	8,7	7,2	8,3	10,8	6,3
PO	26,2	15,7	12,0	7,3	10,0	10,9	10,7
KE	16,3	13,0	8,6	6,7	6,4	5,9	7,5

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.17: FGT miery chudoby v krajoch SR, regionálna hranica chudoby

P_α	KRAJ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
P_0	BA	14,5	14,2	11,9	11,8	12,4	12,4	12,6
	TT	12,6	9,3	10,6	9,8	8,9	7,9	10,3
	TN	12,6	10,7	7,0	9,1	8,6	10,1	9,6
	NR	13,3	11,1	9,8	10,5	12,0	12,0	13,2
	ZA	13,2	11,4	10,2	11,4	9,3	10,2	12,8
	BB	10,0	11,6	11,4	9,8	11,8	14,1	11,4
	PO	14,8	13,1	12,0	9,7	13,6	14,7	16,1
	KE	13,6	12,7	11,5	10,9	10,9	11,7	12,1
P_1	BA	5,6	3,9	3,1	3,9	3,8	3,0	3,5
	TT	3,6	2,2	2,3	1,7	2,2	1,9	2,6
	TN	3,5	2,6	1,6	4,0	2,7	2,5	2,7
	NR	3,7	3,2	2,9	2,4	3,2	4,0	4,3
	ZA	3,9	2,5	2,4	2,4	2,9	3,0	3,2
	BB	2,8	2,4	2,5	2,4	3,2	5,1	3,7
	PO	3,9	3,0	3,0	2,5	4,1	5,0	5,0
	KE	4,0	3,7	3,0	3,2	2,9	3,6	3,6
P_2	BA	10,3	1,8	1,5	2,3	2,1	1,0	1,5
	TT	2,0	0,9	0,9	0,5	1,0	0,7	1,1
	TN	1,4	1,0	0,8	3,6	1,4	1,0	1,3
	NR	1,5	1,5	1,5	1,1	1,5	2,2	2,3
	ZA	2,3	1,0	1,1	0,9	1,3	1,4	1,4
	BB	1,5	0,9	1,0	1,0	1,3	2,6	1,9
	PO	1,4	1,1	1,2	1,1	2,0	2,4	2,6
	KE	2,4	1,9	1,3	1,5	1,3	1,9	1,6

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.18: Miera rizika chudoby zakotvená v čase, regionálna hranica chudoby

KRAJ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BA	18,2	14,2	7,7	7,0	6,7	4,5	5,0
TT	15,3	9,3	7,0	2,9	5,0	2,5	5,0
TN	16,6	10,5	4,9	6,8	5,2	4,3	3,5
NR	18,7	11,1	7,8	6,0	7,2	7,2	5,5
ZA	15,3	11,4	6,0	4,9	6,2	5,4	4,8
BB	13,3	11,6	8,1	5,5	7,3	10,0	6,0
PO	21,3	13,1	9,8	6,0	8,5	9,3	8,5
KE	15,9	12,7	8,5	6,3	5,8	5,8	6,8

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.19: SST index chudoby a jeho zložky

ROK	KRAJ	NÁR. HRANICA CHUDOBY				REG. HRANICA CHUDOBY			
		H	PG	1 + G	SST	H	PG	1 + G	SST
2005	BA	0,078	0,558	1,972	0,086	0,145	0,385	1,941	0,109
	TT	0,109	0,275	1,946	0,058	0,126	0,283	1,933	0,069
	TN	0,130	0,281	1,921	0,070	0,126	0,279	1,924	0,067
	NR	0,160	0,285	1,901	0,087	0,133	0,280	1,916	0,071
	ZA	0,120	0,297	1,930	0,068	0,132	0,296	1,923	0,075
	BB	0,100	0,282	1,949	0,055	0,100	0,278	1,951	0,054
	PO	0,213	0,255	1,872	0,102	0,148	0,261	1,905	0,074
	KE	0,130	0,288	1,932	0,072	0,136	0,291	1,927	0,076
2006	BA	0,073	0,335	1,955	0,048	0,142	0,273	1,922	0,074
	TT	0,084	0,229	1,956	0,038	0,093	0,238	1,948	0,043
	TN	0,107	0,238	1,942	0,049	0,107	0,240	1,942	0,050
	NR	0,118	0,295	1,930	0,067	0,111	0,293	1,935	0,063
	ZA	0,110	0,219	1,941	0,047	0,114	0,220	1,939	0,049
	BB	0,133	0,219	1,925	0,056	0,116	0,210	1,938	0,047
	PO	0,157	0,251	1,903	0,075	0,131	0,228	1,923	0,058
	KE	0,130	0,296	1,929	0,075	0,127	0,292	1,932	0,072
2007	BA	0,060	0,328	1,966	0,039	0,119	0,263	1,940	0,061
	TT	0,080	0,229	1,956	0,036	0,106	0,222	1,942	0,046
	TN	0,070	0,233	1,966	0,032	0,070	0,233	1,966	0,032
	NR	0,122	0,275	1,937	0,065	0,098	0,295	1,947	0,056
	ZA	0,085	0,238	1,958	0,040	0,102	0,232	1,949	0,046
	BB	0,126	0,230	1,929	0,056	0,114	0,217	1,940	0,048
	PO	0,156	0,262	1,907	0,078	0,120	0,250	1,929	0,058
	KE	0,120	0,260	1,935	0,060	0,115	0,261	1,938	0,058
2008	BA	0,069	0,375	1,964	0,051	0,118	0,330	1,937	0,075
	TT	0,069	0,157	1,966	0,021	0,098	0,174	1,945	0,033
	TN	0,099	0,418	1,952	0,081	0,091	0,435	1,955	0,078
	NR	0,129	0,233	1,932	0,058	0,105	0,232	1,948	0,048
	ZA	0,103	0,208	1,948	0,042	0,114	0,210	1,941	0,046
	BB	0,135	0,228	1,929	0,059	0,098	0,242	1,948	0,046
	PO	0,136	0,245	1,926	0,064	0,097	0,258	1,945	0,049
	KE	0,112	0,285	1,938	0,062	0,109	0,290	1,939	0,061

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

ROK	KRAJ	NÁR. HRANICA CHUDOBY				REG. HRANICA CHUDOBY			
		H	PG	1 + G	SST	H	PG	1 + G	SST
2009	BA	0,065	0,356	1,967	0,045	0,124	0,305	1,936	0,073
	TT	0,080	0,243	1,956	0,038	0,089	0,254	1,949	0,044
	TN	0,086	0,314	1,951	0,053	0,086	0,310	1,951	0,052
	NR	0,129	0,270	1,929	0,067	0,120	0,266	1,936	0,062
	ZA	0,090	0,306	1,945	0,054	0,093	0,314	1,942	0,056
	BB	0,136	0,279	1,918	0,073	0,118	0,273	1,930	0,062
	PO	0,163	0,303	1,906	0,094	0,136	0,299	1,924	0,078
	KE	0,109	0,262	1,940	0,056	0,109	0,268	1,939	0,057
2010	BA	0,051	0,212	1,967	0,021	0,124	0,241	1,922	0,057
	TT	0,067	0,222	1,966	0,030	0,079	0,233	1,957	0,036
	TN	0,101	0,251	1,943	0,049	0,101	0,250	1,943	0,049
	NR	0,132	0,325	1,927	0,083	0,120	0,333	1,933	0,077
	ZA	0,096	0,295	1,944	0,055	0,102	0,292	1,940	0,058
	BB	0,169	0,355	1,896	0,114	0,141	0,359	1,912	0,097
	PO	0,187	0,319	1,890	0,113	0,147	0,339	1,908	0,095
	KE	0,127	0,304	1,931	0,075	0,117	0,307	1,937	0,070
2011	BA	0,072	0,251	1,964	0,035	0,126	0,276	1,923	0,067
	TT	0,095	0,250	1,948	0,046	0,103	0,251	1,942	0,050
	TN	0,092	0,282	1,950	0,050	0,096	0,286	1,946	0,053
	NR	0,148	0,318	1,917	0,090	0,132	0,325	1,926	0,083
	ZA	0,110	0,250	1,943	0,053	0,128	0,252	1,931	0,062
	BB	0,153	0,275	1,924	0,081	0,114	0,326	1,934	0,072
	PO	0,202	0,296	1,890	0,113	0,161	0,312	1,909	0,096
	KE	0,135	0,301	1,918	0,078	0,121	0,301	1,926	0,070

Dokončenie tab. A.19

Tab. A.20: Príspevok zložiek SST indexu k zmene hodnoty v čase, národná hranica chudoby

OBDOBIE	KRAJ	$\Delta \text{LN}(H)$	$\Delta \text{LN}(PG)$	$\Delta \text{LN}(1+G)$	$\Delta \text{LN}(SST)$
2006/2005	BA	-0,066	-0,509	-0,009	-0,584
	TT	-0,263	-0,182	0,005	-0,440
	TN	-0,194	-0,166	0,011	-0,349
	NR	-0,310	0,036	0,015	-0,259
	ZA	-0,083	-0,302	0,006	-0,379
	BB	0,280	-0,256	-0,013	0,011
	PO	-0,302	-0,018	0,016	-0,304
	KE	0,006	0,027	-0,001	0,032
2007/2006	BA	-0,195	-0,024	0,006	-0,214
	TT	-0,042	-0,001	0,000	-0,042
	TN	-0,428	-0,024	0,012	-0,441
	NR	0,037	-0,071	0,003	-0,031
	ZA	-0,258	0,083	0,009	-0,167
	BB	-0,055	0,051	0,002	-0,002
	PO	-0,011	0,044	0,002	0,036
	KE	-0,082	-0,132	0,003	-0,211
2008/2007	BA	0,147	0,136	-0,001	0,282
	TT	-0,161	-0,380	0,005	-0,535
	TN	0,351	0,587	-0,007	0,931
	NR	0,056	-0,165	-0,002	-0,111
	ZA	0,192	-0,135	-0,005	0,052
	BB	0,071	-0,010	0,000	0,061
	PO	-0,134	-0,068	0,010	-0,192
	KE	-0,067	0,095	0,002	0,029
2009/2008	BA	-0,067	-0,053	0,002	-0,119
	TT	0,151	0,439	-0,005	0,585
	TN	-0,140	-0,288	-0,001	-0,429
	NR	0,001	0,147	-0,002	0,146
	ZA	-0,137	0,386	-0,001	0,248
	BB	0,007	0,203	-0,006	0,204
	PO	0,178	0,212	-0,010	0,381
	KE	-0,030	-0,085	0,001	-0,113
2010/2009	BA	-0,230	-0,519	0,000	-0,749
	TT	-0,167	-0,089	0,005	-0,251
	TN	0,164	-0,224	-0,004	-0,064
	NR	0,020	0,185	-0,001	0,204
	ZA	0,062	-0,038	-0,001	0,023
	BB	0,219	0,242	-0,012	0,450
	PO	0,140	0,053	-0,008	0,184
	KE	0,155	0,148	-0,005	0,298

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

OBDOBIE	KRAJ	$\Delta \text{LN(H)}$	$\Delta \text{LN(PG)}$	$\Delta \text{LN(I+G)}$	$\Delta \text{LN(SST)}$
2011/2010	BA	0,330	0,169	-0,002	0,498
	TT	0,341	0,118	-0,009	0,449
	TN	-0,099	0,119	0,004	0,023
	NR	0,118	-0,023	-0,005	0,090
	ZA	0,138	-0,165	-0,001	-0,027
	BB	-0,102	-0,255	0,015	-0,342
	PO	0,076	-0,075	0,000	0,000
	KE	0,060	-0,011	-0,007	0,042
2011/2005	BA	-0,082	-0,799	-0,004	-0,886
	TT	-0,140	-0,095	0,001	-0,234
	TN	-0,346	0,003	0,015	-0,328
	NR	-0,078	0,108	0,009	0,039
	ZA	-0,086	-0,171	0,006	-0,250
	BB	0,421	-0,025	-0,013	0,382
	PO	-0,053	0,148	0,010	0,105
	KE	0,042	0,043	-0,007	0,077

Dokončenie [tab. A.20](#)

Tab. A.21: Príspevok jednotlivých zložiek SST indexu k zmene hodnoty v čase, regionálna hranica chudoby

OBDOBIE	KRAJ	$\Delta \text{LN(H)}$	$\Delta \text{LN(PG)}$	$\Delta \text{LN(I+G)}$	$\Delta \text{LN(SST)}$
2006/2005	BA	-0,022	-0,345	-0,010	-0,377
	TT	-0,298	-0,170	0,008	-0,461
	TN	-0,163	-0,148	0,009	-0,302
	NR	-0,182	0,044	0,010	-0,128
	ZA	-0,149	-0,296	0,008	-0,437
	BB	0,148	-0,279	-0,007	-0,138
	PO	-0,120	-0,133	0,009	-0,244
	KE	-0,065	0,005	0,003	-0,057
2007/2006	BA	-0,178	-0,038	0,009	-0,206
	TT	0,127	-0,072	-0,003	0,051
	TN	-0,428	-0,030	0,012	-0,446
	NR	-0,120	0,008	0,006	-0,105
	ZA	-0,107	0,053	0,005	-0,048
	BB	-0,015	0,030	0,001	0,016
	PO	-0,088	0,091	0,003	0,006
	KE	-0,101	-0,114	0,003	-0,212

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

OBDOBIE	KRAJ	$\Delta \text{LN}(H)$	$\Delta \text{LN}(PG)$	$\Delta \text{LN}(1+G)$	$\Delta \text{LN}(SST)$
2008/2007	BA	-0,009	0,228	-0,001	0,217
	TT	-0,081	-0,240	0,002	-0,320
	TN	0,271	0,624	-0,005	0,889
	NR	0,072	-0,239	0,000	-0,167
	ZA	0,105	-0,098	-0,004	0,002
	BB	-0,154	0,113	0,004	-0,037
	PO	-0,213	0,031	0,009	-0,174
	KE	-0,054	0,104	0,001	0,051
2009/2008	BA	0,048	-0,079	-0,001	-0,031
	TT	-0,098	0,376	0,002	0,280
	TN	-0,060	-0,338	-0,002	-0,399
	NR	0,132	0,135	-0,006	0,260
	ZA	-0,206	0,402	0,001	0,197
	BB	0,182	0,120	-0,009	0,293
	PO	0,338	0,146	-0,011	0,473
	KE	0,001	-0,079	0,000	-0,078
2010/2009	BA	0,001	-0,237	-0,007	-0,243
	TT	-0,108	-0,086	0,004	-0,189
	TN	0,164	-0,217	-0,004	-0,057
	NR	-0,002	0,225	-0,001	0,222
	ZA	0,099	-0,072	-0,001	0,026
	BB	0,179	0,273	-0,009	0,443
	PO	0,078	0,127	-0,008	0,196
	KE	0,073	0,136	-0,001	0,208
2011/2010	BA	0,019	0,136	0,001	0,156
	TT	0,263	0,074	-0,007	0,330
	TN	-0,054	0,134	0,002	0,082
	NR	0,096	-0,023	-0,004	0,069
	ZA	0,225	-0,147	-0,005	0,073
	BB	-0,208	-0,099	0,012	-0,295
	PO	0,091	-0,083	0,001	0,010
	KE	0,030	-0,019	-0,006	0,005
2011/2005	BA	-0,140	-0,335	-0,009	-0,485
	TT	-0,196	-0,118	0,005	-0,309
	TN	-0,270	0,025	0,011	-0,234
	NR	-0,004	0,150	0,005	0,151
	ZA	-0,033	-0,159	0,004	-0,188
	BB	0,131	0,159	-0,008	0,282
	PO	0,085	0,179	0,002	0,267
	KE	-0,116	0,033	0,000	-0,083

Dokončenie tab. A.21

Tab. A.22: Rozdelenie premennej HS120 podľa krajov SR

KRAJ	KATEGÓRIA	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BA	1	7,95	10,77	7,96	7,73	6,90	7,47	8,64
	2	11,17	16,23	14,94	15,84	16,44	16,04	14,56
	3	45,59	45,75	38,18	41,32	40,14	41,81	43,85
	4	26,17	20,61	29,32	27,69	27,66	28,40	26,15
	5	6,31	5,79	7,50	5,62	7,49	5,53	6,62
	6	2,81	0,85	2,10	1,80	1,36	0,75	0,18
TT	1	12,88	12,43	9,47	8,45	9,09	7,76	7,64
	2	18,88	21,27	19,32	22,98	18,64	23,51	15,71
	3	44,17	43,74	48,75	43,23	46,83	45,04	50,86
	4	18,40	19,95	16,87	22,41	21,86	19,79	21,39
	5	5,18	2,29	4,43	2,40	1,97	3,27	3,34
	6	0,50	0,32	1,16	0,53	1,61	0,63	1,04
TN	1	9,26	12,48	10,42	13,81	13,10	14,97	11,65
	2	16,30	21,43	19,43	20,98	19,38	21,39	21,58
	3	53,00	45,90	47,94	44,61	45,17	38,85	42,00
	4	16,19	16,77	19,24	17,98	19,20	22,65	22,73
	5	4,72	3,01	2,81	2,32	2,67	1,89	1,93
	6	0,53	0,41	0,16	0,30	0,48	0,24	0,12
NR	1	11,54	9,35	9,91	9,89	10,26	11,99	12,17
	2	20,04	25,26	17,79	23,33	19,27	19,71	21,25
	3	50,46	46,24	49,89	43,33	43,73	43,36	42,63
	4	15,41	16,80	19,42	19,52	21,80	21,12	20,53
	5	2,31	2,28	2,49	3,25	3,87	2,65	2,48
	6	0,23	0,07	0,49	0,68	1,07	1,18	0,94
ZA	1	10,11	11,28	8,78	11,25	8,50	9,00	8,70
	2	15,50	15,82	18,63	28,55	19,71	18,88	19,11
	3	51,54	51,29	47,51	39,87	44,88	44,91	44,03
	4	17,78	17,31	19,89	16,84	22,17	23,26	24,35
	5	4,18	2,91	4,53	3,06	4,10	3,28	3,41
	6	0,89	1,38	0,66	0,44	0,63	0,68	0,40
BB	1	13,77	13,12	11,62	10,70	12,65	11,25	12,46
	2	18,46	22,24	19,92	23,76	23,82	18,95	17,96
	3	49,15	48,11	44,50	43,35	42,64	47,32	48,13
	4	15,44	15,04	19,48	20,19	18,50	20,71	18,46
	5	2,47	1,34	4,15	1,68	2,15	1,62	2,26
	6	0,70	0,15	0,34	0,32	0,24	0,15	0,73

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

KRAJ	KATEGÓRIA	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PO	1	17,06	14,49	14,79	13,83	13,64	12,61	10,00
	2	19,94	26,87	20,68	22,61	23,30	22,78	22,17
	3	45,26	46,11	49,15	43,52	41,79	41,59	47,64
	4	16,13	10,87	13,21	17,90	17,90	19,23	17,24
	5	1,21	1,42	1,69	2,14	3,19	2,92	2,66
	6	0,40	0,22	0,49	0,00	0,18	0,87	0,28
KE	1	15,48	14,52	11,41	15,31	13,32	15,82	13,12
	2	22,47	28,40	27,00	27,30	22,38	21,85	22,80
	3	43,80	41,77	41,74	39,26	44,31	43,52	45,25
	4	14,45	12,55	15,72	16,01	17,21	16,36	16,11
	5	3,00	2,44	3,88	1,73	2,79	1,97	2,55
	6	0,80	0,33	0,25	0,38	0,00	0,48	0,16

Dokončenie tab. A.22

Tab. A.23: Rozdelenie premennej HS130 podľa krajov SR

KRAJ	ROK	A	B	C	D	E	F	G
BA	2005	996	498	66,06	64,33	13,65	10,42	4,43
	2006	996	553	68,08	58,31	15,04	9,71	4,12
	2007	996	511	55,66	47,73	14,43	11,39	6,44
	2008	996	553	52,75	40,04	13,10	15,24	9,15
	2009	1 050	563	45,95	34,55	15,61	15,65	9,99
	2010	1 000	560	40,48	30,89	11,02	16,42	8,20
	2011	1 150	609	45,78	34,36	10,66	12,03	5,79
TT	2005	996	465	76,53	72,95	23,94	10,11	4,17
	2006	1 162	531	80,98	63,75	17,35	9,72	4,73
	2007	996	498	64,04	55,25	19,74	18,31	9,90
	2008	1 129	531	60,59	43,98	17,20	16,98	7,15
	2009	996	440	35,33	45,84	12,93	25,65	11,96
	2010	900	413	26,08	38,67	19,25	17,25	9,46
	2011	900	429	22,94	38,83	18,80	15,57	7,99

Pozn.: A - medián (za mes.) bez ohľadu na veľkosť domácnosti; B - medián (za mes.) po prepočítaní ekvivalentnou veľkosťou domácnosti; C - percento domácností, u ktorých skutočný príjem je nižší ako minimálne požadovaný; D - percento domácností, u ktorých skutočný mesačný disponibilný príjem je nižší ako 1 000 EUR, resp. 30 000 SKK; E - percento domácností, u ktorých mes. hodnota minimálne požadovaného príjmu je 1 000 EUR, resp. 30 000 SKK; F - percento domácností, ktorých minimálne požadovaný mesačný príjem je približne rovnaký ako aktuálny disponibilný príjem, tolerancia $\pm 10\%$; G - rovnako ako v F, tolerancia $\pm 5\%$

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

KRAJ	ROK	A	B	C	D	E	F	G
TN	2005	996	498	85,27	76,29	22,19	9,16	3,97
	2006	996	511	81,85	70,64	20,48	12,62	6,11
	2007	1 162	531	76,41	58,49	14,13	14,27	7,06
	2008	1 328	581	76,83	53,16	11,87	17,08	8,85
	2009	1 100	520	59,77	46,15	14,50	15,34	8,83
	2010	1 000	500	51,91	44,29	14,24	17,69	9,25
	2011	1 200	526	50,22	38,40	15,15	15,51	8,83
NR	2005	996	443	80,98	84,79	22,26	12,84	4,70
	2006	996	474	77,22	72,77	18,42	14,57	8,50
	2007	996	465	64,16	62,69	16,25	14,69	8,54
	2008	996	465	59,43	54,78	13,16	18,77	9,33
	2009	1 000	500	60,47	52,38	15,51	16,28	6,98
	2010	1 000	480	53,42	46,77	17,57	15,82	7,23
	2011	1 000	520	60,61	50,95	20,57	16,26	7,09
ZA	2005	996	443	76,85	77,04	22,15	12,41	4,71
	2006	996	443	73,21	67,34	20,38	12,49	6,69
	2007	996	498	61,59	53,87	15,94	15,83	7,83
	2008	996	498	57,28	48,19	19,05	17,22	7,53
	2009	1 000	476	47,58	43,51	18,60	15,19	8,83
	2010	1 000	450	35,95	37,02	22,49	15,96	7,35
	2011	1 000	500	41,38	36,79	24,42	15,39	8,19
BB	2005	996	443	79,51	82,45	22,34	11,86	5,62
	2006	996	498	80,96	76,94	17,04	9,45	4,28
	2007	996	474	71,37	67,82	15,15	16,16	7,92
	2008	996	498	66,29	59,57	15,56	15,69	7,82
	2009	1 000	476	57,25	55,88	12,99	16,54	6,66
	2010	1 000	467	52,13	52,52	16,60	14,40	7,84
	2011	950	467	45,95	46,70	14,80	12,37	7,28
PO	2005	996	428	86,19	81,69	23,90	9,49	4,89
	2006	996	463	78,55	68,79	22,40	13,45	5,92
	2007	996	437	67,66	62,32	20,64	13,48	6,18
	2008	996	465	60,57	52,73	16,26	17,05	8,04
	2009	1 100	476	59,46	48,71	13,26	15,79	7,69
	2010	950	395	36,52	42,46	13,50	17,65	9,32
	2011	1 000	400	39,38	36,24	15,17	14,99	7,58
KE	2005	1 062	487	83,68	74,90	20,85	14,38	8,13
	2006	1 162	531	82,78	67,87	20,73	12,51	5,51
	2007	1 162	531	72,79	56,38	19,61	14,30	6,99
	2008	1 328	553	72,53	50,82	12,84	16,15	10,01
	2009	1 200	533	61,70	45,16	14,03	16,09	6,39
	2010	1 000	500	55,63	42,22	12,94	20,46	8,47
	2011	1 000	480	48,19	38,58	17,32	17,25	7,63

Dokončenie tab. A.23

Tab. A.24: Odhad hranice subjektívnej chudoby pomocou logistickej regresie použitím premennej HS130 podľa krajov SR

KRAJ	ROK	z	P ₀ (%)	TPR (%)	TNR (%)	ACC (%)
BA	2005	6 396	74,21	90,42	58,31	79,31
	2006	7 941	76,60	90,88	53,74	78,66
	2007	7 155	65,71	85,37	58,24	73,23
	2008	7 322	58,28	76,50	60,88	69,00
	2009	7 200	49,41	73,72	70,66	72,08
	2010	6 472	34,68	50,48	78,05	67,27
	2011	7 512	45,28	61,73	71,08	66,90
TT	2005	6 120	87,27	95,03	37,60	81,16
	2006	7 675	94,25	97,46	20,14	83,13
	2007	6 390	70,70	87,24	55,96	75,46
	2008	6 519	62,62	82,67	64,86	75,23
	2009	4 501	23,52	42,64	85,43	70,70
	2010	4 093	10,24	26,98	96,79	80,53
	2011	4 238	13,26	38,18	95,67	83,47
TN	2005	6 897	93,24	97,99	34,09	88,39
	2006	6 986	91,39	96,99	32,44	84,71
	2007	7 091	86,35	94,37	38,41	80,61
	2008	7 773	89,12	94,90	27,04	78,17
	2009	6 609	68,29	84,45	51,26	70,69
	2010	6 501	54,89	76,50	69,36	72,88
	2011	6 671	52,71	75,54	70,04	72,73
NR	2005	5 986	92,77	97,16	26,21	83,30
	2006	6 629	88,70	96,10	34,57	82,27
	2007	5 797	72,56	88,52	54,52	76,41
	2008	6 089	66,47	81,00	52,16	69,01
	2009	6 787	70,36	84,57	49,80	70,58
	2010	6 308	58,02	73,47	62,96	68,27
	2011	7 431	70,58	85,54	55,87	73,09
ZA	2005	5 886	89,32	95,48	31,10	80,57
	2006	6 114	83,84	94,15	42,44	80,72
	2007	6 279	74,53	88,42	46,61	72,09
	2008	6 195	62,78	82,12	62,35	73,30
	2009	5 783	49,15	72,97	73,08	73,03
	2010	5 182	28,74	55,83	88,52	77,34
	2011	5 914	38,25	61,92	81,07	73,36

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

KRAJ	ROK	z	P ₀ (%)	TPR (%)	TNR (%)	ACC (%)
BB	2005	6 231	89,52	94,59	30,71	81,54
	2006	6 710	88,57	95,67	41,05	85,03
	2007	6 820	84,45	94,88	41,44	79,56
	2008	6 600	76,74	89,82	48,54	75,89
	2009	6 318	66,64	79,74	48,49	65,64
	2010	6 060	56,46	71,34	63,80	67,54
	2011	5 685	45,00	58,85	70,72	65,58
PO	2005	6 384	96,59	98,24	14,01	86,44
	2006	6 400	92,69	96,39	23,48	80,71
	2007	5 737	76,91	90,86	50,83	77,93
	2008	5 794	69,34	85,40	52,80	72,40
	2009	5 952	64,09	81,92	56,66	71,26
	2010	4 395	27,45	53,45	89,64	77,71
	2011	4 795	31,29	53,98	86,28	74,68
KE	2005	7 352	94,71	97,87	22,38	85,41
	2006	7 444	91,88	96,27	27,76	83,90
	2007	7 202	84,83	92,23	31,38	75,00
	2008	7 474	83,50	92,87	39,27	77,56
	2009	7 228	70,67	86,15	51,84	72,58
	2010	6 738	63,13	79,01	60,31	70,29
	2011	6 121	51,71	65,83	67,62	66,80

Pozn.: TPR = $P(\hat{Y} = 1|Y = 1)$; TNR = $P(\hat{Y} = 0|Y = 0)$; ACC = $P(\hat{Y} = Y)$

Dokončenie tab. A.24

Tab. A.25: Odhad hranice subjektívnej chudoby pomocou kriviek senzitivity a špecifickosti

KRAJ	ROK	z	max $P(\hat{Y} = Y)$				$P(\hat{Y} = 1 Y = 1) = P(\hat{Y} = 0 Y = 0)$				
			TPR	TNR	ACC	P ₀	z	TPR	TNR	ACC	P ₀
BA	2005	6 213	82,41	76,31	80,88	72,21	6 880	78,62	78,60	78,73	78,00
	2006	8 465	80,01	80,60	80,29	80,48	8 378	80,11	80,06	80,05	80,19
	2007	6 950	73,40	74,91	74,08	64,07	6 902	73,74	73,69	74,00	63,17
	2008	7 919	68,48	77,65	71,81	65,94	7 233	69,49	69,50	69,56	57,14
	2009	7 829	67,02	80,44	73,12	55,68	6 389	70,84	70,84	70,71	40,21
	2010	5 855	66,50	69,15	68,51	27,04	5 685	67,82	67,84	67,87	23,40
	2011	6 899	70,55	69,46	70,01	38,57	6 932	69,19	69,24	69,22	39,56

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

KRAJ	ROK	z	max P($\hat{Y} = Y$)				P($\hat{Y} = 1 Y = 1$) = P($\hat{Y} = 0 Y = 0$)				
			TPR	TNR	ACC	P ₀	z	TPR	TNR	ACC	P ₀
TT	2005	6 785	81,98	84,18	82,34	91,65	6 726	82,07	81,88	82,10	91,53
	2006	6 801	85,34	63,21	83,56	90,77	11 654	81,58	79,56	81,68	99,18
	2007	6 550	77,94	74,32	77,19	73,33	6 767	75,52	75,51	75,46	77,69
	2008	6 851	75,51	74,80	75,49	70,50	6 926	75,20	75,19	75,15	71,14
	2009	4 847	61,95	76,47	72,22	30,80	4 205	71,99	71,87	71,82	16,69
	2010	4 308	72,50	80,99	80,01	13,14	4 032	78,98	79,01	79,14	9,06
	2011	4 166	75,31	84,27	83,30	12,20	3 586	82,01	82,05	82,10	7,86
TN	2005	6 604	89,86	72,73	88,75	92,62	7 654	87,69	87,69	87,81	96,81
	2006	7 640	86,67	87,83	86,92	93,57	7 627	86,74	87,04	86,86	93,57
	2007	6 675	84,74	65,53	81,64	83,39	10 505	76,68	76,47	76,89	99,36
	2008	7 121	84,84	60,84	80,73	82,36	9 522	79,36	79,34	79,33	95,78
	2009	6 768	72,02	70,33	71,67	70,93	6 999	70,16	70,14	70,10	74,17
	2010	6 395	75,14	74,42	74,94	53,04	6 418	74,48	74,46	74,54	53,87
	2011	6 681	72,79	75,08	73,99	52,95	6 501	73,08	73,07	73,15	50,63
NR	2005	5 932	85,00	69,68	83,99	92,55	7 761	81,99	82,21	81,91	98,45
	2006	7 737	81,49	93,40	82,34	94,29	7 372	81,60	81,75	81,69	93,27
	2007	5 945	78,36	76,64	78,04	74,43	6 063	77,18	77,17	77,13	76,28
	2008	6 372	71,14	68,17	70,45	70,16	6 603	69,65	69,66	69,61	74,04
	2009	6 266	75,07	65,42	71,75	63,92	7 501	68,10	68,10	68,08	79,04
	2010	5 609	77,29	66,32	71,40	45,18	6 382	67,98	67,99	67,95	59,68
	2011	6 791	78,31	69,68	75,27	63,19	7 671	74,00	74,00	73,82	72,60
ZA	2005	5 280	85,57	61,03	81,09	81,16	8 665	77,75	78,00	77,83	98,40
	2006	5 761	84,20	71,58	81,80	80,18	6 816	79,86	79,86	79,99	88,86
	2007	6 021	74,32	69,33	72,99	70,88	6 407	72,30	72,35	72,24	76,00
	2008	6 891	72,80	82,89	75,74	72,21	6 330	73,75	73,77	73,76	65,42
	2009	5 678	71,59	74,69	73,29	48,02	5 417	71,88	71,91	71,97	44,55
	2010	5 281	71,69	79,73	77,37	30,51	4 862	76,10	76,10	76,19	23,33
	2011	5 783	73,01	75,71	74,88	35,17	5 613	73,08	73,05	73,14	31,31
BB	2005	6 807	83,10	76,48	82,91	93,78	7 317	82,00	81,84	81,99	96,21
	2006	7 209	86,53	78,26	85,93	91,34	7 846	85,30	85,29	85,25	93,90
	2007	6 499	81,55	71,84	79,88	80,78	7 202	77,93	77,93	78,09	88,04
	2008	6 244	80,78	67,37	76,90	69,93	7 038	76,31	76,22	76,44	81,20
	2009	6 510	67,67	66,44	67,40	69,42	6 825	66,09	66,10	66,14	72,71
	2010	6 548	66,26	71,90	68,44	63,09	6 015	67,94	67,90	67,97	56,09
	2011	4 972	72,88	66,97	68,96	32,32	5 331	67,77	67,77	67,84	38,52

Pokračovanie tab. A.25

KRAJ	ROK	$\max P(\hat{Y} = Y)$					$P(\hat{Y} = 1 Y = 1) = P(\hat{Y} = 0 Y = 0)$				
		z	TPR	TNR	ACC	P_0	z	TPR	TNR	ACC	P_0
PO	2005	7 300	87,30	74,60	87,16	98,17	9 764	86,47	89,51	86,34	99,64
	2006	6 897	82,03	76,80	81,82	93,96	7 236	81,65	81,93	81,71	95,22
	2007	5 538	81,18	70,89	78,68	74,09	6 305	75,89	75,94	76,00	84,31
	2008	5 412	78,35	67,53	74,31	61,22	6 092	72,58	72,55	72,57	73,61
	2009	5 988	73,79	66,97	71,50	64,84	6 408	71,13	71,12	71,11	72,46
	2010	4 198	77,14	76,64	76,85	24,53	4 216	76,66	76,64	76,59	24,91
	2011	4 051	82,83	72,90	75,12	22,02	4 550	74,50	74,55	74,58	28,41
KE	2005	6 861	87,68	63,77	85,99	92,28	8 742	85,84	85,82	85,80	97,08
	2006	8 008	85,79	72,58	85,26	94,78	10 644	83,49	83,55	83,59	99,09
	2007	6 645	82,81	60,57	77,73	76,78	10 489	74,07	73,88	74,07	97,38
	2008	7 659	79,85	72,20	78,88	85,99	11 384	73,42	73,27	73,52	98,33
	2009	7 493	73,72	72,11	73,42	73,75	7 794	72,49	72,55	72,54	76,21
	2010	6 391	73,78	70,87	72,72	59,31	6 779	70,59	70,59	70,65	63,63
	2011	6 629	63,02	73,93	67,45	59,90	5 787	66,67	66,68	66,59	44,90

Pozn.: TPR = $P(\hat{Y} = 1|Y = 1)$; TNR = $P(\hat{Y} = 0|Y = 0)$; ACC = $P(\hat{Y} = 0|Y = 0)$

Dokončenie [tab. A.25](#)

Tab. A.26: Podiel deprivovaných podľa krajov SR

KRAJ	ROK	1	2	3	4	5	6	7	8	9
BA	2005	12,9	13,8	38,8	34,7	47,7	1,3	0,5	0,8	25,0
	2006	14,2	12,1	37,9	29,0	42,0	2,1	0,8	1,6	26,1
	2007	8,0	4,4	35,1	20,1	34,9	1,2	1,0	1,1	19,8
	2008	6,2	6,2	36,4	17,1	27,6	0,9	0,0	0,6	15,1
	2009	12,1	2,0	33,9	17,1	28,7	0,7	0,5	0,1	15,8
	2010	13,4	2,6	34,9	13,1	28,3	0,5	0,3	0,1	15,2
	2011	12,0	4,6	28,6	15,8	29,6	1,7	0,5	0,7	17,2
TT	2005	8,1	10,2	60,7	41,0	51,8	1,1	0,8	0,8	24,2
	2006	7,9	4,0	58,3	32,4	38,0	1,0	0,0	0,4	22,2
	2007	4,9	3,4	47,6	25,6	29,5	1,6	0,0	0,2	16,7
	2008	1,9	5,2	50,7	19,6	21,4	1,3	0,4	0,7	17,7
	2009	6,5	2,4	46,6	15,3	20,9	1,0	0,2	0,2	13,5
	2010	8,8	3,1	51,6	15,0	26,8	0,2	0,2	0,2	13,2
	2011	4,4	3,1	53,7	19,9	23,3	0,4	0,0	0,4	13,0
TN	2005	8,2	12,1	61,8	40,7	58,9	1,2	1,2	0,9	29,4
	2006	7,5	7,3	61,8	38,7	54,2	1,6	0,6	0,4	29,4
	2007	8,0	4,1	55,3	32,6	42,0	0,6	0,5	0,3	25,0
	2008	6,3	4,6	54,5	27,4	38,7	0,8	0,3	0,5	21,6
	2009	18,7	3,5	55,5	23,7	38,1	0,5	0,4	0,2	20,3
	2010	13,3	3,5	56,2	19,9	41,3	0,3	0,1	0,8	20,2
	2011	10,3	4,3	50,3	20,1	35,0	0,7	0,8	0,4	16,3
NR	2005	11,9	11,2	59,1	34,8	59,8	2,9	1,3	1,3	22,8
	2006	9,8	7,8	57,6	32,5	48,9	2,2	0,9	0,5	20,0
	2007	8,3	4,2	55,0	29,0	42,1	1,7	0,8	1,1	21,1
	2008	5,0	4,0	59,1	25,7	38,7	1,3	0,2	1,2	16,2
	2009	27,6	3,2	52,1	22,7	35,6	1,2	0,3	0,3	17,3
	2010	21,2	3,3	55,3	20,7	38,3	1,7	0,1	2,0	14,9
	2011	8,6	2,8	48,7	22,7	40,8	0,9	0,4	0,6	15,2
ZA	2005	9,4	10,1	52,6	35,0	54,4	2,1	1,2	0,9	34,8
	2006	10,1	7,4	52,6	28,2	47,7	2,8	1,2	1,1	31,5
	2007	5,0	3,6	48,5	25,3	39,9	1,9	0,6	0,7	27,5
	2008	2,7	4,8	56,5	24,7	42,1	1,5	0,1	0,8	25,2
	2009	5,5	1,7	48,5	20,4	39,4	0,5	0,3	0,6	19,8
	2010	4,9	2,1	51,1	19,8	35,6	0,4	0,4	0,3	16,6
	2011	5,5	3,5	45,4	21,5	31,9	0,4	0,3	0,5	17,5

Vysvetlivky: 1: nedoplatky, 2: teplo doma, 3: dovolenka, 4: mäso, 5: výdavky, 6: telefón, 7: televízor, 8: práčka, 9: automobil

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

KRAJ	ROK	1	2	3	4	5	6	7	8	9
BB	2005	12,6	11,7	62,6	49,6	57,4	2,4	1,2	1,5	26,9
	2006	10,3	10,9	57,6	43,1	44,2	2,0	1,1	2,0	27,5
	2007	8,4	6,0	50,6	37,9	39,8	1,4	0,7	0,7	22,7
	2008	7,0	8,3	60,1	34,6	34,1	1,7	0,4	0,6	19,0
	2009	21,7	4,0	59,4	27,7	35,8	1,3	0,4	1,4	18,3
	2010	14,6	6,8	59,6	26,5	36,6	2,5	1,1	1,1	16,7
	2011	11,1	3,7	54,6	27,2	34,8	1,3	0,5	0,8	15,8
PO	2005	12,2	17,6	69,1	47,4	73,3	3,7	0,5	0,8	31,1
	2006	10,7	14,2	66,7	48,9	59,3	3,2	0,9	0,9	32,4
	2007	9,7	4,7	68,1	42,9	65,0	1,1	0,7	0,1	27,9
	2008	7,3	7,0	68,9	40,7	53,7	0,9	0,6	0,3	22,5
	2009	8,3	6,5	65,2	29,5	42,1	1,6	0,2	0,5	18,5
	2010	11,2	5,1	66,2	30,3	48,7	0,9	0,2	0,5	20,6
	2011	6,8	5,6	60,7	27,1	43,3	0,5	0,4	1,1	15,9
KE	2005	15,3	20,1	64,8	45,7	58,0	1,8	0,6	1,8	31,6
	2006	9,7	12,1	64,2	38,9	53,6	1,3	0,6	0,9	29,7
	2007	7,8	6,0	64,4	38,4	44,9	1,9	1,0	1,9	28,0
	2008	5,3	7,2	64,7	37,9	43,6	2,4	0,9	1,4	24,5
	2009	7,8	4,5	61,0	30,3	42,3	1,0	0,4	1,2	24,2
	2010	9,5	7,8	65,2	33,4	44,5	1,3	0,3	1,1	24,7
	2011	9,0	6,2	51,5	28,1	41,8	0,2	0,1	0,4	20,6

Dokončenie [tab. A.26](#)

Tab. A.27: Podiel deprivovaných podľa stupňa urbanizácie

ST. URB.	ROK	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2005	13,3	16,0	47,1	39,5	53,8	1,7	0,5	1,1	30,8
	2006	12,9	11,0	46,6	30,6	46,8	2,0	0,9	1,3	29,1
	2007	8,5	4,4	45,2	26,8	39,1	1,0	0,6	0,7	24,7
	2008	5,8	6,4	43,9	24,5	35,9	0,6	0,2	0,5	21,9
	2009	10,5	2,3	39,1	18,8	32,9	0,5	0,4	0,5	20,5
	2010	11,5	2,7	42,0	14,8	31,9	0,2	0,2	0,3	19,3
	2011	9,1	4,0	34,3	15,0	30,3	0,4	0,5	0,5	17,5
2	2005	10,7	12,7	60,9	40,0	60,1	2,1	0,9	0,8	28,6
	2006	8,8	9,6	58,6	38,0	52,0	2,3	0,7	0,9	29,0
	2007	7,1	4,1	55,9	32,5	46,2	1,5	0,5	0,8	24,4
	2008	5,2	5,3	57,1	24,5	36,4	1,0	0,3	0,6	20,3
	2009	15,2	3,1	53,5	20,7	36,7	1,1	0,4	0,5	18,9
	2010	11,7	3,5	54,6	20,5	38,5	0,8	0,2	0,4	17,2
	2011	7,4	4,2	49,7	21,5	36,1	0,8	0,1	0,4	16,7
3	2005	11,2	12,9	68,4	45,9	59,5	2,7	1,4	1,7	25,8
	2006	9,8	8,6	66,2	40,5	45,6	1,8	0,9	0,8	23,2
	2007	7,7	5,8	60,1	37,2	41,9	1,9	1,1	0,8	22,2
	2008	5,1	6,3	65,9	36,2	41,9	2,1	0,6	1,1	19,7
	2009	13,9	4,9	63,1	29,7	37,6	1,2	0,2	0,7	17,3
	2010	12,8	6,2	65,4	30,2	42,0	1,7	0,5	1,4	17,9
	2011	8,8	4,6	58,7	29,4	38,8	0,9	0,5	0,9	15,9

Vysvetlivky: stupeň urbanizácie: 1: husté osídlenie, 2: priemerne husté osídlenie, 3: riedke osídlenie; položky 1 - 9 ako v tab. A.26

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Tab. A.28: Indexy deprivácie podľa krajov SR

KRAJ	ROK	A	B	C	D	E	F
BA	2005	12,4	14,4	16,8	17,1	22,2	19,5
	2006	9,1	14,4	11,6	16,2	11,1	18,4
	2007	7,9	10,7	6,1	11,5	11,1	13,9
	2008	0,4	9,8	5,3	9,9	11,1	12,2
	2009	1,5	9,5	5,3	10,4	11,1	12,3
	2010	0,0	8,9	0,0	10,3	0,0	12,1
	2011	0,0	9,9	0,0	10,7	0,0	12,3
TT	2005	12,4	15,4	16,8	17,8	22,2	22,1
	2006	13,0	13,0	11,6	14,1	11,1	18,2
	2007	6,4	10,6	5,3	10,9	11,1	14,4
	2008	6,8	10,7	5,3	9,4	11,1	13,2
	2009	7,1	9,2	5,3	8,8	11,1	11,9
	2010	6,8	9,9	5,3	10,2	11,1	13,2
	2011	7,7	10,7	5,3	9,6	11,1	13,1
TN	2005	14,7	16,7	16,8	19,4	22,2	23,8
	2006	14,7	16,1	16,8	17,7	22,2	22,4
	2007	14,3	13,9	14,5	14,6	22,2	18,7
	2008	9,8	13,7	11,3	13,3	11,1	17,2
	2009	9,8	13,5	14,5	14,9	11,1	17,9
	2010	9,5	13,1	11,6	14,0	11,1	17,3
	2011	7,7	12,3	5,3	12,3	11,1	15,3
NR	2005	12,4	16,1	16,8	19,1	22,2	22,8
	2006	13,4	14,6	14,5	16,3	22,2	20,0
	2007	9,5	13,5	11,6	14,3	11,1	18,1
	2008	9,8	13,4	6,1	12,8	11,1	16,8
	2009	8,6	12,7	11,6	15,9	11,1	17,8
	2010	6,8	12,7	11,6	15,2	11,1	17,5
	2011	8,3	12,7	6,1	12,6	11,1	15,6
ZA	2005	12,4	15,8	16,8	18,2	22,2	22,3
	2006	13,4	15,0	14,5	16,3	22,2	20,3
	2007	8,4	12,6	9,2	13,0	11,1	17,0
	2008	9,8	14,4	11,3	13,2	11,1	17,6
	2009	9,8	12,2	6,1	11,7	11,1	15,2
	2010	6,8	11,5	5,3	11,0	11,1	14,6
	2011	7,7	11,7	5,3	10,9	11,1	14,1

Vysvetlivky: A: medián indexu RMD^f, B: priemer indexu RMD^f, C: medián indexu RMD^d, priemer indexu RMD^d, medián podielu závažne deprivovaných, priemer podielu závažne deprivovaných

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

KRAJ	ROK	A	B	C	D	E	F
BB	2005	15,2	18,0	17,9	20,9	22,2	25,1
	2006	14,7	16,6	14,5	18,0	22,2	22,1
	2007	9,5	14,2	11,6	15,0	11,1	18,7
	2008	10,1	14,9	11,3	14,3	11,1	18,4
	2009	8,6	14,2	14,5	16,0	11,1	18,9
	2010	9,5	14,3	11,3	15,1	11,1	18,4
	2011	8,3	13,4	9,2	13,3	11,1	16,6
PO	2005	20,9	20,2	22,9	23,9	33,3	28,4
	2006	15,9	19,6	17,6	21,5	22,2	26,3
	2007	15,9	18,1	16,8	19,5	22,2	24,5
	2008	16,6	18,1	16,8	17,6	22,2	22,4
	2009	16,8	15,5	14,5	14,9	22,2	19,2
	2010	16,3	16,0	14,5	16,2	22,2	20,4
	2011	11,7	14,9	11,6	14,1	11,1	17,9
KE	2005	18,6	19,5	20,8	22,8	22,2	26,6
	2006	13,8	17,2	16,8	19,0	22,2	23,4
	2007	14,3	16,2	14,5	16,8	22,2	21,6
	2008	16,6	17,2	14,5	16,0	22,2	20,9
	2009	11,6	15,6	11,6	14,9	11,1	19,2
	2010	16,3	16,9	14,5	16,5	22,2	20,9
	2011	9,8	14,6	11,3	14,1	11,1	17,5

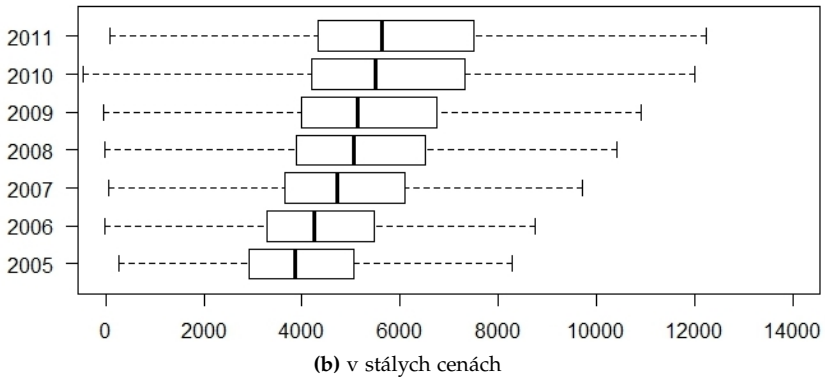
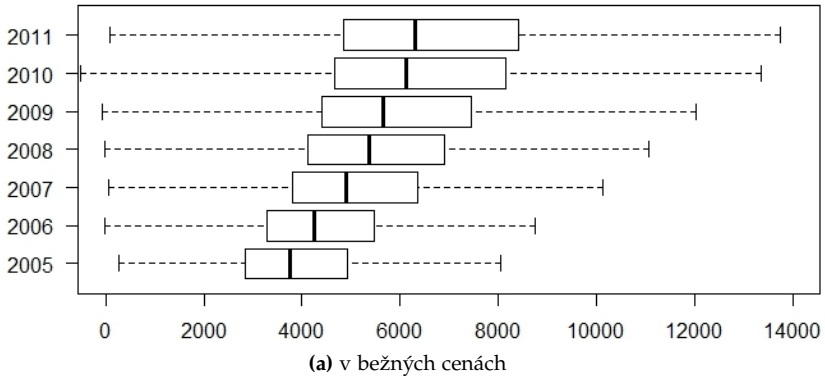
Dokončenie [tab. A.28](#)

Tab. A.29: Indexy deprivácie podľa stupňa urbanizácie a pod/nad hranicou chudoby

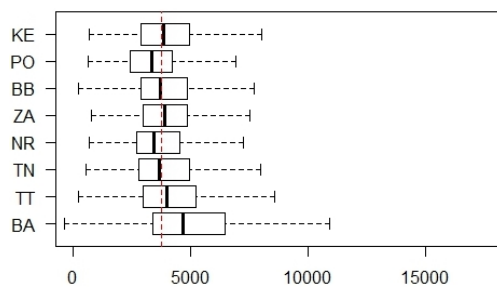
KRITÉRIUM	ROK	A	B	C	D	E	F
1	2005	14,7	16,6	17,6	19,6	22,2	22,7
	2006	13,4	15,3	14,5	17,0	22,2	20,1
	2007	7,9	12,6	9,2	13,4	11,1	16,8
	2008	6,8	12,6	6,1	12,3	11,1	15,5
	2009	7,1	11,0	5,3	11,4	11,1	14,0
	2010	6,8	10,3	5,3	11,1	11,1	13,7
	2011	0,7	10,0	5,3	10,3	11,1	12,4
2	2005	14,7	17,0	16,8	19,9	22,2	24,1
	2006	13,4	16,3	16,8	17,9	22,2	22,2
	2007	14,3	14,2	11,6	15,0	22,2	19,2
	2008	9,8	13,3	9,2	12,7	11,1	16,7
	2009	8,6	12,7	11,6	13,7	11,1	16,7
	2010	6,8	12,5	11,3	13,2	11,1	16,4
	2011	7,7	12,5	5,3	12,0	11,1	15,2
3	2005	15,2	18,1	16,8	21,0	22,2	25,5
	2006	13,4	16,0	14,5	17,4	22,2	21,9
	2007	14,3	14,9	14,5	15,5	22,2	19,9
	2008	16,6	16,2	14,5	15,2	22,2	19,9
	2009	9,8	14,6	11,6	15,1	11,1	18,7
	2010	11,8	15,5	14,5	16,0	22,2	19,8
	2011	9,8	14,5	11,3	13,9	11,1	17,6
Pod	2005	21,3	24,0	26,1	27,6	33,3	32,0
	2006	22,5	27,2	26,1	29,6	33,3	35,0
	2007	23,8	28,0	26,1	29,8	33,3	35,6
	2008	27,8	25,7	26,1	24,9	33,3	30,7
	2009	28,5	26,0	26,1	27,3	33,3	32,2
	2010	28,1	26,8	26,1	28,3	33,3	32,9
	2011	28,0	24,4	26,1	25,5	33,3	29,9
Nad	2005	14,6	16,2	16,8	19,0	22,2	22,8
	2006	13,4	14,5	14,5	16,0	22,2	19,9
	2007	8,4	12,3	11,3	12,9	11,1	16,7
	2008	9,8	12,9	6,1	12,2	11,1	16,1
	2009	7,1	11,4	5,3	11,9	11,1	14,9
	2010	6,8	11,3	5,3	11,8	11,1	14,9
	2011	7,7	11,0	5,3	10,4	11,1	13,4

Pozn.: Kritérium: 1: husté osídlenie, 2: priemerne husté osídlenie, 3: riedke osídlenie, Pod: pod hranicou chudoby, Nad: nad hranicou chudoby; položky A - F ako v tab. A.28

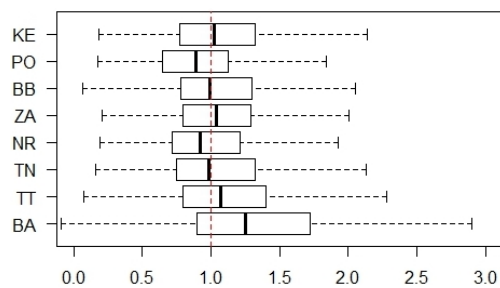
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

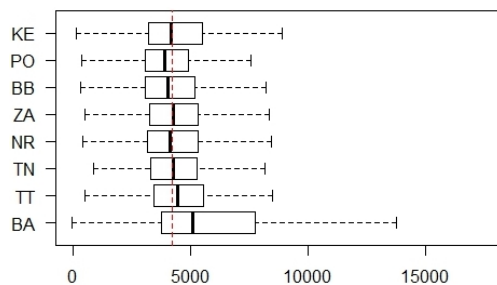
Obr. B.1: Rozdelenie ročného EDP osôb v SR
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

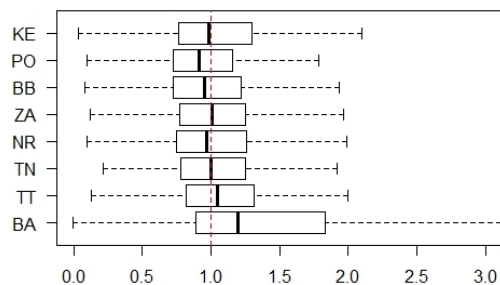
(a) 2005: bežné ceny

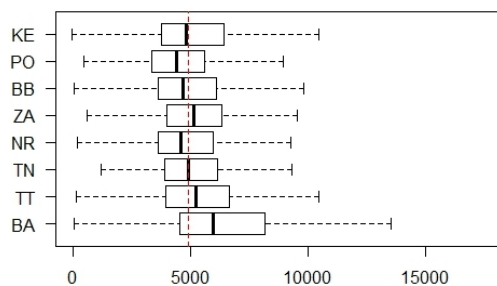
(b) 2005: normalizované na národný medián

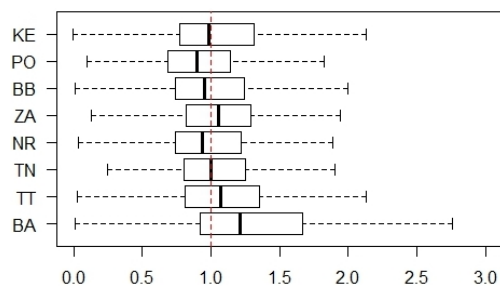
(c) 2006: bežné ceny

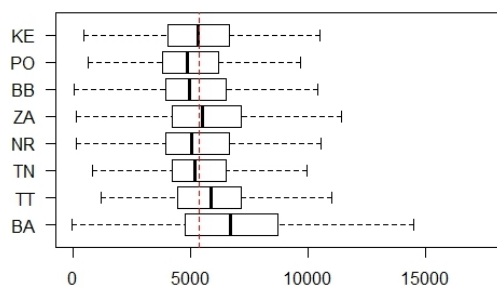
(d) 2006: normalizované na národný medián

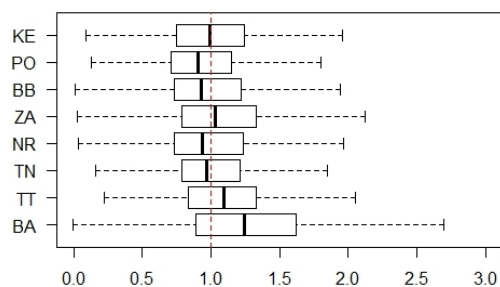
(e) 2007: bežné ceny

(f) 2007: normalizované na národný medián

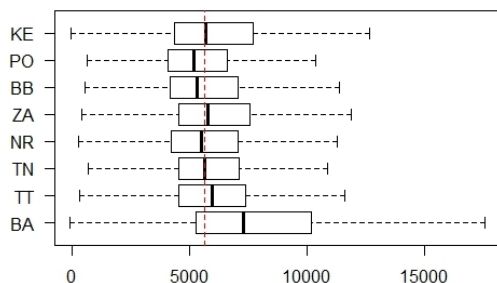
(g) 2008: bežné ceny

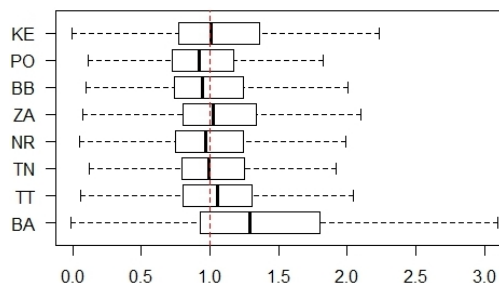
(h) 2008: normalizované na národný medián

Obr. B.2: Rozdelenie ročného EDP osôb v krajoch SR

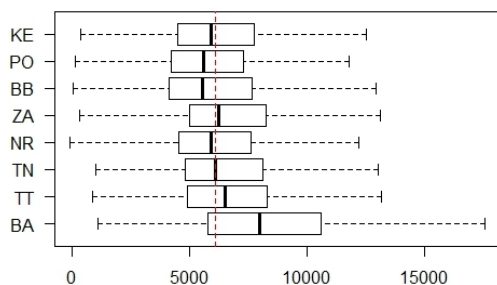
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

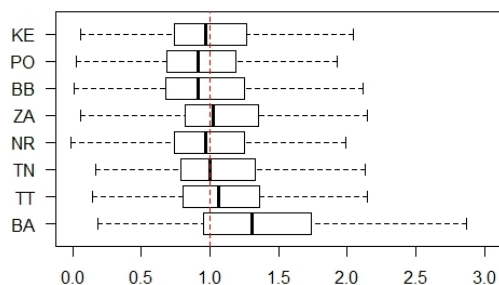
(a) 2009: bežné ceny

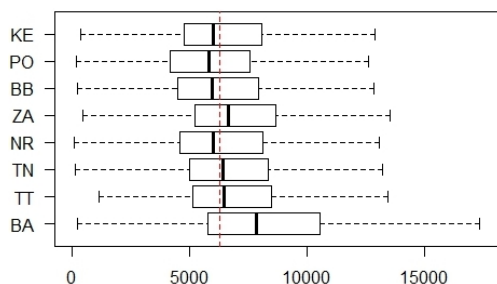
(b) 2009: normalizované na národný medián

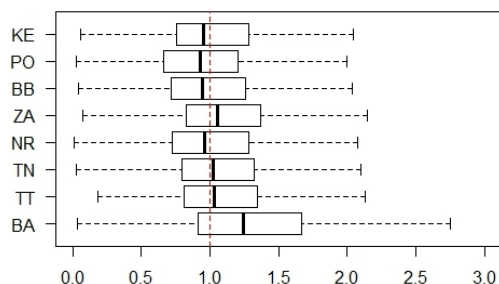
(c) 2010: bežné ceny

(d) 2010: normalizované na národný medián

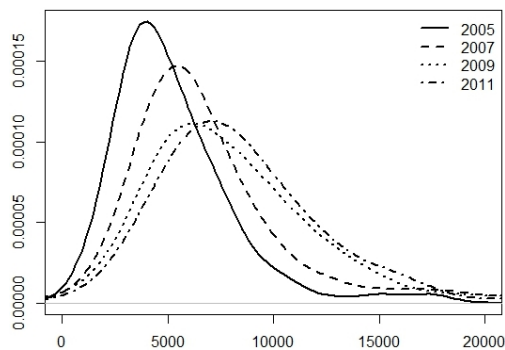

(e) 2011: bežné ceny

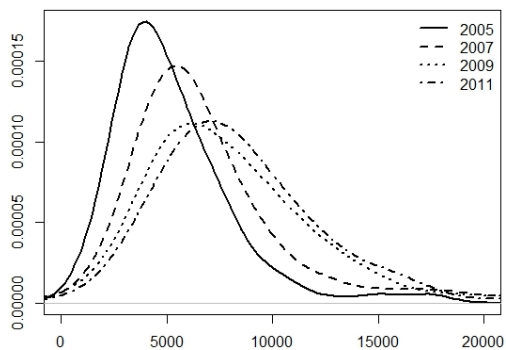

(f) 2011: normalizované na národný medián

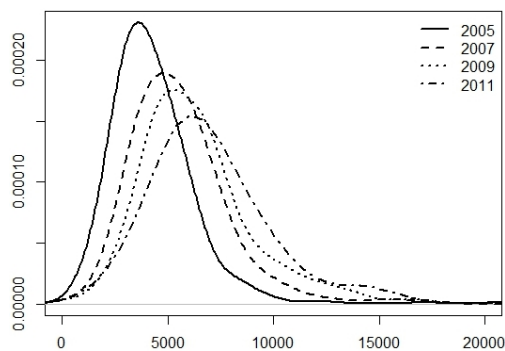
Dokončenie obr. B.2

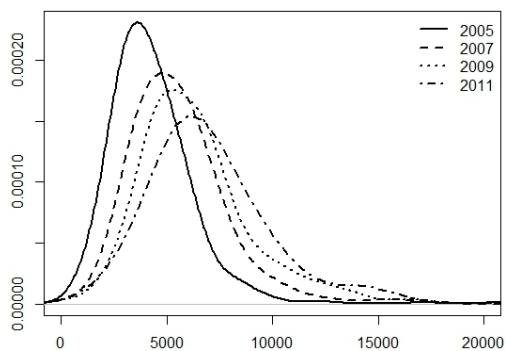
(a) BA, bežné ceny

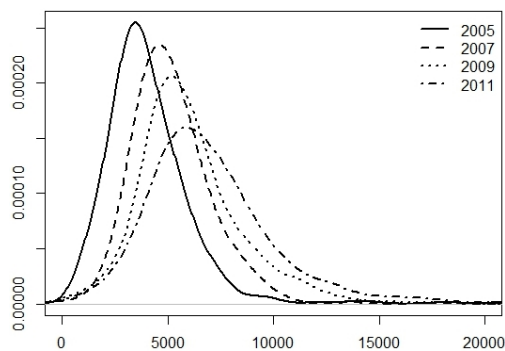
(b) BA, stále ceny

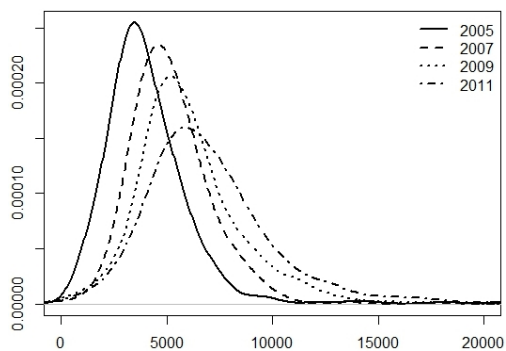
(c) TT, bežné ceny

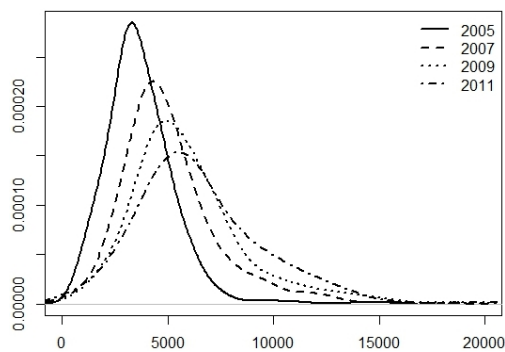
(d) TT, stále ceny

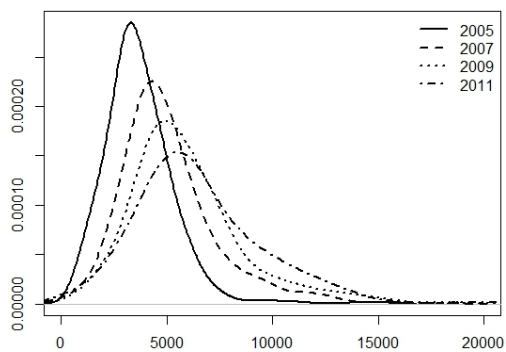
(e) TN, bežné ceny

(f) TN, stále ceny

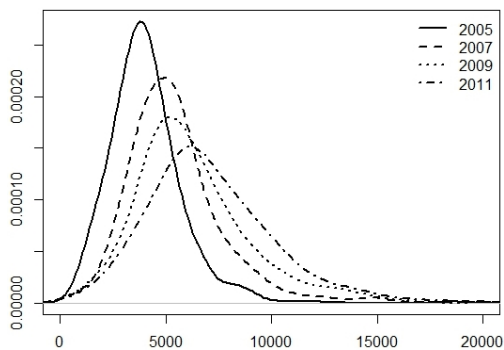
(g) NR, bežné ceny

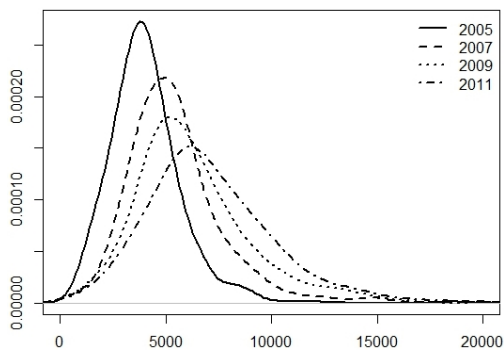
(h) NR, stále ceny

Obr. B.3: Hustota rozdelenia ročného EDP v krajoch SR

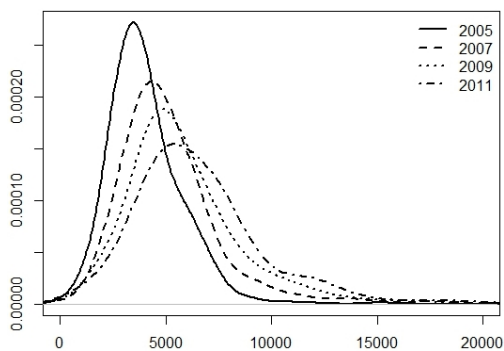
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

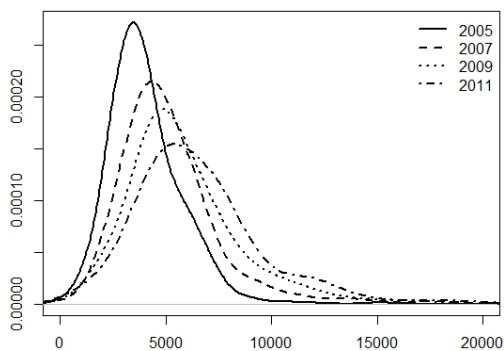
(a) ZA, bežné ceny

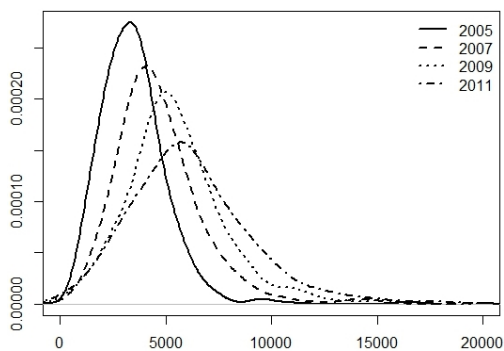
(b) ZA, stále ceny

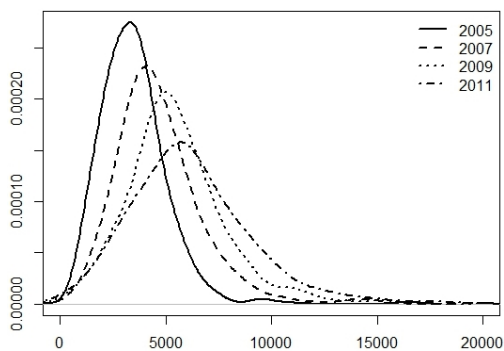
(c) BB, bežné ceny

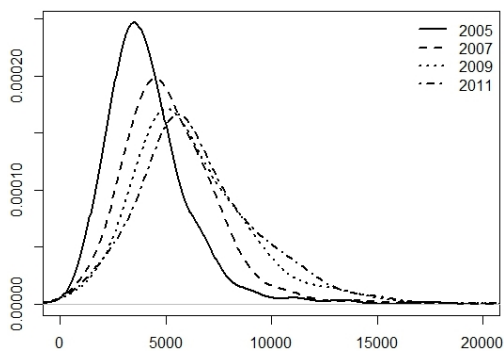
(d) BB, stále ceny

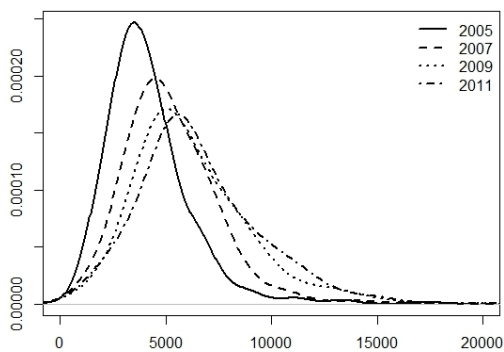
(e) PO, bežné ceny

(f) PO, stále ceny

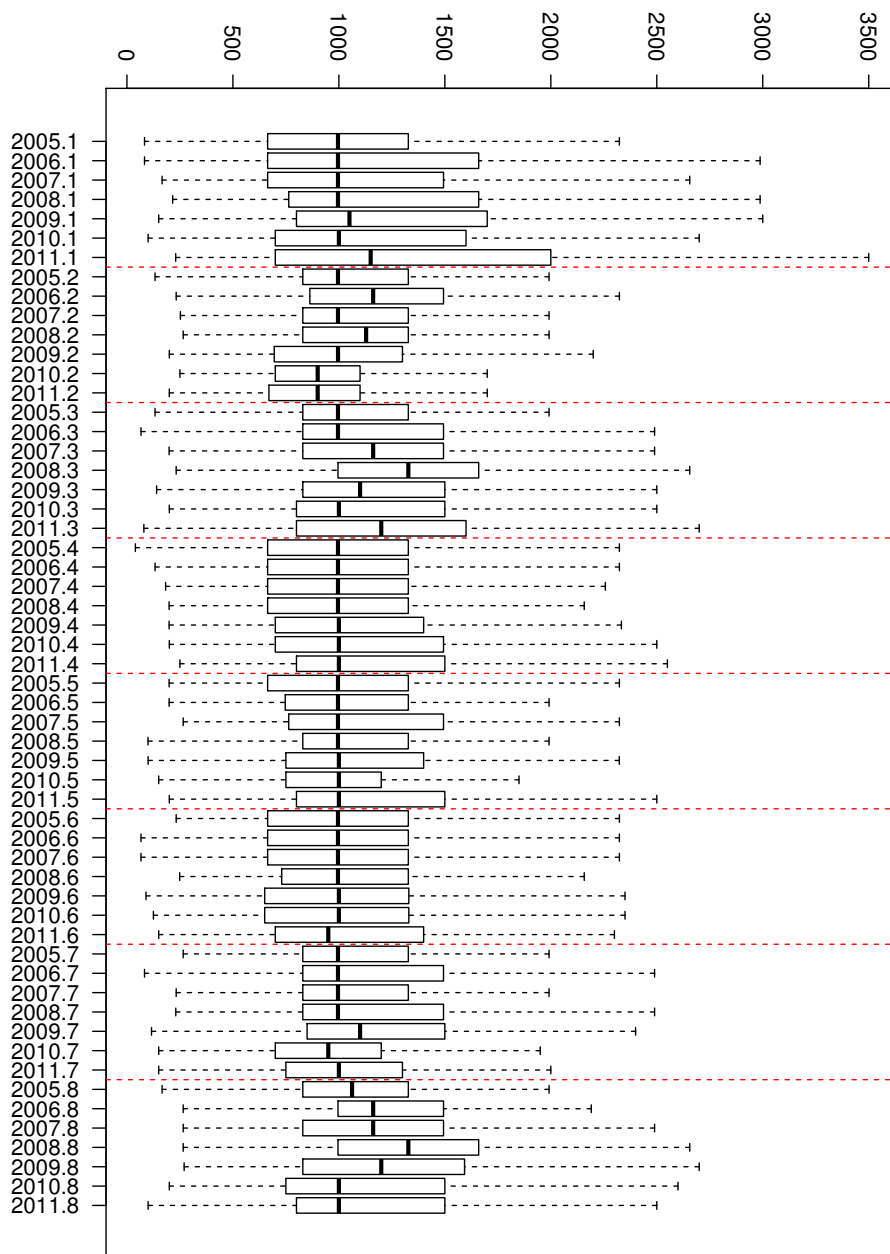

(g) KE, bežné ceny

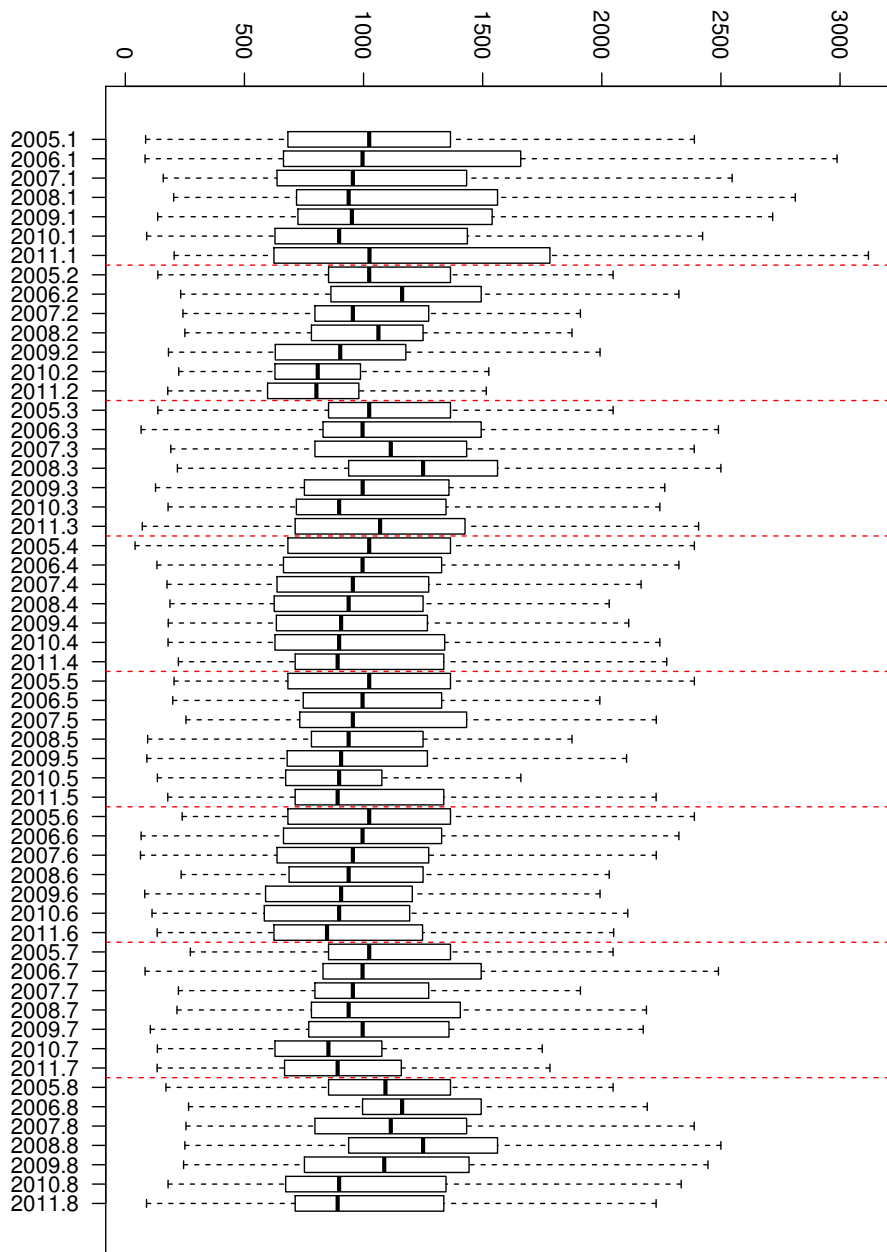

(h) KE, stále ceny

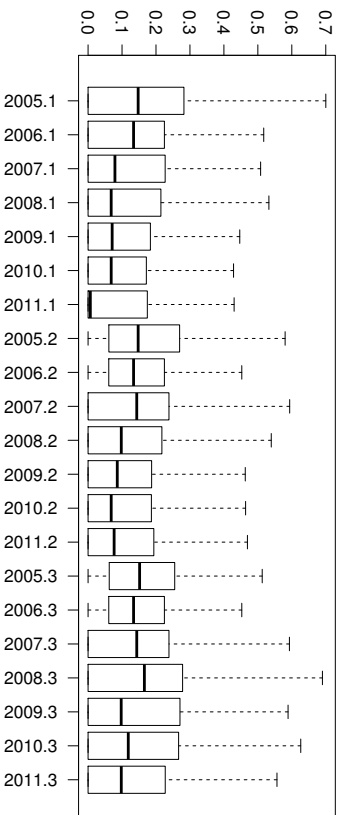
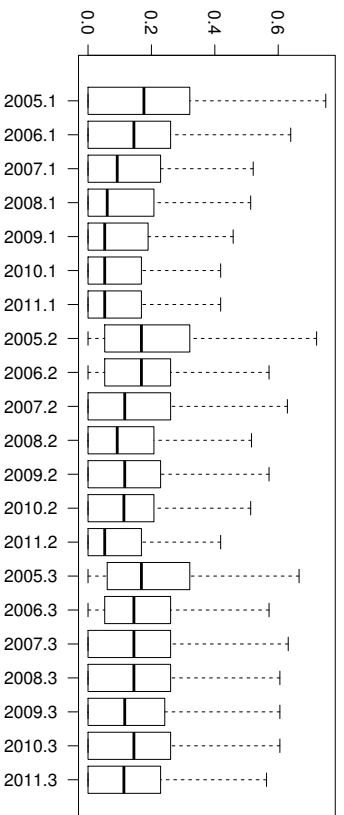
Dokončenie obr. B.3

Obr. B.4: Minimálne požadovaný mesačný príjem v bežných cenách
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

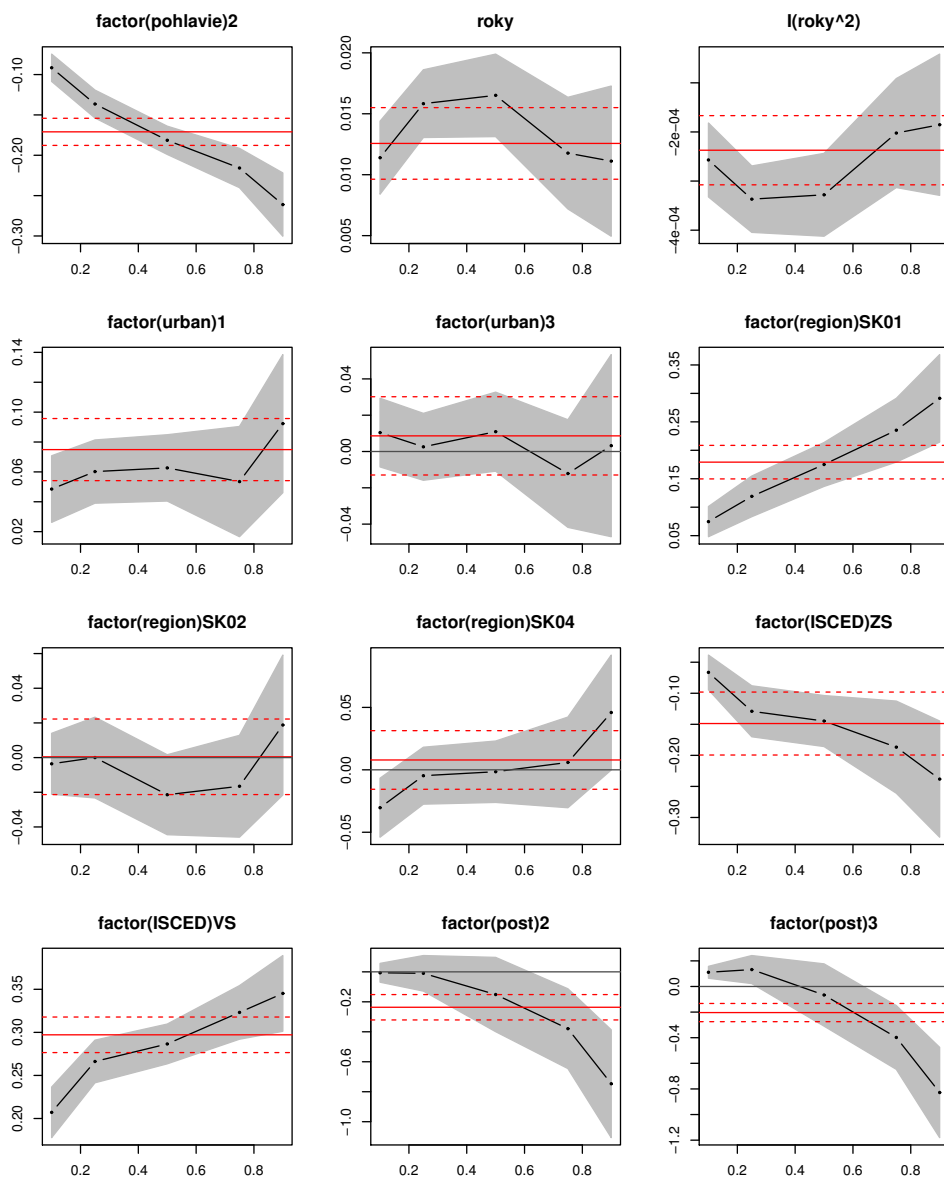

Obr. B.5: Minimálne požadovaný mesačný príjem v stálych cenách
 Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

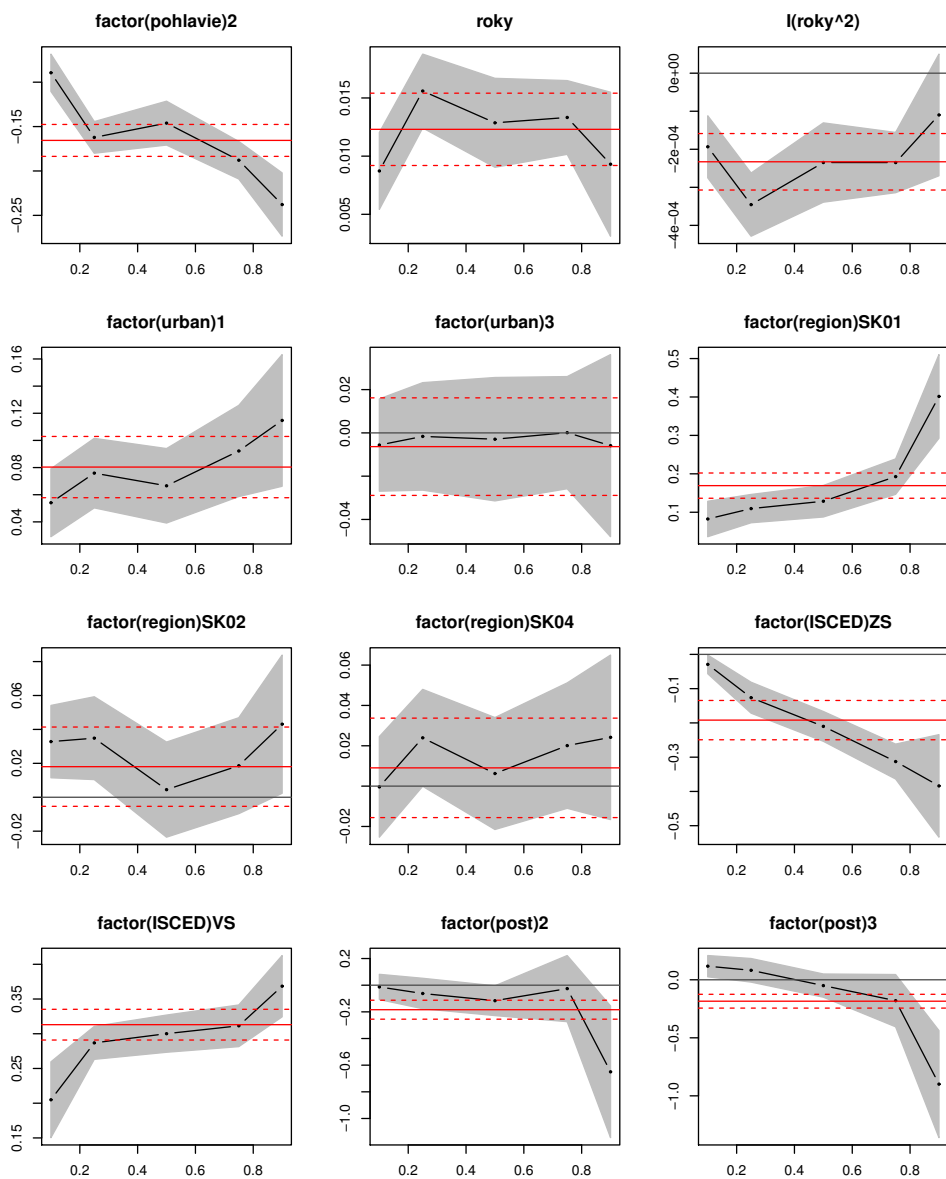
(a) RMD^f(b) RMD^d

Obz. B.6: Boxplot rozdelenia indexov deprivácie (1 = husto, 2 = priemerne, 3 = riedko osídlené územie)

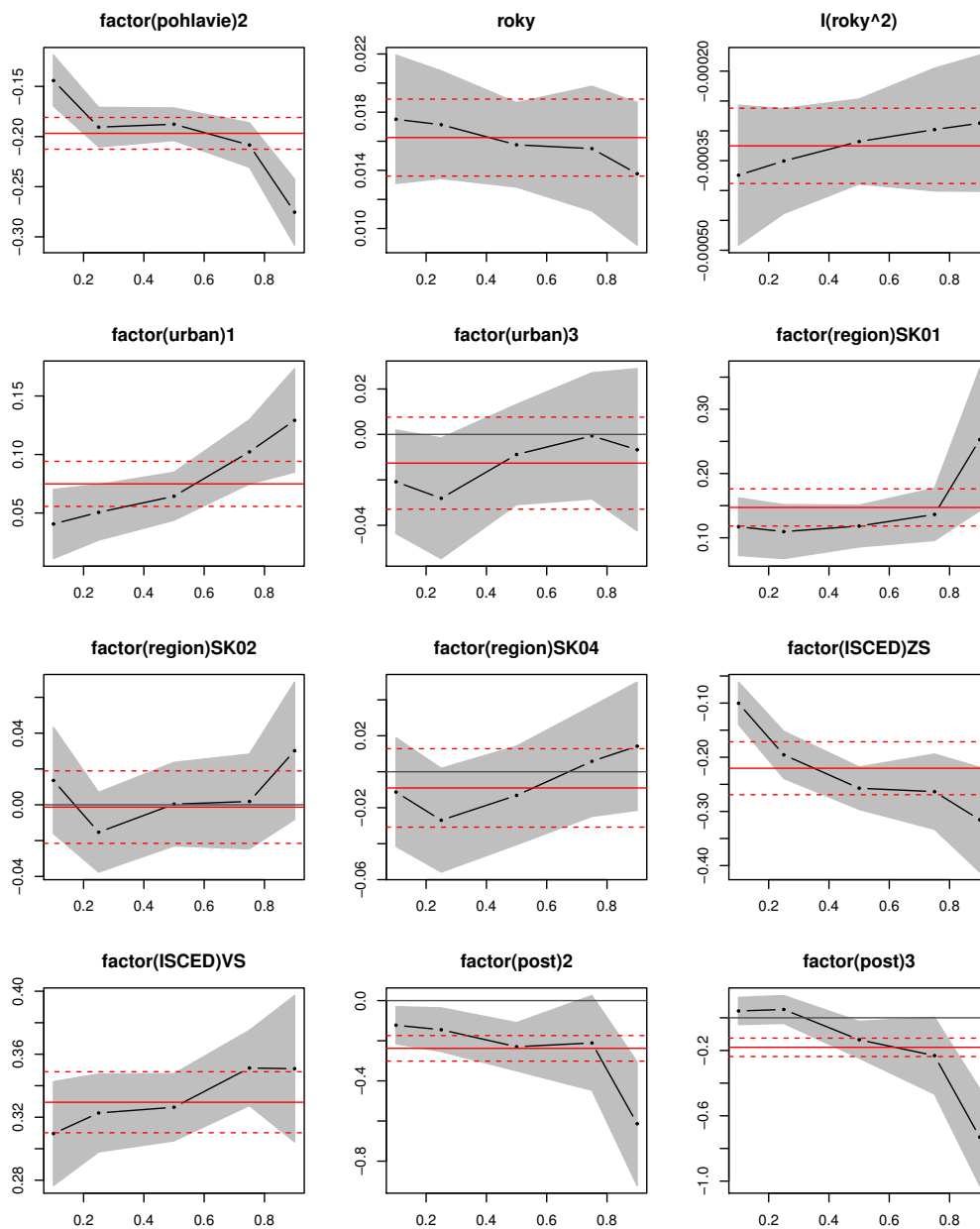
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Obr. B.7: Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2005
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

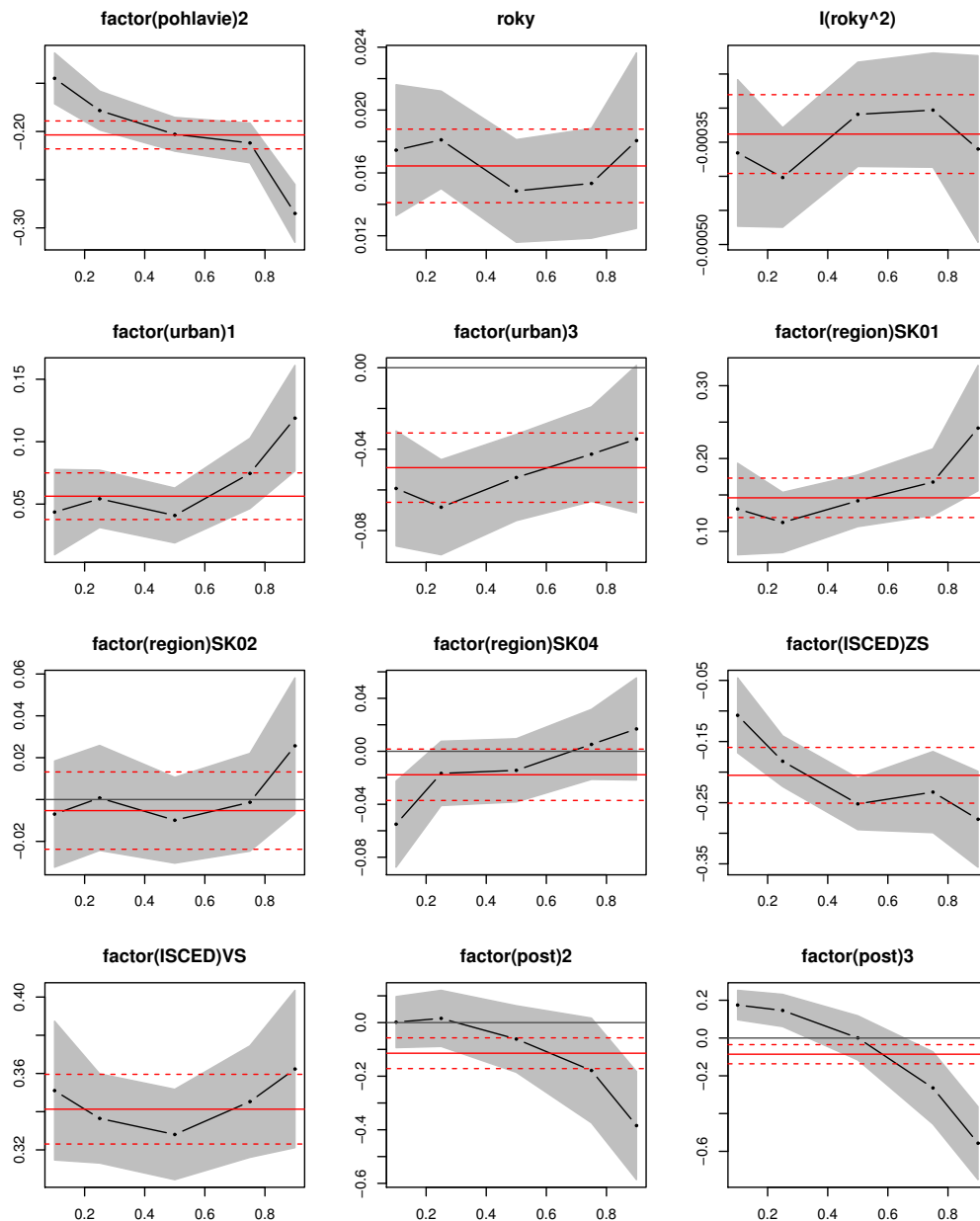

Obr. B.8: Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2006
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

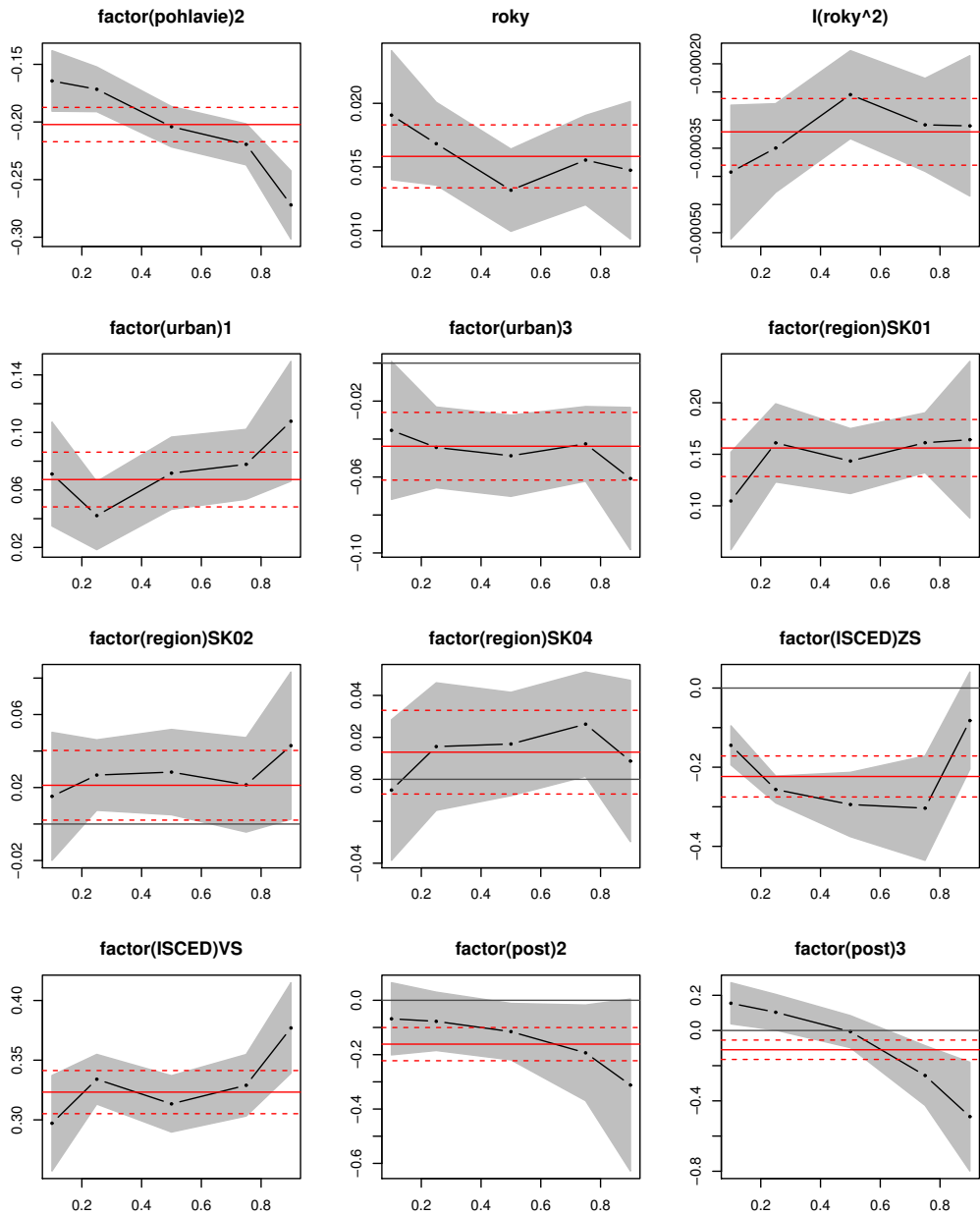

Obr. B.9: Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilej regresie, 2007

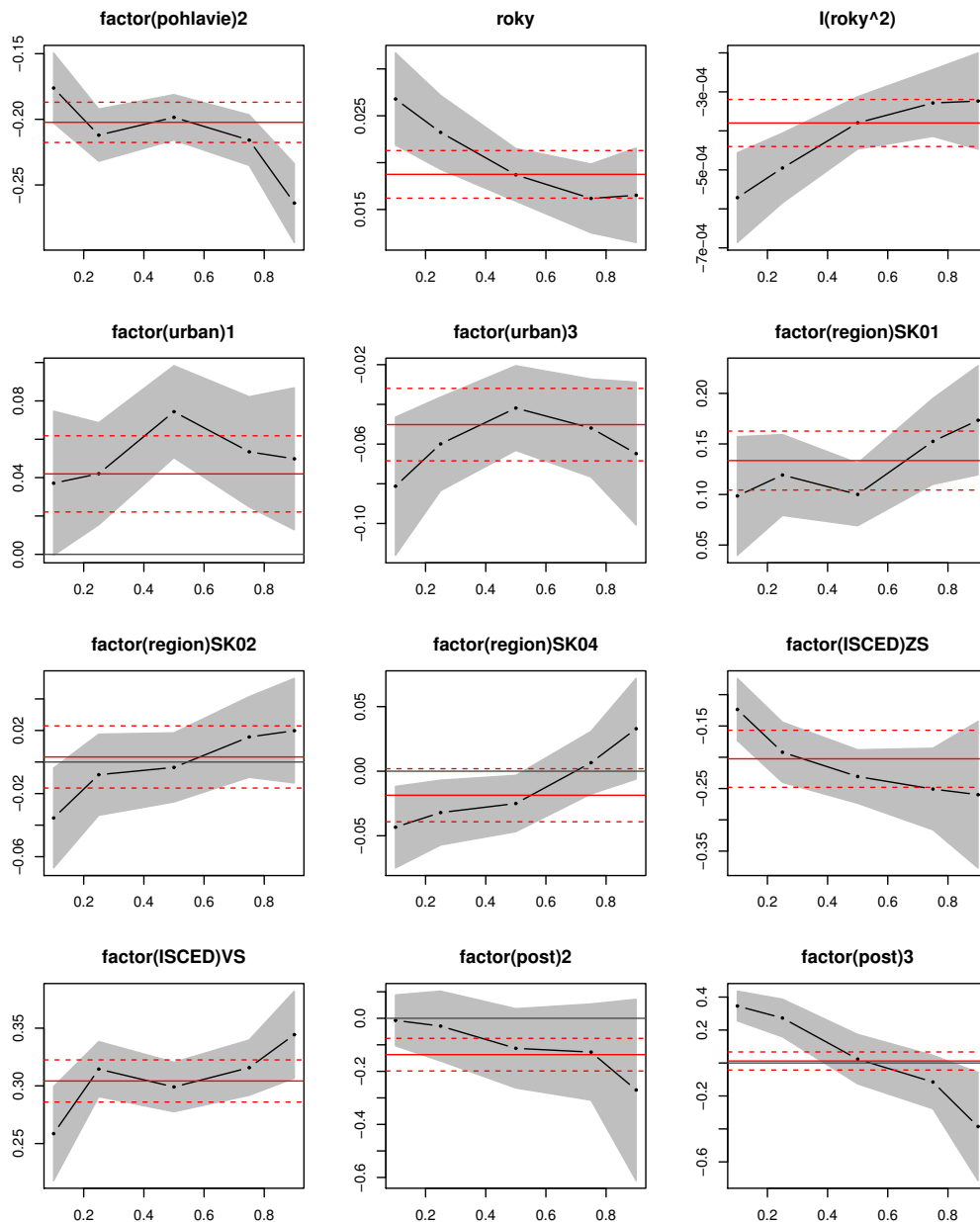
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

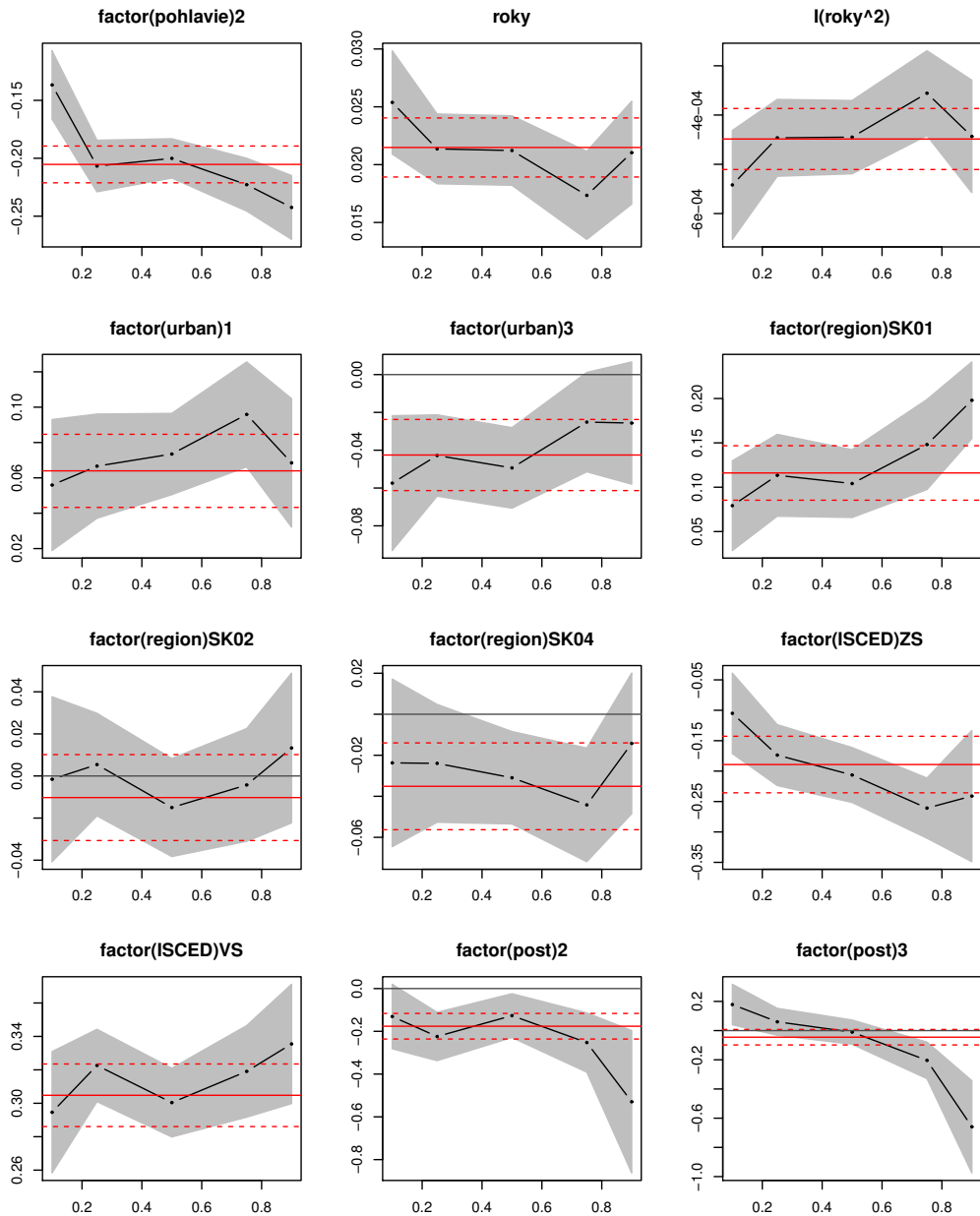
Obr. B.10: Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2008
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

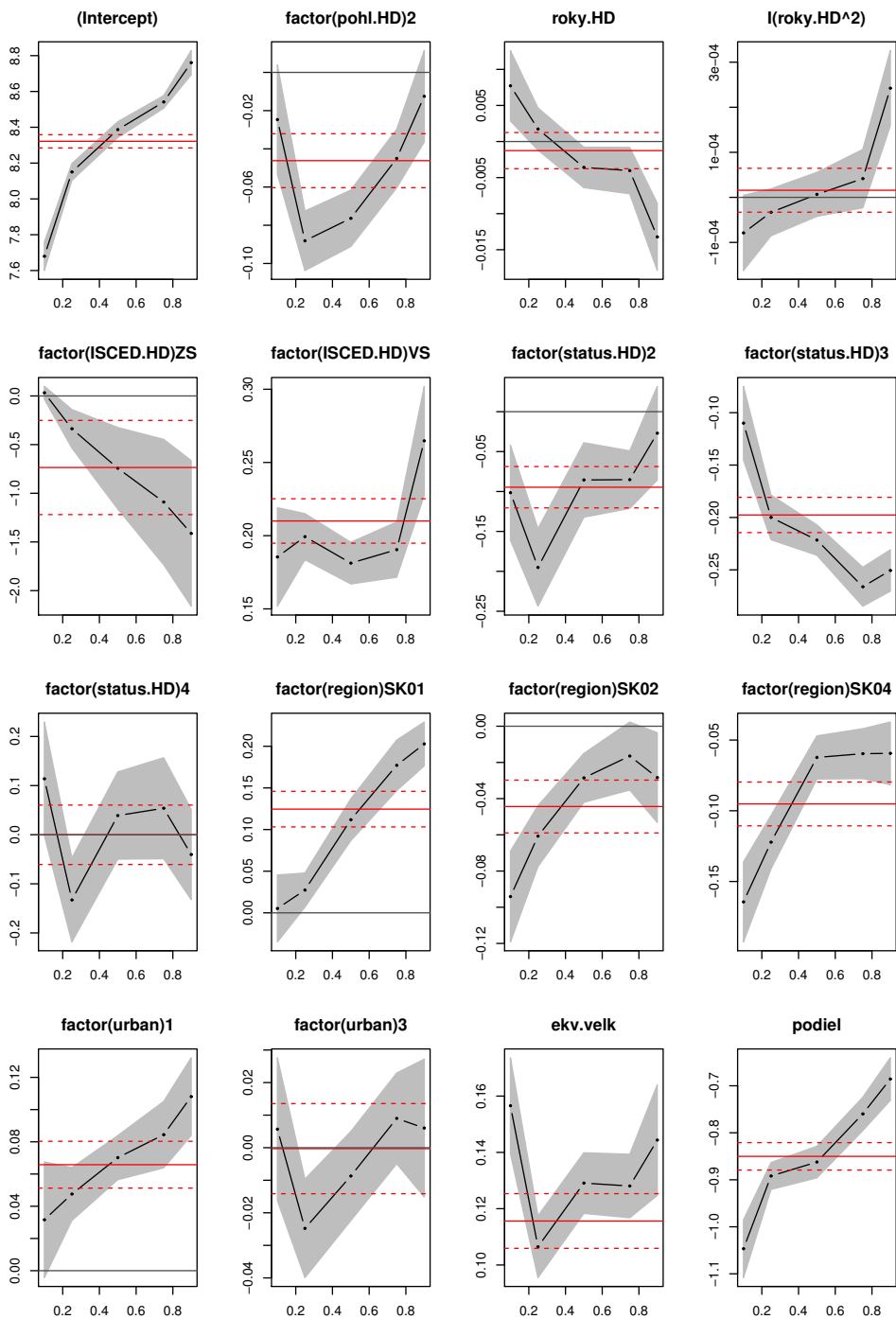
Obr. B.11: Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2009
 Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Obr. B.12: Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2010
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

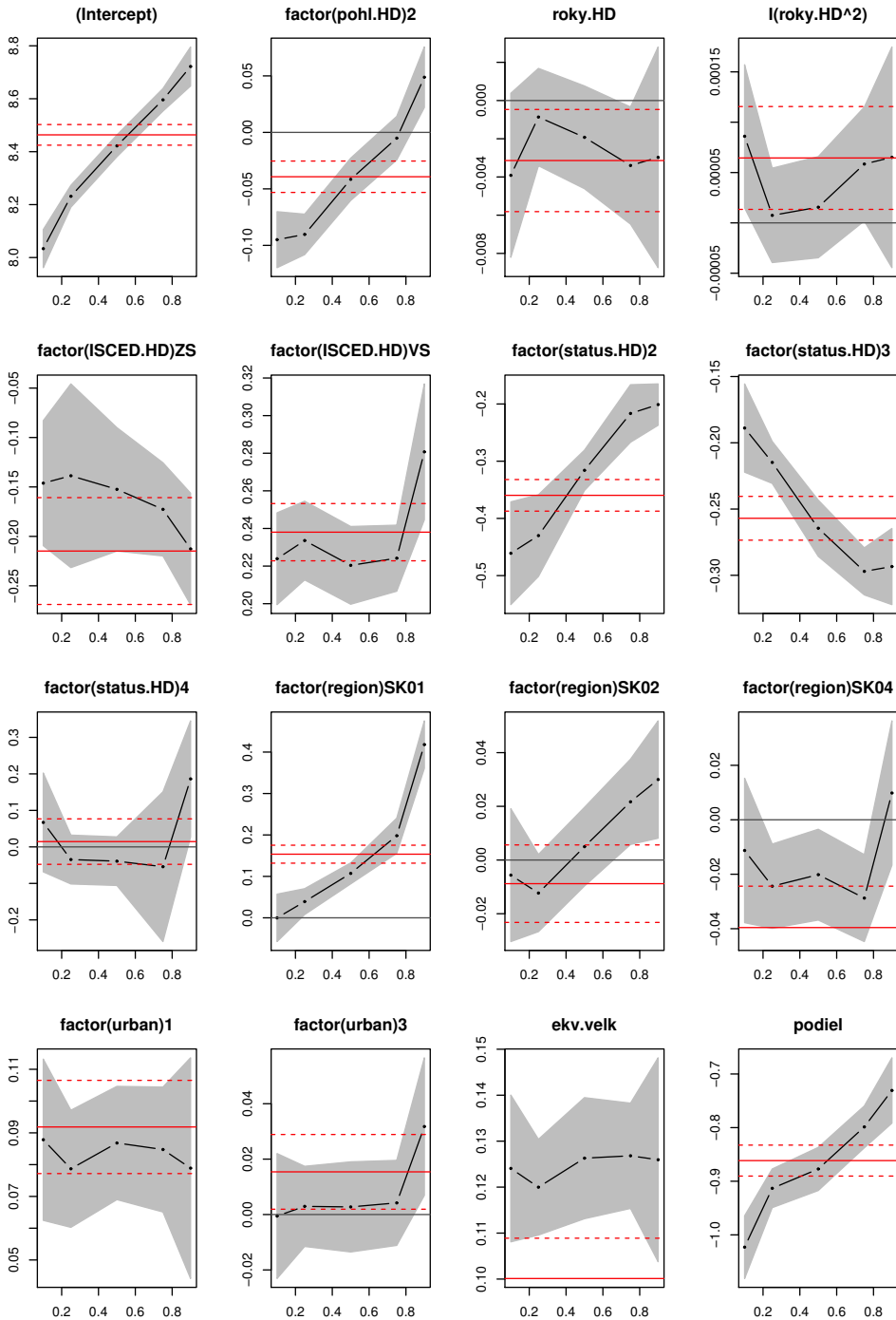

Obr. B.13: Odhady parametrov modelu (5.18) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2011
 Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

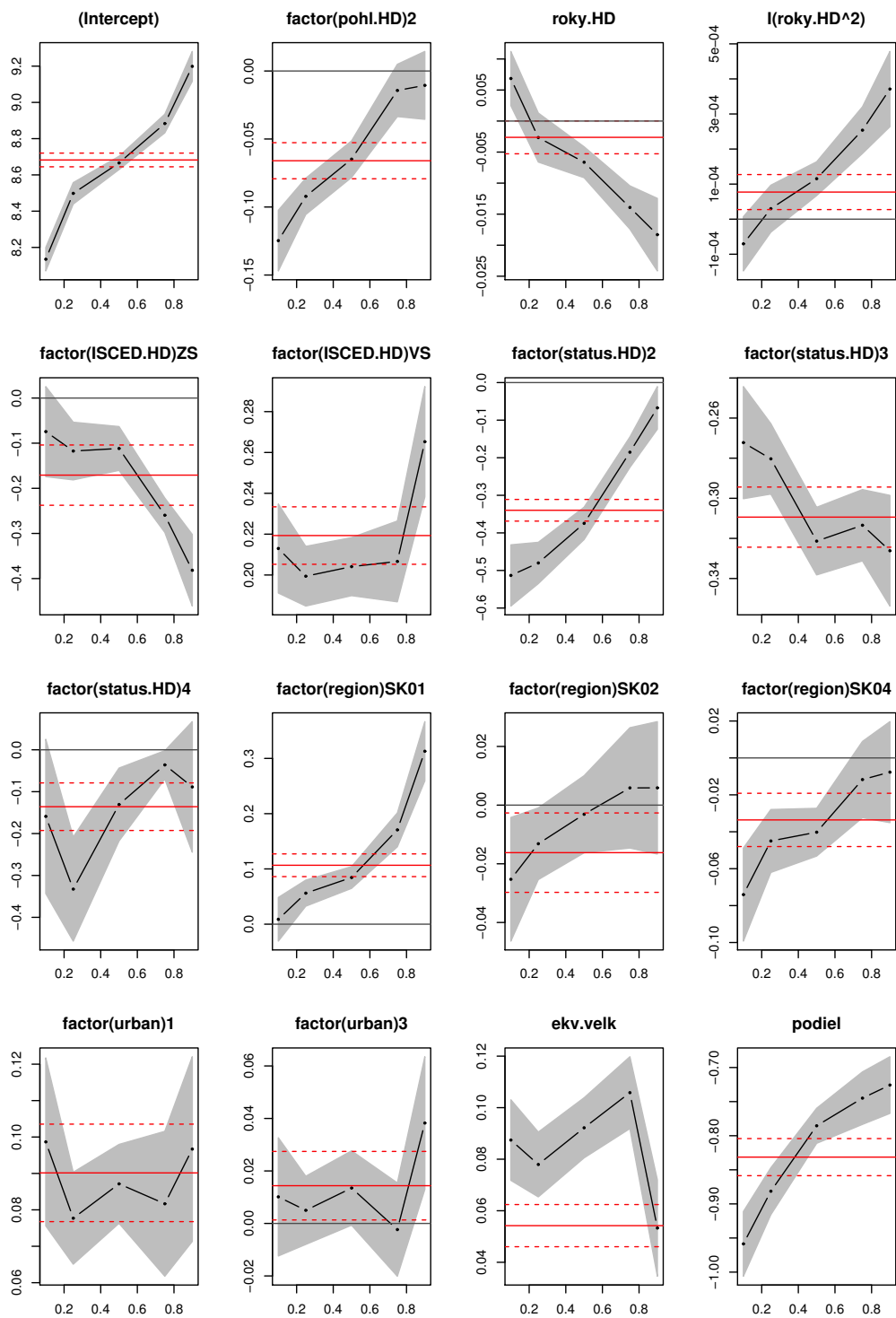

Obr. B.14: Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2005

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

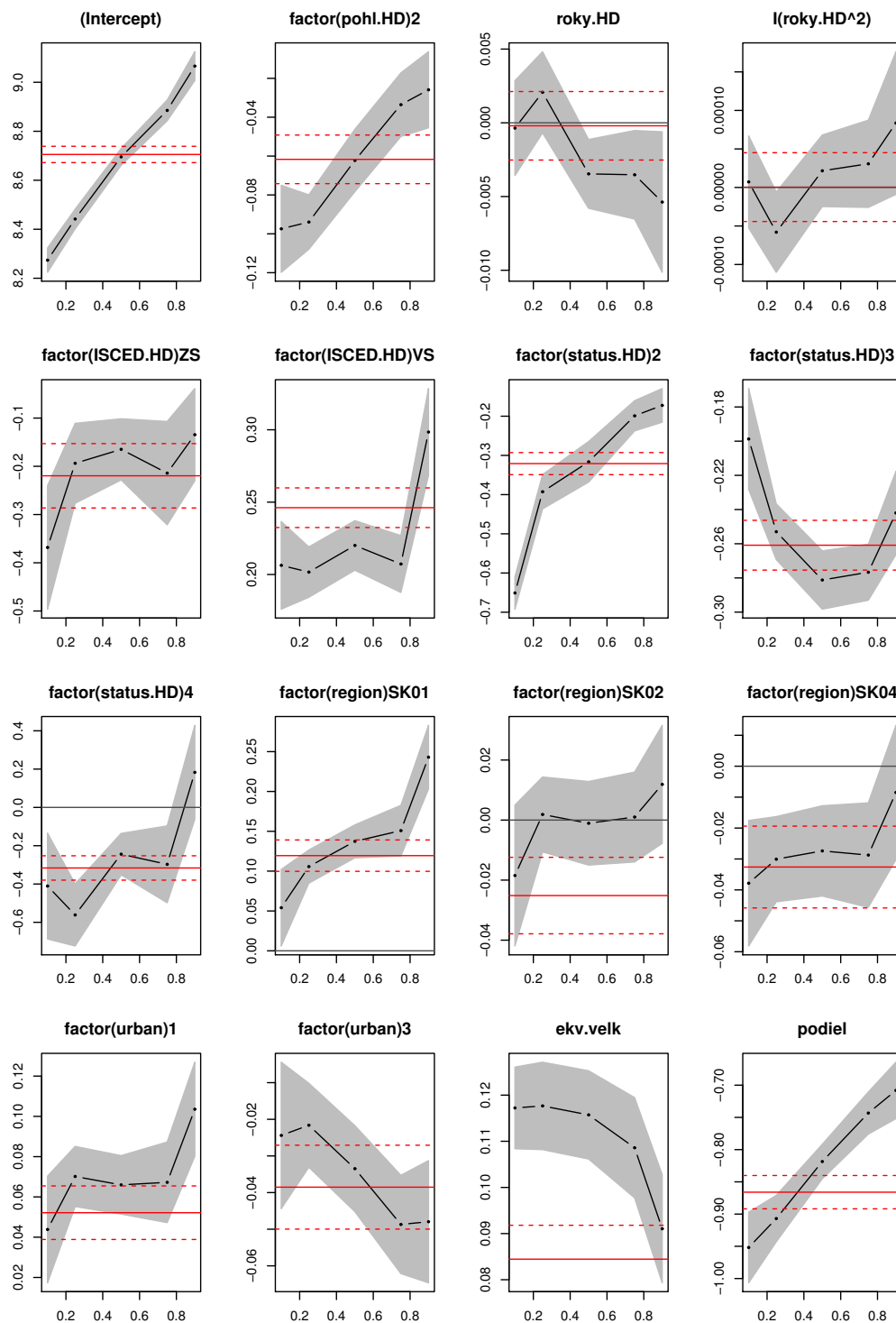

Obr. B.15: Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2006
 Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

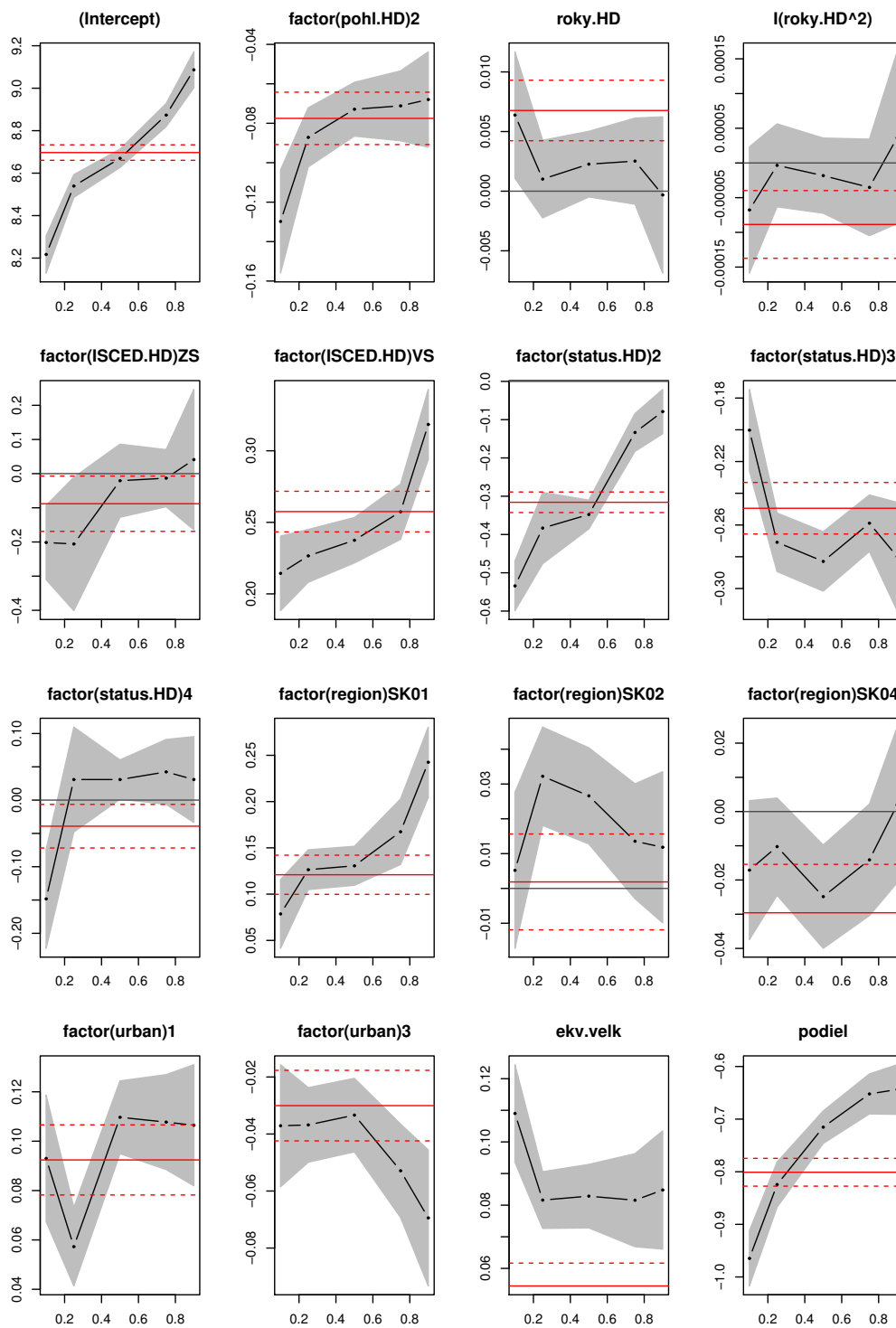
Obr. B.16: Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2007

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

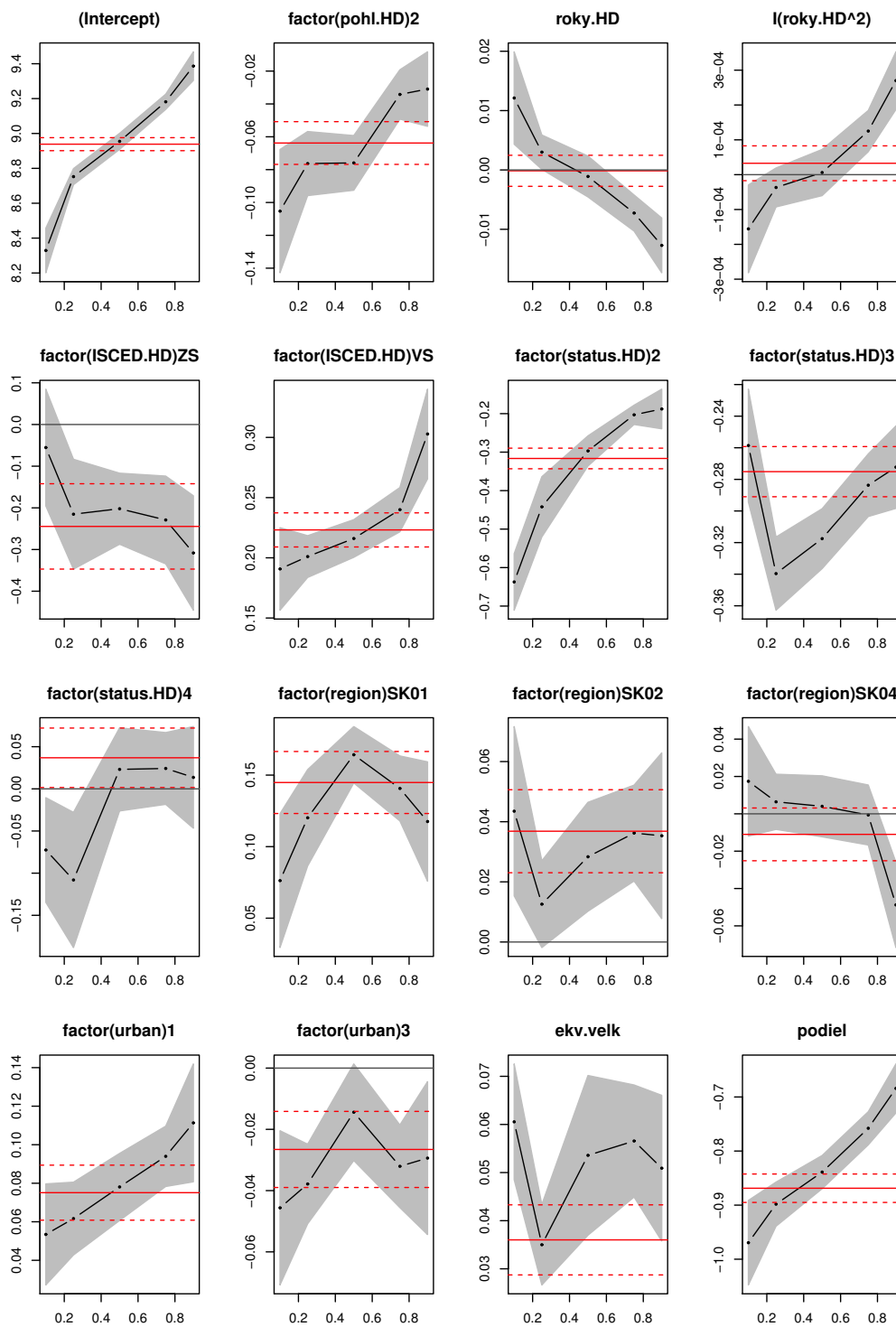
Obr. B.17: Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilevej regresie, 2008

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

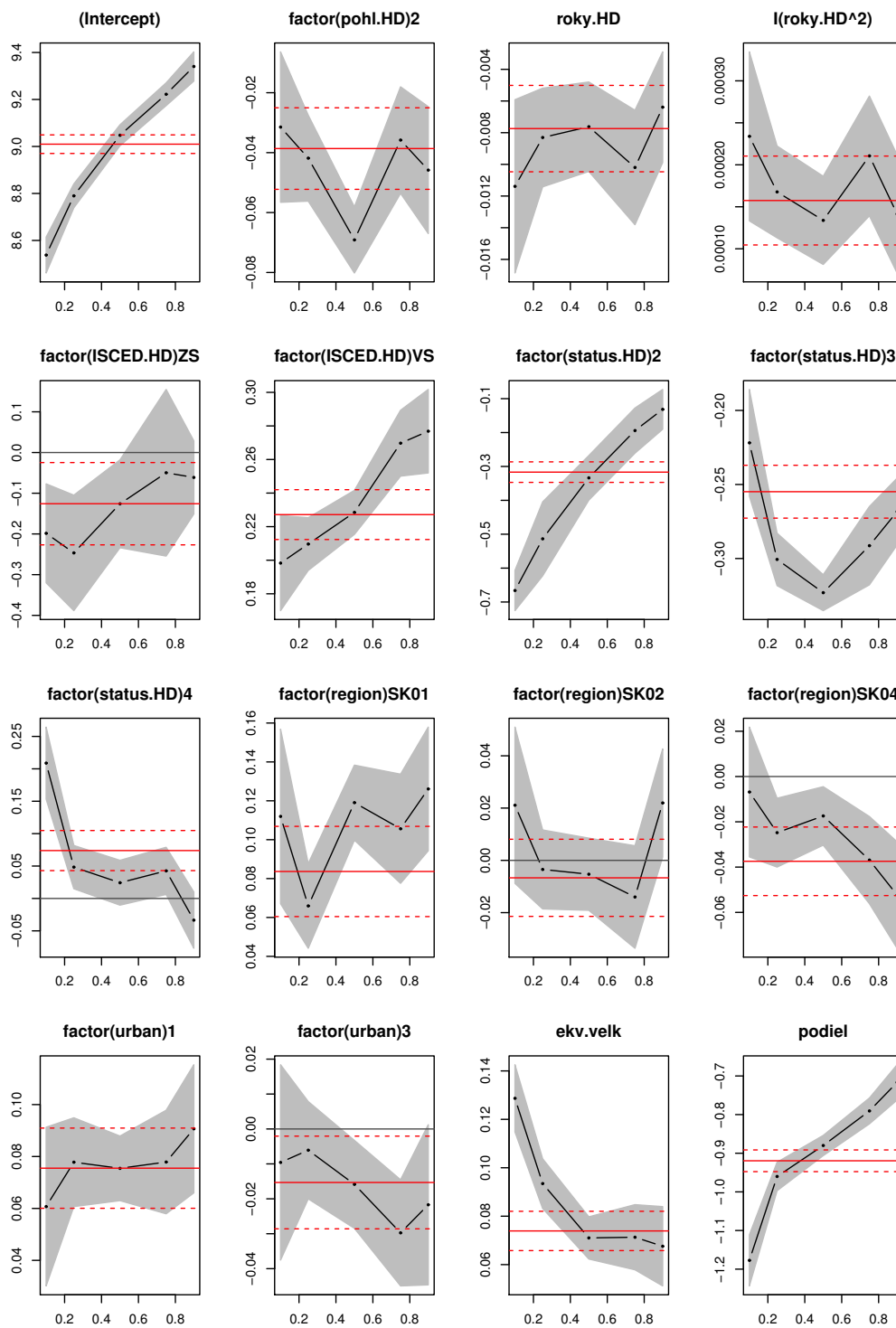
Obr. B.18: Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2009

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

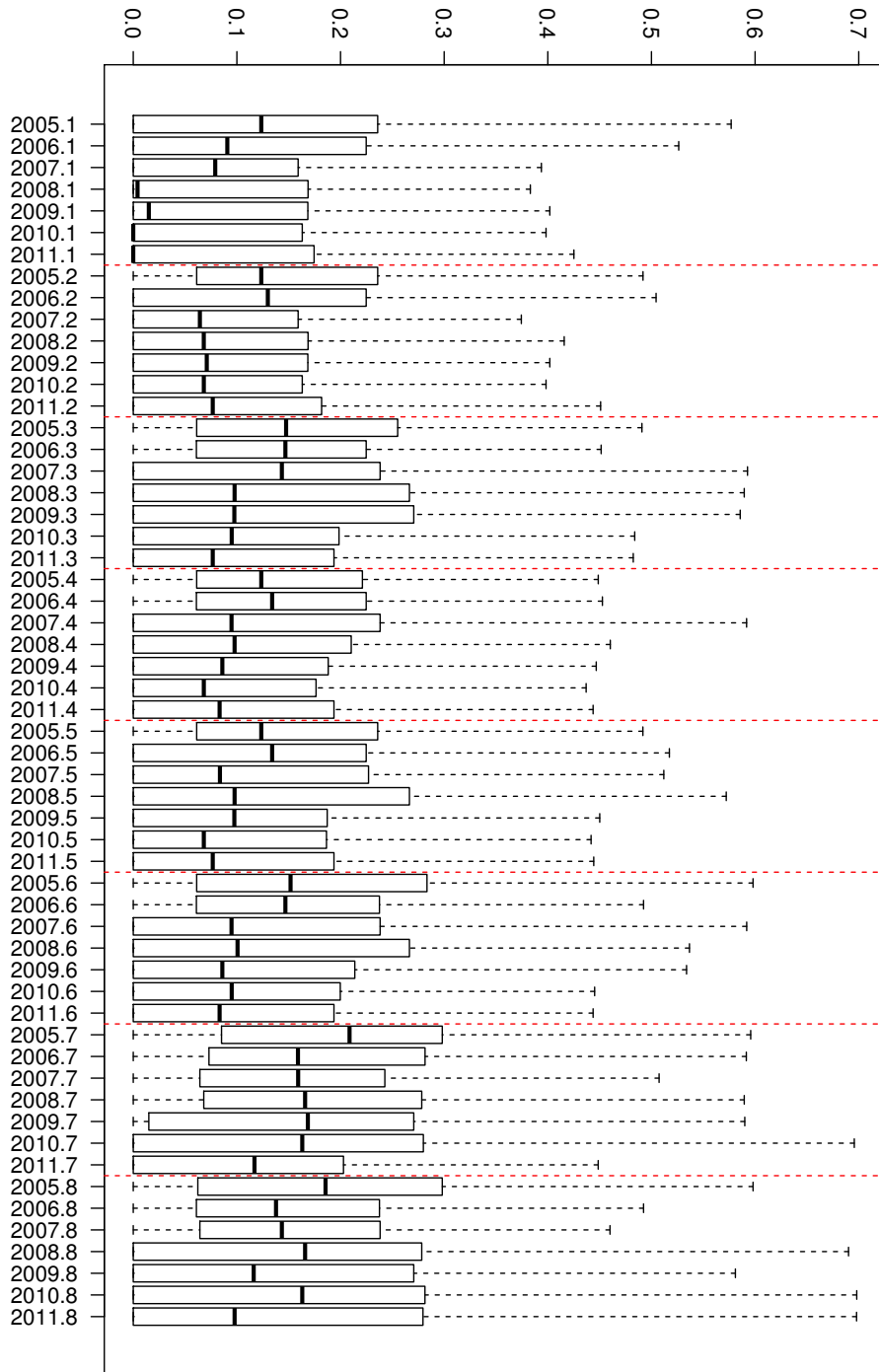
Obr. B.19: Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilevej regresie, 2010

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

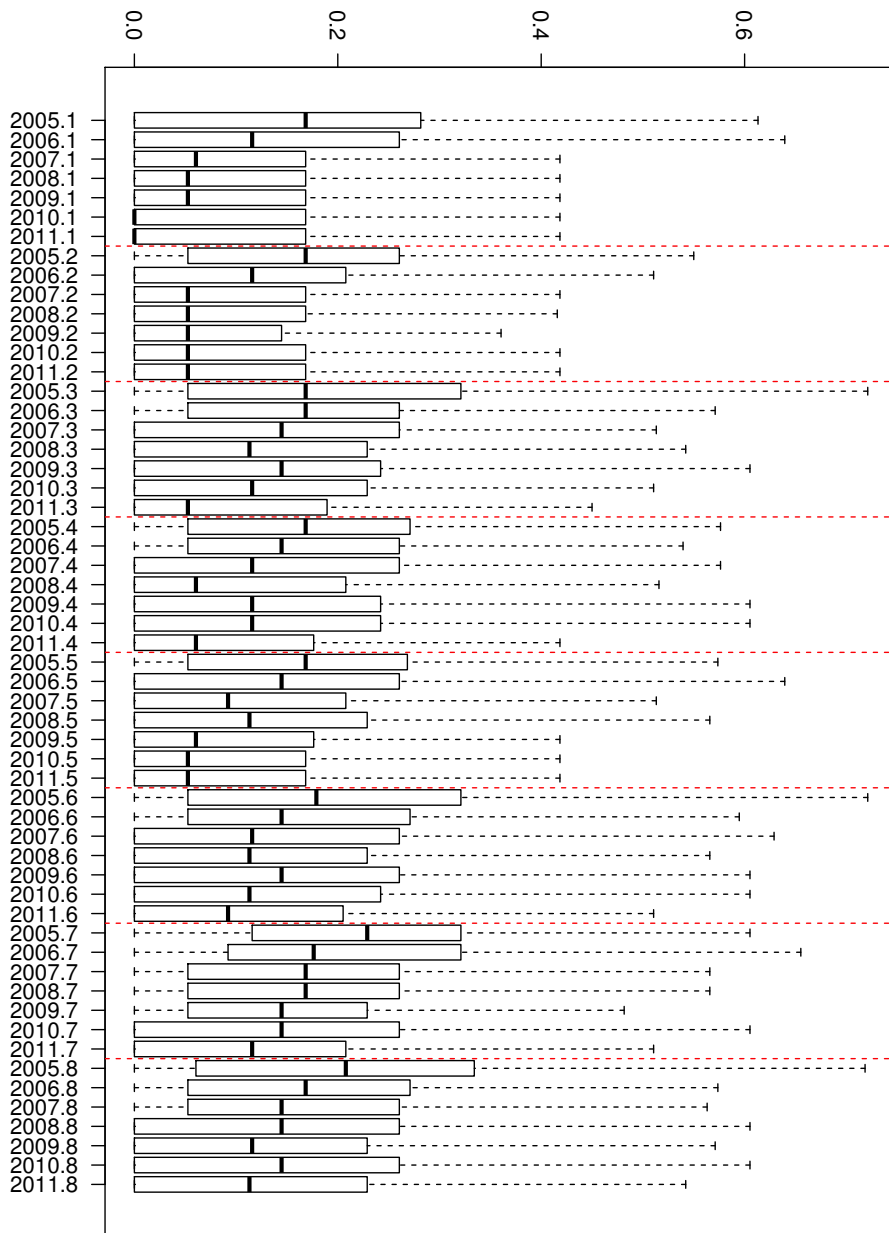
Obr. B.20: Odhady parametrov modelu (5.19) použitím OLS a kvantilovej regresie, 2011

Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

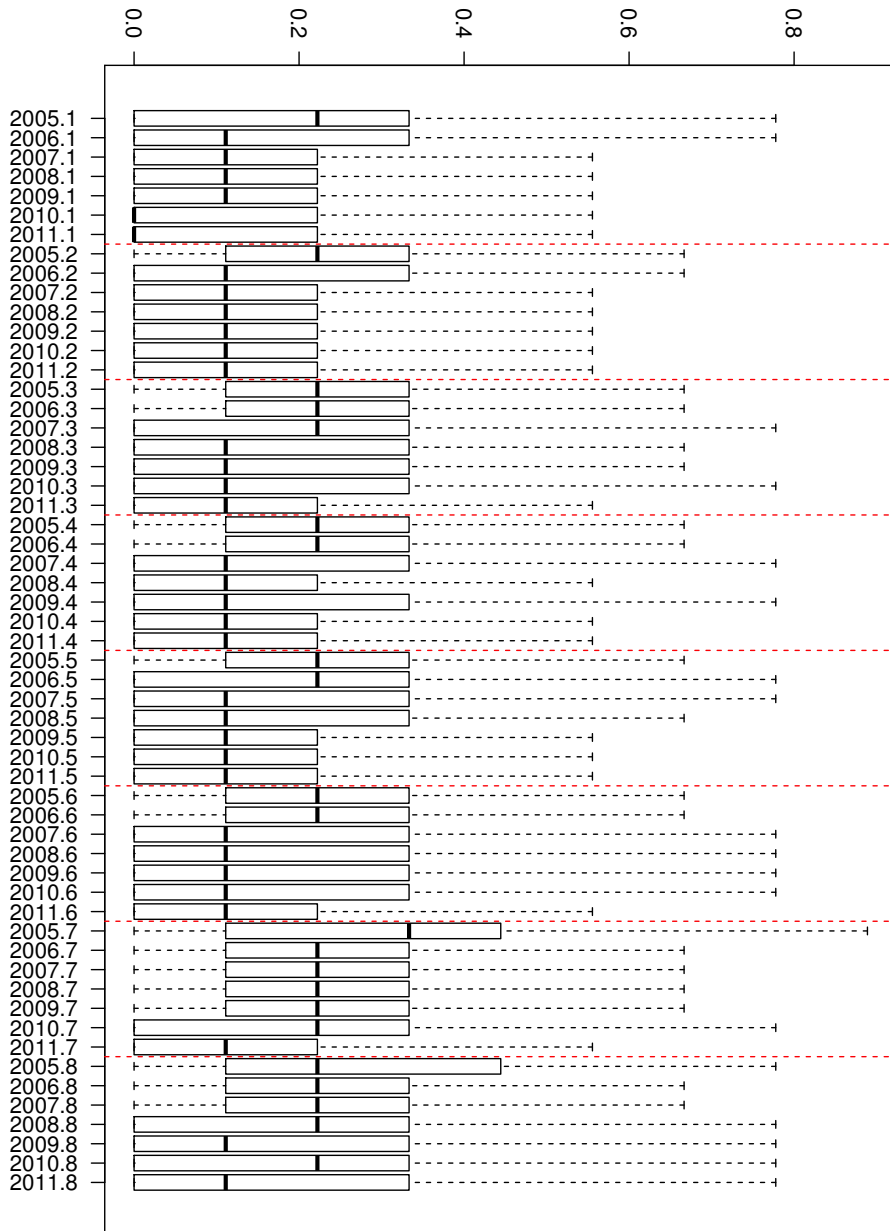

Obr. B.21: Boxplot, RMD^f index deprivácie podľa krajov SR

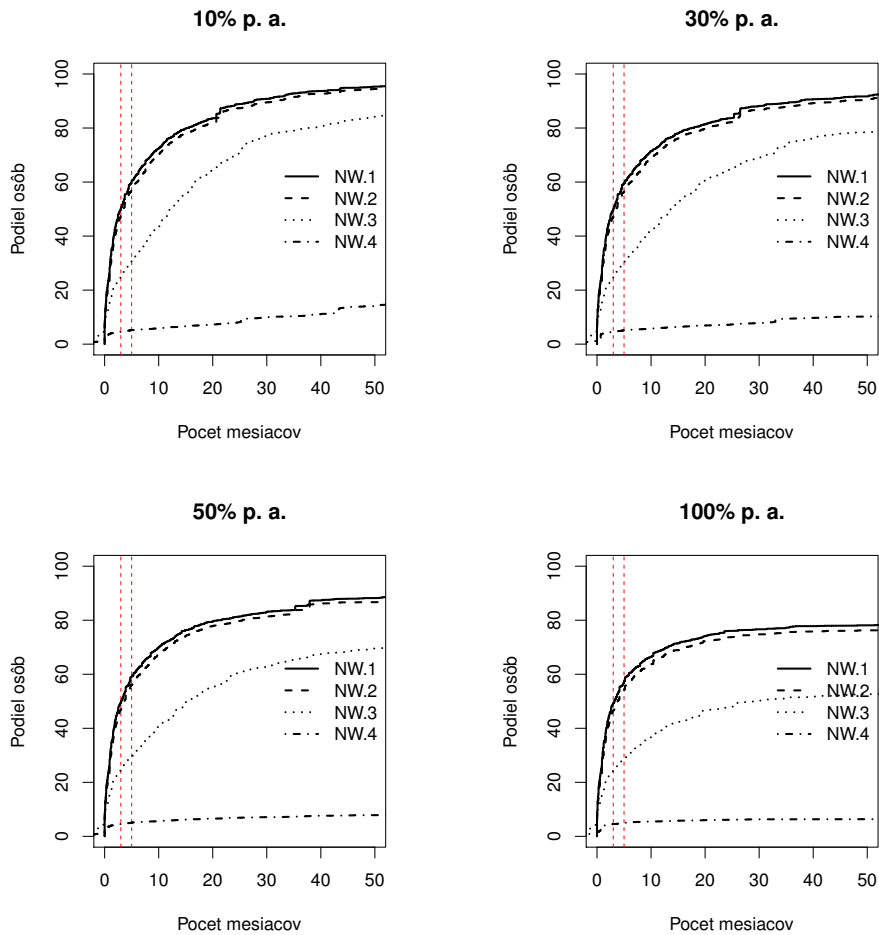
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Obr. B.22: Boxplot, RMD^d index deprivácie podľa krajov SR
Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Obr. B.23: Boxplot, RMD^{eq} index deprivácie podľa krajov SR
 Zdroj údajov: EU SILC (vlastné spracovanie)

Obr. B.24: Citlivosť miery majetkovej chudoby na úrokovú mieru a dĺžku obdobia
Zdroj údajov: HFCS (vlastné spracovanie)

ENGLISH SUMMARY

Poverty and Deprivation in Slovakia: Methodological Aspects and Empirics / **Tomáš Želinský**. — 1st edition. — Košice : Equilibria, 2014. — xiv, 230 p. — ISBN 978-80-8143-133-3 (pbk). — ISBN 978-80-8143-134-0 (online).

INTRODUCTION

The main aim of this monograph is to provide a detailed analysis of poverty and deprivation in Slovakia through the lens of income poverty, subjective poverty, relative material deprivation and asset poverty. This monograph is divided into three parts. The goal of the first part is to provide an outline of selected concepts in relation to measuring poverty and deprivation. The selected studies of the living conditions (with reference to income situation) of Slovak people before and after 1989 are described in the second part. The third and key part of the monograph is intended to accomplish the main aim and comprises a close description of the methodology followed by a discussion of the main results achieved. The research is not restricted to a single dimension of poverty, but also takes into account the most important concepts that can be covered with the use of available data suitable for a study of this scope. A considerable part addresses the issue of subjective perception of poverty, perhaps the most problematic aspect of the study as the goal is to aggregate the subjective perceptions of people in an objective manner. A significant contribution of this publication is also the estimation of rates of asset poverty in Slovakia, in which the main issue is insufficient availability of data. Regarding the modern history of Slovakia, the only representative sample survey assessing the asset situation of Slovak households was conducted in 2010.

I. THEORETICAL BASIS

The majority of definitions of poverty normally used have two common elements: specification of the indicator of well-being and determination of the poverty line. *The poverty line* is the dividing point that classifies individuals into poor (the level of individual well-being does not exceed the specified level of the well-being indicator) and non-poor (it does exceed the indicator of well-being). As the aim of the research is to describe the level of poverty in a specific society, the definition of poverty generally also contains a method of aggregating the data pertaining to individuals.

The first step in the process of measuring poverty is therefore the operationalisation of the indicator of well-being. Microeconomic theory supposes that the goal of every household is to meet its needs and maximise its benefits. The behaviour of a household could be compared to the decision-making processes in a company. A household divides resources between present and future consumption of its members, which consequently determines the extent to which their needs are satisfied.

The level which is needed to meet the needs of the individual (derived from the consumption of goods and services) considering given prices and wages is the standard

definition of individual well-being used by, for example, the OECD (Khemani a Shapiro, 1993). We are talking about a very general definition of individual well-being and one of its advantages is that it makes it possible to apply objective and subjective concepts of poverty and at the same time also absolute and relative concepts. This study therefore assimilates the concepts of well-being and uses them in a similar manner as in the works of, for example, McKenzie a Pearce (1982); Strengmann-Kuhn (2000); Cheshier a Schluter (2002); Želinský (2010d).

There are several conceptual approaches to the measurement of individual welfare and this work will be based on the concept proposed by Sen (1979), which was further developed by Ravallion (1992) and Duclos a Araar (2006). Sen distinguished between *welfarist* and *non-welfarist* approaches.¹

The welfarist approach is closely related to classical microeconomic theory, which assumes that individuals think rationally and are able to judge the form of life and activities that maximise their benefit and happiness in the optimal way. They make their production and consumption decisions based on the production factors they own. According to this theory, it is also supposed that the maximisation of individuals' benefits is achieved through the rational process of their free decision-making (assuming the existence of competitive markets, perfect knowledge of the subjects and lack of externalities)². A group of such individuals acting independently during the process of free decision-making results in Pareto efficiency – that is a state in which it is impossible for the benefit of any individual to be increased through change in a state without simultaneously decreasing the benefit to another individual (Duclos a Araar, 2006).

The non-welfarist approach compares the living standard of an individual with the living standards of society. This approach places little or no importance on information concerning the benefits (Ravallion, 1992) and it was formed as a reaction to the welfarist approach. Duclos a Araar (2006) lists two basic non-welfarist approaches: the first is based on the *meeting of basic needs* and the *functioning of an individual* (Sen, 1984). The second is based on the *capability* of an individual that enables him or her to function in a specific social structure (Sirovátka a Mareš, 2006).

The second step during the process of measuring poverty is to determine the level of the poverty line. This is dependent on the concept chosen for measuring poverty. The most frequently used concepts include *absolute and relative concepts* and *objective and subjective concepts*.

THE CONCEPT OF ABSOLUTE POVERTY is based on the determination of a level of poverty which is fixed in terms of the welfare indicator used and is also fixed in time and for all the individuals who are considered in these comparisons (Ravallion, 1992). The level of poverty is therefore determined in such a way that allows it to represent the same purchasing power in each period, although it may be different (and it generally is) between countries or regions.

THE CONCEPT OF RELATIVE POVERTY is used more frequently in developed countries, whereas the concept of absolute poverty is more common in less developed coun-

¹ Sen (1979), although he did not directly use the terms welfarist and non-welfarist, which were later introduced by Ravallion (1992).

² However, in the 1990s, in the mainstream of development economics, the standard assumptions about the decision-making processes of economic subjects started to be evaluated on a more frequent basis (Hoff a Stiglitz, 2001) and were also being substituted by alternative assumptions (Cardenas a Carpenter, 2008).

tries. One of the ways of determining the level of poverty is to compare the living standard of an individual with a common living standard in society (Hagenaars a van Praag, 1985), determining a fixed ratio between the level of income (or another indicator of poverty) of an individual and median or average income in the whole society (Ravallion, 1998).

THE CONCEPT OF OBJECTIVE POVERTY is based on the effort to establish a certain income level, adequate consumption or other indicators of individual well-being, which will enable the individual to lead a healthy and active life, including fully and actively participating in the running of society (Morawetz, 1977). Several authors equate this concept with the welfarist approach in terms of defining individual well-being (Lok-Dessallien, 2000). The benchmark level of adequate consumption is in relation to the individual determined exogenously — with the use of expert consensus (Ravallion, 1998).

THE SUBJECTIVE APPROACH to defining poverty claims that levels of poverty are inherently subjective judgements by people of what they consider to be a minimum socially acceptable living standard in a particular society (Ravallion, 1992). This approach is based on the assumption that the conditions of an individual compared to the circumstances of other members of the reference group, as they are perceived by him or her, affect the perception of his or her personal welfare in relation to other members of the reference group (Goedhart et al., 1977; Kapteyn et al., 1988).

THE CONCEPT OF RELATIVE MATERIAL DEPRIVATION proposed that if access to sources and goods is limited and people can not afford to consume goods and services “typical” of the society in which they live, a state of material deprivation is formed (Townsend, 1987). The majority of authors agree on the definition of *material deprivation*, namely that due to a lack of resources, materially deprived persons are excluded from the minimum acceptable way of life (and consumption habits) of the society in which they live (Callan et al., 1993; Layte et al., 2001) and the essential needs as perceived by society are not adequately met in the case of these people (Bradshaw a Finch, 2003)³.

THE CONCEPT OF ASSET POVERTY can be variously defined, but the best known definition is perhaps that proposed by Haveman a Wolff (2001), according to which a household is considered to be “asset-poor” if its access to asset sources is insufficient to allow it to meet basic needs for a selected time period. It is necessary to specify three essential elements to obtain a complete definition of property poverty: basic needs, time period and capital sources (Caner a Wolff, 2004).

II. POVERTY IN SLOVAKIA BEFORE AND AFTER 1989

Regarding the conditions in Slovakia or the former Czechoslovakia,⁴ issues related to poverty started to be discussed openly only after November 1989. As acknowledging the existence of poverty was contrary to communist ideology, which was based on the principle of equality (Šimúnková, 2000), research evaluating poverty was even prohibited before this period (Večerník, 1991). However, the socialist system also prevented the

³ In this context income is an object of material deprivation and should be considered an indicator of the capability of the individual to consume commodities (Yitzhaki, 1979).

⁴ In 1989, Czechoslovakia comprised the *Czech Socialist Republic (CSR)* and the *Slovak Socialist Republic (SSR)*.

growth of poverty through the use of several direct and indirect tools, such as price subsidies and regulations, wage interventions, etc. (Mareš, 1999).

As stated in Hiršl et al. (1977), to define the group of people with limited consumption power, it was essential to consider theoretical and methodological questions related to the determination of a minimum living standard in socialist society. The term *minimum living standard* was defined as a level of consumption of goods and services that would enable an individual or household of a certain type to meet needs at least up to an extent which would be recognised by socialist society as the minimum standard. There were two levels of minimum living standard: social living minimum and existential minimum.

- *The social living minimum*, also described as *the society living minimum*, was achieved when all needs necessary to create living conditions considered common in the socialist society at a given stage of overall economic and social development were satisfied at minimal cost. This was regarded as the lower limit of a generally acceptable living standard (Hiršl et al., 1977). The definition of the social minimum did not change significantly during the following years: in 1988 it was explicitly stated in the definition that the social minimum referred to household level (Hiršl, 1988). As added by Hiršl (1992), households that did not achieve this minimum lived in substandard conditions that led to a certain level of deprivation; thus, to use a traditional term, they could be described as poor.
- *The existential minimum* was set at a lower level and took into account the costs of the basic, essential living needs of an individual who performed the most basic work in given circumstances. To enable individuals to meet the existential minimum, it was essential to pay the minimum unavoidable costs necessary to obtain the skills and knowledge required of a member of the most basic workforce during any given process of development of productive forces and the order of society (Hiršl et al., 1977). Otherwise, the existential minimum could be defined as the level of most basic material sufficiency (Hiršl, 1988). The existential minimum was not identical to the physiological minimum because the former also included a specific set of historical-societal elements and forms of satisfying life needs.

The proportion of people with limited consumption power below the level of the social minimum in Czechoslovakia in the period 1958–1976 was relatively stable, although it fluctuated between the level of 10–11% and in the period 1980–1988 it declined to the level of 7–8%. Although in 1958 there were only 6.7% of people with limited consumption power in the CSR, this proportion was 21.1% in the SSR. This clearly illustrates that there were significant differences between the CSR and the SSR, although these decreased over time. In 1988, the differences between the two were at their lowest: 6.1% in the CSR and 9% in the SSR.

Regarding the existential minimum, the relative differences between the CSR and the SSR in 1958 were significantly greater (2.8% in the CSR and 12.2% in the SSR) compared to the case of the social minimum. There was a huge reduction in the proportion of Slovaks living on less than a basic living wage %in 1965 (down to 5.6%), which was followed by a further slight decline in the following time period.

In the case of the proportion of people below the social minimum, it is possible to note a continuous decrease in the values of the indicator, whereas in relation to the

proportion of households falling below the minimum level between 1970 and 1973, we can observe a noticeable increase, followed by a decreasing trend after 1976. The increase described in the values of the indicator is primarily related to the change of composition and the age structure of households.

From the point of view of social groups, the largest group of poor people in the CSR in 1958 was formed by pensioners (32.7% of the overall number) and in the SSR by manual workers (25.9%). By 1973, the proportion of pensioners in the total number of poor people in Czechoslovakia had increased to the level of 41% and then began to decrease, reaching the level of 20.4% in 1988. An increase in the number of pensioners in the total number of poor people was also recorded in the SSR until 1973 (reaching 33.9%) and in 1988 held at 23.5%. The proportion of manual workers in the total number of poor people in both republics increased (from 28.9% in 1958 to 46.7% in the CSR; from 25.9% to 50.4% in the SSR). The most significant decrease was recorded for the group of cooperative farmers (from 13% in 1958 to 1% in 1988 in the CSR; from 12.2% to 3.1% in the SSR).

Considering a regional perspective in relation to the proportion of people below the level of the social minimum, the regional differences were significantly smaller in the CSR in 1970 (7.3–9.7%) than in the SSR (13.8–20.0%). There was then a reduction in the difference in both republics between 1971–1988 (from 5.0% to 6.8% in the CSR; from 7.3% to 11.2% in the SSR). In Czechoslovakia, eastern Slovakia was the region with the highest levels of income poverty during the whole recorded period. However, there was a significant decrease in the proportion of people below the social minimum level (from 20% to 11.2%) between 1970 and 1988. The highest relative decrease in the value of this indicator occurred in central Slovakia, specifically from 15.1% in 1970 to 7.3% in 1988. The considerable decrease in poverty rates and also the gradual reduction of differences between regions were achieved through the use of social and economic policy tools aimed at reducing the differences between the republics and their regions.

It is also clear that in the past, socialist conditions in the former Czechoslovakia prevented the occurrence of significant income differentiation in the population; however, the transition to a market-oriented economy after 1989 is linked to a growth in income differences. The change from a centrally-planned economy to a market economy was associated with a considerable increase in unemployment compared to a period in which unemployment was almost nonexistent. People generally depended on the social system after losing their jobs, which resulted in a deterioration of their income situation and therefore their living conditions. The change in the social system after 1989 became clear in many aspects of people's lives and society as a whole. Furthermore, after 1989, people had to face new threats in addition to unemployment, such as inflation.

One of the requirements for creating a market economy is the liberalisation of prices (as part of a broader liberalisation of the economy). Price liberalisation in 1991 caused an almost 100% increase in the price level between 1989 and 1992. These changes also significantly affected the labour market. Policies requiring full employment under the socialist system then resulted in over-employment and consequently the transition from a centrally-planned economy to a market economy was linked to a high increase in unemployment compared to a period in which unemployment almost did not exist. It is therefore clear that this negative progress was reflected in the living conditions of Czechoslovak households and an increase in income differences, but also other forms of inequalities amongst people. In terms of the change in the conditions in labour market

there was, for example, also an increase in the value of the Gini coefficient of net salaries from 0.176 in 1988 to 0.274 in 1992 (Večerník, 1992).

Major social and economic changes occurred during the initial years of transformation. The changes in the labour market and price liberalisation had a negative effect on a large part of the population, reflected in the increasing number of people at risk of poverty. A more detailed analysis of poor families in 1991 performed by Machonin (1993) presented the following findings: of the group of poor households categorised according to the impressions of the interviewers, 28% were in the poorest group and 44% in the second poorest group. Regarding the respondents themselves, using a similar kind of ranking, 20% classified themselves as members of the poorest group and 39% as members of the second poorest group. Of these families, 97% stated they had certain financial problems, for example, in relation to purchasing equipment needed for their flats and households, 84% had problems in relation to paying for leisure services, 79% struggled to purchase clothing and footwear and 56% had financial problems even regarding the purchase of food. Furthermore, the results showed that during the stated period those at risk of poverty were predominantly younger families and younger to middle-aged people with two or more children, as well as single-parent families. With regard to pensioners, for the most part, they were not among the vulnerable groups. Approximately 63% of the respondents from the poor families were worried about unemployment and the majority of the families surveyed expressed dissatisfaction with the progress in social securities, living standards, economics and overall development since 1989. Machonin (1993) warned that this was a serious signal as those were primarily statements made by the young.

The proportion of people threatened by poverty, estimated on the basis of micro-census data, has been increasing continuously since 1989. If we define the level of poverty as 50% of the median of equivalent disposable income, in 1992 in Slovakia, 2.1% of households were at risk of poverty (or 1.4% of people)⁵. Until 1996, the proportion of households at risk of poverty increased almost threefold — to the level of 5.9% (or 5.8% of people). According to the data from the micro-census in 2003, the poverty rate increased to 16% (Džambazovič, 2006).

Overall, considering the results of the aforementioned studies, it can be supposed that during the 1990s, there was an increase in poverty in Slovakia.

As a consequence of the Slovak Republic entering the European Union (EU), EU SILC (*European Union Statistics on Income and Living Conditions*) has become the main source of information for research on poverty and social exclusion. The Statistical Office of the Slovak Republic was also actively involved in the activities of the European Statistical System even before Slovakia entered the EU, the proof of which is its participation in the preparation of the EU SILC project, dating back to 2002 (Ivančíková, 2004).

III. METHODS

The analyses performed in this study are predominantly based on a sample survey conducted by the Statistical Office of the Slovak Republic, EU SILC 2005–2011, and the sample survey conducted by the National Bank of Slovakia, HFCS 2010 (*Household Finance and consumption Survey*).

⁵ According to Večerník (1992), in 1990 in Slovakia, 2.3% of households or 2.4% of people were at risk of poverty. Major differences in the proportions of people could be caused by the different methods used to report data on people.

EU SILC is a harmonised survey in the member states of the EU, focused on income, poverty and social exclusion (Velčická a Vlačuha, 2011). The EU SILC survey has been undertaken in Slovakia since 2005. The basic regulation underpinning the implementation of the research is the European Parliament and Council Regulation No. 1177/2003 of 16 June 2003. The minimum effective sample size for Slovakia recommended by Eurostat is 4,250 households, whereas the actual sample size has thus far been much higher for each year.

HFCS is a joint project formed by the central banks of the Eurosystem. It is a harmonised survey in the countries in the Euro Area which provides representative data at the national level. The goal of the research is to provide detailed data on the financial situation at the household level (ownership of real and financial assets, debt, income, spending, etc.) (ECB, 2013). The National Bank of Slovakia conducted the survey in 2010 for the first time⁶. The sample consisted of 2,057 households.

All the estimates employed in this study are in accordance with the methodology of Eurostat. In this study, selected characteristics were estimated, namely: income distribution, rate of risk of poverty, index of poverty gap, index of poverty severity, and the SST index. Furthermore, a sensitivity analysis of the at-risk-of-poverty rate to equivalent scale was undertaken. Logistic regression and the curves of sensitivity and specificity were used to estimate the at-risk-of-subjective-poverty line. A quantile regression was used to analyse the relationship between income and selected characteristics. The analysis was performed separately for income at the individual level and the household level. The level of material deprivation was determined through a set of indices, using wages based on the relative existence of a specific item in the population and the need for specific items as perceived by the members of society. Two estimates of the asset poverty line were carried out: *extension of equivalent disposable income using an annual lifetime annuity of net asset value* (modified regarding the number of people in the household) and *estimate of the proportion of people in the households whose access to asset sources is insufficient to enable them to meet their needs during the selected period*. Four types of assets are employed in the calculations: 1. deposits in current and savings accounts; 2. item 1. *plus* the value of mutual funds, bonds, stocks, other investments and assets held by households or in other households; 3. item 2. *plus* the real assets except real estates *minus* overdraft amount owed on accounts, the amount owed on credit cards, the amount owed on other unsecured loans; 4. item 3. *plus* the value of real estates (residential or other) *minus* amount owed on loans secured by real estates. All analyses performed in this study have been processed with the use of software R (R Core Team, 2012).

IV. RESULTS AND DISCUSSION

Monetary Poverty

During the recorded period, the at-risk-of-monetary-poverty rate (denoted as H , or P_0) decreased from a value of 13.3% in 2005 to a level of 10.5% in 2007, at which point it slowly began to grow and in 2011 approached the level in the year 2005. The poverty gap index (P_1) and the severity of poverty index (P_2) were further estimated. While the poverty gap index depicts the average relative poverty gap of the population, the

⁶ The year 2010 is also the reference period for the data that were used in this publication.

severity of poverty index considers the poverty of the poorest, and therefore indirectly describes inequality among the poor.

The results obtained suggest that the progress of the indicators P_1 and P_2 is similar to that in the case of P_0 . Until 2007, there is a clear decrease in values followed by an increase after 2007. The highest values of both indicators were achieved in 2005, while in 2011 the poverty gap index almost approached the value of 2005.

During the period of 2006–2011, the results indicate that the income of the poorest remained at very low levels (or it is possible that it decreased), but did not come close to the maximum value of 2005.

Subjective poverty

Analyses of subjective party are based on the following variables: *HS120: the ability to make ends meet*⁷ and *HS130: the lowest monthly income to make ends meet*⁸.

If only people living in households able to make ends meet with great difficulty were subjectively considered poor, the subjective poverty rate would be around the level of the at-risk-of-monetary-poverty rate. If those also living in households able to make ends meet with difficulty were subjectively considered poor, the subjective poverty rate would increase to the level of 30–35%. Approximately two-thirds of Slovaks live in households able to make ends meet with some difficulty or fairly easily. From a certain perspective, these two categories could be regarded as the “neutral” option, considering the fact that the respondents were “forced” to incline either towards being subjectively poor or subjectively non-poor. A significantly greater proportion of Slovaks opted to choose the category “with some difficulty”.

If we consider that the median equivalent disposable income in Slovakia equates to approximately 40% of the EU median (in terms of what purchasing power), or 60% taking into account the level of prices in Slovakia⁹, this result is not surprising.

Regarding those living in households who were making needs meet easily or very easily, less than 5% of those in Slovakia were doing so¹⁰.

Another perspective on the subjective perception of poverty gives rise to a question in relation to the minimum income. The median (as well as modal) value was EUR 1,000/month, or SSK 30,000 /month (Slovak Crowns). The share of persons living in households with an actual net income lower than EUR 1,000 /month decreased from 77% in 2005 to 40% in 2011. This is related to the fact that the poverty level was fixed at EUR 1,000 /month and the nominal income grew; thus, each year there were more households in the sample whose income exceeded this value. Furthermore, it was possible to determine the proportion of households reporting the minimum required income that was higher than their actual income. These households therefore indirectly identi-

7 Households had to select one of the following categories: 1. with great difficulty; 2. with difficulty; 3. with some difficulty; 4. fairly easily; 5. easily; 6. very easily.

8 The household had to indicate the very lowest net monthly income that the household would need to make ends meet, that is to pay its usual necessary expenses.

9 Put simply, an “average” Slovak (although the term average is not correct, it is actually a “middle” Slovak) can afford to consume on average 60% of what the “average” (more correctly: the middle) citizen of the European Union can afford to consume on average.

10 Even in the case of people living in households with an equalised disposable income higher than the 95th percentile of income distribution (5% of those with the highest incomes) only less than 20% reported in the EU SILC 2010 that they were able to manage money and pay their costs easily or very easily. The EU-27 average was 62% (Želinský, 2012b).

fied themselves as subjectively poor as their actual income was below their individual subjective poverty line. Whilst in 2005 the proportion of subjectively poor households defined in this manner reached almost 80%, it had decreased to 45% by 2011.

Material Deprivation

The evaluation of material deprivation in the EU is based on a set of nine items. The basic indicator, *severe material deprivation rate*, is defined as the percentage of the population that cannot afford at least four of the following nine items: rent, mortgage or utility bills; to keep their home adequately warm; to face unexpected expenses; to eat meat or proteins regularly; to go on holiday; a television set; a washing machine; a car; a telephone. In Slovakia, the following items were found to be amongst those with the highest rate of enforced lack: not being able to afford going on holiday; inability to afford a meal including meat (or vegetarian equivalent) every second day; the inability to face unexpected expenses.

Another finding that can be considered serious is that the proportion of people below the poverty line who could not afford a meal incorporating meat (vegetarian equivalent) did not significantly drop and remained at above 50%. Regarding people above the poverty line, there was a decrease from 39.4% in 2005 to 18.9% in 2011. Approximately a quarter of people below the poverty line had arrears¹¹. The items with the lowest deprivation rate can be considered owning a colour TV, washing machine and telephone.

The situation related to the savings rate of Slovaks, which were at very low levels, indirectly shows that more than one third of people living in households were unable to face unexpected financial expenses. The inability to afford a car (which currently affects approximately 14% of people above the poverty line and 33% of people below the poverty line in Slovakia) is an item frequently discussed (Ivančíková a Vlačuha, 2011). The EU definition assumes that increasing the proportion of people living in households that own a personal automobile will contribute to the improvement of living conditions. Not owning a personal car for households in locations with a low population density and limited use of public transport may have a negative effect on the quality of life of these households. However, the excessive use of personal cars in locations with a high population can lead to complications in terms of traffic jams (which are considered to be a serious problem in some EU countries).

Asset Poverty

We performed a sensitivity analysis of the asset poverty rate linked to a time period and the poverty line covering the combinations of the time period 1–6 months and poverty line of EUR 100–700/month using an interest rate of 5% per annum. The choice of interest rate had no considerable effect on the estimation of the poverty rate. This sensitivity analysis is significant as during the process of defining poverty with the aim of alleviating it, the practical selection of the specified attributes (the length of time and the value of the poverty line) is always a political decision. The mentioned combinations provide the reader with a better outline of the real state of asset poverty in Slovakia. Furthermore, it also answers the question of what would be the property poverty rate

¹¹ In 2009 there was a change in the methodology of reporting arrears, followed by a significant change in the values between 2008 and 2009 (mortgage, rent, electricity, etc.).

in Slovakia assuming that poverty is defined as a lack of asset sources at the selected value (from EUR 100 to 700 per month) necessary to ensure a minimum living standard during the selected period (1–6 months).

Even in the case that asset poverty were defined using a poverty line of EUR 100/month and a period of 1 month, the poverty rate in terms of financial assets would be moving at a level of approximately 10%. This means that 10% of people using only their own savings would not be able to cover their basic expenses in the amount of EUR 100 for even a single month. If we consider a period of 5–6 months (which is the average duration of unemployment), i.e. a more realistic state in Slovakia, with the poverty line set at around EUR 300/month, regarding savings (and other financial assets), asset poverty would affect approximately two-thirds of Slovaks. In 2010, 40.6% of people living in households had insufficient financial assets to survive three months at an amount of EUR 200/month per an equivalent household member in Slovakia. Considering the potential to monetise real assets (excluding real estate), and assuming that such assets could be sold in a relatively short time at market value, the proportion of people at risk of poverty would decrease to 14.7%. Taking into account assets solely in the form of savings, the poverty line of EUR 400 and a time period of three months, almost two-thirds of people would be considered poor. As has been already stated several times, the savings rate in Slovakia was (and is) very low (and is determined by a low income rate).

Considering the total net worth of assets (including real estate), the asset poverty rate at the maximum values of the parameters considered (as those households considered poor are those whose equity funds are insufficient to cover their basic costs to the value of EUR 700 per month for a period of five months), the rate of property poverty risk would not exceed 6%.

Poverty and Deprivation According to the Type of Household

Households with employed people are defined as households in which at least one adult is employed (or self-employed). In the case of households with two adults, the analyses are performed separately: thus, there are households in which only one person is employed and households with two employed adults.

Among the most vulnerable people are those living in households of two adults with three or more children in which only one adult member is employed. The median of equivalised actual income for this group moved around the level of less than 70% of the national median. Interpreting this in the real world, it means that the available total (net) monthly income of every other household of two adults with three children (under 14 years) in Slovakia was lower than EUR 800 per month. More than 40% of such households were at risk of poverty. The proportion of people living in households in which real income was lower than the minimum required income decreased over time from above 80% in 2005 to a level of 62% in 2011. A possible explanation for this is not an improvement in the income situation, but the definition of minimum income, which remained unchanged and was generally approximately EUR 1,000 per month. These people may be considered to have been among the most relatively materially deprived because the index of relative material deprivation shows significantly higher values than in the case of the other groups of households. Although in other types of households there tended to be a decrease in relative material deprivation, no significant changes occurred in these types of household.

A job is usually referred to as a source of protection against poverty. Considering a “typical” household of two adults with two children, the net monthly income of half of those households in which both adult members worked was, according to the EU SILC 2011, below the value of about EUR 1,210. It is therefore questionable whether this amount may be considered sufficient for a household with four members, taking into account the conditions in Slovakia (and given the level of living costs). Another fact that suggests an unfavourable income situation is that more than half of the households with two working adults with children did not have enough savings in their current and savings accounts to ensure the minimum standard for a period of three months.

Households with unemployed people are defined as households in which at least one adult is unemployed. A priori, it can be expected that people living in households with unemployed members are at the greatest risk of poverty, which is also suggested by the results. Among the relatively least threatened households¹² were households with two adults in which only one was unemployed. The results further suggest that households with a higher number of children were in a worse socio-economic situation. People living in households with two unemployed adults can be considered those who are the highest risk of poverty, regardless of whether there are children or not. The median of the equivalised actual income reached the level of 40% of the national median and the poverty rate during some periods reached a value of 100%. Interpreted in terms of real people, in 2011, every second household in Slovakia in which both adults were unemployed and had two children under 14 had a total net monthly income of less than EUR 413. Indices of relative material deprivation achieve significantly high values (in some periods greater than 50%) and the rate of severe material deprivation exceeds 70% (in some periods even 100%).

The issue with high unemployment is distinctive for Slovakia from the initial stages of the transformation process. If we consider the fact that there are currently around 27 million people unemployed in the EU, the unemployment problem takes on another dimension and it becomes a socio-economic problem affecting the whole of Europe. According to EU SILC 2011, the total net income of one half of households with two adults (one of them unemployed) and with two children was lower than EUR 780/month. In the case that there were two adults, both unemployed, the median of the monthly net household income fell to EUR 413/month. Moreover, nearly one in three Slovaks from a household with two adults (of which at least one was unemployed) and children did not have a satisfactory net worth in terms of total assets to ensure a minimum living standard for a period of three months. This shows that people from this type of household are therefore at significant risk of being threatened not only by income poverty but also asset poverty.

Households with pensioners are defined as households in which at least one person is a pensioner. In terms of income, this is the group with the lowest level of inequality, which is consistent with the findings of *Páleník a Pauhofová (2012)* based on the analysis of individual data concerning income from Social Insurance. Regarding the group of pensioner households, the most vulnerable households are single-person households of female pensioners, followed by single-person households of male pensioners.

¹² Although in this case it difficult to talk about the least threatened as in the case of unemployed households, compared with households with employed people, the risks of poverty and deprivation were significantly higher.

Regional Profile of Poverty

In Slovakia, the people who were at the highest risk of poverty could be considered those from the region of Prešov. This was the region with the highest rate of monetary poverty and at the same time the highest rate of relative material deprivation. Estimating the region-specific poverty line results in a lower poverty rate, but it did not change the fact that it achieved the highest value compared to other regions. The median of an equivalent actual income in the region of Prešov remained at 89% to 93% of the national median and thus the mean level of income was lowest in the region of Prešov. Regarding the distribution of net income, the net income of every fourth "typical" household from the region of Prešov, i.e. consisting of two adults and two children under 14, was lower than EUR 735 per month. The unfavourable position of poor people in the region of Prešov was also suggested by the highest values of average relative depth of poverty P_1 and the highest severity of the poverty index value P_2 , both in terms of the national and regional poverty line. For people living in the region of Prešov, this meant that they were at the highest risk of poverty and people below the poverty line were in relative terms the furthest below the poverty line in comparison to other regions. Furthermore, the income level of the poorest people was currently the lowest in the region of Prešov. The subjective perception of poverty of people from the region of Prešov was around the same level as in most other regions. The highest rates of deprivation were observed in terms of these items: the ability to keep the home adequately warm; the ability to afford a week's holiday away from home; the ability to face unexpected financial expenses.

The region of Prešov was followed by a group formed by the regions of Banská Bystrica, Nitra and Košice. The regions varied slightly in terms of poverty risk rate, while relative material deprivation was comparable. These were the regions in which the median equivalent disposable income reached approximately 95% of the national median (the region of Košice nears 100%). In comparison with the remaining regions, all of these regions had higher values in relation to the poverty gap and severity of poverty indices. There has been no significant improvement in the income situation of the poor since 2008, rather the opposite (the only exception being the region of Banská Bystrica in which a significant reduction in the value of the variable occurred in 2011 in comparison with 2010). Considering the distribution of income, the total net monthly income of a "typical" household of two adults with two children under 14 years was lower than EUR 792 per month in the case of every fourth household from the region of Banská Bystrica in 2011. As for households from the region of Nitra the figure was EUR 804 monthly and for households from the region of Košice it was EUR 836 per month. The rate of subjective poverty in all three regions developed similarly over time: there was a decrease from over 80% in 2005 to approximately 50% in 2011. This decrease was caused by a relatively insignificant change in the attitude of households to the minimum required value of monthly income. The values of the aggregated indicators of relative material deprivation were slightly higher in the region of Košice compared with those of Nitra and Banská Bystrica.

The remaining three regions of western Slovakia (Bratislava, Trenčín and Trnava) and Žilina had the lowest values of monetary poverty. The region of Trenčín was the only one that showed almost the same rate of monetary poverty estimated using the national and regional poverty lines. While in other Slovak regions the use of the regional poverty line resulted in a decrease in the level of risk, there was a slight increase in the case of Trnava and Žilina and a significant increase in the region of Bratislava (in some periods

almost double). This was mainly related to income distribution in these regions as these were the regions with a median equivalised disposable income higher than the national median. These regions also had the lowest values of aggregated indicators of relative material deprivation. People living in households in the region of Bratislava were significantly deprived only in terms of arrears and at the same time this was a region with the lowest number of people in households that could not afford to spend a week's holiday away from home (currently approximately 30%). The subjective poverty rate was currently the lowest in the region of Trnava, approaching the level of 20% , while in other regions it was 40% to 60%. This was caused by the fact that the median of the minimum required income (in equivalent terms) was the lowest in the region of Trnava. As the median of an equivalised disposable income in the region of Trnava was slightly above the national median and the minimum required income was the lowest, the people in households within the region of Trnava could be considered to be the "humblest".

The comparison of regions¹³ from the viewpoint of asset poverty provided relatively similar results to those in the case describing other indicators of poverty. Considering financial assets, according to the results, the people from western Slovakia were at risk of poverty in the same way as people from central and eastern Slovakia¹⁴ (i.e. the financial assets of almost every second person was not sufficient to ensure a minimum standard for at least three months); however, using the total net asset value (except for real estate) the situation changed (and the number of people at risk of poverty dropped to 15%). If we took into account the total net value of assets including real estate, the proportion of people at risk of property poverty would be even lower than in the region of Bratislava.

CONCLUSIONS

Regarding relative monetary poverty, according to official statistics, Slovakia is among the countries with a low risk of poverty. The rate of poverty in EU countries is defined as 60% of the national median equivalised disposable income. One of the specific facts in relation to income in Slovakia is its relatively low variability (equivalised disposable income of half of all observations in 2005 was around EUR 2,800–4,900 /year and in 2011 it was EUR 4,800–8,400 /year). This is one of the reasons why it is necessary to assess the at-risk-of-monetary-poverty rate in Slovakia with caution. During the time period of 2005–2007, the poverty rate decreased from a level of 13.3% to 10.5%, then grew and reached 13.0% in 2011.

According to the findings, unemployed people are at the highest risk of poverty (together with those living with them in the same household). The issue with high unemployment is distinctive for Slovakia from the initial stages of the transformation process. Considering the fact that there are currently nearly 27 million people unemployed throughout the EU, the unemployment problem gains another dimension and it can be considered a serious socio-economic problem affecting the whole of Europe. According to EU SILC 2011, the total net income of every second household of two adults (with at least one of unemployed) with two children was lower than EUR 780/month. If both adults were unemployed, the median of the monthly net household income would drop to EUR 413/month. Although the income of the unemployed is significantly lower than

¹³ The comparison of regions according to the indicators of asset poverty was made at the territorial level – NUTS 2 – due to the lower number of observations.

¹⁴ Higher values of asset poverty in western Slovakia were caused primarily by the higher values of poverty rates of people from the Nitra region.

the income of the employed, poverty affects a large part of the working people, which is a serious signal suggesting an unfavourable income situation in Slovakia.

Income is perceived as one of the most important factors of poverty and is determined by education, experience, skills, health, and other factors, many of which can not be quantified. However, income is an essential determinant of consumption and savings. The correlation between the amount of income and financial deprivation is apparent, in that people cannot afford to consume all the goods and services they would like, some of which even form a common standard typical of the society. This leads them to feel that they do not have sufficient sources to meet the needs they perceive as important. A low level of income is closely related to asset poverty as low income prevents people/households building up savings and enhancing their personal assets up to a required extent. People with low incomes can therefore find themselves in a state of multiple poverty and deprivation which can ultimately lead to (partial) exclusion from society. A problem which started as an economic problem of insufficient income and meeting needs is thus transferred from the economic dimension to social, psychological, and cultural dimensions.

From the viewpoint of the primary distribution of income, Slovakia is a country with one of the lowest shares of compensation of employees in relation to GDP, while at the same time having the highest proportion of gross operating surplus and gross mixed income (i.e. entrepreneurial income). Can the process of the primary distribution of income be considered the most important cause of low wages in Slovakia? Or does the problem lie in the grey economy and the fact that a part of income does not pass through an official reporting system?

Regardless of the nature of the problem, according to the official statistics, the middle income class, often regarded as the basis of the economy, is disappearing from the Slovak economy. It is difficult to imagine a functioning economy without a functioning middle income class (unless we are speaking about an economy created mainly by the financial sector that is not providing real value to people, but is based on the multiplication of financial assets through operations in a financial market).

What are the prospects for the majority of working Slovaks in the future? Will there be an overall improvement in the income situation and consequently a significant improvement in living conditions? Or will a large part of the people stay grateful for minimum wage jobs due to the fear of unemployment?

Chudoba a deprivácia na Slovensku: Metodologické aspekty a empiria

© Tomáš Želinský
Equilibria, s. r. o.
Košice 2014

Náklad: 150 ks

ISBN 978-80-8143-133-3 (brož.)
ISBN 978-80-8143-134-0 (online)

Chudoba a deprivácia na Slovensku : Metodologické aspekty a empiria / Tomáš Želinský. — 1. vyd. — Košice : Equilibria, 2014. — xiv, 230 p. — ISBN 978-80-8143-133-3 (brož.). — ISBN 978-80-8143-134-0 (online).

✉ tomas.zelinsky@tuke.sk
tomas.zelinsky@ies-prague.org